

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

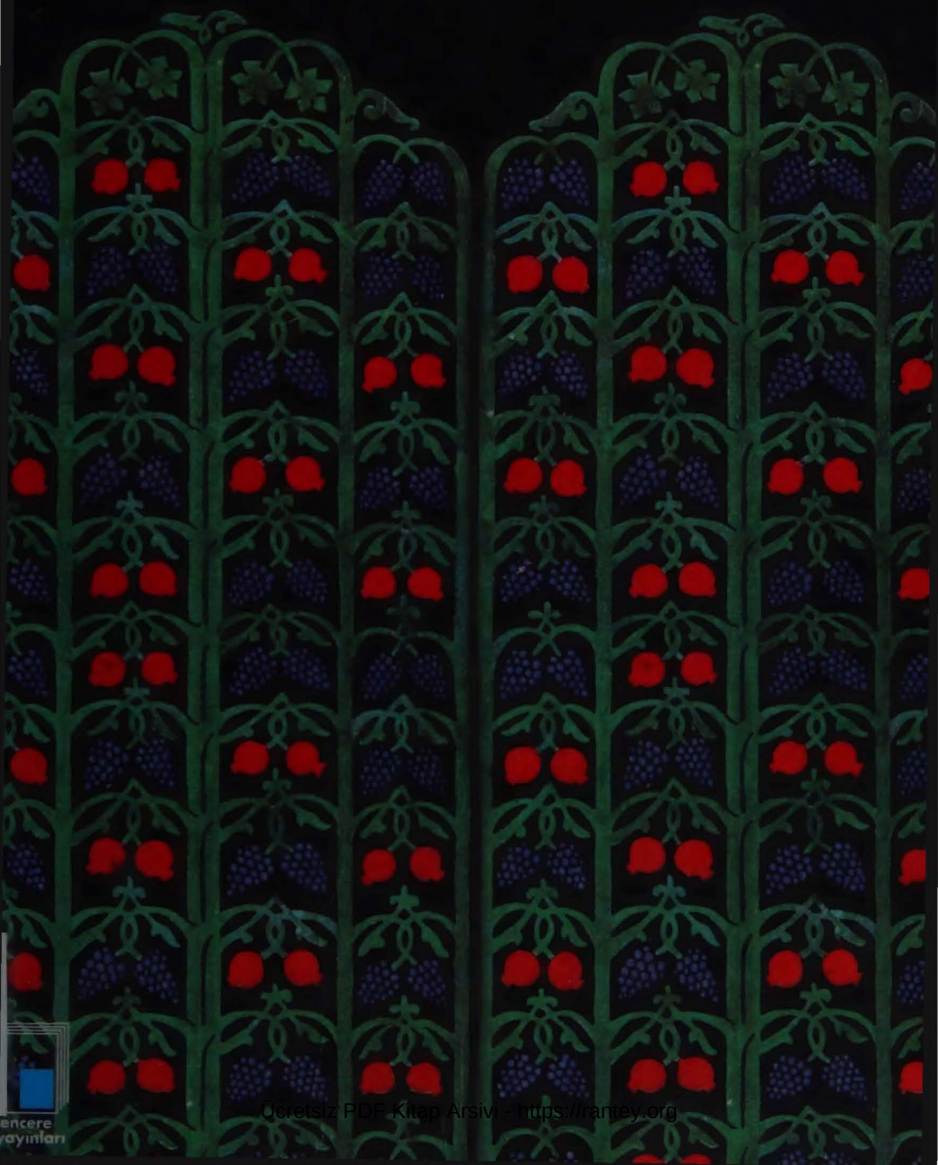
<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Ermeni Masalları

Bu kitabın Yayın hakları
Pencere Yayınlarına aittir
Eugen Diederichs Verlag 1982 Almanca baskısından çevrilmiştir
Isidor Levin ve Uku Masing Almancaya çeviren: Gisela Shenkowitz
Birinci Baskı: Nisan 2009
Kapak: Hüseyin Yoldaş
Kapak ve İç Baskı: Kilim Matbaacılık Maltepe Mah. Litros yolu
Fatih San. Sitesi No: 12/204 Zeytinburnu - İstanbul
Tel: 0212 612 95 59

Yayın Yönetmeni: Muzaffer Erdoğan

ISBN 978-605-4049-15-8

PENCERE YAYINLARI: 242
pencereyayinlari@hotmail.com

Osmanağa Mah. Pavlonya Sok. No. 10/6 Nuhoğlu İşhanı
Kadıköy / İSTANBUL TEL: (0216) 414 64 41

Ermeni Masalları

Çeviren: Güven Gökten Uçer

İÇİNDEKİLER

1. Rahibin Oğlu - Bir Ayı	7
2. Armen ve Sarmen	13
3. Derviş ve Kızlar üzerine	20
4. Kurbağa Bakire	28
5. Yeniçeri Kızı	41
6. Bay Amir	46
7. Dişi Aslanın Oğlu	60
8. General Zuskin	73
9. Üvey Kız	78
10. Altın Kafalı Balık	81
11. Avcının Oğlu	84
12. Marangozoğlu	90
13. Zalim Anne	106
14. Üç Akıllı Erkek Kardeş	113
15. Kırmızı Balık	121
16. Hindiçini İmparatorunun Kızı	125
17. Ay ve Güneş	132
18. Şah Abbas'ın Oğlunun Öyküsü	135
19. Akıllı Çocuk	142
20. Kral Olan Yün Tarayıcı	147
21. Ne yazıldıysa, O Olur	159
22. Saraç Miso	164
23. Tüccar	171
24. Kayışadam	176
25. Kral Alam	187
Sonsöz	197

RAHİBİN OĞLU - BİR AYI

Bir zamanlar bir rahip yaşarmış. Rahip zaman zaman ormana odun toplamaya gidermiş. Rahip ormanda odun toplarken günün birinde bir dişi ayıya rast gelmiş. Ayı rahibe seslenmiş:

“Gel benimle kal, bir sene sonra buraya gelirsin ve oğlunu alır götürürsün, eğer gelmezsen, tekrar karşına çıkarım ve o zaman da seni mahvederim.” Rahip geç kalmış vaktinde gitmemiş, bir yıl geçtikten sonra odun toplamaya gittiğinde dişi ayı ile tekrar karşılaşmış, ayı rahibe seslenmiş: “Neden vaktinde gelmedin?” Rahip cevap vermiş: “Unuttum.” Bunun üzerine dişi ayı şunu söylemiş: “En azından geldin ya, oğlunu al, eğer almazsan senin sonun gelmiş demektir.”

Şimdi masalımıza başlayalım, bakalım rahibin oğlunu neler bekliyor.

Rahip oğlunu alıp evine götürür ve çocuğu büyütür. Rahibin oğlu çabuk gelişir. Diğer çocuklarla oynamak için dışarı çıkar. Komşu çocukları ile oynarken birinin elini kırar, diğerinin bacağını, üçüncünün de kafasını kırar. Çocuklar kendi evlerine giderler ve babalarına durumu anlatırlar: “Rahibin oğlu oynarken bizim kafamızı, elimizi ve bacağımızı kırıyor.” Babaları çocuklarına şunu söyler: “Bu bir kere olduysa önemli değil. Eğer bir kere daha bacaklarınızı ve ellerinizi kırarsa, o zaman rahibi ve oğlunu cezalandırırız.” Çocuklar tekrar oynamaya giderler. Rahibin oğlu çocuklara vurmaya, kollarını kırmaya devam eder, çocuklar da

babalarına gidip hep şikâyet ederler. Babalar sonunda rahibi dışarı çağırır ve şunu söylerler: “Oğlun çocuklarımızın kolunu, bacağı, kafasını sadece bir iki kere kırmadı. Artık seni rahip olarak istemiyoruz. Çünkü senin oğlun bizim çocuklarımızın başına bela oluyor. Ey ruhani, ya oğlunu bu köyden uzaklaştırırsın veya kendin gidersin.” Rahip evine gelir, düşünür ve oğluna seslenir: “Oğlum, halk bizi köyden uzaklaştırıyor, sürüyor.” Oğlan sorar: “Hangi sebepten bizi sürüyorlar?” “Oynarken komşu çocuklarının kolunu bacağı kırдың. Bir ölçü altın al ve burdan git.” Oğlu şöyle cevap verir: “Altın istemiyorum. Bu altını bir demirciye ver, bana dokuz pud ağırlığında bir sopa yapsın.” Rahip “Bu çok iyi olur” der. Altını dokuz pudluk bir sopa yapması için demirciye verir. Demirci isteneni yapar bitirir ve rahibin oğluna verir. Rahibin oğlu köyü terkeder, yolda fakir bir adamın bir çift öküzün çektiği bir arabanın üstünde odun toplamaya gittiğini görür. Öküzlere ejderhalar visaplar saldırıp yerler. Rahibin oğlu fakir adamın ağlamaya başladığını görür.

“Fakir adam, niçin ağlıyorsun?” diye sorar. Yoksul cevap verir: “Odun toplamaya geldim, bu ejderhalar öküzlerimi yediler, şimdi çok mutsuzum.” Rahibin oğlu, “Ejderhaların yerini biliyorsan bana göster” der. Adam önden gider ve ejderhaları gösterir. Rahibin oğlu ejderhalara seslenir: “Bu fakir adamın bir öküz koşumu kaldı, onu da yiyecek misiniz?” Ejderhalar cevap verir: “Mümkün olsa seni de yeriz.” Rahibin oğlu “Öyleyse deneyin bakalım.” der, sonra sinirlenir, her birine sopası ile vurur. Ejderhalar yumuşarlar ve “Bu nasıl şaşılası bir insan” derler. Çocuk ejderhalara seslenir: “Şimdi gidip fakir adamın evine odununu taşımasına yardım ediyor musunuz? Eğer bunu yapmazsanız size tekrar vururum.” Bunun üzerine ejderhalar “Rahibin oğlu, neden tekrar vuracaksın ki, isteyerek gideriz” derler. Ejderhalar kalkarlar, arabaya bağlanırlar, rahibin oğlu onların omuzlarına oturur ve böylece odunları fakir adamın evine taşırlar. Köylüler arabaya koşulu ejderhaların rahibin oğlunu taşıdığını görürler. Rahibe gelerek şunu söylerler: “Tanrı senin evini yıksın, nasıl bir bela

açtın başımıza, oğlunun köyden gittiğini ve çocuklarımızın rahat ettiğini sanıyorduk, şimdi o ejderha koşulu ve odun yüklü olarak geldi, onları buraya köyümüzü yutmak için getirdi.” Bu sırada rahibin oğlu arabaya koşulu ejderhalarla fakirin kapısına gelmektedir. Köylüler seslenir: “Ey rahibin oğlu, köyümüzün başına nasıl bir bela açıyorsun?” Rahibin oğlu, “Köyünüzün başına nasıl bir bela açıyor muşum ki?” diye sorar. Köylüler, “Ejderhaları köyümüzü yutsunlar diye getirdin işte.” derler. Çocuk cevap verir: “Korkmayın, onlar bu fakir adamın öküzlerini yediler, bu sebeple onları arabaya koştum ve odunları fakirin kapısına getirdim. Ejderhaların size zarar vermelerine izin vermeyeceğim, onları yok ederim.” Böyle söyler ve ejderhaların herbirine sopası ile iki kere vurur. Ejderhalar hemen ölürler. Sonra köylülere, “Ejderhaları çabuk toprağa gömün ve onlardan kurtulun.” der ve oradan ayrılır, başka bir yere gider. Giderken yolda şunu görür. Ağaçların önünde bir adam durmaktadır ve ağaçlardan dal koparmak isterken ağaçları kökleri ile sökmektedir. Rahibin oğlu seslenir: “Bu çok güçlü biri, gerçekten, çok güçlü” Ağaç söken cevap verir: “Güçlü mü? Güçlü olan erderhaları arabaya koşup süren rahip oğludur. Güç gösterisi bu değil mi?” Rahibin oğlu sorar: “Eğer rahibin oğlu burda olsaydı onunla kardeşlik kurarmıydın?” Ağaçları kökleri ile söken cevap verir: “Niye olmasın ki? Onunla kardeşlik kurardım.” O halde der diğeri, “Artık yalnız değil, ikili olacağız.” Böylece kardeşlik kurarlar ve yürümeye devam ederler.

Bir süre gittikten sonra aniden şunu görürler: Bir adamın omuzlarında bir dağ durmaktadır. Rahibin oğlu “Bu adam çok güçlü, gerçekten, dağı sürüklemek büyük güç ister.” diye seslenir.

Dağı sürükleyen cevap verir: “Güçlü mü? Güçlü olan ejderhaları arabaya koşup süren rahip oğludur.” Rahibin oğlu sorar: “Eğer rahibin oğlu burda olsaydı onunla kardeşlik kurarmıydın?” Dağı sürükleyen “Çok iyi olurdu” der. Böylece birleşirler ve yürümeye devam ederler.

Az giderler, uz giderler, bunu ancak tanrı bilir, harabelerin olduğu bir yere gelirler. Burda bir de ev vardır. “Bu bizim evimiz olacak” derler. O akşam oraya yerleşirler. Ertesi sabah karar verirler.

İçlerinden biri evde kalacak, yemeği ve diğer işleri yapacak, ateşi ocakta tutacak, akşam da mumları yakacaktır. Biri sorar: “Hangimiz burda kalacak?” Dağ sürükleyene “Sen burada kal, yemeği ve diğer işleri yap” derler. Kalkarlar ve ava giderler. Akşam dağı sürükleyen, işleri yapmış, yemeği hazırlamıştır. Ava gidenler dönünce yemeğe oturacaklardır. Yemek zamanı aniden büyük bir erkek kedinin geldiğini görür. Kedi kuyruğu ile adamın yüzüne vurur. Adam bilincini kaybeder, kedi yemeği yer ve gider. Akşam eve gelenler görürler ki, ne ateş vardır, ne mum, ne de yemek. Hiçbir şey yoktur.”Niçin yemeği, ateşi, mumları hazırlamadın?” diye sorarlar. Dağı sürükleyen cevap verir: “Hasta oldum, onun için yapamadım.” Rahibin oğlu, “Ağaç söken, bu sefer sen kal ve yemeği hazırla” der. Diğerleri gider. Kalan, yemeği hazırlamaya başlar. Daha sonra o da bir erkek kedinin geldiğini görür. Kedi ağaç sökenin yüzüne kuyruğu ile vurur. O da bilincini kaybeder, yere düşer.

Kedi yemeği yer, adamı orda bırakır ve gider. Akşam dağı sürükleyen ve rahibin oğlu gelirler.

Yemeğin olmadığını ve evde kalanın da hasta olduğunu görürler. Rahibin oğlu sorar “Bu nasıl oldu ki, neden hiçbir şey hazırlamadın?” “Hastayım” cevabını alır. O zaman rahibin oğlu, “Bugün ben kalıyorum, yemeği ben hazırlıyorum” der. İkisi giderler, rahibin oğlu evde kalır. Yemeği hazırlar ve birden büyük bir erkek kedinin geldiğini görür. Kedi eve girer ve rahibin oğluna kuyruğu ile vuracakken rahibin oğlu sopası ile kedinin boynuna vurur, baş kopar ve parlayan gözlerle yuvarlanmaya başlar. Çocuk onu takip eder ve kafanın bir delikten içeri girdiğini görür, delikten içeri bakarken aniden rahibin oğlunun yüzüne ateş püskürür. O da bilincini kaybeder, birkaç saat sonra kendine gelir, kalkar ve eve döner. Akşam dağı sürükleyen ve ağaç söken

geldiklerinde ocakta ateş vardır, mumlar yanıyordur, yemek hazırdır ve rahibin oğlu zinde olarak oturmaktadır. Derler ki: “Rahibin oğlu, sen cesursun, ateşi hazırladın, mumları yaktın ve hasta olmadın. Ne oldu?” Rahibin oğlu, “Gelin buraya” der, onları götürüp kediyi gösterir ve sorar: “Bu erkek kedi mi size vurup sizi hasta etti?” Delikanlılar, “Çok doğru” derler, “Bize kuyruğu ile vurdu, bilincimizi kaybettik ve hasta olduk.” Rahibin oğlu, “Kalkın” der, “Uzun bir ip alın, gidelim.” İpi alırlar, o çukura giderler, ipi ağaç sökenin sırtına bağlarlar ve onu çukura bırakırlar. Yarıya kadar inince bağırır:

“Çekin beni, yanıyorum.” Onu dışarı çekerler. O zaman rahibin oğlu, “İpi benim sırtıma bağlayın” der. İpi onun sırtına bağlayıp çukura bırakırlar. Aşağıya salınmadan önce, rahibin oğlu, “Ne kadar yanıyorum diye de bağırısam, beni asılı bırakın” der. Rahibin oğlu çukura salınmış haldedir ve bağırır: “Yanıyorum.” Ne kadar “Yanıyorum” diye bağırırsa da, onu aşağıya salmaya devam ederler, aşağıda çukurun tabanına gelir, artık yanmıyordur, yaklaşır ve orda bir ejderhanın ve güzel bir kızın uyumakta olduğunu görür. Bu kızıdan her şeyi yakan bir alev yükselmektedir, onun için çukura inememişlerdir. Delikanlı kılıcını çeker ve ejderhanın başını uçurur. Altı kafa uçurur, biri geri kalır. Çünkü ejderha yedi başlıdır. Ejderha seslenir: “Delikanlı, bir kere daha vur, bir kere daha vur.” Çocuk cevap verir: “Annem beni yalnız bir kere doğurdu.” Bir daha vurmaz ve ejderha ölür. Delikanlı kıza seslenir: “İpi kendine bağla, ilk sen çıkacaksın.” Ama kız itiraz eder ve rahibin oğluna der ki: “Önce sen çık, önce ben çıkarsam, sonra diğerleri seni çukurdan yukarı çekmezler.” O zaman rahibin oğlu şunu söyler: “Eğer onlar benim kardeşlerimse, beni yukarı çekerler.” “Öyleyse iyi” der kız, “Burda bir taş ve bir çakmak taşı var, çakmak taşına taşla vurursan önünde bir tahta at oluşur, üzerine otur, bacaklarınla onu sık, o seni delikten dışarı yukarıya taşır.” Ve kız yukarı çıkar. Yukarda çukurun yanındaki iki delikanlı kızın çok güzel olduğunu görürler.”Rahibin oğlunu çukurda bırakalım” derler, “Kızı alalım ve gidelim.” Rahibin oğ-

lu, “Beni çukurdan çekin” diye seslense de, onu orada bırakırlar, bakmazlar bile, “Seni almıyoruz” derler. O zaman rahibin oğlu, kızın, “Önce sen ık, ben önce çıkarsam, seni yukarı çekmezler” dediği doğru çıktı diye düşünür. Sonra akmak taşına vurur, tah-ta at önünde belirir, atın üzerine oturur ve delikten dışarı çıkar.

Yukarda iki delikanlının kavga ettiklerini görür. Biri bağır-maktadır: “Kızı ben almalıyım.” Diğeri ise “Hayır, ben almalı-yım.” der. Rahibin oğlu sopasını alır ve her ikisine de birer kere vurmasıyla ikisi de ölür. Onları bir çukura atar, büyük bir taş alır ve çukuru kapatır.

Masalın sonunda kız ve rahibin oğlu evlenirler, yedi gün, ye-di gece düğün yaparlar ve muratlarına ererler.

Darısı başınıza.

ARMEN VE SARMEN

Bir zamanlar çok zengin bir kral yaşar, karısı ile beraber çok güzel bir sarayda oturmuş.

Sarayın mermer kuleleri varmış, kolonları altınla, değerli taşlarla, mercan ve incilerle kaplıymış, sandıkları mücevherler, altın ve değerli taşlarla doluymuş. Ama en güzeli karısıymış, altın dokulu giysiler içinde, altın ve pırlantalar takılı, bir peri gibi narınmış. Açmış bir çiçeği andırırmış. Kralın, güller, karanfiller, diğer çiçeklerle dolu çok güzel, büyük yeşil bir bahçesi varmış. Bahçedeki ağaçlar kıymetli, seçkin ağaçlarmış. Bu bahçede yok yokmuş. Ama bütün bu zenginlikler için bir varis yoksa ne yapılabilir? Kral ve kraliçenin kalpleri hüzün, gözleri yaş doluymuş.

Parayla her şeyin satın alınacağı söylenir, ama bu bir yalandır. Dene bakalım, eğer yoksa, parayla çocuğun olabiliyor mu? Veya lütfen, parayla bir hastayı iyileştirmeyi dene. Hepsi kandırmadır.

Eğer yapabilirsen, genç olduğun sürece, çevreni izle ve bil ki, her şey hayal ve yalandır: Sevgi yalandır, sahip olmak aldatmacadır. Bugün sahip olursun, yarın hiçbirisi yoktur!

Şimdi masalımıza başlayalım.

Bir gün kral ve kraliçenin sarayına değirmen taşı gibi esmer bir derviş gelir. Kanca gibi bir burnu ve boynuzlu bir kürk kaskeki vardır. Uzun boylu, kuru bir adamdır ve güçsüzdür. Bu derviş sarayın avlusuna gelir, bir taşta oturur ve der ki: “Yaşasın

kral, günleriniz sevinçle dolsun, bu kırmızı elmayı al, yarısını kendin ye, diğer yarısını karına ver. İki oğlunuz olacak, biri sizin, diğeri benim.

“Kabulse elmayı alın, değilse almayın.” Kral ve kraliçe kabul ederler. Derviş onlara elmayı verir ve gözden kaybolur. Elmanın yarısını kral, diğer yarısını kraliçe yer. Dokuz ay, dokuz gün, dokuz saat, dokuz dakika ve dokuz saniye geçer. Tanrı onlara iki oğul verir. Dünyaya biraz daha erken gelene Armen, diğerine Sarmen adını verirler. Ayla değil, günle büyürler, hep güzelleşirler ve kısa zamanda yakışıklı delikanlılar olurlar. Bir gün aniden çatık kaşlı karanlık bir dervişin yaklaştığını görürler, derviş hiçbir şey söylemeden Armen”i götürmek üzere alır. Kral ve kraliçe ne yapabilirler ki? Kalpleri acı dolar, ağlarlar ama başka yol yoktur, söz vermişlerdir. Giderken Armen, gizlice Sarmen”e şöyle der: “Sarmen, bahçemizdeki güller solduğunda, benim çağırma uy.” Derviş çocuğu alır gider. Baba ve anne Armen için o kadar ağlarlar ki, gözyaşlarından göller oluşur.

Onları burada bırakalım ve Armen”in nereye götürüldüğüne bakalım. Derviş Armen”i uzak bir kıra götürür. Kırdan büyük bir bahçe, bahçenin içinde de bir saray vardır. Saraya girerler. Saray ama ne saray! Duvarlar altından, yerler camdan yapılmıştır. Bütün odalar, dünyanın her yerinden iyi seçkin eşyalar, usta işleri ile doludur. Dervişin sihirli bir sopası vardır, onunla insanları ocağa atar, kızartır ve yer. Derviş Armen”i de ocağa atıp yemek istemektedir. Armen”i evde bırakır, kendisi uzak dağlara keçi avlamaya gider. Çocuk için bir et yemeği hazırlayacaktır ki, yiyip yağlansın. Yağlanınca da onu kızartıp yiyecektir. Derviş iyi bir teke avlayınca onu omuzlarına yükler ve eve gelir.

Ocağı, her tarafı ateş kırmızısı olana kadar kızdırır, sonra tekeyi pişirir ve yerler. Bu şekilde Armen büyür ve şişmanlar. Dervişin keçi avlamaya gittiği bir sefer, Armen sarayın odalarını gezer, bir odanın duvarında bir ayna görür. Aynadan bir çıtırdı gelir ve bir kız gözükür. Ama nasıl bir kız ki! Sırf onu seyretmek için insan yemek içmekten vazgeçer. Kız ona dervişin onu yemek is-

tediğini anlatmaya çalışır. Bu şekilde dururlarken birden dervişin geldiğini görürler.

Derviş bir teke taşımaktadır ki, tekenin gözleri deniz suyunu andırır, boynuzları sivri ve pala gibi keskin, bakır gibi parlaktır ve elmas gibi ışıldar. Derviş bu tekeyi de pişirir ve doyana kadar yerler. Derviş sonra tekrar ocağı kızdırır ve ocağın etrafında dans etmeye başlar. Armen”i de birlikte dans etmesi için teşvik eder ki, sopası ile Armen”i bacağından kavrayıp ocağa atabilsin, pişirsin ve yesin. Armen durumu kavrar, kız onu uyarmıştır. Onun için şöyle der: “Derviş baba, bugün o kadar çok yürüdüm ki, yorgunum, dans edemem.” Derviş onu ikna etmek ister: “Gel, dans et!” Ama Armen kalkmaz. Sonunda dervişin umudu kalmaz, bırakır gider. Akşam geç vakit saraya döner ve Armen”le sohbete başlar. Konuşma esnasında Armen, “Derviş baba”, der, “Ben de dağlara gidip keçi avlamak istiyorum.” Derviş önce buna izin vermez ama sonra kabul eder. Ertesi sabah ava giderler. Çok dolaşırlar ama keçi bulamazlar. Her zaman bol bulunan keçi o gün yoktur.

Dönüş yolunda yeşil bir çayırdaki tek başına çok güzel bir geyiğin otladığını görürler. Armen dizginleri bırakır ve at dört nala geyiğe doğru koşar. Bu geyik normal bir geyik değil, yaşlı bir cadının kızıdır. Her gün kendini bir geyiğe dönüştürüp dışarı çıkar ve genç avcılarını kandırır.

Geyik koşar ve büyük bir oyuktan içeri girer. Armen de arkasından koşar ve oyuca girmek isterken, birden önünde yaşlı bir kadın görür. Kadının dudakları yere kadar sarkmaktadır ve elinde bir sopa vardır. Yaşlı kadın aksi aksi bağırır: “Bu oyuktan uzak dur, kaç kafan var ki benim oyucuğuma gelmeye cesaret ettin, bu da yetmedi, benim maralımı yakalamak istersin. Şimdi senin geldiğin bu yere, karnının üzerinde sürünen hiçbir yılan, kanatları ile uçan hiçbir kuş gelememi. Maralden büyülenmiş Armen cevap verir: “Yaşlı kadın, kızını bana karım olarak ver”. Karşılıklı uzun bir konuşmadan sonra nihayet yaşlı kadın şunu söyler: “İyi, diyecek ne var ki? Ama kim ki benim kızımı ister, benimle ak-

şam altıda başlayıp ertesi sabah sekize kadar iskambil oynamalıdır, ayrıca erkek kedinin başına da bir mum dikeriz, mum yere düşerse, sen kazanırsın, ama yere düşmezse, o zaman seni sihirli sopamla taşa çeviririm, aynı burada gördüklerin gibi, bunlar hükümdar oğulları, han oğulları, prenslerdir. Hepsini taşa çevirdim.” Armen kabul eder. Yemekten sonra iskambil oynamaya başlarlar. Gün ağarmaya başlamıştır ama erkek kedi yerinden kıpırdamaz. Armen umudunu kaybetmek üzeredir. Nihayet güneş doğar ve yaşlı kadın Armen’i taşa çevirir. Şimdi Armen’i bir taş şeklinde orada bırakalım ve Sarmen’e geri dönelim.

Sarmen gece uyanır ve bahçedeki güllerin solduğunu görür. Anne ve babasına veda eder, silahını alır, ateşli atına atlar ve kardeşinin çağrısına uyar. Sarmen atını mahmuzlar, bir düzlüğe gelir, burada bir bahçe ve içinde bir saray görür. Bu dervişin sarayıdır. Delikanlı içeri girerken derviş onu Armen sanır, o kadar birbirlerine benzerler. Derviş, “Oğlum, yorgunsan gel otur ve dinlen” der.

Konuşurlarken derviş sorar: “Avlanma nasıldı? Dağlarda av yok muydu? O bunu söylerken Sarmen durumu anlar ve der ki: “Derviş baba, bugün av yoktu, yarın tekrar gider ve belki biraz avlanırım.” Ortalık biraz aydınlanınca derviş kalkar ve dağlara çıkar. Sarmen de kardeşine gitmeye hazırlanır. Birdenbire bir çığır duyar ve duvardaki aynada güzel bir kız görür. Güzel kız karşısındakinin Armen olmadığını anlar. Ona bunu belirtir: “Güzel çocuk, kardeşinin çağrısına uyuyorsan, sözlerime dikkat et. Bu düzlükten çıkıp dağlara giderken önüne bir tepe gelir, yanından geçince yeşil çayırda tek başına otlayan güzel bir geyik görürsün. Bu geyik o kadar güzeldir ki, içinden “Hiçbir şey yemek, içmek istemiyorum, sadece bu geyiğe bakmak istiyorum demek gelir. Arkasından gidersen koşar ve bir oyuğa girer. Onu avlayamazsın, çünkü o güzel bir geyik değil, yaşlı bir büyücünün kızıdır. Ama, düzlüğe gitmeden önce üç fare yakala ve onları cebine koy, onlara sonra ihtiyacın olacak.” Bütün bunları dinledikten sonra Sarmen silahını alır, ateşli atına atlar ve gider. Yolda üç fa-

re alıp cebine koyar. Sarmen uzun süre aranır, fakat hiçbir şey bulamaz. Nihayet geri dönecekken birdenbire önünden güzel bir geyiğin koşup bir oyuğa girdiğini görür.

Sarmen atını mahmuzlar, geyiğin arkasından koşturur, oyuğa gelir ve içeri girip geyiği yakalamak için oyuğun girişindeki taşları çıkarmaya başlar. Birden yaşlı bir büyücünün elinde sihirli bir sopa ile geldiğini görür. Bu yaşlı kadın, dudakları yere kadar uzun çirkin bir yaratıktır.

Kızgın ve sinirli gelir, gözleri ateş kırmızısıdır, ayağı ile yere vurur ve bağırır: “Benim ülkeme gelebilmek için senin kaç başın var? Karnının üzerinde sürünen hiçbir yılan, kanatları ile uçan hiçbir kuş buraya gelememi, fakat sen geldin, bu da sana az geldi, bir de kızımı takip ediyorsun.” Sarmen yaşlı kadının sözlerine aldırmaz, döner ve der ki: “İşte benim güzel geyiğim, onu yakalamalıyım.” “O geyik değil, o benim kızım”. Sarmen bunun üzerine, “Eğer öyle ise, o zaman onu mutlaka almalıyım” der. Yaşlı kadın cevap verir: “Onu bir şartla alabilirsin. Şartım şu, ikimiz iskambil oynayacağız. Erkek kedinin başında da bir mum duracak. Kedinin başından mum düşerse, kız senindir, ananın ak sütü gibi senin olsun. Ama gün ağarana kadar mum kedinin başında kalırsa, o zaman seni taşla çeviririm. Şu taşlara bak, bunların hepsi senin gibi genç delikanlılar, hükümdar oğulları, prenslerdi.” Sarmen kabul eder ve der ki: “Eğer başaramazsam, sopan beni taşla çevirsin.” Bir odanın ortasındaki bir masada iskambil oynamaya başlarlar. Bu masanın yanında, başında bir mum olan bir erkek kedi oturmaktadır. Akşamdan gece yarısına kadar iskambil oynarlar ama kedi yerinden kıımıldamaz. Sarmen cebinden bir fare çıkarır ve kedinin önüne bırakır. Kedi huysuzlaşır ama yaşlı kadın ona bağırır ve kedi sessizce oturur. Oynamaya devam ederler. Sarmen horozların öttüğünü duyar. Gökteki yıldızların herbiri diğerinin arkasından kaybolur ve dağdaki çalılığın arkasında bir kızılık başlar, yavaş yavaş ortalık aydınlanmaktadır. Sarmen gizlice ikinci fareyi çıkarır ve kedinin önüne atar. Kedi fareyi yakalamak için üzerine atlamak ister ama yaşlı

kadın ona öyle bir bağıır ki, kedi yerinden kımıldayamaz. Sabah kızılığı yükselince, Sarmen üçüncü fareyi kedinin önüne atar. Kedi mumu düşürür ve farenin arkasından koşar. Kadın sopasını alarak Sarmen'e vurmak ve onu taşla çevirmek ister, ama aynı anda Sarmen sopaya uzanır, kadının elinden çekip alır ve onunla kadının başına vurur ve bağıır: "Çabuk söyle, kardeşim nerde?" Kadın gücünü kaybeder, onu götürür ve diğerlerinin yanında Armen'in taşını gösterir. Sarmen kılıcını çıkarır ve kadını parçalara ayırır. Sonra sopası ile taşlara vurur ve hepsini canlandırır. En sonunda kardeşini de hayata döndürür. Bu hükümdar çocukları ve prensler, hayata geri döndükten sonra, kurtarıcılarının elini öpüp ona teşekkür ederler ve ülkelerine dönerler. Armen ve Sarmen cadının kızını alırlar ve dervişin sarayına giderler. Derviş onların geldiğini görünce çok sevinir ve kendi kendine, "Biriken iki, ikiyken üç oldular" der. Dört yanı da kor kırmızı olana ve alevler göğe yükselene kadar ocağı ısıtır. Bir keçi getirir, keçiye pişirip yerler. Sonra derviş ocağın etrafında dans etmeye başlar. Gelip kendisi ile dans etmesi için Armen'i çağırır. Ama Armen oturmayı sürdürür ve der ki: "Derviş baba, önce sen dans et, ben sonra dans ederim." Derviş bunu duyunca ocağın kenarında dans etmeye devam eder. Sarmen sihirli sopası ile dervişin ayağına vurur ve derviş ocağın içine düşerek yanar. Tam bu sırada duvardaki aynanın içinden kız bağıır: "Çabuk ocağı kapatın, yoksa derviş dışarı çıkar. Sarmen hemen ocağın kapısını iterek kapatır. Derviş onlara, kürekle ocağı kazımaları için yalvarır. Fakat kız onları uyarır: "Kürekle kazımayın, eğer öyle yaparsanız, derviş kendisini toparlar ve sizi yer." Ocağı kazımazlar ve derviş kül oluncaya kadar yanmaya bırakırlar. Armen duvardaki aynaya koşar, aynayı parçalar ve kızı kurtarır. Bu kız, ona bakanın aklını başından alacak kadar güzeldir. Armen ve Sarmen dervişin bütün servetini toplarlar ve iki kızla birlikte, evlerine, saraya doğru yola koyulurlar. Anne ve babaları, her iki oğullarını da önlerinde sağlıklı ve mutlu görünce çok sevinirler.

Kırk gün kırk gece düğün yaparlar ve oğullarını kızlarla evlendirirler. Halk da çok sevinir.

Sonra mutluluk içinde yaşarlar. Babaları yaşlanmıştır, servetini iki eşit parçaya ayırarak birini Armen’e, diğerini Sarmen’e verir. Gücünü de onlara devreder. Böylece kral ve karısı son günlerine kadar mutlu olarak yaşarlar ve oğullarının arkasında dağ gibi dururlar.

Kötü cezasını görmüş, iyi kazanmıştır.

DERVİŞ VE KIZLAR ÜZERİNE

Bir zamanlar üç kızı olan bir kadın yaşarmış. Kadının evine bir gün bir derviş gelmiş ve en büyük kızı kendisi için istemiş.

Şimdi masalımıza başlayalım, bakalım kızların başlarına neler gelmiş.

Derviş büyük kızı evine götürür, ona bir parça çiğ et verir ve der ki: “Bu çiğ eti yemelisin, yersen karım olursun, yemezsen, seni boğarım ve mahzene götürüp asarım.” Kız cevap verir: “Senin önünde yiyemem, dışarı çık, o zaman yerim.” Derviş dışarı çıkınca kız eti alır ve fırına koyar.

Derviş gelir ve sorar: “Kız, eti yedin mi?” “Evet, yedim” diye cevap verir kız. Derviş tekrar sorar: “Et, nerdesin?” Et kendini belli eder: “Burada, fırındayım.” Derviş kızı boğar, mahzene götürüp asar. Sonra gider ve ortanca kıza der ki: “Kız kardeşin hasta, gel ve iyileşinceye kadar ona bak.” Ortaça kız dervişini takip eder ve onun evine gelir.”Kız, “ der derviş, “Bu çiğ eti yemelisin, yemezsen kız kardeşini boğduğum gibi seni de boğarım ve mahzene asarım.” Kız, “Dışarı çık” der, “Yerim ama senin önünde yiyemem.” Derviş dışarı çıkar. Kız eti duvardaki bir yarığa sokar. Derviş geri gelir ve sorar: “Kız, eti yedin mi?” “Evet” der kız. “Et, nerdesin?” diye sorar derviş. “Burada, duvardaki yarıktayım” cevabını verir et. Derviş bu kızı da boğar, sonra en küçük kıza gider ve, “Kız kardeşlerin hasta, gel ve onlara bak.” der. Kız da ona, “Sen önden git, bahçeden iki kavun alıp kardeşlerime

bakmak üzere gelirim.” der. Kız bahçeye gidince, bahçevan ona şunları söyler: “Kız, evin yıkılmaya, bu derviş bir sihirbaz, seni de diğer kardeşlerin gibi götürüp boğacak, onları boğdu ve mahzene astı. Gidersen göğsüne bir kedicik koy ve öyle git. Derviş sana çiğ eti verince eti kedicige ver ve onu göğsünde saklı tut, belki böylece ruhunu kurtarırın.”

Kız iki tane kavun alır, kedicigi göğsüne koyar ve dervişe gider. Derviş kızı elinden tutar, ona mahzeni gösterir ve der ki: “Görüyor musun? Kız kardeşlerin orada. Bu et parçasını al ve ye. Yersen karım olursun, yemezsen seni de boğarım ve mahzene götürür asarım.” Kız cevap verir: “Senin önünde yiyemem. Lütfen dışarı çık. Kız eti kedicige verir, kedi eti yer, kız kediyi göğsüne koyup sıkıca bağlar ki derviş onu görmesin. Bir süre sonra derviş gelir ve sorar: “Kız, eti yedin mi?” “Evet, yedim.” diye cevap verir kız. Derviş sorar: “Et, neredesin?” Et kızın göğsünden cevap verir: “Buradayım, siyah ve beyaz bağırsakların arasında, karındayım.”

“Mert kız, eti yediğin için ben senin kocanım ve sen benim karımsın. Şimdi gel, başımı dizlerine yaslayıp kırk gün uyuyacağım. Ama sen hiç yerinden kımıldamayacaksın ki ben iyice uykumu alayım.” Derviş derin bir uykuya daldıktan sonra, kız onun başını yavaşça bir yastığın üzerine koyar, sakalında bir anahtar tomarı farkeder, anahtarları alır ve evin her yerini gezmeye başlar.

Bir kapıyı açar, burası altın ve gümüş doludur, ikinci kapıyı açar, burada hazineler yığılıdır, bir kapı daha açar, burada bir ahırda bağlı duran bir at görür. Atın üç başı vardır. Birinci başın önünde saman, ikinci başın önünde üç yapraklı yonca, üçüncünün önünde de bir taş vardır. Kız taşı alır ve kenara fırlatır, üç yapraklı yoncayı da parçalar. Fakat at konuşabilmektedir. “Kız, “der at, “Bil ki, biz gider uzaklaşırsak ve derviş bunu farkedirse, hiçbirimiz kurtulamayız. Susadım, beni bir kaynağa götür ki kana kana su içeyim, sen de ellerini ve saç örgülerini yıka, çuvalları altın ve gümüşle doldur, ondan sonra gider uzaklaşırız.”

Kız alabildiği kadar altın ve gümüş alıp ata yükler, eğeri bağlar, örgülerini yıkar ve birden altın parıltılı saçları olan ateşli bir kıza dönüşür, ata atlar ve yola koyulur. Geçmedikleri köy, şehir, deniz, kara kalmaz. Giderler giderler ve uzak bir kralın şehrinin civarında dururlar. Kız atı gözlerinden öper ve onu istediği yere gitmesi için özgür bırakır. Kendisi de şehir kenarındaki bir yaşlı kadının evine girer, selam verir ve selamına karşılık alır. “Sevgili nine” der kız, “Beni kızın olarak almak ister misin, ben kimse-sizim, yersiz yurtsuzum, nerde yaşayacağımı bilmiyorum, yerleşmek için bir yerim olsun isterim.” Ve bir avuç altın çıkarıp yaşlı kadına verir. Yaşlı kadın altını alır, sevinçten havaya sıçrar ve der ki: “Benim hiç gelirim yok, sen benim can kızım ol, seni gözümün nuru gibi korurum.” Kız yaşlı kadının yanında günden güne büyür ve güzelleşir, su içtiğinde boynu ışıldar, yaban nanesi gibi sevimlidir, siyah gözleri, altın ışıltılı örgüleri ve yay gibi kaşları vardır. Günün birinde şehirde bir havadis dolaşmaya başlar, kral oğlunu evlendirecektir, bir papağan uçurulacaktır ve papağanın başına konacağı kızı, kral oğluna alacaktır. Papağan salınınca uçup yaşlı kadının evine gelir. İnsanlar, “Bunun anlamı ne ki?” derler, “Kral oğluna yaşlı kadın mı seçildi?” Bir değil, iki değil, papağanı her salışlarında, kuş uçar ve yaşlı kadının evine konar.”Allah kahretsin”, derler, “Gidip orada kimin olduğuna bakalım.” İçeri girince ne görsünler? Bir kız yaşlı kadına bakmaktadır.

Kızı elinden tutup dışarı çıkarırlar, papağan hemen kızın başına konar. Haber krala ulaştırılır, kral oğlunu, kızı görmesi için yollar. Oğlanın nerdeyse akli başından çıkar. “O benim için her şey.” der çocuk. O zaman kralın adamları, “Yaşlı kadın, kral kızını oğluna istiyor, ne dersin?” diye sorarlar.”Kızım burada, bana değil, ona sormalısınız.” der kadın. Kız da şunu söyler: “Eğer kralın oğlu istediğimi yaparsa onunla evlenirim, yapmazsa evlenmem.” “Emrin nedir ki?” “Oturacağım evde içeri açılan kırk kapı, içerde ve dışarda da ikişer kapı bekçisi olmalı. Kralın oğlu ve benim nedimelerim dışında, hiç kimse yüzümü görmemeli.”

Bu kral için zor mu olurdu? İçeri açılan kırk kapısı olan ev yapılır, kapılara bekçiler konur, yaşlı kadının kızı kralın oğluna alınarak yedi gün yedi gece düğün yapılır ve kutlanır. Damat ve gelini birbirlerinin sevinci ile bırakalım ve dervişe dönelim.

Kırk gün geçince derviş uyanır ve sakalındaki anahtarların olmadığını farkeder, her yerde arar, anahtarlar da, kız da ortada yoktur, evdeki bütün sürgüler açıktır. O zaman bütün varlığını denkler halinde bağlar, atlara ve katırlara yükler, bir tüccar kılığına girer ve köylere, şehirlere, ülkelere doğru yola çıkar. Gittiği her yerde, kızla ilgili bir haber almak için paralar dağıtır, ona buna hediyeler verir, fakat kimsede yeni bir haber yoktur. Nihayet kralın yaşadığı şehre varır, orada bir dükkân açar. Şehirde hemen bir söylenti dolaşır, çok zengin bir tüccar gelmiştir ve dükkânında neler yoktur ki, mücevherler, yüzükler, inciler.

Bir gün derviş, mücevherler, küpeler, yüzükler, akikler ve zümrütler dolu bir torba alır ve kraliyet gelininin penceresine gider. Nedimeler onu görür görmez dışarı çıkarlar ve torba açılır açılmaz da ağızlarının suyu akar, hepsi birden konuşmaya, pazarlığa başlarlar. Fakat derviş şunu söyler:

“Hanımınızın beğendiği bir şey olabilir, o malı görmeden size hiçbir şey satmam.” Nedimeler içeri koşarlar ve hanımlarını, malları görmek için ikna etmeye uğraşırlar. Nihayet tüccarı içeri getirebilirler. Kız derviş gördüğü anda nerdeyse bayılır.”Sen, kaltak” der derviş, “Göge de çıksan, yerin dibine de insan ben-den kurtulamayacağını bilmiyor musun? Haydi, çabuk, düş önüme, gidiyoruz.” “Derviş, benim için, yeryüzünde yalnız sen var-sın, gökte de tanrı var, gidelim” der kız, “Çünkü ben senden ger-çekten kurtulmadım.” Derviş önden gider, kız onu takip eder, kapıya geldiklerinde, kız, “Ah, bilge süvari, kutsal Sergius, sana bedenimden doğacak şeyi kurban etmeyi vaat ediyorum.” der ve ayağı ile dervişin sırtına vurur. Derviş tepetaklak aşağı düşünce, sağdaki kapı bekçisi, soldaki kapı bekçisi dervişe vururlar, onu parçalara ayırırlar, kız kurtulmuştur.

Vakti gelince kraliyet gelini bir kız doğurur. Doğumdan son-

ra, tekrar kutsal Sergius”a vaat eder ve der ki: “Ben sana bir vaatte bulundum. İşte, kızımı sana kurban edeceğim.” Çocuk büyür, yedi veya sekiz yaşına geldiğinde bir gün dışarı çıkar, eşikte beyaz sakallı bir ihtiyar görür, koşar ve annesine haber verir. Annesi der ki: “Git ve onu içeri çağır, onun gücü için her şeyi veririm, bu kutsal Sergius”dur.” Kız gider, içeri getirmek için ihtiyarın elini tutar, ihtiyar kızı kutsar ve konuşur:

*“Yazın gülersen - kar yağar,
Kışın gülersen - gül açar,
Sağ ayağını atarsan - altın akar,
Sol ayağını atarsan - gümüş akar.”*

Bunu söyler ve kaybolur.

Kız büyür ve evleneceği zaman gelir. Sağ ayağını attığında altın, sol ayağını attığında gümüş akmaktadır. Güldüğünde de, duvarlar, tavanlar, güller ve yaban naneleri ile kaplanmaktadır.

Bu haber bütün dünyaya yayılır. Uzak diyarlardan bir kral, bir elçi heyeti gönderir ve kızı oğluna ister. Kız hazırlanır, çeyizi hazırlanır, ona bir nedime verilir, kutsanır ve yola çıkarılır. Bu nedime gizlice kendi kızını da yanına alır. Yolda kurak bir çöl-den geçerler, su bulmak olanaksızdır. Prenses susar ve nedimesine der ki: “Oh, bir damlacık su içebilseydim, ağzım kurudu.” Nedime gider, bir müddet kalır, sonra döner ve der ki: “Prenses gözlerini çıkarıp vermelidir, ancak o zaman su içebilir.” “Gözsüz de yapabilirim ama susuz yaşayamam, eğer bana bir damla su getireceksen, al benim gözlerimi, götür” der prenses. Nedime kızın iki gözünü de çıkarır, ona bir damlacık su verir, elinden tutar, götürüp onu bir mağarada yalnız bırakır. Kendi kızı ise giyinir, bir gelin gibi süslenir ve yola devam ederler. Giderler giderler ve kralın şehrine varırlar, kızı kralın oğluyla evlendirirler, yedi gün yedi gece düğün yaparlar, yerler, içerler, eğlenirler.

Fakir bir adamın yedi kör kızı vardır. Bir gün bu adam, satıp da kızlarına biraz ekmek almak için, çalı çırpı toplamaya ormana

gider. Bir mağaraya girer ve orada kör bir kızın yatmakta olduğunu görür. Adam, “Zaten yedi kör kızım var, bunu da alırım, sekiz olurlar, tanrı onlara mutluluk versin. Ama önce gidip kızlarıma anlatayım, bakalım onlar ne der, sonra gelir alırım.” diye düşünür.

Kızlar, “Bir bu eksikti, zaten hayatımız zor, biri daha gelirse, ekmeğimizi alır.” derler. En küçük kız ise şöyle söyler: “Babacığım, onu getir, ben ona ekmeğimin yarısını veririm. O mutsuzdur, yersiz yurtsuz orada kalamaz, ölür.” Ama adam kızı almaz, onu orda bırakır. Kız uzun zaman ağlar, göz yaşı döker ama yapacak bir şey yoktur.

Kızın nişanlısı, kralın oğlu, bu günlerde ava çıkar, kızın bulunduğu mağaranın yanından geçerken bir ağlama sesi duyar, mağaraya girer ve kızı görür. Şeytan kralın oğlunu ayartır, kralın oğlu kızın yanına yaklaşır. Sonra da kızı bırakıp gider. Kız hamile kalır. “Ah, yazık, mutsuzluğum yetmedi, şimdi de bu utanç başıma geldi.” diye üzülür kız. Kızın kalbi kederle dolar, üzüntüsünden uykusu gelir ve dalar. Rüyasında ona kutsal Sergius görünür ve der ki: “Korkma, bu dertten kurtulacaksın.”

“Gün ışıırken çalı çırpı toplamaya bir adam gelecek ve seni evine götürecektir. Ona rica et, seni en yakın kaynağa götürsün, oraya su içmeye iki güvercin gelir, kaynağa iki tüy bırakırlar, onları al, su ile ıslat ve onlarla gözlerini yıka. Yine eskisi gibi olacaksın.”

Gün ağarırken adam gelir ve der ki: “Kalk kızım, kalk. Seni elinden tutup evime götüreceğim. Yedi kör kızım var. Seninle beraber sekiz olacaksınız. Sen de onlarla birlikte yaşarsın. Belki tanrı sana şans verir.” “Babacığım, senden bir ricam var, yakında bir kaynak akar, beni oraya götür yüzüme biraz su çarpmak istiyorum.” Adam kızı kaynağa götürür, kız tüyleri kaynakta ıslatır, gözlerini yıkar dururlar ve tanrının isteği ile, eskisi gibi sağlığına kavuşur. Kalkarlar ve yola koyulurlar. Kız sağ ayağını atar, altın akar, sol ayağını atar, gümüş akar. Adam onları toplar ve torbasına koyar.

O gün baba evine, çalı çırpı yerine bir dolu altın, gümüş götürür. Baba çok neşelidir. Kızlarına bir çok şey alır. En küçük kız der ki: “Babacığım, görüyor musun, bu fakir kızı getir, onunla ekmeğimi paylaşacağım demiştim.” Büyük kızlar da, “Bizi de bu kaynağa götürmelisin biz de yıkanalım, gözlerimiz açılsın.” derler.

Dokuz ay, dokuz gün, dokuz saat, dokuz an geçer. Kralın kızı yere diz çöker ve güzel bir oğlancık doğurur. Kız oğlanın yüzünü görünce gülmeye başlar, gülünce de babanın evinin duvarları, tavanları güllerle, yaban naneleri ile kaplanır. Baba şaşırır, çevredeki herkes bunu duyar ve görmeye gelir.

Bu haber köyde yayılır, köyden öbür köye, köylerden şehirlerle geçer ve kralın şehrine kadar gider.

Kızın nişanlısı, kralın oğlu da bunu duyar, kalbinde bir şüphe uyanır ve bir gün nedimenin kızına der ki: “Kadın, senin hakkında bütün dünyaya yayılmış bir haber vardı, sağ ayağını atınca altın, sol ayağını atınca gümüş akar, gülünce, duvarlar tavanlar güller ve yaban naneleri ile kaplanır diye. “Neden biz hiç senin altınlarını, gümüşlerini, güllerini, yaban nanelerini görmedik?” Nedime onun üzerine gelir ve der ki: “Kralın oğlu, bunun zamanı var, bu her gün olmaz ki. Göreceksin, bir gün senin yanında da duvarlar, tavanlar güller ve yaban naneleri ile örtülecek.”

Çocuk buna inanır. Sihir bilen nedime, bir gün sırrının açığa çıkacağını anlar, paralar harcar ve babanın evinden bir gül demeti getirtir, kralın oğlu evde yokken gülleri duvara yayar ve kızına der ki. “Gidip kralın oğlunu çağıracağım. Gelip kapı eşiğinden geçtiği zaman, gülmeye başla, önden git ve ona gülleri göster. Bir erkek kadın oyunlarından ne anlar ki? Zamanla unuttur.”

Kralın oğlu gelir, gülleri görür, hepsi solgundur, inanmaz. Babanın evi ise ziyaret yeri gibi olmuştur. Her gün on kişi kadar gelir, ama belki dışarı yirmi kişi çıkar, içerde olan, gerçek de olsa, abartılarla on katına ulaşır. Haber kralın oğluna da gider. Kralın oğlu kıyafet değiştirir ve tanınmaz bir şekilde babanın evine gider ve görür ki duvarlarda ve tavanlarda sık sıralar halinde

güller açmıştır, kız gülmeye başladığı anda eskileri düşer, yeni güller açar, sağ ayağını attığı zaman altın, sol ayağını attığı zaman gümüş akar. Kızın kollarında küçük oğlanı gördüğü zaman, sanki kalbi koparılıp yerine oğlan konmuş gibi bir acı hisseder. Kralın oğlu kızı sorgulamaya başlar.

Kız da başından geçenleri anlatır, kimin kızı olduğunu, nasıl uzak bir diyardan gelip onu götürdüklerini, nasıl yolunun kesildiğini, nasıl nedimenin bir damla su için gözlerini çıkarıp onu mağarada yalnız bıraktığını, nasıl bir adamın şerefsiz bir şekilde yaklaştığını, hamile kaldığını, nasıl kutsal Sergius'un rüyasında görüldüğünü, nasıl gözlerini kaynak suyu ile yıkadığını ve iyileştğini, babanın kendisini alıp evine getirdiğini, kendi çocuğu gibi ona bakıp koruduğunu anlatır.

Kralın oğlu kıza yaklaşır, onu alnından öper, oğlanı kollarına alır, sevinir ve der ki: "Kız, ben kral oğluyum, sen de benim için seçilmiş olansın. Bu nedime, büyücü, sana bu kadar keder verdi, beni de bugüne kadar aldattı. Haydi kalk, gidelim."

Kralın oğlu karısını ve oğlunu alır ve eve götürür. Nedimeyi ve kızını azgın bir atın kuyruğuna bağlar, atı dağlara ve uçurumlara salar. Köpekler gibi telef olur, vahşi hayvanlara yem olurlar.

Kutsal Sergius, acı çeken herkese, özellikle de, masalı anlatana, onu dinleyene ve ona uyana yardım etsin.

KURBAĞA BAKİRE

Bir zamanlar bir sultan yaşarmış. Sultanın üç oğlu varmış. Oğlanlar ergin yaşa gelince hanım sultan, sultana demiş ki: “Oğulların olgunlaştılar. Onları evlendir.” “Ben fakir bir sultanım. Bir kraliyet düğünü yapmak kolay değil. Oğlanlar nişanlılarını kendi zevklerine göre şehirden seçsinler. Komşu krallıklardan prensesler alamam.” diye cevap vermiş sultan.

Seçim yapmak için kapılara ok atmak adettenmiş. Şimdi masalıma başlayalım, oğlanların kısmeti kimlermiş görelim.

En büyük oğlan oku atar. Ok lalanın, yani sultanı büyüten ve ona akıl veren kişinin kapısına saplanır. Ortanca oğlan okunu atar. Ok vezirin kapısına saplanır kalır. En küçük oğlan okunu atar, ok bir armut ağacının köküne gelir, kök kurur ve dışarı bir kurbağa çıkar. Prens, “Bu herhalde benim kaderim, babama nasıl giderim, herkes bana güler” der. Bu armut ağacı yaşlı bir adamın bahçesindedir. Çocuk okunu ve kurbağayı alır, duvarda oturan yaşlı adama gider. Adam prensin önünde ayağa kalkar.”Baba, otur, önümde ayağa kalkma.” Yaşlı adam çubuğunu çıkarır, temizler ama sıkılganlığından tütün isteyemez. Prens oturur, ihtiyarın çubuğuna kendi torbasından tütün doldurur, çubuğu yakar.”Baba, nasıl bir varlığın var?” diye prens sorar.”Bu evden başka hiçbir şeyim yok.” “Demek evin tek sahibisin. Neden evin bir o tarafta, bir bu tarafta iki kapısı var?”

“Bu taraf serin olur, yazın kalırım, kışın da diğer tarafa geçe-

rim.” “Bana bir anahtar verebilir misin?” Adam çocuğa bir anahtar verir ve sorar: “Ne yapmak istiyorsun?” “Senin evin ormanın tam yanında. Buradan ava çıkmak daha kolay olur.” Delikanlı anahtarı kemerine takar ve ormana ava gider.

Üç keklik vurur ve onları alıp akşam eve döner. Kekliğin birini adama verir. İkiisi ona kalır. Ateş yakar ve kekliğin biri ile kebab hazırlar.”Diğer kekliği de yarına saklarım, kahvaltıda yerim ve sonra giderim.” der prens. Ama avcılık tutkusuna kapılır ve orada kalır. Her gün eve üç av hayvanı getirir. Birini adama verir, ikisini kendisi alır. Birini akşam, birini de sabah kahvaltıda yer.

Bir sabah uyandığında yiyecek bir şey olmadığını görür “Herhalde kedi kapmıştır.” diye düşünür prens. Kalkar ve ava çıkar. Yine eskisi gibi avladığını eve getirir, ama sabah bakar ki, yine hiçbir şey yoktur. Bu durum on gün sürer. Prens, “Bu kediyi yakalayıp yok etmeliyim” diye düşünür.

Sabah uyanır, her yere sis indiğini ve yağmur yağdığını görür.”Bu havada ava gidilmez, önce yağmur dinmeli, yıkanayım, sonra da ateş yakar ısınırım.” der. Dışarı çıkıp kapıyı kapatır ama aralıktan da içeriye bakar, “Görelim bakalım, kedi avına gelecek mi?” der. Biraz sonra pencereden bir kızın içeri girdiğini görür. Öyle bir kız ki, ondan daha güzeli olamaz. Kız bir keklik alır, tüylerini yolar, şişe saplar ve kızartmak üzere ateşe koyar. Delikanlı “Pekâlâ”, der, “Önce yıkanayım, sonra gelirim.” Fakat geri dönünce kapıyı açıp içeri girdiğinde kızı göremez, kız kaybolmuştur. Yarisını yemiş, yarisını da delikanlıya bırakmıştır. Şaşırır kalır. Bu arada yağmur da dinmiştir. Delikanlı ava gider, bir geyik avlar, eve getirir, eti temizler, üçte birini adama verir, bir kısmından şiş kebab hazırlar, kalanı da asar. Sabah uyandığında ete el sürülmemiştir. “Önce gidip yıkanayım, sonra gelirim.” der. Yıkandığı sürede kız içeri giremez. Çocuk sonra etin baş kısmını yer ve şaşkınca söylenir: “Bugün onun izini bulmalıyım. Ava gitmeye vaktim yok, et yeter, yarisını ihtiyara veririm, yarisı bana kalır.” Yatar ve uyur gibi yapar. Saçları yere kadar

uzun olan bir kızın pencereden içeri girdiğini görür. Kız kebabı alır ve pencereye oturur. Delikanlı korkuyla “Burası büyüğü bir yer” diye söylenir. Kapıyı açar ve ava gider. Akşam geri gelir ve ihtiyara “İyi akşamlar, baba”, der. “Tanrı seni kutsasın oğlum.” “Baba, burası büyüğü bir yer olmalı, özellikle de bana burayı veriyorsun..” “Ben yüzyedi yaşındayım, şimdiye kadar böyle bir şey görmedim. Herhalde korktun ve sana öyle geldi.” diye cevap verir ihtiyar.

Delikanlı tekrar ava gider ve yine bir geyik avlar, eti temizler, yarısını ihtiyara verir, kalanı kebablık hazırlar ve der ki: “Her gün sadece bir parça yerim ve sonra tekrar ava giderim.” Delikanlı uykuya dalar. Kız içeri girer, eti tavaya koyar ve ateşe oturtur. Prens ayakkabılarını ve ceketini çıkarır, temiz bir yatak hazırlar ve üzerini bir örtü ile örter. Soylu adam öğleden önce derin bir uykuya dalar. Kız bu arada eti pişirir, porselen tabağı pilav da koyar. Delikanlı uyanır ve “Biraz fazla uyumuşum, yoksa yemek hazırlardım.” der. Üzerine temiz bir örtü örtüldüğünü de görünce, “Bu herhalde prens olduğumu öğrenince üzerimi örten komşunun kızıdır.” diye düşünür.

Sabah karnını doyurur ve ava gider. Akşam döner, kapıyı açınca ocakta ateşin yandığını görür. Altın işlemeli bir yastık orada durmaktadır, et pişmiş hazırdır ve içinde altın bir kaşık vardır. Çocuk iyice şaşırır. “Neler oluyor? Kapı kapalıydı.” der. Sonra hatırlar. Herhalde komşunun kızı gelmiş olmalıdır. Oturur, altın kaşığı alır ve pilav yer. Karnını doyurur ve der ki: “Şimdi kaynağı gidip yıkanayım.” Orada da bir tas ve sabun bulur. Yıkanır ve ava gider.

Önce yağmur yağmaya başlar, sonra arkasından kar yağar. Delikanlı ıslanır, eve gelir. Kapıyı açar, yerde bir halı serilidir, üzerinde yemek hazırdır. Karnını doyurur, çubuğunu doldurur, içerken yorgun düşer ve uykuya dalar. Bu esnada pencereden içeriye boynunda gerçek inci kolyesi olan güzel bir kız girer. Delikanlıya yaklaşır, ayakkabılarını çıkartır, ceketini çıkaramaz, çünkü o sırada çocuk uyanır ve bir kızın onun üzerindeki kolye

karmaya çalıştığını görür. Kızın elini yakalar. Korkudan rengi atmıştır. Kız onu yatıştırır: “Prens korkma, ben de bir insanım ve senin kısmetimin.”

Çocuk yatışır ve kıza gülümser.”Senin attığın ok bana rastladı. Ben de bir prensesim.” “O halde beni niçin üç aydır uğraştırıyorsun?” diye delikanlı sorar. “Yedi yıldır babamla ve annemle dargınım, üzerime bir dişi kurbağanın derisini geçirdim, ama sen o deriyi okunla yırttın ve benim büyümüyü bozdun, şimdi ben artık seninim. Kız ayağa kalkar ve sonra ikisi beraber yatarlar. Kız kılıcı alır ve aralarına koyar. Çocuk sorar: “Benim nişanlım olduğunu söylüyorsun, o halde niçin aramıza kılıcı koydun?” “Bana dokunma, yoksa bu kılıç yanar, biliyorum, daha vaktimiz var.” der kız. Çocuk sorar: “Nasıl daha vaktimiz var? Sen benim nişanlımsın. Düğün ne zaman?” Baban üç ay önce şehre bir adam yollayarak her tarafa şunu duyurdu: “Sultanın sözüdür: Oğlumu bulan ödül olarak bir çok ülke kazanacaktır.” Bugün sultana senin hakkında haber gönderdim. Hanım sultan oğlunun ihtiyarın yanında kaldığını ve evlenmek istediğini öğrendi. Çocuk cevap verir: “Şehrin ne tarafında kaldığımı nerden bilebilirler?” “Pınarın yakınında, yaşlı adamın yanında kaldığını bildirildi.”

Delikanlı ava gitmek için dışarı çıkar ve annesinin hizmetlisine rastlar, adam prensin ayağını öper ve der ki: “Annenin selamı var, hiçbir yere gitme, annen seni görmek istiyor.” “Vaktim yok, ava gidiyorum, ben fakir bir adamım, görülecek neyim var? Vakti gelince her şeyi anlatırım.”

Kız dışarı çıkar ve çocuğa seslenir: “Bugün ava gidemezsin. Ama hizmetliye annenin bugün öğle yemeğine gelmesini söyle.” Çocuk hizmetliye, “Anneme selam söyle, bugün öğle yemeğine gelsin” der. Kıza da, “Prens, hiçbir şeyimiz yok, niçin çağırıyorsun?” diye sorar.

“Tasalanma, ben her şeyi hazırlarım, git ve beni okunla vurduğun yerde çubuğunu tuttūr”, der kız, “Ve benim kız kardeşimi çağır, ona küçük kız kardeşinin selamını ve küçük halıyı vermesini söyle, halıyı alınca da geri gel.” Çocuk söyleneni yapar, ha-

lıyı alır ve geri döner. Kız halıyı açar ve çocuğa “Küçük yastıkları getir” der. Çocuk yastıkları getirir. Kız der ki: “Altınlı nakışları ve yemek örtüsünü de getir.” Kız her şeyi hazırlar ve şunu söyler: “Prens, annen kırk hizmetlisi ile yolda.” Anne gelir. Oğlan annesinin elini öper, anne de oğlunun yanağını öper ve eve girer. Annesi sorar: “Oğlum yer kıymetli taşlarla kaplı ama duvarlar boyalı değil ve odanın tavanı da siyah. Gelin nerde?” Kız saklanmıştı, ama hizmetli onu getirir. Hanım sultan kızı görünce hayran kalır ve bayılır. Göğsüne su serperler, ayılır. Gelin kahveyi hazırlar, altın bir tepside sunar. Yemek örtüsünü de hazırlayıp çeşitli yemekler ikram eder. Şimdiye kadar böyle lezzetli yemekler görülmemiştir.

Hanım sultan veda eder ve eve döner. Her konuğa bir altın tas veya başka değerli bir armağan verilir. Ertesi sabah hanım sultan, sultana kendisini ziyaret etmesi için haber gönderir. Sultan gelir, kendisine uzatılan koltuğa oturur ve çubuğunu yakar. “Hanım sultan, orada ne gördün?”

Hanım sultan hediyeleri çıkarır, sultanın önüne koyar. Sultan hayran kalmıştır ve her şeyi bilmek ister. Bu arada vezir de prensin ziyaretine gider. Delikanlı ayağa kalkmak ister ama vezir “Otur, prens” der. Bütün saray ileri gelenlerinin hepsi prensi görmek isterler. Vezir, nazır ve lala prensin evine konuk giderler.

Kız der ki: “Prens, armut ağacına git ve kız kardeşimden halıyı iste, kırk tane de adam al.” Halı alınır ve etrafında herkes yer bulur, evet, hatta bir kenar boş bile kalır. Yenilir ve içilir. Sonra hanım sultan oğluna şunu söyler: “Gelini bana gönder.” Kız, “Ben üç gün orada kalacağım, sen eşyaları kız kardeşimin yanına kaldır, kapıyı kapat, pencereye otur ve beni bekle. Dikkat et kurbağa derisi kaybolmasın, o bir mücevherdir.” der.

Hanım sultan kızı bir banyo odasına götürür. Önce hanım sultanı soyarlar ve yıkarlar, sonra giydirirler. Daha sonra hanım sultan geline der ki: “Seni kendi elimle yıkamalıyım. Kemerini ve giysilerini çıkar.” Sevimli gelin oturur, hanım sultan bir leğen getirir, ama gelin şunu söyler:

“Benim leğenim geniştir, beni benim kendi leğenimle yıka.” Gelinin leğeni altındandır. Bu leğendeki su ile durularlar, su altınlaşır. Gümüş leğenin suyu ile durularlar, su gümüşleşir, elmas leğenin suyu ile durularlar, su elmasla dolar.

Ama şimdi delikanlıya geri dönelim. Delikanlı kurbağa derisinin kokusunu duyunca onu ateşe atar ve yakar. Tam o esnada hanım sultan elmas leğendeki suyla gelini durulamaktadır. Kız yanan kurbağa derisinin kokusunu duyar ve, “Dur” diye bağırır, “Benim üzerime su dökmeyi bırak, oğlun benim evimi bozdu”. Hemen giyinir ve çıplak ayakla, ağlayarak ve bağırarak koşar: “Oğlun benim evimi bozdu.” der ve bir güvercine dönüşerek banyo odasından penceredeki delikanlıya uçar.

Delikanlı, “Üç gündür ava çıkmıyorum, şimdi av kendi ayakları ile bana geliyor.” diye düşünür.

Fakat kız ona şunu söyler. “Prens, neden benim derimi yak-tın? Şimdi evimle arama yedi yıllık bir yol girdi. O kadar uzun ki, aydınlık dünya arkanda kalana kadar beş yıl gideceksin, sonra bir yıl karanlık dünyada yol alacak ve nihayet bir yıllık yolu da tekrar aydınlık dünyada alacaksın. Kendine yedi çift demir ayakkabı yaptır, hepsi eskidiği zaman benim yurduma erişirsin. Ayrıca demir bir çaydanlık da yaptır, bu da eskidiği zaman ayağın benim sınırına basmıştır. Şimdi Narvela şehrine git, orada demirden ayakkabı ve çaydanlık yapan bir demirci oturur. Bana bu kederi sen verdin! Uzaklarda bana kavuşursan ve ben de senden hoşlanırsam iyi olur, ama olmazsa, bu da tanrının bileceği iştir.” Kız veda eder ve uzaklaşır.

Delikanlı üç gün şaşkın bir halde evde kalır, hiçbir şey anlamaz. Kendine gelince kapıyı kapatır, anahtarı ihtiyara verir, armut ağacına gider ve seslenir. Ama hiç cevap alamaz. Ellerini dizlerine koyar ve bir müddet güçsüz oturur, sonra ayağa kalkar ve gider. Narvela şehrine ulaşır, bir ay arar ve kıza da hizmet vermiş olan demirciyi bulur.”Selam demirci, bana demirden yedi çift ayakkabı ve bir çaydanlık yap.” der. Demirci derhal delikanlıyı kızın yolladığını anlar. Ayakkabıları ve çaydanlığı yapar. De-

likanlı ayakkabıları giyer, çaydanlığı alır ve yola koyulur. Karanlık dünyaya ulaşır, sadece bir çift ayakkabı sağlam kalır. Altı ay gece, altı ay gündüzdür. Gider ve boş bir şehir görür. Uykusu gelir, bir söğüt ağacının altına uzanır ve yola gündüz devam etmek ister. Uyandığında hâlâ karanlık olduğunu görür, gecenin altı ay sürdüğünü bilmez. Tekrar ağacın altına geçer, o zaman ağacın üzerindeki simurg kuşunun yavrularının huzursuz olduklarını farkeder. Bir ejderhanın kuş yavrularını yakalamak için ağaçta yukarı doğru tırmandığını görür. Palasını çeker ve ejderhaya ve ağaca vurur. Hâlâ aydınlık değildir. O sırada anne simurg kuşu uçararak yavrularının yanına gelir ve yavrular annelerine anlatır: “Anne, bak bu bizim kurtarıcımız.” Anne simurg kuşu yerdeki ölü ejderhayı ve yanında delikanlının kanlı palasını görür. Delikanlı seslenir: “Hoşça kal, anne simurg kuşu.”

Fakat kuş cevap verir: “Otur delikanlı, sana bir şey soracağım. Kırk yıldır benim yuvam bu ağaçtadır. Her yıl yavrularım olur ve ejderha onları yer. Benim yavrularımı kurtardın. Sana istediğini vereceğim. Nerden geliyorsun ve nereye gidiyorsun?” “Nereye gittiğimi ben de bilmiyorum.” der delikanlı.

Fakat anne simurg kuşu durumu sezer.

Delikanlıyı sırtında uzaklara taşır.”Yaşlandım.” der anne simurg kuşu. Denize ulaştıklarında konuşur: “Burası benim sınıрым. Karşısı imparatorun ülkesi, oraya giremem. Fakat sen bana çok iyilik ettin. Çubuğunu doldur, sonuna kadar içtiğin zaman tekrar gelirim.” Delikanlı düşünür: “Anne kuş beni aldattı ve şimdi de yok.” Fakat anne simurg kuşu geri gelir ve bir kasket getirir. Kasketi başına koyar ve çocuğa sorar: “Beni görebiliyor musun?” Çocuk cevap verir: “Sesini duyuyorum, ama seni görmüyorum.” Kuş kasketi çocuğa verir ve der ki: “Bu tarafa bir sandal yaklaşıyor, onun içine otur, o imparatorun sandalıdır. Kasketi çıkarma, sonra kafanı uçurup denize atarlar. Biraz sonra bir saray göreceksin, çevresinde sular vardır. Bir tarafta suları altın olan bir pınar akar, ikinci tarafta gümüş sular akar, üçüncü taraftaki su ise bilinen sudur. Sabahları imparatorun küçük kızı

pencerede yıkanır. Demir çaydanlığını yere koy, fakat kasketi çıkarma. Ayakkabıları ve çaydanlığı görünce şaşkınlıkla soracaktır: Bu ayakkabıların sahibi nerede? O zaman gelecek ve seni görecektir!”

Çocuk, anne simurg kuşunun söylediği her şeyi yapar.

İmparatorun kızı çocuğu görünce, “Prens, hoşuna gidiyor muyum?” diye sorar. Delikanlı “Benim prensesim beni aldattı.” der. Kız delikanlıyı evine götürür, onu yıkar, giydirir, bir yatak hazırlar ve yatarlar. Kızın sarayı altın ve gümüştedir. Kız hizmetlilerin, delikanlının orada bulunduğunu söylemelerini yasaklar. Sabah uyanırlar. Hizmetliler, büyük kız kardeşin geleceğini bildirirler. Kız hizmetlilere emreder: “Delikanlıyı sandığa saklayın.” Fakat anahtarı bulamazlar. Bunun yerine çocuk kasketi başına geçirir ve kaybolur. Kız ise onun kaçtığını düşünür. Üç atı ve atların bulunduğu yerde dar bir yarık vardır. Hizmetliler, “Nasıl da buradan geçebildi?” diye düşünürler. Kız bir hizmetliye, “Demir çaydanlığı al, pencereyi aç, bir at al ve yürü.” der. Söylenen çaydanlığı alır ve gider. O sırada çocuk bağırır: “Bana bak.” Çocuk kasketi çıkarır, hapşırır ve der ki: “Ben buradayım.” Kız, “Geldin mi?” diye sorar. Kız kendi kendine şöyle düşünür: “Bu çocukta bir şey var.” Çocuğun kasketini alır ve ona “Bırak saçlarını tarayayım.” der. Çocuk buna izin vermez ve der ki: “Senin maksudını anlıyorum.” Kasketini kızın başına koyar. Şimdi kızın sesi duyulur, ama kız görülmez. Çocuk kasketi kendi başına koyduğunda da o görülmez. Böylece bir yıl yaşarlar. Yerler, içmeler ve kimse bir şey farketmez. İmparator güçlüdür, bir çok ülkesi vardır. Bunların sınırında da yedi kralın ülkesi bulunur. İmparatorun ülkesinde bir kaynaktan altın fışkırmaktadır.

Bu yedi kiral birleşir ve biri imparatorun kendi ülkesinin yarısını işgal ettiğini iddia eder, diğerleri de benzer iddialarda bulunurlar. İmparatora bir mektup yazarlar: “Ülkemizi geri ver, yoksa savaş ilan ederiz.” İmparator çok öfkelenir ve savaş başlar. Dövüş Kanlı Dağında olur. İmparatorun ordusu yenilir. İmparator umutsuz bir durumdadır. Lala, imparatorun danışmanı

der ki: “Yapılacak ne kaldı? Kaynaktan akan altını ve gümüşü halka dağıt ki savaşın önünü alsınlar.” Hazineyi açmak için vezir ve nazır çağırılır. Üç gün üç gece halka gümüş ve altın dağıtılır. Halk üç gün üç gece savaşır, sonra imparatora derler ki: “Biz artık savaşta yokuz.” İmparator düşüncelere dalar. Bu arada kız, çocuğun başında oturup ağlamaktadır. Çocuk uyanır ve sorar: “Prenses, niçin ağlıyorsun?” Kız cevap verir: “Ben ağlamayayım da kim ağlasın? Babamı tutuklamakla tehdit ediyorlar.” Çocuk şunu söyler: “Babana git ve bir at al, biz de savaşa katılmak istiyoruz. İmparatorun damadının da savaşmak için yola çıktığı söylensin.” Kız bir at alır, çocuk başını kasketi ile kapatır ve savaş alanına gider. Başını kapatıp saçlarını sarkıtınca çocuğun yüzünün ateş kıvılcı bir renkte parladığı görülür ve herkes buna “Bu gerçek bir mucize” diye bakar. Çocuk saçlarını topladığında ise kıvılcımlar çıkar. Delikanlı bir kürk giyer, kasketi başına oturtur ve ata atlar. İmparator ve lala ona şaşkınlıkla bakarlar. İmparator hemen bir çıkış yolunun açılmasını emreder. Çünkü sarayın kırkyedi kapısı vardır. Bir aralık genişliğinde bir kapı açılır, fakat kimse çocuğun ne tarafa gittiğini göremez. Sadece ata bindiğini görmüşlerdir. O zaman imparator, “Lala, tanrı meleğini gönderdi ve o galip gelecek.” der. Güneş yükselir ve çocuk kılıcını bir o kapıdan içeriye, bir bu kapıdan dışarıya çeker. Düşman perişan olur. İmparator çok memnundur ve “Bu at benim atımdı.” der. Fakat lala, “Senin atın bu kadar dar bir aralıktan nasıl ahır dışına çıkar?” diye sorar. Ama imparator ısrarlıdır: “Bu benim atım.”

Çocuk herkesi yener, bazılarını esir alır, geri döner. Kız, “Bir bez al da, atın köpüğünü temizle.” der ve atı alıp ahıra götürür. Sonra yemek yerler ve şerbet içerler. Bu arada imparator ve lala ahırı açarlar ve orada kıvılc atın durduğunu görürler. Lala, “Yaşasın imparator, at ter içinde ama başka hiçbir şey göze çarpmıyor.” der. Çocuk ve kız uzanırlar ve gönül eğlendirirler.

Bu arada diğer ülkelerin kralları tekrar birleşirler ve sınıra yaklaşırlar. İmparatora bir elçi gönderirler:

“Bize Balistan ülkesini ver, yoksa savaş başlar.” İmparator cevap verir: “Balistanı vermiyorum.”

İmparator tekrar düşüncelere gömülür. O zaman lala, “Yaşasın imparator, tanrıya yalvar da tekrar meleşini göndersin.” der.

Oniki yıldır ne imparatoriçe, ne de imparator küçük kızlarını sormamışlardır. Evde herkes ona düşmanca hisler besler, o ise geceleri hep pusudadır, annesi ile babasında neler olup bittiğini bilmek ister.

Çocuk, prensesin sık sık yanında bulunmadığını farkeder ve bir keresinde sorar: “Prens, neredesin?” Bunun üzerine kız cevap verir: “Annem ve babam umutsuz durumdalar. Kırkyedi kapının hepsi kapalı. Düşman Balistanı istiyor ve şehri ateşe vermekle tehdit ediyor.” Delikanlı öfkelenir. Sabahleyin ata biner ve savaşa gider. Bir o kapıdan içeri, bir öbür kapıdan dışarı girer çıkar, bir çok düşmanı öldürür. İmparator bunu görür ve danışmanına şunu söyler: “Lala bu benim atımdı.” Çocuk atı ahıra koyar ve eve döner. İmparator ahıra bakar ve orada atının durduğunu görür. Bir süre sonra diğer krallar tekrar istekte bulunurlar. İçlerinden biri, “Toraku dağlarına gidelim.” der. Oraya giderler ve yine impartordan Balistanı isterler. İmparator, hiçbir şey vermemeye kararlıdır.

Krallar şehri kuşatırlar ve çevresini ateşe verirler. İmparator durumu görür ve bütün umudunu kaybeder. Bu sırada kız, delikanlıyı tutar ve der ki: “Prens, ayağa kalk ve pencereden dışarı bak.” Delikanlı şehrin dört yanından odun yığınlarının yandığını görür. Gökyüzündeki yıldızları saymak mümkündür ama şehrin çevresindeki alevleri saymak mümkün değildir. Delikanlı korkar ve kılıcını atar. Kız, bunu niçin yaptığını sorar. Ve şimdi ne olacaktır? “Babamın savunması için beş adam bile yanında yok. Vezir ve nazır sadece konuşurlar ama hiçbir şey yapmazlar, karılarından ayrılmak istemezler.” Çocuk cevap verir: “O kadar çok insanı öldürdüm. Şimdi ben de güçsüzleştim.”

Kız karamsarlığa kapılır ve umutsuzca der ki: “Sen benim

umudumdun, eğer bu kadar cesur olan sen şimdi korkuyorsan, o halde kötü son yakındır.”

Delikanlı kendini toplar ve şunu söyler: “Ata binelim ve babana yetişelim.” Bunun üzerine kız, “Oniki yıldır babam bana kızgın, beni hiç aramadı, işin buraya gelmesi iyi oldu.” der. Delikanlı ata atlar. Komutanlar imparatora süvarinin tekrar geldiğini ve onları yönettiğini bildirirler. Delikanlı bu sefer de galip gelir. İmparator, karısı ve lala savaşı seyrederler, kız da pencereden bakar.

Sonra kız kıyafetini değiştirir, erkek kıyafeti giyer, saçlarını omuzlarına salar, başına siyah bir deri bağlar, üzerine bir kasket geçirir, ata atlar ve kırkyedi kapının birinden dışarı çıkmak ister. Fakat kapı bekçileri bir kapıyı bile açmaktan korkarlar. Bu arada oniki saatlik süre içinde öldürdüklerinin kanı oluk gibi akarken delikanlı bir çok da düşman yakalamıştır. Ama artık kolları yorulmuştur, gözleri kan kırmızısıdır, atının da gözleri kan içindedir. Delikanlı atının üzerinde cesetlerin üzerinden geçmektedir. Savaş biter, karanlık basar ve delikanlı eve döner. O sırada siyah bir atın üzerinde dolaşan bir süvari görür, fakat onu hiçbir kapıdan dışarı bırakmıyorlardır. Bezle atının kanını siler, siyah atlı süvarinin arkasından gider. Bu kızdır ve ileriye dörtlüyle koşurmaktadır. Delikanlı onun önüne çıkar ve kılıcını kızın üzerine sallar. Kız attan düşer ve atın karnının altına yuvarlanır. Çocuk ise eliyle onun kafasını tutar ve yukarı çeker. O zaman kızın başındaki deri düşer ve saçları uçuşur. “Şimdi ne yapacaksın, prens, bir ben kaldım, beni de mi öldüreceksin?” Prensın elleri uyuşur, kılıç elinden düşer. Prens kılıcı alır, kanını siler ve onu delikanlıya geri verir. Çocuk kılıcı kınına sokar. Eve dönerler, atları yıkarlar ve ahıra koyarlar. Hizmetli çocuğa temiz kıyafetler getirir ve onu yıkar. Şerbet içerler, çocuk çubuğunu tütürür ve uykuya yatarlar. “Beni kurtarmak tanrının isteğiydi.” diye düşünür çocuk.

Bir süre sonra tekrar bazı krallar birleşir ve imparatora elçi gönderirler. “Hazırlan, saldırıyoruz.”

Delikanlı tekrar siyah atına atlar ve savaşa gider. Ve herkes birbirine girer. Sadece bir kral ayakta kalır. Ona derler ki: “Bütün krallar yenildi. Sadece sen hayatta kaldın.” Kral öfkelenir, bayrağı çektirir ve büyük bir orduyla şehri çevirene kadar üç gün üç gece yürürler. Kral şehrin yakılmasını emreder. Şehirde oturanlar ağlaşırlar. İmparator seslenir: “Tanrıya dua edin, bizi korumak için meleğini göndersin.”

Biz prensese geri dönelim. Delikanlı derin bir uykudadır ve kız hıçkırmakta, ağlamaktadır.

“Şehir harabeye döndü, her şey yıkıldı ve biz esir durumundayız.” Delikanlı uyanır ve konuşur: “Prenses, ben daha yeni savaştaydım, neredeyse kanla yıkandım ve ölümden döndüm.”

Kız ona bakar ve çocuğun ne kadar solgun olduğunu görür. Sandığı açar, iksiri çıkarır, yarısını kendisi içer, diğer yarısını da çocuğa verir. Böylece delikanlının kalbi tekrar çelik gibi sert olur.

Atı alırlar. Vezir, lala ve imparator delikanlıyı at sürerken görürler. Gök ve yer savaşın gürültüsüyle sarsılır. Delikanlı savaş çağrısını haykırır ve bir bu kapıdan içeri, bir o kapıdan dışarı girip çıkar ve yine birçok düşmanı öldürür, çarpışmada her şey birbirine girer. Sonunda çocuğun kolu yorulur.

Düşman kral, onun veziri ve lalası delikanlının zayıf düştüğünü farkederler ve kılıçla koluna vururlar. Fakat delikanlı kılıcı yaralı eliyle sıkıca tutar ve düşmanlara öldürücü bir darbe indirir. Savaş bitmiştir. Bunun üzerine imparator, “Çok merak ediyorum, birisi bizim evde oturuyor. Lala, akşam geç vakit gel, kızlarımıza bir bakalım.” der.

İmparator en büyük kızına gider, fakat orada birini görmezler. Ortanca kızını da ziyaret ederler, fakat orada da farklı bir durum yoktur. Sonunda küçük kızına gider. Hizmetli kapıyı açar ve önünü keser.”Beni içeri bırak.” der imparator. Aldığı cevap, “Buna iznim yok.” olur.

O zaman imparator burada bir şeyin yolunda gitmediğini düşünür.”Çocuğum beni bırak, oniki yıldır kızımı görmedim.” der.

Delikanlı odada hasta yatmaktadır. Üç gün üç gece uyuyamamıştır. İmparator içeri girer ve kızı ile delikanlının yan yana yatıklarını görür. Delikanlının kolunun bir bezle sarılı olduğunu fark eder.

Kasket yeredir. İmparator kasketi alır, giysilerin altına koyar ve hizmetliye, “Bana bir koltuk getir ve git, hiçbir şey anlatma.” der. Delikanlı kalkar ve imparatorun yanında oturduğunu görür. Hemen kılıcına davranır, kaskete de davranmak ister. “Oğlum, ne arıyorsun? Benden korkmana gerek yok.” Çocuk “Korkum yok.” diye cevap verir.”Oğlum, ne dilediğin varsa, bana yardım etmenin ödülü olarak, benden iste.” “Sadece sağlığını dilerim. Sana imparatorluğumu veriyorum.” Ve imparator dediğini yapar.

Yedi gün yedi gece düğün yaparlar. Delikanlı kızla evlenir. Bir süre sonra delikanlının üzgün olduğunu gören imparator sorar: “Oğlum niçin üzgünsün?” “Yurdumu terk edeli yedi yıl oldu ve yedi yıllık bir yolu geride bıraktım. Annemi ve babamı hatırladım ve vatan hasreti duydum. Ne yapacağımı bilmiyorum.” “Kır at hazırlansın, o, yedi yıllık yolu oniki saatte alır. Seni kızıyla birlikte derhal evine yolluyorum. Altı ay kalabilirsin. Fakat sonra geri dön.” İmparator bunları söyler ve onları yolcu eder.

Kısa sürede delikanlının babasının yanına gelirler. Bir ay sonra ise babası ölür. Sultanın tahtına büyük oğul çıkar. Küçük oğul büyük kardeşine. “Burada kal ve hükmet. Ben ise gidiyorum.” der.

Kızı alır ve imparatorun ülkesine geri döner ve onun yerine tahta geçer.

Onlar ermiş muradına, darısı sizin başınıza.

YENİÇERİ KIZI

Bir zamanlar Sama şehrinde bir kral yaşarmış. Bu kralın bir oğlu ve bir de kızı varmış. Oğlan küçükken bir gün sokağa çıkar ve topaçla oynar, masalımız da böylece başlar.

Yolda yaşlı bir kadının omzunda bir testi ile geçtiğini gören kralın oğlu topacı fırlatır ve testiye kırar. Yaşlı kadın ona beddua eder ve der ki: “Dilerim yeniçeri kızının hasretinden ölürsün.”

Çocuk kadının ne demek istediğini anlamaz. Zaman içinde bu kral çocuğu gittikçe kuvvetten düşer.

Kral dünyadaki bütün doktorları çağırır, fakat hiçbiri oğlunu iyileştiremez. Sonra yaşlı bir kadın gelir ve “Ben onu iyileştirebilirim.” der. Bu yaşlı kadın, vaktiyle yoldan geçerken kralın oğlunun topacı ile testisini kırdığı kadındır. Yaşlı kadın kralın oğluna der ki: “Git, şehrin dışında bir ağaç, ağacın altında, içinde üç yumurta olan bir yuva vardır. Yumurtaları kır, her birinde bir peri bulunur. Her birine istediği şeyi ver, su isterse su ver, ekmek isterse ekmek ver, eğer bunu yapmazsan, peri anında elinden kaçır.” Kralın oğlu ata biner ve gider. Yolda oturan yaşlı bir adam görür ve ona olanları anlatır. Adam der ki: “Perilere gidenin hiçbiri geri dönmemiştir. Bu senin sorunun, istiyorsan git. Periler denizde yıkanır, hepsi bakiredir. Giysilerini deniz kıyısına bırakırlar. Git ve onlardan birinin giysisini çal. Eğer dağlar arkandan, “O götürdü.” diye bağırlarsa, vadiler arkandan, “O götürdü.” diye seslenirlerse, taşlar, “O götürdü.” diye konuşurlarsa sa-

kın arkana dönme. Ve bir peri arkandan koşar ve sana, “Benimle gel, ilerde bir havuz var, sana su dökerim, sen yıkanırsın, sonra sen bana su dökersin, ben yıkanırım.” derse sakın onu dinleme.

Çocuk gider ve perileri bulur. Periler denizde yıkanmaktadır ve giysilerini kıyıya bırakmışlardır. Cesur çocuk gider, bir perinin giysisini çalar ve hızla uzaklaşır. Dağlar arkasından bağırlarlar: “O götürdü.” Vadiler arkasından seslenirler: “O götürdü.” Taşlar konuşur: “O götürdü.” Fakat çocuk atını öyle hızlı sürer ki, kurşun bile ona yetişemez. Peri arkasından gelir ve der ki: “Orada bir havuz var, gel ben sana su dökeyim, sen yıkan, sen bana su dök, ben yıkanayım.”

Yaşlı adamın onu uyararak söyledikleri çocuğun aklından uçar gider ve çocuk perinin sözünü dinler. Peri onu havuza götürür, üzerine su döker ve çocuk anında bir taşla dönüşür ve orada kalır. Kral, oğlunun o gün ve ertesi günü dönmemesi üzerine çok huzursuz olur. Çocuk geri gelmez.

Erkek kardeşini çok seven kralın kızı, silahını alır, atına biner ve kardeşinin arkasından gider. Fakat kardeşinin nerde olduğunu bilmez. Kralın kızı atını sürer sürer, yolda kardeşinin rastladığı aynı yaşlı adama rastlar.”İyi günler, sevgili dede, acaba onsekiz yaşında genç bir adamın bu yoldan gittiğini gördün mü? O benim kardeşimdir, çok oldu ve geri gelmedi. Evcek habersiz kaldık. Eğer onu gördü isen hemen söyle dedecik, acelem var, bütün dünyayı aramam gerek, ya kardeşimi, sevgili kardeşimi, gözlerimin ışığını bulurum, veya onun uğruna başımı veririm.” “Çocuk, “ diyerek yaşlı adam konuşmaya başlar, “Yolda otururken onun at sürdüğünü ve o yere doğru gittiğini gördüm, ona gitmemesini öğütledim, ama o beni dinlemedi ve gitti, o yola binlerce insan gitti ama hiçbiri geri dönmedi, o da geri gelmeyecektir. Sen iyi bir kız kardeşsen ve kardeşini seviyorsan, atını o denize sür, orada periler yıkanır, giysilerini kıyıda bırakırlar, birinin giysilerini çal ve kaç. Arkandan dağlar haykırmaya başlar: “O götürdü.” Kesinlikle dinleme, eğer bir peri arkandan sana yetişirse, ona acıma. Onu atının nallarının altına at, ona vur ve de ki:

“Çabuk bana erkek kardeşimi geri ver, aksi halde seni öyle bir pataklarım ki anında kurur kavrulursun.” Sonra onu arkandan yakındaki havuza sürükler. Orada binlerce insan taşla çevrilmiştir. Onların arasında sevgili kardeşin de vardır, onların üzerine su dökmesini söyle. O esnada kardeşin de, diğer taşla çevrilenler de hayata dönerler. Fakat dikkat et ve sana söylediklerimi unutma, yoksa kötü olur, sen de taşla dönüşürsün ve kardeşine yardım edemezsin.” Gururla at üzerinde oturan silahlı, cesur, atak kız yola koyulur. Perilerin yıkandıkları ve kıyısında giysilerini bıraktıkları deniz kıyısına ulaşır. İçlerinden birinin giysilerini çalar ve atını sürer. Dağlar haykırmaya başlar: “O götürdü.” Vadiler gürlüyor: “O götürdü.” Taşlar ses verirler: “O götürdü.” Fakat cesur kız geriye bakmadan atını sürmeye devam eder.

Peri arkasından kıza yetişir. Kralın kızı onu atın nallarının altına atar, kırbacını çeker ve ona vurur: bir, iki, bir, iki. O kadar çok vurur ki, peri bayılır. Peri kendine gelince, kız, “Eğer bana kardeşimi vermezsen sana daha çok vuracağım.” der. Sonra kız peri ile beraber havuza gider. Periyi, kardeşinin üzerine su dökmesi için zorlar ve kardeşi yaşama döner. Kız periyi, taşla döndürdükleri insanların hepsinin üzerine su dökmesi için de zorlar ve onların hepsi de yaşama dönerler. İki kardeş birbirlerine sarılırlar ve sevinçten ağlarlar.

Sonra kralın kızı periye giysilerini getirir, onu da alırlar ve eve doğru yola çıkarlar. Delikanlı giderken yaşlı kadının sözlerini hatırlar, yolda bir ağaç vardır ve ağacın altında da yeniçeri kızı bulunur. Çocuk yeniçeri kıza gider, kız kardeşini ise, peri isterse vermek için su ve ekmek almaya yakındaki köye yollar. Çocuk gider, yuvayı bozar ve yumurtaları alır. Yumurtaların birini kırar, peri su ister, su yoktur, peri uçar ve yok olur. Sonra diğer yumurtayı kırar, peri ekmek ister, ekmek yoktur, su ister, su yoktur, o da uçar ve kaybolur. Kız kardeşi köyden ekmek ve su getirir, çocuk son yumurtayı kırar, peri ekmek ister, ekmek verirler, su ister, su verirler.

Bu yumurtadan uzun saçlı, iri güzel gözleri olan, sevimli bir pe-

ri kızı çıkar. Giderler, giderler, yolda içinden su fışkıran büyük bir kaynak görürler. Bu kaynağın yanında bir kavak ağacı vardır. Yeniçeri kızını, kaçmasın diye bu kavak ağacının üzerine bırakırlar.

Periyi de, suyu görünce içine atlar ve yüzerek kaçır ve bir daha yakalayamazlar diye, bu kavak ağacından uzakta olmayan Sama şehrine bırakırlar. Bu sırada bu kaynaktan su içmeye çingeneler gelir. Tam yeniçeri kızının gölgesi suya düşmüştür ki, bütün su parıldar. Çingeneler aralarında kavga ederler. Biri der ki: “Bu tür bir ışığı veren, benim gölgemdir.” Diğeri “Benim.” der. Kavga gürültü ederler. Yeniçeri kızı sesini yükseltir ve konuşur: “Bu gölge ondan veya bundan düşmüyor, bu benim gölgemdir, boş yere kavga etmeyin.” Çingene kadınlarından biri ağaca tırmanır, yeniçeri kızını iter, suya atar, kendisi de onun yerine oturur. Yeniçeri kızı suya düşer düşmez suda yaban naneleri çıkar. Kralın oğlu, Sama şehrinde bir sürü insan davul ve zurnalarla, yeniçeri kızını götürmek üzere gelir. Gelince ne görsün? Ağaçta esmer derili bir kız oturmaktadır. Çocuk şaşkınlıkla sorar: “Ne kadar kalın dudakların var?” Çingene cevap verir: “Buradan kralın koyun sürüleri geçti. Onlara “tırır” diye bağırma-
tan dudaklarım kalınlaştı.” “Peki, ellerin niçin siyah?” “Ağaçlara o kadar çok sürttüm ki siyah ve kaba oldular.” der çingene. “Ayakların niçin yırtık ve çatlak?” diye kralın oğlu sorar. Çingene tekrar kendini haklı çıkarmak ister: “Ayaklarımla ağaca o kadar çok vurdum ki yarıldılar.” Zavallı kral oğlu, çingenenin, yalın ayak dilenerek bir çok ev gezdiğini, ayaklarının yarıldığını ve yarıklardan kan aktığını bilmez. “Fakat uzun saçların nerede?” diye sorar.”O kadar uzun zaman güneşte oturdum ki, döküldüler.” der çingene kızı. Şarkılarla ve danslarla çingene kızını alırlar ve şehre götürürler. Çocuk bu arada yaban nanesini alır ve göğsüne illeştirir. Çingene kızı bunu görür görmez kral oğluna der ki: “Eğer bu yaban nanesini atmazsan, kendimi suya atarım.” Kral oğlu onu dinler ve yaban nanesini atınca, genç güzel bir kısrak ortaya çıkar. Kral oğlu bu kısrak da eve götürür. Bir süre sonra çingene kızı hamile kalır. Ona ne istediğini sorarlar.”Gön-

lüm bu kırsığın etini istiyor.” der. Kral oğlu kırsığın kesilmesini emreder. Kırsak kesilince kanı toprağa akar ve derhal, gölgesini ve serinliğini bütün şehre yayan bir kavak ağacı yetişir. Öylesine büyüktür kavak ağacı. Çingene kızı, bu kavak ağacının kesilmesini ve birkaç gün önce doğurduğu çocuğu için bir beşik yapılmasını ister. Kralın oğlu onun sözünden çıkamaz. Kavak ağacını yıkılmasını ve ondan çocuğuna bir beşik yapılmasını emreder. Bu beşik geceleri çocuğa çok dar gelir, gündüzleri ise genişler, öyle ki çocuk bütün gece ağlaması ile insanları bunaltır.

Çingene kızı beşiğin yakılmasını ve küllerinin rüzgâra savrulmasını emreder. Öyle de yaparlar.

Beşiği yakarlar ve küllerini rüzgâra savururlar. Küller savrulunca yukarı doğru kalkar ve yaşlı bir kadının evinin önünde bir örekeye dönüşüp yere iner. Bu yaşlı kadın Sama kralının yanında yün tarar ve bu şekilde hayatını kazanır. Evden çıkıp da örekeyi gören yaşlı kadın sevinir, örekeyi alıp götürür, evinde pencere kenarına koyar. Kendisi de yün taramak için krala gider. Yaşlı kadın evinde köpek tüylerinden küçük halılar örmektedir. Akşam eve gelir ve köpek tüylerinin ipeğe dönüştüğünü görür. Çok sevinir ama ipeğin nerden geldiğini bilmez.

Bir gün gelir ve görür ki halının yarısı kendiliğinden örülmüştür. Uzun süre düşünür ama halıyı öreni bulamaz. Bir gün pusuya yatar ve örekeden güzel bir kızın çıktığını ve halı örmeye başladığını görür. Üzerine atlar ve onu yakalar. O zaman kız, başına gelen her şeyi ona anlatır. Bir gün bu kız yüzüne bir bez bağlar ve krala yün taramaya gider. Yaşlı kadın kralın oğluna gidip yün tarayan kızın kendisine bir şey söyleyeceğini, bir süre için kızın yanına gelmesini rica eder. Kız kralın oğluna her şeyi anlatır ve yüzünün bağını çıkartır. Kralın oğlu kızı hemen tanır, çingene kızını bir katırın kuyruğuna bağlar ve alayla der ki: “Git taşlarda, ormanlarda koş ve ancak saçlı olarak geri dön.”

Kralın oğlu yeniçeri kızı ile evlenir, düğün sekiz gün sürer. Yerler, içerler ve eğlenirler.

BAY AMİR

Dinle, sana, nasıl bir eşek oğlunun bir bay Amir olduğunu anlatacağım.

Bir zamanlar çok yaşlı bir adamla karısı yaşarmış. Bunlar çok da fakirmiş, kimseleri yokmuş. Ne oğulları, ne kızları, ne torunları, ne de uzak akrabaları varmış. Şimdi bu yaşlı çiftin konuşmalarını dinleyerek masalımıza başlayalım.

Bir akşam adam ve karısı otururlar ve dünyadaki en mutsuz insanlar olduklarını söyleyip şikayet ederler. Adam der ki: “Ah hanım, hastalıkta bize hiç olmazsa bir bardak su verecek, bir kaşık çorba içirecek bir can yok yanımızda. Dünyaya bizim kadar bahtsız gelen acaba başkası var mıdır?”

Üzüntüleri içinde birbirlerini incitirler, birbirleri ile konuşurlar ve gençliklerini hatırlamazlar bile. Sonra adam der ki: “Ne yapabiliriz ki? Ne çocuğumuz olabilir, ne torunumuz. Kalk, yatağı hazırla, yatalım, belki tanrı bizi yalnız bırakmaz.”

Adam su dökmek için kapıdan çıkar. Birden balkonunun önünde bir eşek yavrusunun durduğunu görür.”Tanrım, bize bunun yerine, bir bacağı topal, bir gözü kör bir kız verseydin ne olurdu?” Karısına da der ki: “Bak kapının önünde bir eşek yavrusu var, kime ait olduğunu bilmiyorum, bir ip getir de bağlayalım, kaçmasın, kurtlara yem olmasın.”

Karısı ise cevap verir: “Cehennem olsun, kovala gitsin, dünyanın derdini kahrını taşımak senin işin değil.” Yaşlı adam eşiği

alır, balkonun altına bağlar, kendi de yatmaya gider. Sabahleyin ise onu çözer ve salar. Akşam bu eşegin tekrar kapılarına geldiğini görürler.

Adam, “Ah, hanım,” der “Sahibi onu bulamadığına ve geri geldiğine göre, bu eşek çok uzak bir yerden geliyor.” Birden eşek insan gibi konuşmaya başlar ve der ki: “Ben eşek değil, insanım, beni evinize alırsanız, zengin olursunuz.” Eşek onlarla insan gibi konuşunca, çok sevinirler ve adam der ki: “Ah, hanım, çünkü konuşmamızı tanrı duydu ve bize birini, bu eşiği yolladı.” “Tanrı yollamadı, ben kendim geldim.” der eşek. Sevinirler, onu içeri alırlar, ekmek verirler, biraz yemekleri vardır, kendileri almazlar, tencere ile önüne koyarlar. Birden onun eşek derisini attığını görürler. Sözle tarifi imkânsız, yakışıklı, uzun boylu, yapılı bir delikanlı durmaktadır karşılarında. Şaşırırlar ve önüne koydukları azıcık yemeği utançtan toplayıp saklarlar ve eşiğin bunu görmediğini düşünürler.

Yaşlı kadın koşar, masanın üzerini siler, eski, yıkanmaktan yıpranmış bir masa örtüsü saklamıştır, onu getirip yayar, iki yumurta alır, tavada pişirir ve önüne koyar. Delikanlı yemez, görür ki çok fakirdirler, kendileri yemezler, ona verirler.”Siz de yiyin” derse de, “Biz şimdi yedik.” diye cevap verirler. Delikanlı der ki: “Anecik, madem öyle, git evin arkasındaki bahçede dur ve şöyle seslen: “Bay Amir bu akşam misafirlerinin olduğunu söylüyor. İyi bir yemek, lezzetli yiyecekler ve içecekler gönderin.” Yaşlı kadın güler ve delikanlının şaka yaptığını düşünür. Fakat o söylediklerini tekrar eder: “Evet sevgili annem, sana gerçeği söylüyorum, git, şaka yapmıyorum, bunları söyle ve dön, gerisi senin işin değil.” Yaşlı kadın bahçeye gider ve seslenir: “Bay Amir bu akşam misafirlerinin olduğunu, çok iyi bir yemeğin, lezzetli yiyecek ve içeceklerin gönderilmesini bildiriyor”. Bunu söyler ve söylediği şeylere gülerek gelir ve “Benim de anlayışım bu eşek kadar az.” diye düşünür. Geri geldiği zaman masanın öyle bir donatılmış olduğunu görür ki, bunun yanında kral masası hiç kalır. Yerler, içerler, ziyafete konarlar ve eşek bu yaşlıları

gece yarısına kadar eğlendirir. Gece yarısı, yatmak istedikleri zaman, delikanlı, ne temiz yatak takımlarının, ne de uygun yatakların olmadığını görür ve der ki: “Anne, bahçeye git ve üç iyi yatağın ve bunlara uygun üç yatak takımının gönderilmesini söyle.” Bu sefer yaşlı kadın isteyerek çabuk çabuk gider ve buyurganca seslenir: Bay Amir, üç iyi yatağın ve bunlar için üç iyi, yeni yatak takımının gönderilmesini bildiriyor. Sonra kendiliğinden ilâve eder: “Çabuk olun, geç kalmayın.” Yaşlı kadın eve dönünceye kadar her şey hazırdır. Eve gelince yabancı bir eve girdiğini sanır. Evde sözle anlatılamayacak kadar üç güzel yatak vardır, üstlerine güzel takımlar serilmiş ve yumuşak örtüler örtülmüştür. Döşeklerine girerler ve gayet rahat uyurlar. Sabahleyin kalkarlar, yemek yerler, delikanlı tekrar eşeğe dönüşür ve gider. Adam ve karısı, çocuk bugün de genç bir delikanlı olarak kalsaydı, eşeğe dönüşmeseydi, ne güzel olurdu diye üzülrler. Çocuk bu arada, eksik olan, hemen gerekli olan her şeyi düşünür ve temin eder. Artık onlar şehirdeki en fakir kişiler değil, en zengin, en iyi yaşayan kişilerdendirler. Bütün şehir artık bilir ki yaşlı adam ve yaşlı kadının artık bir oğlu vardır, gerçi bir eşekten doğmadır, ama baştan ayağa altın değerindedir, onlara çok iyi bakar, onları doyurur ve giydirebilir. Bu bir göz ziyafetidir, bu bir başarıdır.

Bir akşam oturur yemek yerler, yemekten sonra da sohbet ederler ve delikanlı der ki: “Anne, iki haftadır yanınızdayım, ama siz kim olduğumu, nerden ve niçin geldiğimi sormuyorsunuz. Ben kralın kızı ile evlenmeye geldim. Sabah erkenden git ve kralın kızını bana nişanla.” O böyle konuşunca yaşlı kadının korkudan ödü patlar. “Oğlum biz kimiz, kralın kızı kim, onu çok kişi ister, fakat o hiç kimseyi uygun bulmaz, babası ve annesi de onu vermezler. Ben sana bizim şehrimizden, ondan daha iyi bir kız isteyeyim.” Delikanlı, “Hayır” der, “Ya o, ya da hiç kimse, başka birine ihtiyacım yok, artık bir şey dinlemek istemiyorum, yarın sabah iyi giyin, kralın evine git ve de ki, kızını oğluma istemeye geldim.”

▪ Sabah erkenden yaşlı kadın giyinir, bir örtüye sarınır, gider ve kralın eşiğinde oturur. Bir süre sonra onun orada oturduğunu şaşkınlıkla görenler, “Bu yaşlı kadın herhalde dinlenmek için orada oturuyor.” diye düşünürler. Fakat hiç yorgun olmadığını da fark ederler. Yaşlı kadın orada oturur ve gitmez. Krala giderler ve derler ki: “Yaşasın kral, yaşlı kadın öyle şeyler diyor ki, söylemeye cesaret edemeyiz.” Kral, “Ne söylüyor?” diye sorar. Cevap verirler: “Kralın kızını oğluma istemeye geldim diyor.” Kral konuşur: “Niçin şaşıyorsunuz? Dünya böyledir, bir ceviz ağacına benzer, kız cevizdir, önünden geçen herkes ona bir sopa fırlatır, fakat cevizi düşüremez, ya sopa yanından geçer, veya sopayla kuvvetli vuramaz, çok yavaş vurur. Şimdi yaşlı kadını çağırın, bana gelsin, onun eline büyük bir sopa vereceğim, vurmak bir tarafa, kaldıramaz bile.”

Giderler ve yaşlı kadını krala getirirler. Yaşlı kadın kralın önünde eğilir ve bekler. Kral, “Söyle” der, “niçin geldiğini bileyim.” Kadın cevap verir: “Yaşasın kral, kızını oğluma istemeye geldim.” Kral konuşur: “Oğlun yarın bu saate kadar, benim sarayımın, yanında gölge gibi kalacağı bir ev yaparsa, kızımı oğluna eş olarak veririm, aksi halde kızımı hiç göremezsiniz, sizin de asılmanızı emrederim.” Kral bunu söyleyince, yaşlı kadın korkudan bayılacak gibi olur, titreyerek, duvarlara tutunarak ancak dışarı çıkar, korkudan daha fazla kral evine bakamaz.

Biraz uzaklaştıktan sonra, geriye, kralın sarayına bakar ve der ki: “Başın gömüle, öyle bir şey istiyorsun ki, rüyada bile görülemez, sarayına bakın, bu koca bir şehir, ne başı, ne sonu var, çatısı bile gözükmüyor. Böyle bir saraya ondan başka kim sahip olabilir? Kimsenin sahip olamayacağını bildiği için böyle konuşuyor. Eğri başın pislikler içine batsın. Bu da kral işte!”

Akşam delikanlı eve gelir ve sorar: “Anne, oraya gittin mi?” “Evet sevgili oğlum, gittim, ama öyle bir şey istedi ki, söyleyemem.” “Ne istedi?” diye sorar delikanlı. Sevgili oğlum, dedi ki: “Oğlun yarın bu saate kadar, benim sarayımın, yanında gölge gi-

bi kalacağı bir ev yaparsa, kızımı oğluna eş olarak veririm, aksi halde kızımı hiç göremezsiniz, sizin de asılmanızı emrederim.”

Delikanlı güler ve der ki: “Anne, git, bahçede dur ve şunu söyle.” Bay Amir diyor ki: “Yarın sabaha kadar on katlı bir evde uyumak istiyorum.” Çocuk bunu söyleyince yaşlı kadının saçları havaya dikilir, “Oğlum, şaka mı yapıyorsun, yoksa gerçeği mi söylüyorsun?” der. Sonra ilave eder: “Ah oğlum, çok fazla olan çok fazladır, biraz indir, hiç olmazsa beş katlı de.” Fakat çocuk cevap verir: “Anne, bu seni ilgilendirmez, benim söylediğim gibi seslen.” Yaşlı kadın bahçeye gider ve seslenir: Bay Amir diyor ki: “Yarın sabaha kadar on katlı bir evde uyumak istiyorum.” Bunu söyler ve eve geri döner. Çocuk sorar: “Söyledin mi?” “Evet sevgili oğlum, seslendim” “Haydi, şimdi uyuyalım” der çocuk. Uyurlar ve sabah erkenden yaşlı kadın kalkar ve öyle bir evde uyumuş olduğunu görür ki, bu eve kıyasla kral sarayı bir hiçtir, harikulade güzel odaların yanında insan ne yemek, ne içmek, ne de dışarı bakmak ister. Yaşlı kadın hâlâ uyuduğunu sanır, balkona çıkar ve görür ki bütün şehir ayaklarının altındadır, kendisi ise şehrin üzerinde kule gibi yüksektedir, sanki tanrının yanındaymış gibi. “Sevgili tanrım, böyle yukarı nereye çıktım, senin uğruna her şeyi veririm.” der ödü patlayan, yalnız olduğunu düşünen kadın. Birden yandaki kapı açılır ve görür ki, yaşlı adam da şaşkınlıkla odalara, duvar süslerine, halılara ve her tarafta asılı olan resimlere bakmaktadır.

Kadın seslenir: “Ah, bey, burada mısın?” “Evet hanım.” “Ah bey, neden benimle kavga ettin?” Adam cevap verir: “Ah hanım, neden kavga ettim ki, gözlerimi açtım ve şunu gördüm, yapayalnız öyle bir odada, öyle bir yataktayım ki, sözle anlatılamaz. Duvarlarda, yerde o kadar çeşitli halılar var ki, onların üzerine basmaya insan kıyamaz. Gözlerime inanamadım ve bunun bir rüya olduğunu sandım.” Onların bu hoş sohbetleri sırasında birden delikanlı içeri girer. “Evet, annecik, babacık, nasılsınız?” Delikanlı öyle bir giyinmiş kuşanmış, donanmıştır ki, eşeklerini tanıyamazlar, evlerine bakmak için sarayın vezirlerinden biri geldi

sanırlar. Ona iyice baktıkları zaman evlatlıkları olduğunu görürler ve şaşkınlıkla şöyle derler: “Gerçekten, böyle bir çehresi olan, böyle fidan gibi ve yakışıklı birine ancak bir kral kızı la-yıktır. Sana her şey feda olsun, sen bizi nerelere getirdin, burada tannın avucunda gibiyiz.”

Sabahleyin kral da uyanır ve neredeyse saatin on olduğunu görür, fakat sarayının üzerine daha güneş ışımaz. Nazırlarını, vezirlerini çağırır ve sorar: “Bugün ne var? Saat neredeyse on, fakat sarayımızın üzerinde daha güneş doğmadı. Ne oluyor?” Cevap verirler: “Yaşasın kral, ilerde senin sarayından uzakta olmayan on katlı bir saray yapılmış, yukarı baktığın zaman gözlerin kamaşır.” Kral inanmak istemez. Dışarı çıkar, bakar ve şaşırır. O zaman dünkü yaşlı kadını ve kendi sözlerini hatırlar. Aşağı doğru bakar ve bu yaşlı kadının tekrar eşikte oturduğunu görür. Şöyle söyler: “Gidin ve bu yaşlı kadını çağırın. Ondan yapamayacağı bir şey isteyeceğim.” Yaşlı kadını getirirler. Bu sefer kadın cesaretle gider ve sorar: “Yaşasın kral, şimdi buna ne diyorsun?”

Kral cevap verir: “Ne söyleyeyim? Kızıma ilettim. Bana şunu söyledi: Sevgili babacığım, bizim sarayımızdan, benim ilerdeki eşimin evine uzanan bir cadde yapılmasını isterim, üzerinde halılar serilmiş olmalı, her halının ayrı bir deseni, farklı bir rengi olmalı, hiçbirisi diğerine benzememeli, caddenin her iki yanında da dikili ağaçlar bulunmalı ve hepsi çiçekler içinde olmalı ki bu ağaçların gölgesinde, halıların üzerinde baba evine gidebileyim, gönlümün istediği gibi orada oturup dinleneyim.” Kral sözünü bitirince, yaşlı kadın konuşur: “Yaşasın kral, o kadar çok şey istiyorsun ki, aklımda tutamam. Bir kağıda yaz da alıp oğluma vereyim.”

Kral gülerek bunları bir kağıda yazar, kadına verir ve der ki: “Sen bunları aklında tutup da oğluna iletemezsen, o bunları nasıl bir gecede yapabilecek?” Kadın dönünce evine bakar, kralın sarayını iyice gözler ve görür ki, kendi evinin yanında o bir hiçtir. Akşam delikanlı eve gelir ve sorar: “Anneciğim, kralın yanına gittin mi?” Kadın cevap verir: “Evet oradaydım, senin için her

şeyi yaparım. O kadar çok şey istedi ki, söyleyemem. İstekleri o kadar ölçüsüz ki, bir kağıda yazmasını rica ettim. Al ve oku.” Çocuk kağıdı alır, okur ve güler. “Anneciğim, şimdi git, en üst katın balkonuna çık ve seslen: Bay Amir, bu evden kralın sarayına dümdüz uzanan bir cadde yapılmasını, bunun üzerinde caddenin bir ucundan bir ucuna çeşitli halılar serilmiş olmasını, hiçbir halının diğerine benzememesini, caddenin her iki yanında da dikili ağaçlar bulunmasını ve hepsinin çiçekler içinde olmasını istiyor.” Yaşlı kadın gider, balkona çıkar, bunları söyler ve eve geri döner. Yemek yerler, uyurlar. Sabah kadın uyanır, işin nasıl sonuçlandığını görüp oğluna anlatmak için aşağıya bakar. Her şeyi kendi elleri ile yapmış gibi gururlanır. Gider ve oğluna der ki: “Sevgili oğlum, git de bak, nasıl bir cadde olmuş, dosdoğru, planlı yapılmış gibi, ağaçlar çiçek içinde sırayla dikilmiş, halılar da serilmiş, biri diğerinden daha iyi, bir desen diğerinden daha güzel, sanki cennete giden bir yol olmuş.” Bu sefer yaşlı kadın yola çıkmak için hiç duraklamaz, oğlunun ona git demesini de beklemez, giyinir, bir şey yemeden, çocuğa bir şey söylemeden ve sormadan, bu güzel caddeden yürür. Ve yürüyüşü de nasıldır? Sanki on sekiz yaşındaki bir kız gibi uçarcasına gider. Eşiğe gelince oturmaz. Artık herkes onu tanır. Doğru krala gider ve der ki: “Yaşasın kral. Her istediğini yerine getirdim. Daha ne istiyorsun? Sanki kendi yapmış gibi, istediğini ben yerine getirdim” demektedir. Kral yapacak bir şey olmadığını görür. Der ki: “Yarın nişana gelin. Yüz süvari ile gelin, bütün atlar kır at olsun ve tıpatıp birbirine benzesin, bunlara binenler de o kadar birbirlerine benzesin ki, onları safta görenler birbirlerinden ayırt edemesin. Yaşlı kadın çok mutlu olarak eve gelir ve bunu delikanlıya anlatmak ister. Görür ki çocuk gitmiştir, evde yoktur. İmkânı olsaydı uçar gider onu bulur ve anlatırdı. Ama etrafı tanımaz. Kalbi yerinden çıkacak gibi olur, bir gün ona bir yıl kadar uzun gelir, yaşlı adama da rahat vermez ve der ki: “Git ve onu bul, çağır gelsin.” Adam cevap verir: “Ah, ihtiyar, onu nerde bulabilirim? Sadece bir şehir ve sadece bir tane bay Amir mi var? Nerde ol-

duğunu tanrı bilir.” Akşam çocuk eve gelir, yaşlı kadın ona koşar, sarılır: “Gözlerine ışık gelsin! Sevgili oğlum, yarın nişana gidiyoruz.” Ama kral dedi ki: “Yüz süvari ile gelin, bütün atlar kır at olsun ve tıpatıp birbirine benzesin, bunlara binenler de bir ağacın elmaları kadar birbirlerine benzesin.” Çocuk, “Anneciğim, şimdi balkona çık ve seslen,” “Yarın Bay Amir”in nişanı var. Yüz süvari gönderin, bütün atlar tıpatıp birbirine benzesin ve bunlara binenler de nar taneleri gibi birbirinin aynı olsun.” der. Yaşlı kadın balkona çıkar ve seslenir: Bay Amir duyuruyor: “Yarın benim nişanım var, yüz süvarinin nişana gelmesini istiyorum. Yüz at da tıpatıp birbirine benzeyecek ve yüz süvari de nar taneleri gibi birbirinin aynı olacak.”

Ertesi sabah erkenden kalkarlar ve evlerinin o kadar donatılıp süslendiğini görürler ki, insan ne kadar baksa ağzı açık kalır, doyuncaya kadar bakamaz. O gün giderler, çocuğu nişanlarlar ve geri dönerler. Bir hafta içinde düğün olur, bütün şehir kralın kızını, eşek soyundan birine verdiğini öğrenir. Akşam henüz olmuştur ki, hiç kimsenin sevinci bu kızın sevinci ile kıyaslanamaz, fakat gün doğunca gönlü kararır. Bir akşam karı koca yalnızken kadın sorar: “Ah, kocacığım, ne kadar uzun süre böyle kalıyorsunuz?” Ah, karıcığım, bu eşek derisi ateşe atılırsa yanar ve ben bir insana dönüşürüm, fakat o zaman kaybolurum, ondan sonra artık beni bulamazsın. Eğer böyle bir şey olursa, o zaman kendine bir çift çelik ayakkabı ve çelik bir sopa ısmarla. Bu çelik, aşınıp bir tele dönene ve ayakkabılar da delik deşik oluncaya kadar beni ara, ancak o zaman beni bulursun.”

Bir süre sonra, gelinin kız kardeşi kocası ile beraber onlara konuk gelirler. Otururlar, sohbet ederler, yerler, içerler, eğlenirler, şaka yaparlar. Sonra bir konuşmada kızkardeşi, geline der ki: “Senin kocan benimki kadar güzel değil, benimki kadar iyi değil, eşek derisine girdiği zaman, yakışıklı bir insan yüzü olmuyor.” “Ah,” der diğeri, “Kocamın eşek derisinin bir kılını bile bin erkeğe değişmem.”

Onlar gittikleri zaman kadın çok üzülür ve düşünür: Kocası-

nın bu dertten kurtulması için ne yapmalı ki, kız kardeşi ondan sonra onun yüzünü görsün. Bu dünyada istediği tek şey budur!

Bir zaman daha geçer, bir akşam karı koca sohbet ederler, yemek yerler, adam işten eve dönmüş, eşek derisini çıkarmış ve asmıştır, adam derisini çıkarttığına, karısına bu adeta şaka gibi gelir, o kadar güzel, o kadar hoştur ki, insan onun yüzüne bakmaya doyamaz. Kadın düşünür: “Ah tanrım, ne olur kocamı bu dertten kurtar.” Kadın bunun bir hastalık olduğunu sanır, bilmez ki her şey kocasının elindedir, o nasıl isterse öyle olur. Eğer o isterse, kendisi de bir dişi eşeğe veya bir dişi köpeğe dönüşür. Tam bu sırada kız kardeşi ve kocası tekrar onlara gelirler. O zaman düşünmeden deriyi ateşe atar ve der ki: “Sanki çağırmış gibi geliyorlar. Şimdi kocamı görsünler ve sonra kendilerine baksınlar.” Kız kardeşi içeri girer, delikanlıyı görür, bu adamın kardeşinin kocası olduğuna inanamaz ve yavaş sesle kardeşine sorar: “Bu kim?” “Bu benim kocam, kim olacak, gözlerini aç da iyi bak.” Artık kız kardeşi başka bir söz söylemez, içeri girerler, otururlar, yerler, içerler, sohbet ederler. Delikanlı da hepsi ile şakalaşır, güler, karısının derisini ateşe attığını ve kendisinin burada son akşamını geçirdiğini hisseder. Çünkü bu deri yanmıştır ve eğer o ertesi günü derhal annesine ve babasına geri dönmez, farklı inançta bir kızla evlenip ona sırrını açıklayarak onların emrine uymadığı için hatasından dolayı pişmanlık duymazsa, o zaman ölmesi gerekmektedir. Hepsî güzelliğine, yakışıklılığına, çehresine ve seçkin konuşmasına şaşarlar. Gece yarısı, “İyi geceler” derler ve giderler. Aradan ancak bir saat geçmiştir ki, delikanlı şunu söyler:

“Hoşça kal, huzurlu ol, ben gidiyorum ve sen beni bir daha görmeyeceksin, sözünü ettiğim güne kadar.” Kadın ağlar, kocasına sarılır, onu öper, çünkü adamın söylediğine inanmak istemez, kocasının şaka yaptığını düşünür. Sonra onu tam nasıl araması gerektiğini sormak ister ama artık adamın orada olmadığını, kaybolduğunu görür.

Başına vurmaya başlar ama ne fayda, artık çok geçtir. Sabah-

leyin, gün ağardıktan hemen sonra, gelin gider ve yaşlı kadın ve adama durumu bildirir: “Bay Amir kollarımdan kaçtı, dönmemek üzere gitti.” Onlar da bunu öğrenince şaşırırlar, dövünürler ve şikayet ederler. Tanrı onlara zorlukla bir erkek evlat vermiştir ve o şimdi artık yoktur.

Bundan sonra birkaç gün geçer, kız yaşlılara der ki: “Ben kocamı aramaya gidiyorum, onu bulmak istiyorum.” “Ah, kızım” derler, “Gençsin, tecrübesizsin, şimdiye kadar hiçbir yere gitmedin, onu nerede bulacaksın, onu aramak için nereye gideceksin?”

Bakarlar ki başka yol yoktur, kız onları dinlemez, krala haber vermeye giderler ve belki babasını dinler ve gitmez diye düşünürler. Kral kızını yanına çağırır, uzun uzun konuşur, onu ikna etmek ister ve gitmemesi için uyarır. Fakat kız dinlemez. Gider ve bir çift çelik ayakkabı ve çelik bir sopa yapılmasını emreder. Ayakkabıları giyer, sopayı eline alır ve yola çıkar.

Fakat niçin ve nereye gidecektir? Bunu kendisi de bilmez.

Delikanlı ertesi akşam annesi ve babasına ulaşır. Oğulları geldiği için çok sevinirler, otururlar, yerler, içerler ve iyi vakit geçirirler. Çocuk, bu şekilde davrandığı için annesi ve babasından onu affetmelerini rica eder ve bunu bir daha yapmayacağını söyler. Babası ve annesi der ki: “Gençlikte böyle şeyler olur, hata ettin ama bir daha yapmayacaksın.” Çocuk buna bir hafta, iki, üç, dört hafta, yani bir ay dayanabilir. Bir ay geçtiği zaman artık tahammül edemez, karısına olan sevgisinden dolayı acı çekmeye başlar, bir seferinde kaçmaya karar verir, ama annesi ve babası amacını sezerler, onu öyle bir kilitlerler ki dışarı çıkamaz. Onu tuttuklarından itibaren ne kadar zaman geçtiğini bilemem. Ama öyle bir duruma gelir ki, tamamen harap olur, tahammül edemez, ateş gibi yanmaya başlar. Kız kardeşleri ona devamlı su getirir ve üzerine dökerler ama yararı olmaz.

Karısı ise dağlarda, çalılıklarda, soğukta ve sıcakta aç susuz dolaşır, uyumadan dinlenmeden dağ tepe gider, zayıflar ve zorlukla bir kaynağa ulaşır. Su içer, oturur ve dinlenir. Geçen sürede ayakkabılarına hiç bakmamıştır. Şimdi birden bakar ve ayakka-

bıların delindiğini görür. Elindeki sopa da aşınmıştır, bir tel gibi kalmıştır. “Tanrım” der, “Kocam bana, ayakkabıların delinmeden ve sopan tel gibi olmadan önce beni bulamazsın demişti. İşte şimdi ayakkabılarım delindi ve sopa tel gibi kaldı. Neden onu hâlâ bulamıyorum? Tanrım sadece kalbimin sevgilisi hayatta olsaydı, yüzünü bir kere daha görebilseydim, ona bir kere daha bakabilseydim, güzel yüzünü göğsüme dayayıp uyusaydı, o zaman hasretimi dindirirdim. O zaman ölebilirim.”

O anda iki kızın geldiğini, testilerini doldurduklarını, acele ile götürdüklerini, boşaltıp tekrar geldiklerini ve yeniden testilerini doldurduklarını görür. Kızların böyle arka arkaya su taşıdıklarını görünce sorar: “Sevgili kızkardeşler, bu kadar çok su ile ne yapıyorsunuz?” Kızlardan biri cevap verir: “Ne, senin dünyadan haberin yok mu? Bay Amir ateş içinde yanıyor, sen ise neden bu kadar çok su taşıyorsunuz, bununla ne yapacaksınız diye soruyorsun.” Bay Amir ismini söylediklerinde, kız neredeyse bayılır, gizlice yüzüğünü çıkarır, elinde sıkıca tutar, başı ağrıyormuş gibi görünüşte bilincini kaybeder, neredeyse yere düşer, eliyle sıkıca testinin boynunu tutar ve gizlice yüzüğü suyun içine atar. Kızlar hiçbir şey fark etmezler, yüzüne su serperler, onu oturttururlar, testilerini doldururlar ve eve dönerler. Tam erkek kardeşlerinin başına testiden su dökmüşlerdir ki, yüzük onun yanına düşer. Yüzüğü fark edince, çocuk onu hemen tanır, parmağına sürer ve kız kardeşlerine sorar: “Kaynakta kim vardı?” Cevap verirler: “Kimse yoktu. Sadece güzel bir kız oturuyordu ve “Bu kadar su ile ne yapacaksınız?” diye sordu, biz de “Bay Amire götürüyoruz” dedik. “Senin ismini söyler söylemez bayıldı.” Çocuk bunu duyunca kız kardeşlerine şunu söyler: “Hemen gidin ve onu gizlice bana getirin.” Kızlar giderler, kızın orada uyuduğunu görürler, onu uyandırır ve derler ki: “Bay Amir seni çağırıyor.” Kızı gizlice eve getirirler, onu kardeşlerinin odasında tutarlar. Anne ve babaları hiçbir şey görmez. Bundan sonra çocuk iyileşir.

Üç ay boyunca yerler, içerler, eğlenirler, iyi vakit geçirirler. Her iki kız kardeş de bunu bilir, fakat anne ve babaları henüz

hiçbir şey bilmez. Ve nasıl olursa bir gün, anne, oğlunun yatağında kızın bir giysisini görür, kocasını çağırır ve der ki: “Şimdi onu çağır da gelsin.” Oğullarını yanlarına çağırırlar ve derler ki: “Ah, oğul, gizli bir şey yapıyorsun ve bizden saklıyorsun.” “Hayır, hiçbir şey yok.” diye cevap verir çocuk. Tekrar sorarlar: “Peki, bu giysi ne? Senin yatağında bulduk.” “Hiçbir şey bilmiyorum.” der delikanlı. Onları bırakır, kendi odalarına gelir ve düşünür, ne yapacağını kendi de bilmez. Fakat bir şey açıktır. Geceleyin anne ve babası gelip kızı bulacaklar ve ona zarar vereceklerdir. Karanlık olur, hemen yemek yerler ve gece kaçmaya karar verirler. Delikanlı der ki: “Ah, hanım, babam ve annem senin burada olduğunu fark ettiler, bu gece kaçmalıyız, burada kalırsak sana zarar verirler. Şimdi eşyalarını topla, ben durumu kontrol ederim. Onlar uyuyunca ikimiz beraber odalarına gireriz. Evdeki her şeyin üzerine kırıntı serp ve yavaşça dışarı çık, çünkü aksi halde, biz gidince evdeki eşyalar hışırdaşlar ve annemle babamı uyandırır. Eğer ben kırıntı serpersem, hiçbir şey olmaz. Fakat sen bizden biri değilsin, senin serptiklerin kalır.” Çocuk anne ve babasının uyuyup uyumadıklarını gözetler ve sonra kıza “Haydi şimdi dışarı gel.” der. Kız dışarı çıkar. Çocuk, “Şimdi kendi elinle benim üzerime bu muhteşem deriyi geçir, eğer sen kendi elinle bana bu deriyi giydirirsen, ben kendimi canımın istediğine dönüştürebilirim, seni de kendimle birlikte istediğim her şeye dönüştürürüm. Bana bu deriyi giydirdiğin gibi, sonunda bunu benden çıkaracaksın, onu saklayabilirsin veya eğer istersen ateşe atıp yakabilirsin. O zaman artık bana hiçbir şey olmaz.” Çocuk kıza bütün uyarılarını yapar ve sonra ikisi birlikte anne ve babanın odalarına girerler. Kız acele ile her şeyin üzerine kırıntı serper, fakat bir şeyi unutur. Muma dokunmaz, ona bir şey serpmez. Tam dışarı çıkıp koşmaya başlamışlardır ki, mum hışırdamaya başlar. Öyle çok hışırdar ki adam uyanır ve der ki: “Ah hanım, kalk, oğlumuz karısı ile beraber kaçtı.” Kalkarlar ve hemen yola çıkarlar. İyi ki gece karanlıktır da hiçbir şey göremezler. Ortalık

aydınlanır, anne der ki: “Ben bu yoldan gideceğim, sen öbür yoldan git, bakalım onları kim yakalayacak.”

Baba bir süre yol aldıktan sonra delikanlı birden onu fark eder ve: “Ah hanım, babam geliyor, bizi yakalayacak. Elinde tuttuğun bu deriyi üç kere başının etrafında çevir, sonra bana giydir, seni değirmene dönüştürecekim, ben de değirmenci olacağım. Bana deriyi giydirdikten sonra bizi tanımaz.” der. Çocuk hemen değirmenci olur, kızı da değirmene çevirir, içeri girer ve bir taşla oturur. Baba gelir, onu tanımaz ve sorar: “Buradan bir adam karısı ile geçti mi?” Çocuk “Hayır.” der. Baba döner, anneyi bulur. Kadın, “Birilerini gördün mü?” diye sorar. Adam, “Hayır, orada sadece bir değirmen ve değirmenci vardı.” der. “Of, evin yıkılmaya, değirmenci oğlundu, değirmen ise karısıydı.” der kadın. Adam küskün geri döner ve artık orada hiçbir şey olmadığını görür, sonra da yoluna devam eder. Çocuk birden: “Babam geliyor, bu deriyi al, bu sefer sen giy, seni bir bahçeye dönüştürecekim, ben de bahçevan olacağım.” der. Çocuk bahçevan olur, kızı da bir bahçeye dönüştürür. Baba gelir, bu sefer de onları tanımaz. Hiçbir iz görmez, yıkılmış durumdadır, umudu yoktur ama bahçevana gene de sorar: “Birini gördün mü?” “Hayır.” Adam tekrar karısına döner. Kadın sorar: “Kimse var mıydı?” “Hayır, hiç kimseyi görmedim, sadece bir bahçevan bahçede oturuyordu, ona sordum, o da hiçbir şey görmediğini söyledi.” Kadın, “Of, başını at tepsin, bahçevan oğlundu, bahçe ise senin gelinindi. Gel beraber gidelim, sen onu yakalamayı bilmiyorsun, bir kadının hilesini yine bir kadın anlar, bir erkek anlamaz.” der. Beraberce yola çıkarlar, giderler, giderler, yorgun argın ulaşırlar. Çocuk kıza der ki: “İşimiz zorlaştı, babam ve annem beraber geliyorlar, haydi, seni bir gül ağacına çeviriyorum, kendim de yılan olacağım, seni öyle bir saracağım ki açıkta hiçbir yerin kalmayacak. Beni öldürürlerse, seni de öldürecekler, o zaman beraber ölürüz.” Kızı bir gül ağacına çevirir, kendisi de güzel renkli bir yılan olur ve kökten uca kadar ağacı öyle bir sarar ki, açıkta hiçbir yer kalmaz. Biraz zaman geçer, anne ve baba gelirler. Anne

der ki: “İşte kendisi bir yılan oldu, karısını da bir gül ağacına çevirdi ve onun etrafına kendisini sardı.”

Baba gelir, bıçağını çıkarır, gül ağacını kesmek ister, oğlu onu korur, bırakmaz, baba ise oğluna zarar vermeye cesâret edemez, bu onun tek oğludur ve sonunda şöyle der: “Pekiye gidin ve istediğiniz gibi yaşayın, Tanrınız sizinle olsun.” -Aşk her şeye galip gelir- derler eskiler.

Anne ve baba gençleri orada bırakıp evlerine dönerler. Onlar gidince delikanlı ve kız kalkarlar, on katlı evlerine giderler, bakarlar ki yaşlı adam ve yaşlı kadın ölmüştür, kral da yaşlanmış-tır. Çocuk kendi evlerini kilitletir ve kızın annesi ve babasının evine geçerler. Kral sevinir ve tekrar düğün yaptırır. Yedi gece yedi gün yenir, içilir. Sonra kral delikanlıya şunları söyler: “Oğlum, ben artık yaşlandım, yönetemiyorum, ülkemi ve tahtımı senin ellerine bırakıyorum, bu günden itibaren bu halkı sen kendi anlayışına göre yöneteceksin.” Adam ve karısı kral ve kraliçe olurlar.

Onlar ermiş muradına, darısı başınıza.

DİŞİ ASLANIN OĞLU

Bir zamanlar kardeş olan ve farklı ülkeleri yöneten iki kral varmış. Küçük kardeş daha zenginmiş ve her ikisinin de çocukları yokmuş. Az zaman geçmiş, çok zaman geçmiş bilinmez, her ikisinin karısının da birer çocuk doğurduğu o gün gelmiş. İki kardeş o gün dostları ve halkları için büyük bir tören yapmışlar. Bu törenden sonra masalımıza başlayalım.

Çocuklar büyür, ikisi de üç yaşına gelir. Büyük kardeşin bir kızı, küçük kardeşin bir oğlu vardır.

Bir gün küçük erkek kardeş tahtında oturur ve şöyle düşünür, neden krallıkları yabancı ellere geçsin, eğer erkek kardeşi ile dünün olurlarsa iyi olur, krallıkları da birleşir. Bu maksatla büyük kardeşine elçi gönderip kendisine gelmesini ister. Büyük kardeş gelir, görüşürler ve şu fikre varırlar: Küçük kardeş büyük kardeşin kızını yanına alıp oğluyla beraber büyütecek, onları okula gönderecek ve böylece daima gözünün önünde olacaklardır. Büyük kardeş de teklifi uygun bulur ve kızını bir grup savaşçı eşliğinde küçük kardeşe gönderir, şu şartla ki, çocuklar onbeş yaşına gelince evlendirileceklerdir. Çocuklar günden güne büyürler, ikisi de çok güzeldir ve birbirlerini aynı anneden doğma iki kardeş gibi severler. Kardeş gibi sevgiyle şarkılar söyleyerek beraber okula giderler. Bu arada onbeş yaşına gelirler. Bir gün kral sarayının altın balkonundan aşağıya bakar ve çocukların bahçede kardeş gibi gezdiklerini görür, başka bir şey fark etmez. Kral iki-

sini de yanına çağırır ve der ki: “Çocuklar, şu andan itibaren bilin ki siz kardeş değilsiniz, iki erkek kardeşin çocuklarısınız.” Sonra, onbeş yaşına geldikleri zaman evleneceklerinin yazılı olduğu bir kağıdı çıkarır. Artık düğün yapılmalıdır. Fakat ben sizi bir sene için büyük kardeşime yollayacağım, hem daha fazla şeyler öğrenirsiniz, hem de büyük kardeşim de size olan özlemini giderir.” Büyük kardeş çocukların büyüdüğünü görünce küçük kardeşine vezirlerini gönderir ve evlilik zamanının geldiğini, küçük kardeşin nikah için gelmesini bildirir.

Vezirler bu haberi küçük kardeşe getirirler. Küçük kardeş bir çok altın ve zengin hediyelerle büyük kardeşin ülkesine yola çıkar. Üç aylık bir yolculuktan sonra kardeşinin sarayına ulaşır.

Fakat kızın babasının vezirleri, kralın kızını kardeşinin oğluna vermesini istemezler. Gerçi, çocuklar üç yaşındayken kralın söz verdiğini ve sözden dönmenin mümkün olmadığını bilirler. Onun için de susarlar. Küçük kardeşin geldiği gün nikah kıyılır. Kırk gün kırk gece düğün yapılır. Kırk gün sonra kızı alırlar ve çocuğun babasının krallığına doğru yola koyulurlar. Orada da kırk gün kırk gece düğün yaparlar. Bir akşam kız, delikanlıyı sohbet etmek üzere çağırır. Delikanlı odaya girer, kızı elinden tutar, otururlar ve konuşmaya başlarlar. Birdenbire gök gürölür, şimşek çakar ve bu anda bir şey çocuğa vurur. Çocuk inleyerek yere düşer ve “Beni unutma, amcamın kızı.” der.

Oğlunun öldüğü haberi krala gider. Kral kederden vurulmuş gibidir, konuşamaz. Ölümün ardından sekiz gün geçer, fakat kız çocuğun defnedilmesine izin vermez. Çocuk için altın bir tabut ister. Kral altın bir tabut yaptırır, çocuğu gömmek isterler, fakat kız yine bırakmaz. Delikanlının ölmesinin üzerinden bir ay geçmiştir. Kız özel bir yerde tabut için altından bir bina yapılmasını ister. Kral binayı yaptırır. Kız burada cenazenin yanında oturur, gündün güne zayıflar. Bir gün mumlar yakar, cenazenin dört tarafına yerleştirir ve yanına oturur. Birdenbire gök gürlemeye başlar, yer yarılr, siyah bir el tabutu tutar ve tabut kaybolur. Sonra gök tekrar sakinleşir. Kız şaşkındır ve ne yapacağını bile-

mez. Tabutu evden nereye götürmüşlerdir ve bu pervasız işi kim yapmıştır? Şehrin arkasından üç yol ayrılır. Kız, amcası olan kraldan, burada üç altın saray yaptırmasını ister. Her saray için bin tane altın tas ve bir o kadar altın kaşık yapılmalıdır. Burada kocası için ayin yapılacaktır. Sonra da, bu sarayda yemek yiyenlerin, yemek yedikleri altın tasları ve altın kaşıkları alıp götürmeleri gerektiğini söyler. Kral kızın isteklerine uyar, ülkesinin bütün zenginliği pahasına altın sarayı, altın tas ve altın kaşıkları yaptırır ve hepsini kıza verir. Kız hizmetlilere ve ahçılara bu saraylarda çeşitli yemekler yapılmasını emreder ve böylece halkı ağırlamaya başlar. Oradan geçen hiç kimse, yemek yemeden geçemez, fakir veya zengin, suçlu veya suçsuz, herkes ağırlanacaktır.

Bu krallıkta uzak bir evde iki fakir erkek kardeş yaşar. Bunlardan biri kördür, diğeri sağlamdır.

Kör kardeş her gün evden çıkar, ondan bundan iki üç kapik dilenir, diğerkardeş de ineklere bakar. Biri bir parça ekmek verirse yerler. Bir sabah erkenden kör kardeş sadaka istemek için yine dışarı çıkar. Bir tüccarın yanına gider, dilenir. Tüccar öfkeyle söylenir: “Ay, beceriksizler, evinizde taş taş üstünde kalmasın, bizi de kendiniz gibi dilenciye döndürdünüz, kendinize benzettiniz. Başkaları gidiyor, yiyorlar, içiyorlar, altın bir tas ve altın bir kaşık alıp geri geliyorlar, sizin dünyadan haberiniz yok ve burarlarda bir kapik dileniyorsunuz.” Kör çocuk bu haberi alır ve eve döner. Akşam kardeşi gelince ona tüccarın söylediklerini anlatır. Olan ekmeklerini alırlar ve öğle yemeğinin ve altınların verildiği saraya gitmek üzere yola çıkarlar. Yorulurlar, çünkü bir aylık yolları vardır. Kör olan, diğerkine, çobana şöyle der: “Akşam burada kalalım, sabah erken yola devam ederiz, çok yorgunum.” İki de o gece تنها kırdagecelerler. Birbirleri ile konuşurlar. Çoban olan der ki: “Biz yolu bilmiyoruz. Altın sarayı nasıl bulacağız? Anlat da bileyim, bu tüccar neler söyledi?” “Tüccar sarayların altından olduğunu, hiçbir yerde bunlardan yüksek bir şey olmadığını, gece ve gündüz kandil gibi yandıklarını, ılık

saçtıklarını söyledi.” Sonra kör olan, çobana, “Susadım, kalk da bana su bul, içelim ve sonra yola çıkalım.” der. Çoban olan kardeş, orada burada arar, fakat su bulamaz. Uzak bir yolda iki büyük ağaç görür. Kardeşine seslenir: “Kardeşim, su bulamadım. Fakat uzak bir yolda iki büyük ağaç görünüyor, herhalde orada bir kaynak vardır, gidelim, suyunu orada iç.” Oraya giderler, güzel bir bahçe görürler. Bahçenin içinde dört tarafı altınla çevrili olan bir kaynak bulunur, kaynaktan da pırlanta gibi berrak bir su akar. Bahçede altın bir bülbül ve çok güzel çiçekler vardır. Bu bahçe kör kardeşin çok hoşuna gider, çünkü havası çok iyidir. Kör kardeş, orada oturup dinlenmelerini, geceyi geçirmelerini ve sabah erken tekrar yola çıkmalarını rica eder. Çoban olan kardeş bahçeyi, altın kaynağı görür ve der ki: “Kardeşim, bu bahçe orman değil, sahibi gelir ve bize sorun olur, gel gidelim.” Kör kardeş çok ısrar eder ve kalırlar.

Kaynağın yanında iki uzun ağaç ve onların dibinde bir oyuk vardır. Bu oyuca girerler ve uykuya yatarlar. Sabah erkenden, güneş ışıklarını uzak dağlara daha yeni göndermişken, bülbül daha yeni şakımaya başlarken, havadan birdenbire bir canavar geçer. Sirtında üç güvercin vardır. Güvercinler kaynağa doğru uçarlar. Sonra gök yine sakinleşir.

Canavar yukarı doğru uçar ve kaybolur. Güvercinler tüylerini kaynağın yanına bırakırlar, çok güzel kızlara dönüşürler, birbiri ardından kaynağa girerler ve yıkanır. Yıkandıktan sonra canavara, altın tabutu ağaçtan indirmesini ve yere koymasını emrederler. Canavar bulunduğu yerden uçarak gelir, siyah elini uzatır, ağacın tepesinden tabutu indirir ve kızların önüne koyar. Canavar tekrar gider ve uzak bir yere iner. Kızlar sırayla birer taş alırlar. Birinci kız kağıt olmadan, ezbere uzun bir şeyler okur, sonra taşla tabuta vurur. Tabutun kapağı açılır. Diğer kız da aynı sözleri söyleyip taşla tabuta vurur. Ölü canlanır. Üçüncü kız da ezbere aynı sözleri söyler ve taşla tabuta vurur. O zaman yatan ölü ayağa kalkar ve kızlarla konuşmaya başlar. Kızlar ona şöyle söyler: “Ey delikanlı, güzel delikanlı, niçin bizim yanımızda kendine

eziyet çektiriyorsun, aramızda hiç güzel kız yok mu, içimizden birini iste, amcanın kızından vazgeç, o zaman seni kurtarırız.” Delikanlı cevap verir: “Onu hiç unutmayacağım. ‘Sizleri istemiyorum.’” O bunu söyleyince kızlar öfkelenir, tekrar sırayla sihirli sözleri söyler ve taşla tabuta vururlar, sonra canavara, tabutu ağaca çıkarmasını emrederler.

Canavar hemen siyah eliyle tabutu tutar ve ağacın üzerine koyar. Kızlar tüylerini üstlerine geçirirler, güvercinlere dönüşürler ve canavarın sırtına otururlar. O zaman gök gürleri ve canavar kızlarla gökyüzüne uçar. Kör ve çoban hiçbir şey söylemezler ve yola koyulurlar. Az giderler, uz giderler, gece yarısı çoban uzakta şafak aydınlığı gibi bir parıltı ve ardında bütün bir şehri görür. Çoban, kör olana, “Yaklaştık saraylar görüyor.” der. Az giderler, uz giderler, öğle yemeğinin ve altının dağıtıldığı saraylara ulaşırlar. Kral kızı onları görür, uzun zaman yolda olduklarını ve bazı şeyler görmüş olabileceklerini farkederek. Hizmetlilerine, onlara yemek verilmesini emreder. Yemekten sonra kız onları geceyi geçirecekleri ayrı bir eve götürür. Geceyi geçirirler. Sabahleyin kral kızı çobanı ve kör olanı yanına çağırır ve neler yaşadıklarını sorar. Çoban cevap verir: “Yaşasın kraliçe! Biz evimizde anlatılabilecek ne yaşayabiliriz ki? Benim işim inekleri gütmekti, kör kardeşim ise, ondan bundan para dlenir.” O zaman kör kardeş, kardeşine işaret eder ve gizlice “Yolda gördüklerini niçin anlatmıyorsun?” der. Bunu bir iki kere tekrar edince kraliçe de bu fısıldamayı duyar. Geceleri uyuyamadığını, vakit geçirmek için anlatmalarını rica eder. O zaman çoban olan kardeş, kraliçeye yolda gördüğü her şeyi anlatmaya başlar. Kraliçe bu iki kardeşi büyük onurlarla yola çıkarır, onlara çok altın verir ve onlardan altın tabutu gördükleri bahçeyi kendisine göstermelerini rica eder.

Sabahleyin kraliçe iki kardeşle beraber bahçeye gitmek için yola çıkar. Az giderler, uz giderler, nihayet körün ve çobanın kaldığı bahçeye ulaşırlar. Burada kraliçe kardeşleri evlerine gönderir, kendisi ise bahçede kalır. Karanlık basınca kraliçe ağacın

oyuğuna girer, gün ağarana kadar geceyi orada geçirir. Sabahle-
yin, güneş doğarken, birdenbire gök kararır, gürlemeye başlar ve
yer sis içinde kalır. Kraliçe gökten bir canavarın kaynağa uçtu-
ğunu görür. Sırtında üç güvercin oturmaktadır. Güvercinler kay-
nakta kalırlar, canavar tekrar yukarıya uçar. Güvercinler tüyleri-
ni bırakırlar, çok güzel kızlara dönüşürler, birbiri ardından kay-
naktaki suda yıkanır, sonra canavara altın tabutu ağaçtan in-
dirmesini emrederler. Canavar bulunduğu yerden uçarak gelir,
siyah elini uzatır, ağacın tepesinden tabutu indirir, kızların yanı-
na koyar ve tekrar uzaklaşır. Kızlar sırayla bir şeyler okur ve
sonra sırayla taşla tabuta vururlar. Tabuttan bir insan ayağa kal-
kar. Kızlar delikanlıya şu soruyla eziyet ederler: “Ey güzel deli-
kanlı, niçin bizim yanımızda kendine cefa çektiriyorsun? Kara
günler geçiriyorsun, yaşılanıyorsun, bizden güzel kız yok, gel bi-
rimizi al, amcanın kızımdan kurtul.” Delikanlı kabul etmez. Kız-
lar öfkelenir, tekrar sırayla sihirli sözleri söyleyip taşla tabuta
vururlar, sonra da tabutu yerine koyması için canavarı çağırırlar.
Canavar hemen siyah eliyle tabutu tutar ve ağacın üzerine koyar.
Kızlar tüylerini üstlerine geçirirler, güvercinlere dönüşürler, ca-
navarın sırtına otururlar ve gökyüzüne uçarlar. Kraliçe bütün
bunları görmüştür, yukarı tırmanır, tabutu ağaçtan aşağı indirir
ve kaynağın yanına koyar. Güvercinlerin yaptığı her şeyi o da
yapar, onların söylediği sözleri o da söyler ve bir taşla tabuta vu-
rur. Tabut açılır ve amca oğlu tabuttan dışarı çıkar. Birbirlerine
sarılırlar. Bu onlar için büyük bir sevinçtir. Kız “Kaçalım” der.
Amca oğlu ise kabul etmez. Canavardan çok korkar. Nerde olur-
sa olsun, canavarın onu bulacağına ve ona eziyet çektireceğine
inanır. Gece boyunca oniki saat beraber kalırlar. Delikanlı cana-
var gelmeden kendisine tekrar sihir yapmasını kızdan ister. Kız
çılgın gibidir, delikanlıya sihir yapar, tabutu alır, ağacın üzerine
koyar ve ağacın oyuğuna girer. Sabah erkenden gök gürler, gök-
yüzü kararır, yer sisle kaplanır. Canavar sihirli güvercinlerle uça-
rak gelir, güvercinler kaynakta inerler, tüylerini bırakırlar ve yı-
kanırlar. Sonra canavara tabutu almasını emrederler. Canavar ta-

butu getirir, kızlar açarlar ve kendi kapattıkları gibi kapanmadığını görürler, öfkelenirler, tabutu kapatırlar ve canavara tabutu, cadılar kralının oturduğu yüksek dağların arkasına taşımasını emrederler. Canavar tabutu alır, gökyüzüne yükselir ve şimdiye kadar hiç kimsenin uçmadığı bir yere doğru uçmaya başlar. Kız sadece onun karanlık derin çalılıklara doğru uçuşunu görmüştür. Umutsuzca ayağa kalkar ve doğruca canavarın uçtuğu çalılığa doğru gider. Bu çalılıkta nerdeyse bir yıl dolaşır, elbiseleri parçalanır, güneşten yanar, acılarından zayıflar, ağaç kabukları ile beslenir.

Nihayet çalılıkta bir erkek çocuğu doğurduğu gün gelir. Çocuğa verebileceği hiçbir şey bulamaz.

Bir gün kollarında çocukla ağacın altında otururken, çalılıkta bir kükreme duyulur. Korkudan çocuğu ağacın altına bırakır ve kendisi ağaca tırmanır. Çalılıktan bir dişi aslan çıkar. Bu dişi aslan yeni doğum yapmıştır ve yem aramak için buralarda dolanmaktadır. Dişi aslan yaklaşır, çocuk dört ayak üstünde dişi aslan doğru emekler ve aslan sütü emmeye başlar. Böylece dişi aslan her gün aynı saatte gelir ve çocuğu emzirir. Zamanı tam bilen anne ise o sırada ağacın üzerine çıkar. Oğlan çabuk büyür. Sıhhatli, çok kuvvetlidir, fakat vahşi bir hayvanın sütünü emdiği için çok kılıdır.

Ayrıca konuşması da iyi değildir, annesi ona bunu öğretmemiştir. On yaşına geldiğinde artık vahşi hayvanları avlayacak güçtedir ve böylece annesi ile birlikte çalılıkta beslenirler. Annesi ona konuşmayı öğretmek isterse de başaramaz.

Uzun süre çalılıkta kalırlar. Anne vahşi yaşantıdan dolayı çok zayıflar. Bir gün çalılıkta giderken anne bir kaynağa rastlar, buradan altın fişkırmaktadır. Anne oğluna bu taşları toplamasını söyler. Çocuk bunun ne olduğunu bilmez, daha önce hiç görmemiştir. Anne oğlu için otuz tane altın alır ve saç örgülerinin içine koyar. Anne oğlunu, bir aslanın sütü ile büyüdüğü ve çok kuvvetli olduğu için Aslanoğlu olarak adlandırır. Anne ve oğlu uzun süre dolandıktan sonra bu karanlık çalılıktan ayrılırlar ve geniş

yeşil bir çayıra gelirler. Anne uzakta çobanlar olduğunu görür. Oğlundan gidip çobanlardan bir manto rica etmesini ister, çünkü yola devam edebilmeleri için giysileri yoktur. Aslanoğlu hayatında hiç insan görmemiştir. Onun için onları bir arada konuşurken görünce çok şaşırır. Aslanoğlu yüksek bir ağacın altında oturan çobanlara bir orman hayvanı gibi yaklaşır, ağacı söker ve çobanlara öldüresiye vurur. Çobanlar onu kendileri ile ekmek yemeye çağırırlar.

Aslanoğlu ekmek yendiğini bilmez. Bir parça ağzına atar ve hoşuna gider. Ekmeği ve diğer yiyecekleri alır ve yemeye başlar. Çobanlar korkmuşlardır ve hiçbir şey söylemezler.

Aslanoğlu yedikten sonra elleri ile kendisine bir manto vermelerini işaret eder. Bir manto istediğini hemen anlarlar. Ona birkaç somun ekmek, iki manto verirler ve onu saygıyla yola çıkarırlar.

Aslanoğlu annesine döner. Yıllarca ekmek yememiş olan anne ekmeği yer ve tanrıya şükreder, mantolardan birini giyer, diğerini de üzerine alması için oğluna verir. Sonra çobanlara giderler. Bu sefer çobanlar çok korkarlar ve annenin, oğluna kimseyi öldürmemesini söylemesini rica ederler. Aslanoğlu günden güne insan konuşmasına ve insan adetlerine alışır. Ana oğul birkaç ay çobanların yanında yaşarlar. Anne çobanların erzaklarının azalmaya başladığını farkeder. Çobanlara, Aslanoğlu'nu şehre beraberlerinde götürmelerini, saçlarını kestirmelerini ve yiyecek almalarını rica eder. Saçlarından bir altın çıkarır ve oğluna diğerlerinden biraz daha yakın duran bir çobana verir. Şehir çok uzak değildir. Çobanlar Aslanoğlu ile oraya giderler ve onun saçlarını kestirirler.

Zavallı berberler bunu üç saatte ancak yapabilirler. Çoban para verir ama Aslanoğlu berberin bir kulağını koparır. Sonra pazara giderler, bir çok şey alırlar ve oturdukları yere geri dönerler. Bu arada kimse sağlam kalmaz. Aslanoğlu birinin kulağını, birinin elini, birinin bacağına koparır. Çobanlar hepsini anneye anlatırlar. Anne oğluna iyi davranışlar kazandırmaya çalışır. Oğlan

akıllanır, dostu ve düşmanı tanımaya başlar. Şehrin civarında, birini kulaksız, diğerini elsiz veya ayaksız bırakan çok kuvvetli bir çocuğun olduğu haberi krala gider. Kral, Aslanoğlu'nun akşam kendisine gelmesini emreder. Ama Aslanoğlu gitmez. Kral iki vezirini ve bir bölük askerini Aslanoğlu'nu zorla getirmeleri için gönderir. Vezirler askerlerle Aslanoğlu'na giderler ve kralın emrini söylerler.

Aslanoğlu öfkelenir, gelenlerin yarısını öldürür, bazıları kaçır ve krala gider. Krala her şeyi anlatırlar: "Bu öyle kuvvetli bir delikanlı ki senin ülkende kalamaz. Aslanoğlu'ndan başka bir de çoban var. Bu çoban Aslanoğlu'nu hemen sana getirmeli. Eğer bunu yapmazsa, hemen kafasını uçur." Haber çobana gider. Çoban ne yapacağını düşünür, çünkü Aslanoğlu'nu krala gitmek için zorlayamaz. Tek yol vardır, anneye gidip anlatmak, belki anne bir yol bulabilir. Anne oğluna bir kralın ne demek olduğunu, onunla nasıl konuşması gerektiğini anlatır. Aslanoğlu hepsini anlar ve krala gitmeye razı olur. Çobanla beraber şehre doğru yola çıkar. Kralın sarayına gelirler, annesinin kendisine öğrettiği şekilde kralla konuşur. Bu güzel konuşma kralın hoşuna gider. Kral onu iyi ağırlar. Sonra çobanı anneyi getirmesi için yollar. Çoban gider ve anneyi de krala getirir. Kral annenin, krallarla ilişkiyi bilen bir kadın gibi davrandığını farkederek. Onlara kalacakları bir daire ayırır. Kral Aslanoğlu'na atletlerine verdiği gibi zengin bir yemek verir. Kralın kırk atleti vardır. Bunlar öylesine güçlü kuvvetlidirler ki hepsi birden aynı yerde tutulamaz. Kral, bir ay sonra atletleri ile dövüşmesi için Aslanoğlu ile bir anlaşma yapar. Aslanoğlu, atletlerle dövüşeceği için çok sevinir. Kral, Aslanoğlu'na, atletleri yenerse, kızını vereceğine söz verir. Kız Aslanoğlu'na aşık olmuştur. Bir ay sonra Aslanoğlu atletlerle dövüşe başlar. Her biri ile dövüşü beş dakikadan fazla sürmez, öldürür ve kenara atar. Kral ne yapacağını bilemez. Aslanoğlu kralın kızını ister. Kral, "Eğer kırkıncı atletimi de yenersen kızım senindir." der. Aslanoğlu kabul eder. Son gün şimdiye kadar kimsenin yenemediği atletle dövüşe başlar. Bu atletin çok güçlü

olmasına karşın Aslanoğlu artık yorgundur. Sonunda Aslanoğlu bu atletin de kafasını koparıp atar. Kral artık bir şey söyleyemez ama düşünceye dalar. Uzun süre düşündükten sonra Aslanoğlu'na şunu söyler: "Kızım senindir, ama şu şartı da yerine getirmen lazım. Bana o kadar çok yakut ve mercan getir ki bunlarla, düğünün için bir altın tepsi yapılsın." Aslanoğlu üzgün bir şekilde annesine gider. Annesi niçin üzgün olduğunu öğrenir ve der ki: "Aslanoğlu, krala git ve bir at ve iki kere kırk okka altın iste, sonra şehirden çıkmadan hepsini halka dağıt, altından daha pahalı olan yakutları ise, gördüğümüz o kaynaktan alırsın." Aslanoğlu bu rica ile krala gider, kraldan altını alır ve yola çıkar. Yolda bütün altını halka dağıtır, sonra atını sürer ve üç yolun ayrıldığı yere gelir. Yol ayırımında yaşlı bir adam görür.

Adam sorar: "Delikanlı, bu yollardan nereye gidiyorsun? Bunlar öyle yollardır ki, bu yollarda at süren geri dönmez. Söylediğimi dinle. Şu yoldan at sürersen iki dağ arasında vahşi bir çalığa gelirsin. Orada altın ve yakut akıtan bir kaynak vardır. Altını alır ve yola çıkarsan, bu kaynağı bekleyen canavarın gücü ile gök gürler ve kararır, ama aldırma. Dağlar birbirlerine doğru hızlıca yaklaşırlar, eğer aralarından geçebilirsen kurtulursun, geçemezsen çalılıkta kalırsın." Aslanoğlu cevap verir: "Teşekkür ederim dedeciğim, gidiyorum." Bunu söyler ve yola çıkar. Az veya uz at sürer, nihayet altın ve yakutların olduğu kaynağa gelir. Aslanoğlu altın ve yakutları alır, ata atlar ve eve doğru yola çıkar. Çalılıktan çıkmadan gök gürlmeye başlar, yer kararır, dağlar birbirlerine yaklaşırlar ve yolu kapatırlar, fakat Aslanoğlu hızla at sürüp çalılıktan çıkar. Saraya yaklaştığında kral ve vezirleri, Aslanoğlu'nun öldürülmeyip geri döndüğünü görürler ve kız işini ne yapacaklarını düşünürler. Aslanoğlu başarılı bir şekilde krala dönmektedir. Kral ona bir görev daha verir. Aslanoğlu'nu çağırır ve der ki: "Ey delikanlı, kızım senindir ama bir görevi daha yerine getir, senin için bir saray yaptıracağım, ama altın sütunlar getir, o kadar yüksek olmalılar ve öyle güzel parlamalılar ki, böyle bir saray başka hiçbir ülkede olmasın." Asla-

noğlu cevap verir: “İyi, getiririm, bunu da yaparım.” Annesine gelir ve çok üzgün olarak ona bakar. Annesi tekrar oğlunun kederinin sebebini öğrenir ve der ki: “Oğlum, kraldan yine geçen seferki kadar altın iste, yine aynı yoldan git, halka bu iki kere kırk okka altını dağıt, ama bu sefer ağır olacak dikkat et.” Aslanoğlu kraldan altını alır, halka dağıtır ve yola çıkar. Bu sefer de aynı adama rastlar. Adam Aslanoğlu’na sorar: “Delikanlı, bu sefer nereye gidiyorsun?” Aslanoğlu cevap verir: “Dedeciğim, kralın emri üzerine kırk altın kütük almaya gidiyorum ki, bunlardan dünyada bir ikincisi olmayacak bir saray için sütunlar yapılsın.” “Delikanlı bu yoldan gidersen bir daha geri dönemezsin. Bu çok zor bir iştir. Fakat sana yine yardım edeceğim. Ağaçların gece ve gündüz parladığı çalılık, altın ve yakutları aldığın yerden üç misli daha uzaktır. Atını kenarda bırak, kendin yavaşça, yüz canavarın bulunduğu canavar sarayına yaklaş. Bunların en yaşlısının yedi başı vardır. Ayağına bir sopa girmiştir ve onbeş yıldır durur. Yavaşça yaklaş, sopayı tut ve ayağından çıkar, ama saklan ki seni görmesin, sonra kötü olur. Delikanlı, sana bilmediğin bir şey daha söyleyeceğim. Onbeş yıl önce baban yeni evlendiğinde, canavarın kızları onu kaçırdılar. Baban altın bir tabutun içinde dağın tepesindedir. Canavarın ayağından sopayı çıkarınca rahatlar ve yedi gün yedi gece uyur. Uyumadan önce şöyle diyecektir:

“Bu işi yapan iyi insan, gel.” Sen ise, sana iyi davranacağına cadıların, yani kızlarının adına yemin edene kadar saklan. Ancak o zaman ortaya çık, ondan kırk altın kütük, babanın olduğu altın tabutu ve öfkeli kızlarını iste.” Aslanoğlu, “Teşekkür ederim dedeciğim” der ve yola çıkar. Yolu, karanlık çalılıklardan, yüksek dağlardan geçerek üç ay sürer. Varmasına çok az kalmıştır. Çalılıktan atının üzerine altın ışıltısı düşer. Uzaktan onbeş yıldır acılar içinde kıvranan canavarın iniltisi duyulur. Aslanoğlu çok korkar. Çalılık sihirli gibidir. Atını çalılığın biraz uzağına bağlar, iniltinin duyulduğu yarığa gelir. Canavara yaklaşır ama o bunu fark etmez, çünkü acısı çok fazladır. Aslanoğlu saklanmak için toprağı kazar ve canavarın ayağından sopayı çekmek için hazır-

lanır. Sopayı çeker, canavar öyle bir bağırır ki, gök sallanır, yer-
yüzü kararır. Her ağacın altından, krallarına dokunan insanı bul-
mak için bir yaratık çıkar. Sonra canavar sakın bir uykuya dalar,
diğerleri kaçırlar ve bir yerlere saklanırlar. Yedi gün yedi gece
geçer, canavar uyanır ve şöyle der: “Kimsin, gel insan veya vah-
şi hayvan, iyi bir ödül alacaksın, aydınlık dünyaya gel. Dile ben-
din ne dilerse.” Aslanoğlu ihtiyarın kendisine söylediğini unut-
maz. Canavar üçüncü kez seslenir: “Kim olursan ol, buraya gel,
istediğin ödülü benden al, üç kızımın adına sana yemin ediyor-
um.” O zaman Aslanoğlu ortaya çıkar ve canavarın yanına gelir.
Canavar çocuğun genç güzel yüzünü görünce şöyle der: “Asla-
noğlu, şimdiye kadar hiçbir insan benim topraklarıma ayak bas-
madı. Sen buraya gelen ilk insansın ve bana iyilik yaptın. Ne is-
tersen sana vereceğim, kızlarımı da istesen.” Aslanoğlu der ki:
“Ömrün uzun olsun, kırk altın kütük ve kızlarının onbeş yıl önce
büyü yaptığı ve buraya getirdiği babamın altın tabutunu almalı-
yım.” Canavar altın bahçesini koruyan nöbetçilerini çağırır, kır-
kına altın kütükleri getirmelerini söyler, birini ise, kızlarını ça-
ğırmaya yollar. Emrettiği her şeyi yaparlar. Canavar, adamlarına
Aslanoğlu’nu kırk altın kütükle, üç kızı da kütüklerin üzerinde
olmak üzere, bir saat içinde memleketine götürmelerini söyler.
Kızlar öfkelenirler, ama bu baba emridir, uymak zorundadırlar.
Sabah erkenden Aslanoğlu, uşak olarak kırk canavarla, kırk altın
kütükle ve üç kızla kralın sarayına doğru yola çıkar. Bir saat ol-
madan yerlerine ulaşırlar. Kral uzaktan geldiklerini görür ve şeh-
rin kapısının kapanmasını emreder. Aslanoğlu kapının kapandığını
farkeder, kapıyı yıkar ve şehre girer. Kral korkusundan sara-
yından çıkmaz. Altın kütüklerin parıltısı bütün şehri aydınlatır.

Üç gün şehirde kimse bir şey yapmaz. Aslanoğlu, krala, geri
dönmeleri için, her bir canavara bir manda vermesini söyler.
Kral Aslanoğlu’nun istediği her şeyi yapar. Canavarlar ülkeleri-
ne doğru yola çıkarlar. Annesi oğlunun, babasının tabutunu ge-
tirdiğini bilmez. Aslanoğlu şehirdeki bütün ustaları ve atletleri

toplar ve bir hafta dolmadan sarayı inşa eder. Bu şimdiye kadar yeryüzünde görülmemiş bir saraydır. Saray güneş gibi parlar.

Aslanoğlu krala gider. Bu sefer kral ona kızını vermeyi kabul eder. Sonra Aslanoğlu annesine gider ve her şeyi anlatır. Annesi çok üzülür ve sorar: “Oğlum, her işi yerine getirmişsin, benim isteğimi de yapar mısın?” Aslanoğlu cevap verir: “Anne, söyle, emrine amadeyim.” Annesi başından geçen her şeyi anlatır. Aslanoğlu der ki: “Tamam anne, bir saat geçmeden gerekeni yaparak babamı hayata döndüreceğim.” Aslanoğlu saraya gider ve büyücü kızlara tabutu saraya taşımalarını söyler. Kızlar tabutu getirirler. Aslanoğlu annesini çağırır. Anne gelir, altın tabutu görür ve kocasının ölürken söylediği sözleri hatırlar.”Amcamın oğlu, seni unutmadım.” der ve baygın yere düşer. Aslanoğlu annesinin kaldırılmasını emreder, anne yavaş yavaş kendine gelir. Sonra üç kız arka arkaya ezbere büyüüyü söylerler, tabuta vururlar, tabut açılır, baba uyanır ve kendine gelir. Dünya yeniden aydınlanır, herkes sevinir.

Sonra düğün başlar. Aslanoğlu kralın kızı ile evlenir, anne ile baba da birbirleri ile.

Düğün kırk gün kırk gece sürer. Üç büyücü kız da kayıplara karışır. Ülkelerine giderler ve bugüne kadar da kayıptırlar.

Gökten üç elma düşer. Biri anlatana, biri yazana, biri de okuyana.

GENERAL ZUSKİN

Bir zamanlar bir oğlu ve bir kızı olan bir tüccar yaşarmış. Tüccar yaşlandığında ölümünün yaklaştığını hissedip, oğlunu yanına çağırmış ve demiş ki: “Oğlum, ben ölüyorum. Benim ölümümden sonra, önce kız kardeşini evlendireceksin, sen sonra evleneceksin. Sözlerimi sakın unutma, aksi taktirde senin için kötü olur ve çok pişman olursun.” Bunları söyledikten birkaç gün sonra da ölmüş, oğlu ve kızı öksüz kalmış. Şimdi olayların devamını izleyelim.

Babalarını kaybettikten iki üç ay sonra oğlu şehirde gezmeye çıkar ve güzel bir kız görür. Böyle güzel kızlara orada rastlamak alışılmış bir şey değildir. Kız oğlanı gördüğü anda çok hoşlanır, ona yaklaşır ve der ki: “Şehirde geziyordum, senden hoşlandım, gel evlenelim, beraber yaşayalım.”

Çocuk cevap verir: “Babam bana önce kız kardeşimi evlendirmemi, sonra evlenmemi söyledi.” Bir müddet düşünürler. Sonunda, çocuk kızdan ayrılmaz, onunla evlenir ve kızı alıp eve getirir.

Birkaç gün sonra komşuda bir hırsızlık olur ve hırsız sizin evden geldi derler. İki kardeş bu konuda konuşurlar ama bir şey anlayamazlar. Nihayet kız kardeş uzun süre düşündüğü gecelerden birinde uyuyamaz. Birden gelinin kardeşinin kollarından sıyrıldığını, siyah bir dişi köpeğe dönüştüğünü ve evden çıktığını görür. Kız onun arkasından bakar. Dişi köpek gider, komşu

eve girer, iki üç saat sonra geri gelir, köpek şeklinden sıyrılır, tekrar gelin şekline girer ve kardeşinin kollarına döner. Ertesi günü komşular, “Eve hırsız geldi, her şeyi çaldı, götürdü” derler. Kız, kardeşini yanına çağırır ve der ki: “Kardeşim, kapı burda, dam burda, gelinimiz gelin değil, bir köpeğe dönüşüyor, komşuların evine giriyor, her şeyi talan ediyor, tekrar geri gelip senin kollarına uzanıyor.” “Söylediğin gerçek mi?” der kardeşi. “Niçin yalan söyleyeyim? Bu gece uyuma. O zaman gerçek olduğunu anlarsın.”

Çocuk o gece uyumaz. Karısının kalktığını ve kapıya gittiğini görür. Yatağından kalkar, arkasından gider, onun uyuz bir köpeğe dönüştüğünü ve komşu eve girdiğini görür. Çocuk, karısı komşu evden çıkana kadar gözünü kapıdan ayırmaz. Sonra içeri girer, yatağa yatar ve uyur gibi yapar. Karısının geri döndüğünü, tekrar şekil değiştirip kadın kılığına girdiğini ve kollarına yattığını görür. Ertesi günü kalktıklarında iki kardeş gizlice konuşurlar, “Neler oluyor, bizim halimiz ne olacak?” derler.

Çocuk kız kardeşine, “Bugün tuzlu koyu bir çorba pişir, evde bir damla su bırakma, bir testiye biraz su koy ve testiye onun başının üzerine as. Görelim bakalım, gelin ne yapacak?” der. Kız çorbayı pişirir. Akşam yemeği vaktidir. Gelin eve gelir, çorbayı içer ve yatar.

Gece olur. İki kardeş uyur gibi yaparlar. Birden gelinin yataktan kalktığını, her yerde içmek için su aradığını ve bulamadığını görürler. Sabrı taşmaktadır ki, tavanda bir testinin asılı olduğunu görür. Siyah bir yılan kılığına girer, tavana çıkar, başını testiye sokup su içer, sonra aşağı iner ve tekrar gelin kılığına girer. Koca, -çünkü o bir erkektir- dayanamaz ve yatakta karısına şöyle der: “Kadın neler yapıyorsun?” Kadın, “Ne yaptığımı gördün mü?” diye sorar. “Evet, gördüm.” “Madem ki gördün, o halde bunu da gör.” der kadın, kalkar, bir sopa alır, sopayla kocasına vurur ve “Siyah bir köpeğe dönüş.” der. Adam derhal siyah bir köpeğe dönüşür ve dışarıya, köye koşar. Köyün köpekleri onu yakalarlar ve boğmaya çalışırlar. Köpek, diğerlerinin kendini bo-

ğacaklarını anlayınca bütün kuvvetini toplar ve köyden dışarı koşmaya başlar. Bir müddet koştuktan sonra bir çobana rastlar. Çobanın köpekleri de onu parçalamak için üzerine atlarlar. Köpek -o bir insandır- kendini korumak için çobanın yanına sıçrar. Çoban köpeği benimser ve diğer köpekler de ona alışırlar.

O andan itibaren köpek çobanın gözü gibi olur. Çünkü o bir insandır ve koyunların nereye gittiğini anlar ve onları kolayca güder. Çoban geceleri rahat uyur, köpek sürüyü bekler.

Çoban köpeğin ne kadar iyi olduğunu fark eder ve “böyle bir köpek olduktan sonra diğerlerine ne gerek var” der, onu tutar ve diğer köpekleri kovar.

Köpek çobanın her emrini yerine getirir. Bir süre sonra çobana derviş kılıklı iki kişi gelir. Selamlaşırlar ve otururlar. Çoban köpeğini yanına çağırır ve “Kara koyunu getir, sağalım.” der. Köpek koşar, kara koyunu getirir ve sağlarlar. Bir iki koyunu daha ismen getirtir ve sağlarlar.

Derviş bunun bir köpek için alışılmadık bir şey olduğunu görür ve “Çoban, köpeğini bana ver” der. “İstersen sana ruhumu veririm ama köpeğimi vermem” der çoban. Derviş çok uğraşır ve sonunda köpeği alır. Derviş köpeği kendi şehrine götürür ve burada bir krala dönüşür. Köpeği yanına çağırır ve ona ne emrederse köpek bir insan gibi yerine getirir. Kral bunda bir iş olduğunu anlar ve köpeğe çok iyi bakar. Kralın çocuğu yoktur. Eskiden çocuğu kaybolmuştur. Çocuğu kimin kaçırdığını da kimse bilmez. Bir süre sonra kralın karısı hamile kalır. Doğum yaklaşınca krala haber verirler. Karın doğurunca ne yapacaksın? Kral karısına köpeğini gönderir. Karısı yanında köpeği görünce ne yapacağını bilemez. “Ben kocam için bu kadar değersiz miyim ki bana köpeğini gönderiyor?” der. Doğum zamanı gelir. Çocuk aneden ayrıldığı anda, köpek, gökten fırtına gibi bir ejderhanın kadının üzerine geldiğini ve çocuğu yutmak istediğini fark eder. Köpek bunu fark ettiği anda kendini ejderhanın üzerine atar, uzun süre boğuşurlar, her ikisi de çok yorulur. Neredeyse birbirlerinin kanına girerler. En sonunda köpek ejderhayı yener, çocu-

ğu patilerine alır. Ejderha yenilmiştir, kaçar. Köpek çocuğu krala götürür. Kral çok sevinir, karısına bir elçi yollar ve neler olduğunu anlamak ister. Kadın kendine gelir ve olanları anlatır. Kral köpeği yanına alır ve danışmanlarını çağırır. “Muhterem vezirlerim, hiçbir çocuğumun sağ kalmadığını bilirsiniz. En son çocuğumu ejderhanın pençelerinden köpek kurtardı.” der. Boynundan zincirini çıkarır, köpeğe takar ve şöyle konuşur: “Şu andan itibaren köpeğimizin ismi General Zuskin”dir.” Köpeğe General Zuskin ismini verdikten sonra kral iki sadık adamını çağırır ve onlara şu emri verir: “Bu köpeğe iyi bakın, onu koruyun, yıkayın, eğer ona kötü muamele ederseniz, cezalandırılacaksınız.” Bir süre sonra bu iki adam köpeği kıskanırlar. “Bize insan olarak bir köpeğe hizmet etmek yakışmaz. Onu öldürelim.” derler. General Zuskin’i yakalarlar ve suya atarlar. Köpek gözden kaybolur. Bir süre sonra köpek bir kaynağa varır. Biz şimdi köpeği kaynahta bırakalım ve krala dönelim.

Kral iki adamını çağırır ve sorar: “General Zuskin nasıl?” Adamlar cevap verir: “Ey, hayatın kralı, General Zuskin kayboldu.” “Kayboldu ne demek?” “Kayboldu, hayatın kralı.”

Kral bu ikisini zindana attırır, birkaç adamını çağırır ve emreder: “Şehirden çıkın ve şu, şu yerlerde birer kahvehane açın ve buralara giren çıkanlara böyle bir köpek gördünüz mü diye sorun ve gördüm diyeni bana getirin.” Kahvehaneleri açarlar. Bir çok insan girer çıkar, fakat kimse bir şey bilmez.

Şimdi köpeğe dönelim ve ona ne olduğuna bakalım. Köpek bir süre kaynahta yattıktan ve günün sıcaklığı arttıktan sonra, iki güvercinin uçarak geldiğini, kaynağa konduğunu, tüylerini çıkarıp iki ateşli kıza dönüştüğünü görür. Yıkanmak için kızlar suya girerler. Yıkanırken kızın biri diğerine, şunu söyler: “Kardeşim, şurda bir köpek yatıyor, eğer bizim sudan çıkıp uçtuğumuz zaman uyanırsa, kendi de kaynağa girecek ve eski delikanlı haline dönecek.” Köpek kızın sözlerini anlar ve “Tanrım, bu sözler gerçek mi, yalan mı?” der.

Yalan veya gerçek, köpek suya girer, yıkanır ve genç delikan-

lı haline geri döner. “Neler oldu böyle” diye düşünerek yola koyulur, çobana gider ve ona olanları anlatır. Bu adamın köpeği olduğunu anlayan çoban bir müddet onu yanında tutar ve sonra “Hep benimle kal.” der. Fakat çocuk kalmak istemez, kalkar ve oradan ayrılır. Gider gider ve sonunda hizmetinde bulunduğu kralın şehrine gelir. Kahvehaneye giren çocuk kendine bir kahve söyleyip içer, bu esnada yanına gelen garson ona “Şöyle şöyle bir köpek gördünüz mü?” diye sorar. Çocuk “Evet, yerini biliyorum.” diye cevap verir. Garson hemen krala gidip köpeğin nerede olduğunu bilen adamı bulduğunu söyler.

Kral da adamı getirtir ve onu sorgular. Çocuk başından geçenlerin hepsini krala anlatır.

Kral bunun üzerine çocuğu kendine vezir olarak atar. Daha sonra da vezirine kızkardeşini ziyaret etmesi için izin verir.

Ülkesine giden çocuk ne görse beğenirsiniz? Bütün ülkede hiçbir insan kalmamıştır, çünkü herkesi karısı yemiştir. Tekrar krala geri döner ve kral ölünce de tahtın sahibi olur.

ÜVEY KIZ

Bir zamanlar bir adam yaşarmış. Adam evlenmiş. Bir gün karısı hamile kalmış ve bir kız çocuğu dünyaya getirmiş. Ama kadının doğumdan sonra ölmüş. Yalnız kalan adam tekrar evlenmiş.

İkinci karısı da hamile kalmış ve o da bir kız çocuğu doğurmuş. Böylece onlara iki kız çocuğu kalmış. Şimdi bakalım bu kızları neler bekliyor?

Bir gün kadın üvey kızına kötü pişmiş bir parça ekmek, yarım kilo yün, bir inek verir ve der ki: “Bunları al ve git, bu çiğ ekmeği ye, ama hepsini bir kerede ye, bu yünü de eğir ve eve getir.” Kız verilenleri alır, bir yere oturur ve ağlamaya başlar. İnek konuşmaya başlar ve ona der ki: “Yünü bana ver, ben onu eğirim, sana süt de veririm, kesilmiş süt, onu da yersin.” Kız “Peki-yi” der. İnek yünün bir ucunu ağzına sokar, diğer ucunu da ön ayağına alır, yünü eğirmeye başlar, ipliğin diğer ucu ise, ineğin poposundan çıkar. Kıza sadece yumağı sarmak kalır. Kız akşam eve döner ve üvey annesine çiğ ekmeği geri verir.

Ertesi sabah üvey anne kıza tekrar çiğ ekmek ve yarım kilo yün verir.”Al bu ekmeğin hepsini bir kerede ye, bu yünü tara, sonra buraya getir ve bana ver.” der. Kız verilenleri alır ve gider.

Yolda acıkır, çiğ ekmeğin yarısını yer, bir çatıya oturur ve yünü taramaya başlar. Tararken tarak çatıdan aşağı düşer. Kız bakar ve çatının altında yaşlı bir kadının oturduğunu görür.”Sevgili büyükanne, lütfen bana tarağımı uzat.” der. Kadın cevap verir:

“Büyükanne sana her şeyi vermek ister, buraya gel.” Kız aşağı iner ve kadının kızarmış pire yediğini görür. Kadın şöyle söyler: “Büyükanne sana her şeyi vermek ister, gel ve başımdaki böcekleri ayıkla.” Kız bakar ve kadının başının kurtla dolu olduğunu görür.”Büyükanne, ne kadar temiz başın var.” der. Kadın, “Büyükanne sana her şeyi vermek ister, git bak bakalım, o testinin içinde ne var?” diye cevap verir. Kız gider ve testinin kurbağalar, fareler ve kurtlarla dolu olduğunu görür. Fakat kız, “Sevgili büyükanne, burası ne kadar güzel kokuyor.” diye seslenir. Sonra da, “Büyükanne, bir şey içmek istiyorum.” der.

Kadın cevap verir: “Orada bir beyaz deniz, bir de siyah bir deniz var. Git ve beyaz denizden su iç, ama dikkat et, sakın siyah denizden içme.” Kız, “Pekiyi” der, gider ve beyaz denizden su içer.

Bir muma dönüşmüş gibi bembeyaz olur. Alnında da bir ay belirir. Sonra evine gider. Evde herkes nasıl böyle beyaz olduğuna şaşar. Çiğ ekmeğin kalan yarısını üvey annesine verir, fakat bir şey söylemez Ertesi sabah kadın kendi kızına çiğ bir ekmek, yarım kilo yün verir ve der ki: “Git, bu çiğ ekmeği ye, yünü de tara ve bana geri getir.” Kız ekmek ve yünü alıp gider. Aynı çatıya çıkar ve yünü taramaya başlar. Yünü tararken tarağı aşağıya düşer, aşağı bakar ve yaşlı bir kadının oturduğunu görür. Kız seslenir: “Yaşlı cadı, çabuk bana tarağı ver.” Kadın cevap verir: “Yaşlı cadı sana her şeyi verir. Haydi buraya gel.” Kız aşağı iner ve kadının kızarmış pire yediğini görür.”Ah, yaşlı cadı, ah kafir, pire yiyorsun.” der. Kadın, “Yaşlı cadı sana her şeyi verir, gel böceklerimi ayıkla.” der. Kız bakar ki kadının bütün başını kurtlar yemiştir. Tekrar küfreder. “Yaşlı cadı, niçin başın böyle, niçin başını temiz tutmuyorsun?” “Yaşlı cadı sana her şeyi verir. Gel de testiye bak, içinde ne var?” der kadın. Kız bakar ve testinin pis kokan yaratıklarla dolu olduğunu görür.”Başına taş düşsün, neden testiye böyle tutuyorsun?” der kız, sonra da “Yaşlı cadı, bana içecek su ver.” diye konuşur. “Yaşlı cadı sana her şeyi verir.” der kadın. “Git, orada bir siyah deniz, bir de beyaz deniz

var. Dikkat et, beyaz denizden su içme, siyah denizden iç.” Kız gider ve siyah denizden su içer. Suyu içer içmez kararır. Alnından da bir eşek kuyruğu sarkar. Kız eve döner. Annesi gelir. Alnından sarkan eşek kuyruğunu görür ve susar. Sonra annesi sorar ve kız yaşlı kadını anlatır.

Gökten aşağıya üç elma düşer. Biri anlatana, diğeri dinleyene, üçüncü ise, dinlememiş olana.

ALTIN KAFALI BALIK

Bir zamanlar Mısır"ın hükümdarı kör olur. Doktorlar bir çok ilaç verirler ama işe yaramaz.

Hükümdara İngiltere"de üçbin yaşında bir doktorun yaşadığını söylerler. Mısır hükümdarı İngiltere imparatoruna şu mektubu yazar: "Kudretli kral, size yalvarıyorum. Başkentinizde yaşlı doktor Dzindzin yaşıyor. Gözlerimi ışığa kavuşturması için onu bana gönderin. Sizin bu büyüklüğünüzü, benden sonraki yedi nesil unutmayacaktır ve Londra"da, benden hediye olarak size. . ." Mektup böyle devam eder. Mısır"ın hükümdarı Doktor Dzindzin"e de yazar kral.

Doktor gelip hasta gözleri görünce şöyle der: "Okyanustan bana altın kafalı balığı yakalayıp getirin. İlacı onun kanından yapacağım ve gözler açılacak." Balığın resmini çizer, gösterir ve şunları söyler: "Yüz günden fazla beklemem. Eğer onu yüz gün içinde getiremezseniz, geri dönerim."

Mısır hükümdarının bir oğlu vardır. Oğlu yüz ağ ve yüz adam alır, gemiye binerler ve okyanusa açılırlar. Çok uğraşırlar, bir çok balık yakalarlar, fakat altın kafalı balığı yakalayamazlar. Üç ay geçip de doktorun yola çıkması gerektiğinde, oğlu doktora son defa şunu söyler: "Bu ağ benim şansına siz atın." Ağ denize bırakılır ve altın kafalı balık ağın içine girer. Balığı içi su dolu bir şişeye koyup geri dönerler. Oğlu balığa bakar, ona acır ve kıyıya yaklaştıklarında balığı denize atar ve "Haydi hayatta kal"

der. Türkler”in bir sözü vardır, “Balıklar bilmez ki halk unutmaz.” derler.

Babasının sarayına geldiklerinde hükümdara her şey anlatılır. Hükümdar dehşet içinde bağırır: “Oğlum benim çabuk ölmemi istiyor ki, kendisi hükümdar olsun. Onu yakalayın ve başını uçurun.” Fakat, tek çocuk olan oğlu, annesinin yanındadır, prensin kıyafetini bir başkasına giydirirler ve onun kafasını uçururlar. Annesi oğluna bir çok gümüş ve altın verir, onu uzak bir adaya gönderir ve onu şu sözlerle uyarır: “Kendine bir uşak aldığın zaman, aylık ücret isteyen birini alma.” Oğlan adada bir oda kiralar. Herkes ona hizmet etmeye hazırdır. Fakat aylık ücret istedikleri için anlaşılamazlar.

Bir gün bir arap gelir ve “Beni hizmetine alır mısınız?” diye sorar.”Evet, ne istersin?” Adam cevap verir: “Para istemem. Ne verirsen kabul ederim.” Böylece beraber yaşamaya başlarlar.

Adada bir dev vardır. İnsanlar devden korktukları için dışarı çıkamazlar. Ticaret ve çiftçilik işlerini yapmayı bırakırlar, sadece başka bir ülkeye gitmek amacındadırlar. Vali, bölgenin yöneticisi, savaşçıları toplar, fakat hiçbirini devi yenecek güçte değildir.

Arap valiye gelir ve “Benim efendim devi yenerse bana ne verirsin?” der. Vali cevap verir: “Kızımı ve başka ne isterse veririm.” Arap, “Kızını ver.” der, “Diğer vereceklerinin de yarısını bana ver.” Bu şekilde anlaşılır. Arap devi öldürür, kulaklarını valiye götürmesi için efendisine verir. Vali ona kızını ve servetinin yarısını verir. Ölümünden sonra da damadı yerine geçer. Daha sonra bir oğlu olur.

Bir gün arap efendisine, “Yerine bir vekil tayin et de beraber Paris’e gidelim.” der. Paris’e giderler.

Arap efendisine, gidip kralın kızını istemesini söyler. Kızını isteyince, kral şu cevabı verir: “Kızımı veririm. Ama arka arkaya yüz delikanlı onunla evlendi. Hepsisi de öldü. Sana acırım vali.” Vali korkar, fakat arap diretir: “Kızı al ve endişe etme.” Vali kızını alır ve küçük bir düğün yaparlar.

Kralın hizmetlileri de yeni damat için kefen dikerler ve mezarını hazırlarlar.

Geceleyin arap, yeni evlilerin yatak odasının yanındaki bir sandıkta saklanır ve onlar uyurken elinde kılıcı ile yatağın başucunda arkada bekler. Gece yarısı, gelinin ağzından siyah bir yılan çıkar, valiyi ısırarak ister. Arap yılanı keser ve tekrar sandığa saklanır. Sabahleyin damadı gömmek için gelirler ve onun yaşadığını görürler. Ertesi gece yılan tekrar gelir ve arap onu öldürür. Bundan sonra huzur içinde yaşarlar.

Paris'in kralının oğlu yoktur. O ölünce damat kral olur. Zaman ilerler ve günün birinde, Mısır'dan kralın annesi bir elçiyle oğluna babasının öldüğünü bildirir ve gelip hükümdar olmasını ister.

Arap krala kendisinin yerine bir fransızı bırakmasını söyler. Kral karısını ve oğlunu alır ve babasının yerine hükümdar olmasına gider.

Arap krala artık hizmetinden ayrılmak istediğini bildirir. Kral şu cevabı verir: "Bana karşılayamayacağım kadar iyiliğin oldu. Her şeyim senindir, ne istiyorsan al ve git." Arap ise, "Sahip olduğun her şey senindir. Sadece kadınları paylaşalım." der. Kralın cevabı, "Hangisini istiyorsan al." olur. Fakat arap şöyle seslenir: "Hayır, bir yarısı senin, diğer yarısı benim olsun, eşit paylaşalım ki, daha güzelini ben aldım veya sen aldın olmasın." "Sen bilirsin." der kral.

Arap Paris'li gelini asar, kılıcını alır, tam öldürecektir ki, kadının büyük bir korkuyla kendini yere fırlatır. O zaman ağzından siyah yılan dışarı çıkar. Arap yılanı öldürür, kadını kurtarır ve şöyle konuşur: "Karın ve bütün servetin sana kalsın. Ben sana borcumu ödedim. Huzur içinde yaşa. Sen bana hayatımı bağışladın. Senin için yaptıklarım az bile kalır. Ben altın kafalı balığım."

AVCININ OĞLU

Bir zamanlar bir avcı yaşarmış. Avcının bir karısı ve bir oğlu varmış. Bir gün avcı ölmüş.

Bakalım bundan sonra neler olmuş?

Oğlu onbeş yirmi yaşına gelince annesine gider ve sorar: “Anne, babamın mesleği neydi?” Annesi, “O bir avcıydı.” diye cevap verir. Oğlan babasının okunu ve yayını alır, dağlara çıkar ve avcı olur.

Bir gün eve bir keçi getirir, keçiyi keserler ve yerler. Ertesi gün bir teke getirir, onu da keserler ve yerler. Ertesi gün, inine girmeye çalışan bir tekeye rastlar. Okunu atar, teke düşer, koşamaz.

Avcı onun derisini yüzer, alır ve eve getirir. Evde annesine, “Bak, ne güzel bir deri getirdim.” der. Annesi deriye bakar, güneş gibi parlayan bir kürktür. Oğluna der ki: “Oğlum, al bunu, pazara götür ve sat, bunu kullanamazsın, sana uğursuzluk getirir.” Çocuk deriyi alır ve pazara gider. Bir tüccar onu görür ve seslenir: “Delikanlı, bu deriyi satıyor musun? Onu alıyorum, gel.” Deriyi inceleyince şaşırır ve der ki: “Delikanlı, sana elli altın veririm, deriyi bana ver.” Çocuk düşünür: “Bu deride bir şey olmalı, yoksa bu adam bana elli altın vermezdi. Deriyi satmak istemiyorum ve dönüyorum.”

Eve gelince annesine, “Anne, bu deriyi satmak yazıktır, bir tüccar bana elli altın verdi. Fakat deriyi vermedim.” der. Annesi

sorar: “Oğlum, niçin satmadın?” Oğlan cevap verir: “Anne, bu adam bana elli altın verirse, sadrazam ikiyüzelli altın verir.” Ertesi sabah deriyi alır ve sadrazama gider.

Sadrazam deriyi görünce çok şaşırır ve der ki: “Delikanlı, bunu satıyorsan bana ver, bunun için ikiyüzelli altın alırsın.” Çocuk düşünür: “Sadrazam ikiyüzelli altın verirse, kral ikibin altın verir.” “Hayır, satmıyorum.” der.

Eve döner ve annesine der ki: “Anne, sadrazam ikiyüzelli altın verdi ama vermedim.” “Oğlum”, der annesi, “Sana söyledim, deriyi sat, o sana uğursuzluk getirir. Yarın onu krala götüreceğim.” O zaman annesi, “Onu krala götürecekse, akşam götür ki kimse görmesin.” der.

Çocuk deriyi akşam krala götürür. Kral deriyi görünce çok şaşırır ve şöyle konuşur: “Dünyada böyle bir şey var mı? Bu benim sarayına çok yakışır.” Kral sadrazama, delikanlıya hediyeler verip onu göndermesini söyler. Sadrazam ise bunun üzerine, “Kral çok yaşasın. Ama bu çocuğa para vermek gerekmez. O acemi çaylağın biri. Bir taş attı, bir tekeyi vurdu. Bu da iş mi? Sonra da derisini yüzdü ve buraya getirdi, yarın belki bir tane daha getirir.” der. Kral, “Farketmez, ama gene de hediyeler vermeli.” diye cevap verir. Sadrazam çocuğa biraz kalay verir ve “Köpekoğlu, sen bunu hak ettin. Sana ikiyüzelli altın teklif ettim, bana satmadın. Şimdi krala bedava veriyorsun.” der.

Çocuk kalayı alır ve eve gider. Annesi ne olduğunu sorunca anlatır: “Deriyi aldım ve kralın sarayına gittim. Kral sadrazama, beni hazineye götürüp hediyeler vermesini ve sonra göndermesini söyledi, ama sadrazam beni hazineye götürüp bu kalayı verdi.” Annesi “Oğlum, ben sana onu sat dedim.” diye cevap verir. Çocuğun annesi sihirden anlayan biridir.

Kral deriyi alır ve divanın üzerine yayar. Deri parlamaya başlayınca kral çok şaşırır. Sadrazam krala şunları söyler: “Tanrı seni kutsasın, kralım, sen buna bu kadar şaşıırıyorsan, bakalım bu söylediğime ne diyeceksin? Bu deriye fildişinden bir saray çok yakışır.” Kral şöyle cevap verir: “Fildişinden bir sarayı nasıl

yaptırırım? Kim bana bu kadar çok fildişi temin eder?” Sadrazam, “Deriyi getiren fildişini de getirir.” deyince, kral çocuğun bulunup getirilmesini ister. Çocuğu krala getirirler.

Kral, “Delikanlı, seni niçin çağırdığımı biliyor musun?” diye sorar.”Hayır, nereden bileyim.” cevabı üzerine, kral, “Seni bana fildişi getirmen için çağırdım. Eğer getirmezsens kafanı uçururum.” der.

Delikanlı cevap verir: “Tanrı seni kutsasın, kralım. Sana nereden fildişi bulayım?” Kralın cevabı ise, “Nerden bulursan bul, senden fildişi istiyorum.” olur.

Çocuk ne yapacağını bilemez. Kollarını kavuşturarak eve gider. Annesi oğlunun üzüldüğünü anlar ve ne olduğunu sorar. Oğlu cevap verir: “Ne olacak, kral bana, kendisine fildişi getirmemi emretti. Onunla bir saray yaptıracak ve üzerine deriyi serince saray içten ve dıştan parlayacakmış.”

Annesi “Ben sana deriyi sat, yoksa sana uğursuzluk getirir demedim mi? Ama üzülme, tanrı yardım eder. Krala git ve bana şarap dolu beşyüz testi, beşyüz et tokmağı, beşyüz savaşı ver ki sana fildişi getireyim de. Ama bütün masrafları sadrazam karşılamalıdır. Yoksa işe yaramaz.” der. Çocuk bu sözleri krala söyleyince, kral sadrazamı çağırır ve ona der ki: “Şarap dolu beşyüz testi, beşyüz et tokmağı, beşyüz savaşı getir, bunları getirmesens kafanı uçururum. Sadrazam gider ve delikanlıya isteneni temin eder. Çocuk bunları alıp annesine gider. Annesi ona şunu söyler: “Oğlum, Alvan dağına git. Orada bir göl var. Bu göle su içmek için filler gelir. Beşyüz testi şarabı göle boşalt.

Filler susuzluklarını gidermek için içeceklerdir. Savaşçılara fillerin başlarını uçurmalarını söyle, sonra da et tokmağı ile fildişlerini çıkarttır ve buraya getir.”

Çocuk Alvan dağına gider. Şarabı göle boşaltır ve saklanır. Öğleyin filler gelirler, gölden su içerler ve sarhoş olurlar. Başları uçurulur, fildişleri çıkarılır ve krala getirilip sarayın önüne bırakılır. Kral sadrazamı çağırır ve ona fildişlerinin temin edildiğini, sarayı inşa etmesini söyler. Sadrazam ise, kendisinin inşa ede-

meyeceğini, Petros ustayı çağırıp sarayı yaptırmasını söyler. Kral, Petros ustanın beş yıl önce öldüğünü hatırlatır. Sadrazamın cevabı şu olur: “Fildişini temin eden, Petros”u da getirebilir. Kral delikanlının getirilmesini emreder ve ona şunu söyler: “Petros ustayı getirmen gerekiyor. Eğer bunu beceremezsen kafanı uçurturum.” Çocuk ümitsizce eve gelir ve annesine, “Kral Petros ustayı istiyor. Ne yapacağım?” der. Annesi şu cevabı verir: “Oğlum bu cam boncukları al, falanca dağa git, orada bir ejderha yaşar, Petros ustanın ruhu ejderhanın duvarda asılı duran kepçesinin içindedir. Ejderha sana yemek verir ve kendisi yan odaya geçer. Üç saat sonra seni yemek için geri gelecektir. Dikkat et, ejderha yan odadan seninle konuşacaktır. Yemeğin bitince bu boncukları tabağa bırak. Kepçe ve Petros ustanın ruhu duvarda asılı. Onları al ve buraya getir.

Ejderha seninle konuşmak isteyince, senin yerine bu boncuklar ona cevap verecekler. Üç saat sonra seni yemek için geldiğinde de sen artık orada olmayacaksın.”

Çocuk ejderhaya gider. Ejderha ona yemek verip kendisi dışarı çıkar. Çocuk Petros ustanın ruhunun bulunduğu kepçeyi alır ve yola koyulur. Bu arada ejderhanın sorularına da boncuklar cevap verir.

Üç saat sonra ejderha gelir ve sadece yemeğin yanındaki boncukları görür. “Delikanlı beni kandırdı ve kaybıldı.” der. Ejderha çocuğu takip eder ama ona yetişemez. Çocuk aldıklarını annesine getirir. Annesi ona şunları söyler: “Petros ustanın mezarına git, mezarı aç, kepçeyi onun üzerine bırak. Petros dirilecektir. O zaman ona kralın kendisini çağırdığını söyle.” Çocuk söyleneni yapar. Ustayı krala götürür ve “İşte Petros.” der. Petros usta iki ay içinde sarayın inşaatını bitirir. Kral deriyi alır, divanın üzerine yayar, deri ışıldar ve herkes şaşkınlık içinde kalır. Sadrazam araya girer: “Sarayında bir eksik var. Falanca yerde Kuman adında bir dağ var. Bu dağda başında iki boynuz olan bir yılan yaşar. Bu boynuzları alıp sarayına asarsan, sarayına kem gözle bakan herkes kör olur.”

Kral “Bana bunu kim getirir?” diye sorunca sadrazam, “Delikanlı bu işi başarır.” diye cevap verir.

Çocuk bunu öğrenince ümitsizce annesine gider ve “Anne, kraldan artık bıktım.” der. Annesi şunları söyler: “Oğlum bu kılıcı al, ilerde bir kaynak var, yılan oraya su içmeğe gelir. Alnında bir gözü vardır ve canı oradadır. Gözünden vurursan ölür. Boynuzları al ve buraya getir. Bunu başaramazsan yılan seni öldürür. Dikkat et, onu vurduğun zaman öyle bir ısıklık çalacak ki sesi bütün dünyada duyulacak. Kendine bir çukur hazırla ve yılanı vurduktan sonra hemen çukura atla ki sesi duyup sağır olmayasın.” Bunun üzerine çocuk gider. Öğleyin su içmek için yılan gelir. Çocuk yılanın gözüne nişan alp kılıcı fırlatır ve hemen çukura atlar. Sonra yılanın boynuzlarını alır ve krala götürür. Kral boynuzları asar ve kim kem gözle saraya bakarsa kör olur.

Bir süre geçtikten sonra sadrazam krala şunları söyler: “Falanca yerde bir kız yaşıyor, onu al ve evlen.” Kral, “Bu kızı bana kim getirir?” diye sorunca, sadrazam, “Avcının oğlu bu işi başlar.” der

Avcının oğlu bunu duyunca çok üzülür. Annesi “Üzülme” der, “Bir tek engel kaldı, bunu da aşarsan kurtulacaksın. Krala git ve sana kırk kamaralı tam konforlu bir gemi yaptırmasını söyle. Masrafları da sadrazam karşılamalı.” Kral sadrazama bu emri verir. Sadrazam isteneni yapmak için bütün servetini harcar. Annesi sihirli cam boncukları geri almıştır, oğluna onları verir ve şunu söyler: “Oğlum, darda kaldığın zaman bu boncukları denize at, balıklar istediğin her şeyi yerine getirirler.”

Çocuk ayrılır, gemiye biner ve yola çıkar. Gemiye gelen herkese de çocuk para verir. İnsanlar parayı alırlar ve giderler. Biri prensse gidip olanları anlatır.”Çok zengin bir adam bir gemi ile geldi. Gelen herkese para verip gönderiyor.” Prens gemiyi görmek için gelir. Sonra da kızının yanında gemi sahibini över. Bunun üzerine prensin kızı, kırk nedimesi ve sadrazamın kızı ile birlikte gemiyi görmeye gelir. Güverteye çıkarlar. Çocuk yola çıkma emrini verir ve prensese “Bil ki artık derin denizdeyiz.”

der. Prenses, “Önemli değil” der, incilerini denize atar ve gemi geri dönmeye başlar. Avcının oğlu annesinin verdiği boncukları denize atar ve balıklara rica eder: “Balıklar, lütfen bana bu kızın incilerini getirin.” Balıklar incileri getirip delikanlıya verirler. Gemi tekrar geriye döner ve ülkelerine gelirler. Prenses, “Beni kendin için mi, yoksa başka biri için mi getiriyorsun?” diye sorar. Çocuk “Kral için” der ve kıza başından geçenleri anlatır. Bunun üzerine kız, “Halktan biri olmana rağmen ben seninle evlenirim, kralla evlenmem.” der.

Kralın yanına gelirler. Bu arada kız incilerini alır ve denize fırlatır. Kral bir eşeğe dönüşür, adamları da köpeklere ve kurtlara dönüşürler. Kız oğlanı alır.

Yedi gün yedi gece düğün yaparlar.

Onlar erdi muradına, darısı başınıza.

Gökten üç elma düşer, biri anlatan için, diğeri dinleyen için, üçüncüsü de bütün dünya için!

MARANGOZOĞLU

Bir zamanlar bir kral yaşarmış. Kralın Mansaver adında bir oğlu varmış. Kralın bir koyun sürüsü varmış. Yaşlı bir adam ise sadece bir keçiye sahipmiş.

Şimdi masalımıza başlayalım, neler olacak görelim.

Yaşlı adam keçisini kralın sürüsüne katar. Bir gün keçisinin sağıldığını görür. Bu durumu bir gün daha farkeder, bir iki gün sabreder. Fakat sonra keçisinin her gün sağılmış olarak eve döndüğünü görür. Yaşlı adam krala gider ve şikâyet eder: “Çoban benim keçimi sağıyor.” Kral çobanı çağırır ve sorar: “Neden yaşlı adamın keçisini sağıyorsun? Bu kocaman sürüde bu keçi mi senin için önemli?”

Çoban cevap verir: “Ben yaşlı adamın keçisini sağmadım.” Bunun üzerine kral, “Yaşlı adamın keçisine dikkat et, ne olduğunu bulalım, o keçisinin sağıldığından şikâyet ediyor, sen sağmadım diyorsun.” der. Çoban gider, yaşlı adamın keçisini göz altında tutar ve öğleyin koyunlar geri dönerken keçinin sürüden ayrıldığını görüp takip eder. Keçi kıra çıkar ve çoban çorak bir yerde bir çocuğun yattığını görür. Keçi çocuğun üzerine gelir ve çocuğa sütünü sağdırır. Çoban çocuğu alır, keçiyi de sürüye katar. Sürü geri geldiğinde, yaşlı adam keçisinin tekrar sağıldığını farkeder. Şikâyet etmek için tekrar krala koşar. “Keçimin sağıldığını söylediğim zaman, kral, bana inanmadın. Şimdi keçim tekrar sağılmış halde, boşalmış.” der. Kral çobanı çağırır ve ona niçin

yaşlı adamın keçisini sađđđđđđđđđ sorar.  oban da çocuğu alır, krala verir ve “Yaşlı adamın keçisini ben sağmadım, bu  ocuk sağdı.” der. Kral çocuğu nerde bulduğuunu sorunca  oban kırd a çorak bir yerde yatarken bulduğuunu söyler. Kral çocuğu alır ve ona Marangozoğu adını verir. Kralın bir oğu zaten vardır, şimdi iki oğu olmuştur. Onların beraber yetiştirilmelerini ister. Çocuklar b y rl r, yirmi yaşına gelirler.

Mansaver adlı kral oğu zamanla zayıflamaya başlar. Marangozoğu gider durumu krala anlatır:

“Kardeşim ne kadar çok yerse yesin devamlı zayıflıyor.” Kral, “Oğlum, bir delikanlı bir diğer delikanlının sırtını bilmezse, ben nasıl bilebilirim, sebebini bulmaya  alış.” der.

Marangozoğu yirmi kişilik bir yemek hazırlar, yirmi kişi davet eder. Otururlar, yerler, içerler. Keyifli hale geldiklerinde, Marangozoğu eline kadehini alır ve “Falanca vezirin kızının sağlığına içiyorum. Beni sayanlar sevgililerinin sağlığına içsinler.” der. Bütün gençler bu söze uyarlar, sevgililerinin adını söylerler ve içerler. Mansaver ise içmez. Marangozoğu, “Kardeşim, sen niçin i miyorsun, sen de sevgilinin ismini söyle ve i .” der. Mansaver cevap verir: “Sevgilimin ismini söylemem mümkün değil, söyleyemem.” Mansaver ısrar eder: “Korkma, söyle, ya benim başım uçar ya da ben senin isteğini yerine getiririm.” O zaman Mansaver şunu söyler: “şah-Sanam”ın, yedi devin kızkardeşinin sağlığına içiyorum.” Gençler yemeği ve i meği bırakırlar, ayrılırlar giderler.

Marangozoğu krala gider ve der ki: “Kardeşim şah-Sanam”ın, yedi devin kızkardeşinin sağlığına içti. Gidip onu buraya getirmek istiyorum.” Kral, “Oğlum, bu çok zor bir iş, yedi dev bir çok krallığı yok etti, onun ve senin gibi gençleri   ld rd . Kral kızları, vezir kızları yok mu ki onlardan birini seçelim?” diye karşılık verir. “Hayır kralım, bu mümkün değil, ya başım gider, ya da kardeşimin isteğini yerine getiririm.” Kral ikna etmek için çok konuşur ama Marangozoğu pek dinlemez. Kral “Oğlum beni dinlemiyorsanız, o zaman gidin” der.

Marangozoğlu ayağa kalkar, ahıra gider, ikisi için iyi birer at seçer, herbiri için de birer torba altın doldururlar, silahlarını alırlar, hayır dualarını alırlar ve yola çıkarlar. Bir gün veya on gün at sürdükten sonra bir ihtiyara rastlarlar, selam verirler, o da onların selamını alır.

“Bin kere hoşgeldiniz, kral oğulları.” der ihtiyar, onları gece misafir eder ve sorar: “Nereye gidiyorsunuz, kral oğulları?” Marangozoğlu cevap verir: “Yedi devin kızkardeşini kardeşim için istemeye gidiyoruz.” Aman oğullarım, gitmeyin, birçok genç sizin gibi oraya at sürdü ve hiçbiri geri dönmedi.” der ihtiyar. Çocuk ise, “Bu mümkün değil, kızı almayı aklına koydu, ya başım gider, ya da onun isteğini yerine getiririm.” diye cevap verir. “Dinlemezsen, sen bilirsin oğlum.” Ertesi günü kalkarlar, at binerler ve giderler. Devlerin ülkesine gelirler, atlarından inerler ve atları otlamaya bırakırlar. Marangozoğlu kendisinin gideceğini, kardeşine atların yanında kalmasını ve dikkatli olmasını söyler.

Marangozoğlu yola çıkar, devlerin evine ulaşır, kapıyı açıp içeri girer ve Şah-Sanam’ın dokuma tezgâhında oturup dokuduğunu görür. Şah-Sanam’ın yüzü şafak pembeliği kadar güzeldir.

“Kanatlarının üzerinde hiçbir kuş, karnının üzerinde hiçbir yılan buraya giremedi. Dünya doğumlu sen nasıl girdin? Yedi devi hiç duymadın mı?” diye sorar kız. “Sana olan sevgi beni buraya getirdi. Yedi devden korkan buraya adımını atamaz. Ben misafir geldim. Bana yemek için ekmek ver, ondan sonra bana her şeyi sorabilirsin.” olur delikanlının cevabı.

Kız çocuğa yemek getirir, çocuk yer ve sonra şöyle konuşur: “Seni kardeşime istemeğe geldim.” “Devler önce seni imtihan ederler. İstediklerini yapabilirsen beni kardeşine verirler.” der kız. Çocuk sorar: “Nasıl imtihan ederler?” “Yedi kulplu bir kazanları var. İçine tepesine kadar su ve et doldururlar. Bunu ara sıra yedisi birlikte kaldırır ve ateşin üzerine koyarlar, bu ilk sınavdır.” der kız ve devam eder: “Bir örtüleri var. Bunu yedi kat katlarlar. Bir kılıç darbesi ile parçalaman gerekir. Bu da ikinci sı-

nav. Bunun bir tılsımı var. Bu tılsım da benim saçım.” Başından iki tel saç koparır, çocuğa verir ve der ki: Örtüyü katlarlarken, “Böyle olmaz, ben katlarım” de. “Bu saç tellerini parmaklarınla al ve örtünün içine koy, kuvvetin varsa kılıcın bu örtüyü keser.” Bunu söylediğinde devlerin geldiğini görürler. Devler selam verir, çocuk da selamlarına karşılık verir. “Sen nasıl bir insansın?” diye sorar devler. “Kızkardeşinizi kardeşime istemeğe geldim. , böylece dost oluruz.” der delikanlı.

Devlerin cevabı şu olur: “Bizim adetimizdir, seni imtihan ederiz, imtihanı başarırsan, kızkardeşimizi, kardeşine eş olarak veririz, başaramazsan, senin de, kardeşinin de başını uçururuz.” Çocuk, “Tamam, sınavınızı görelim” der. “İlk sınav bu kazan. Ağzına kadar su ve etle doldururuz. Kazanı üç kere havaya kaldırıp sonra ateşin üzerine koyacaksın. Sonra aşağı alıp yere koyacaksın. İkinci sınav da bu örtü. Onu yedi kat katlarız. Bir kılıç darbesi ile kesersen kızkardeşimizi kardeşine eş olarak veririz.” Kazanı getirirler, su ile doldururlar, içine et koyarlar. “Ekmeğe ve şarapta, yaşasın tanrı!” der çocuk, kazanın kulplarından tutar, üç kere havaya kaldırır, ateşin üzerine koyar, sonra yere indirir. Sonra örtüyü getirirler ve yedi kat katlarlar. Fakat delikanlı, “Böyle olmaz, izin verin, ben yedi kat katlayayım.” der ve katlarlarken saç tellerini örtünün içine koyar, kılıcını çeker ve “Ekmeğe ve şarapta, yaşasın tanrı!” sözleri ile kılıcını vurur, kılıç dirsek boyuna kadar yere girer.

Yedi dev delikanlıyı kutlarlar, “Kızkardeşimizi kardeşine alabilirsin.” derler ve oturup gün ışıyana kadar yer içerler. Sonra, “Kardeşini getir bakalım, nasıl bir insan olduğunu görelim.” derler.

Delikanlı kalkar gider, kardeşine seslenir, fakat çocuk uymamaktadır ve duymaz. Bakar ki kardeşi ağzı bir karış açık uymamaktadır ve ağzının etrafında sinekler uçmaktadır. Kardeşini ayağı ile dörter ve der ki: “Evin yıkıla, ben dün akşam sana Şah-Sanam”ı istiyorum, buraya gelip haykırıyorum fakat sen uykunda duymuyorsun, kalk gidelim.” Kalkarlar atlarına binerler ve

giderler. Çocuk, “Sakın korkma, kızı sana verdiler, adam gibi git onunla sohbet et, konuş.” der.

At sürerler, devlerin sarayına gelirler, devler gelir, atları dizginlerinden tutarlar. Delikanlılar inince de damadı kutlarlar. O gün akşama kadar yer içer eğlenirler. Gün ışıırken kalkarlar ve “Damat kızkardeşimizle evde kalsın, biz ava gidelim.” derler. Ava giderler. Yedi dev, delikanlının tek başına avlandığı kadar ancak avlanırlar. “Bu ne kadar kuvvetli ve akıllı bir adam, tek başına bizim yedimiz kadar avlandı.” derler. Akşam eve geldiklerinde yedi odanın anahtarlarını kızkardeşlerine ve damada verirler ve “Gidin de odalarımızı, hazinelerimizi görün.” derler. Gün ağarırken yedi dev ve Marangozoğlu ava giderler.

Mansaver ve Şah-Sanam odaları açarlar ve devlerin hazinelerine bakarlar. Uzun süre dolaştıktan sonra yorulurlar ve bir kurnanın yanına otururlar. Mansaver, “Şah-Sanam, başımı dizine koyup uyumak istiyorum.” der. Bir süre uyur, sonra Şah-Sanam Mansaver’in dizine başını koyup uykuya dalar. Mansaver etrafa bakarken kurnanın arkasında küçük bir kapı görür, kalkar, kırk anahtarı da dener fakat açamaz. Döner ve Şah-Sanam’ın saçları ile oynamaya başlar. Kızın saçlarında küçük bir anahtarın bağlı olduğunu görür. Bu küçük anahtarı alır, kalkar ve kapıyı açar. Karşısında bir karış boyunda küçücük bir adam durmaktadır. Adamın yedi karış uzunluğunda sakalı vardır ve bakır zincirlerle demir bir sütuna bağlanmıştır. “Benim kayınbiraderlerim ne allahsız adamlar.” der Mansaver. Küçük adam konuşur, “Senin başın için, güneşin için hayatımı veririm. Başıma ne dertler geldiğini bir bilsen. Ölüyorum, bana bir tas su ver de içeyim.” Bir kap içinde sirke, yanında da bir tas vardır. Çocuk sirkeyi tasa boşaltır ve adama verir. Adam sirkeyi içer içmez öfkelenir, zincirlerini parçalar, bunlarla çocuğun alnına vurur, çocuk yere düşer. Bu Dzanpolad çocuğun üzerine atlar, büyük bir taş getirir ve çocuğun karnının üzerine koyar. Sonra Şah-Sanam’ı elinden tutar, arkasından sürükler ve gider.

Akşam devler gelince kızkardeşlerinin olmadığını görürler.

Her yerde ararlar. Dzanpolad"ın bulunduğu yere gelirler. Enişte-lerini görürler ama kızkardeşleri yoktur. Kafasını uçurmak için üzerine atlarlar. "Sadece düşmanımızı serbest bırakmadı, aynı zamanda kızkardeşimizi de düşmanımızın eline verdi, o da onu aldı ve gitti. Biz ise yedi sene savaştık. Dzanpolad"ı bulana ka-
dar birçok ülke ayaklarımızın altında mahvoldu." derler. En genç dev gelir, onları bırakmaz ve "Ne yapıyorsunuz, Marangozoğ-
lu"nun kuvvetini görmediniz mi? Siz devler onunla yedi kişi de-
ğil onyedi kişi olsanız baş edemezsiniz. O gelene kadar bekle-
yin." der. Birden Marangozoğlu"nun geldiğini görürler. O da ge-
linin ve kardeşinin olmadığını farkederek. Her yerde aradıktan son-
ra kardeşini bulur, kardeşinin karnının üzerinde çok büyük bir ta-
şın olduğunu görür, kardeşinin üzerine atılır, taşı kenara iter, kar-
nını oğuşturur ve kardeşi kendine gelir. "Ne oldu sana?" diye so-
rar Marangozoğlu. Mansaver anlatır: "Burada yaşlı bir adam
gördüm. Kendi bir karış boyunda idi, sakalı ise yedi karıştı. Bağ-
lı idi. Benden su istedi, ona biraz sirke verdim ve ondan sonra ne
olduğunu bilmiyorum."

Devler ayağā kalkarlar ve "Dzanpolad bizim düşmanımızıdı,
sadece bizim düşmanımızı serbest bırakmadın, aynı zamanda
kızkardeşimizi de ona verdin, o da onu götürdü." derler.

"Eviniz yıkıla. Size ne oldu?" diye sorar Marangozoğlu ve
devam eder: "O benim vicdanımı alıp götürdü. Size bir şey ol-
madı. Kardeşimi yanınızda kırk gün rehin olarak bırakıyorum.
Bu kırk gün içinde kardeşime herhangi bir kötü söz bile söyler-
seniz vay halinize sizin. Size kızkardeşinizi getirirsem getirmiş
olurum. Eğer onu getiremezsem o zaman kardeşimin kanına do-
yun."

Kalkar, atını eyerler ve at sürer. Hemen arkasından altı dev
toplanırlar, delikanlının üzerine gelirler, "Başını keselim ve ka-
nını içelim, o zaman kalbimiz rahatlar." derler. Genç dev gelir,
onları bırakmaz ve "Bu adam bize kırk gün süre verdi." der. Altı
dev, "Biz Dzanpolad"ı yenmek için yedi yıl savaştık, onu kırk
gün içinde bulup getirebilir mi?" diye sorarlar. Genç dev ise kırk

gün süreyi bekleyeceğini bildirir. Devler kralın oğluna bir sepet yüklerler ve atlarının yükünü ona çektirirler. O kadar fazla yük çeker ki sonunda sırtı ağrır, o zaman da yanına gelip sırtına vururlar.

Marangozoğlu ise gider ve bir çoban ve kavga eden iki manda görür. Çoban mandalarla başa çıkmaktadır. “Ay, bu nasıl bir kuvvet? Evin yıkıla, sen nasıl bir insansın?” der Marangozoğlu.

Çoban cevap verir: “Bu da kuvvet mi? Kuvvetli olan Marangozoğlu, o yedi deve üstün geldi, kızkardeşlerini kendi kardeşine istedi.” “O benim.” der Marangozoğlu ve devam eder: “Dzanpolad gelini kaçırdı. Ben onları bulmaya gidiyorum. Söyle, senin çoban olarak ücretin nedir?” “Günlük ekmek” cevabını alınca da şunları söyler: “Evin yıkıla, gel, sana at, silah veririm, para veririm ve seni adam ederim.” “Sürü ne olacak?” diye çoban sorunca da, “Sürüyü salıver gitsin.” der. Çoban sürüyü salar ve delikanlıya katılır.

Yola devam ederler ve koruda bir adama rastlarlar. Adam kurumuş bir ağaç arar, bulur, elini uzatır, ağacı köküyle söker ve atar. Marangozoğlu, “Ay bu nasıl bir kuvvet?” der. Adam ise, “Bu da kuvvet mi? Kuvvetli olan Marangozoğlu, o yedi deve üstün geldi, kızkardeşlerini kendi kardeşine istedi.” diye cevap verir. Delikanlı ücretini sorunca adam “Günlük ekmek” cevabını verir. “Bırak” der delikanlı, “Bizimle gel.” Adam da onlara katılır.

Yola devam ederler ve bir köyde sırtında bir dağ taşıyan bir adama rastlarlar. “Ay, işte bu kuvvet.” der delikanlı. Adam ise cevap verir: “Benim kuvvetim de kuvvet mi? Kuvvetli olan Marangozoğlu. Yedi devi alt etti ve kızkardeşlerini kendi kardeşine istedi.” Delikanlı, “O benim.” der.”Dzanpolad gelini kaçırdı. Ben onları bulmaya gidiyorum.” Sonra da adama ücretini sorar ve “Bir parça ekmek “ cevabını alınca da, “Gel, sana at veririm, para veririm, seni adam ederim.” der. Adam “Dağ ne olacak?” diye sorar.”Bırak ne olursa olsun” cevabını alır. Adam dağı bırakır ve onlara katılır.

Bir düzlüğe çıkarlar, çadır kurup otururlar. Gün ağarırken kalkarlar. Delikanlı, “Çoban bugün sıra senin. Bize yemek hazırla. Biz ava gidiyoruz.” der.

Çoban kalkar, koruya gider, çalı çırpı getirir, hamur yoğurur, ocağı yakar, pilav pişirir, ekmek pişirir, her şeyi hazırlar. İş bitince biraz ekmek yemek için ellerini yıkar. Birden bir adamın çadırın kapısını açtığını görür. Bu adam bir karış boyunda, sakalı ise yedi karış uzunluğundadır. Onu görünce dili tutulur. Adam, “Çoban bana da ver, yoksa sana sopa ile öyle bir vururum ki, yedi dirsek boyu toprağa gömülürsün.” der. Çoban, “Al götür” der gibi eliyle işaret eder. Adam ekmeği alır, pilavı torbasına boşaltır ve gider. Çoban, “Ne korkunç.” diye düşünür, “Marangozoğlu gelince Dzanpolad”ın geldiğini ve her şeyi götürdüğünü söylersem akşam beni öldürür. Kendimi kurtarmak için ne yapmalıyım?” Ayağını keser ve akşam onlar gelmeden önce yatar ve inlemeye başlar. Diğerleri avdan gelince bakarlar ki ne ateş, ne ışık vardır. Marangozoğlu, “Ne oldu?” diye sorar. Çoban cevap verir: “Koruluğa gittim ve kesik bir kökle ayağımı yaraladım. Ne çalı çırpı toplayabildim, ne de yemek ve ekmek yapabildim.” Marangozoğlu çobanın ayağındaki yarayı sarar. Gün ağarırken kalkarlar. Marangozoğlu, “Ağaçsöken, bugün senin sıran.” der. Diğer ikisini alır ve gider. Ağaç söken kalkar, ormana gider ve “Ben çoban mıyım ki körcesine kesik bir köke tökezleyeyim?” diye düşünür. Dört beş kurumuş ağaç kaldırır, eve getirir, pilav pişirir, ekmek pişirir. İş bitince yemek yemek için ellerini yıkar.

Birden bir adamın çadırın kapısını açtığını görür. Bu adam bir karış boyunda, sakalı ise yedi karış uzunluğundadır. “Ağaçsöken, bana da ver, yoksa sana sopa ile öyle bir vururum ki, yedi dirsek boyu toprağa gömülürsün.” der adam. Ağaçsöken konuşmaz. “Al götür” der gibi eliyle işaret eder. Adam ekmeği ve pilavı alır, torbasını doldurur ve gider. O gittikten sonra Ağaçsöken “Aynısını çoban da yaşadı, bahane olarak da ayağını kesti. Ben şimdi ne yapmalıyım?” diye düşünür. Gözünün köşesini keser ve yüz üstü düşer. “Ah gözüm, ah gözüm” diye inler. Akşam gel-

diklerinde bakarlar ki ne ateş, ne de ışık vardır. Marangozoğlu, “Sana ne oldu?” diye sorar. Ağaçsöken, “Ormana gittim, bir dal gözüme battı, ne çalı çırpı getirebildim, ne yemek, ne de su.” der. “Önemli değil, bugünü de böyle geçiririz.” der Marangozoğlu. Gün ağarırken, Dağtaşıyana bugün onun sırasının olduğunu söyler, diğer ikisini alır ve gider. Dağtaşıyan kalkar, koruya gider, çalı çırpı getirir, hamur yoğurur, ocağı yakar, pilav pişirir, ekmek pişirir, her şeyi hazırlar. İşi bitince biraz yemek yemek için ellerini yıkar. Birden bir adamın çadırın kapısını açtığını görür. Bu adam bir karış boyunda, sakalı ise yedi karış uzunluğundadır. Adam, “Dağtaşıyan bana da ver, yoksa sana sopa ile öyle bir vururum ki, yedi dirsek boyu toprağa gömülürsün.” der. Dağtaşıyan adamı gördüğünde dili tutulur, “Al götür” der gibi eliyle işaret eder. Adam yemeği alır, torbasını doldurur ve gider.

Dağtaşıyan, “Demek çobana da, Ağaçsökene de bu oldu. Biri ayağını, diğeri gözünü yaraladı. Ben ne yapayım?” diye düşünür. Çabucak karnını keser ve karnının üzerine düşer. Akşama kadar da, “Ah karnım, ah karnım” diye inler.

Akşam gelirler ki, ne ateş, ne ışık vardır. Hiçbir şey yoktur. Marangozoğlu, “Ne oldu?” diye sorar. Dağtaşıyan, “Ormana gittim ve karnımı bir dalla yaraladım. Ne çalı çırpı getirebildim, ne de yiyecek ve içecek hazırlayabildim.” der.

Sabahleyin kalkarlar. Marangozoğlu, “Siz üçünüz gidin, ben kalıyorum.” der. Kalkar, ormana gidip çalı çırpı getirir, hamur yoğurur, pilav pişirir, demir bir sopayı ocağa koyar, ellerini yıkar, oturur ve Dzanpolad’ın kapıyı açtığını görür. “Marangozoğlu sen de bana vermelisin, yoksa sana sopa ile öyle bir vururum ki, yedi dirsek boyu toprağa gömülürsün.” der adam. Marangozoğlu ona bakmaz bile. Adam sözlerini tekrarlar ama o gene bakmaz. Tekrar söylediğinde elini kulağına götürür ve der ki: “Kulağım duymuyor, yaklaş da kulağıma söyle.” Adam gelip de kulağına doğru eğilir eğilmez demir sopayı alır ve kafasına indirir. Adamın aklını başından alır, kılıcını çeker, onu tütün gibi parçalara böler ve parçaları çadırdan dışarı atar. Parçaların zıpla-

arak uzaklaştıklarını ve bir çukura girdiklerini görür. Marangozoğlu “Saklandığı yeri buldum.” der. Akşam arkadaşları gelince kazanın pilav dolu olduğunu, ekmeğin piştiğini ve bir mumun yandığını görürler. Birbirlerine “Herhalde Dzanpolad bugün gelmedi.” derler. Marangozoğlu, “Burdaydı. Gelin de çadırın arkasına bakın.” der.

Kalkıp çadırın arkasına giderler ve Dzanpolad’ın parçalandığını görürler. İçeri girip otururlar, birbirlerine bakarlar ve derler ki: “Ay, cehenneme gidesin, işte bu kuvvettir, sen çok kuvvetlisin.” Korkudan yemek yiyemezler. Marangozoğlu, “Yiyin korkmayın.” der.

Sabah erkenden kalkarlar, Marangozoğlu arkadaşlarını alır, çukura gider. Önce çobanı aşağıya sarkıtır ve “Gelin bu çukurda, git ve onu buraya getir.” der. Çoban iner inmez bağırır: “Yanıyorum, çok sıcak, beni yukarı çekin.” Çobanı yukarı çekerler. Ağaçsöken aşağı indirilir. O da bağırır:

“Yanıyorum. Çok sıcak. Beni yukarı çekin.” Onu da yukarı çekerler. Sonra Dağtaşyan aşağı indirilir. O da diğerleri gibi bağırır: “Yanıyorum. Çok sıcak. Beni yukarı çekin.” Onu da yukarı çekerler. Marangozoğlu kılıcını alır, kendisi aşağıya iner. “Ne kadar yanıyorum, çok sıcak diye bağırırsam da beni aşağıda bırakın.” der. Çukurda ipi çözer ve yürür. Şah-Sanam’ın oturduğunu görür. Kız Marangozoğlu’nu görünce ayaklarına kapanır, ağlar ve der ki: “Niçin buraya geldin? Bu allahsız yaralı, dirilecek ve seni öldürecek.” “Nasıl?” der Marangozoğlu, “Dün onu bütün gibi parçalara ayırdım. Sakatlanmadı mı? Yaralı mı? Ben gidiyorum. Ona sor ve canının nerde olduğunu, nasıl öldürüleceğini öğren.” Marangozoğlu gittikten sonra Şah-Sanam ağlar gibi yapar. Dzanpolad sorar: “Ağlıyor musun?” Şah-Sanam cevap verir: “Ben ağlamayayım da kim ağlasın? Beni bu çukura getirdin, bıraktın. Seni burdan uzakta öldürürlerse ben nasıl yaşarım? Ben nasıl ağlamayayım ki?” “Korkma” der adam, “Beni dünyanın bir ucunda da öldürseler parçalarım buraya gelir ve tekrar hayata dönerim.” “Canının nerde olduğunu bana söyle ki, sen dönene

kadar onunla oyalanayım?” der kız. “Evin yıkıla, canım vücudumda.” olur adamın cevabı. “Hayır, eğer bana söylemezsen kendimi öldürürüm. Canın vücudunda olsaydı, seni tütün gibi parçaladıkları zaman nasıl geri döner canlanırdın?” diye kız ısrar eder. Ne kadar yalan söylese de sonunda Şah-Sanam’ın ısrarından kaçamaz ve anlatır: “Madem bu kadar çok soruyorsun, öyleyse bil. Orada bir oda var. Oraya gidersen katranlanmış bir kapta beyaz saplı bir kılıç görürsün. Bu kılıç çekilir ve onunla başım kesilirse dünyayı terk ederim. Ama bu kılıcın dışında beni günde sekiz kez de öldürseler her seferinde tekrar dirilirim.” Şah-Sanam mumlar yakar, eline bir örtü alır, oynayarak kılıcın sapını örter, kılıcı süsler, kabın üzerinde mumlar yakar. Dzanpolad onunla alay eder ve “Kadınlar ne havai insanlar, bak nasıl da sevindi?” der.

O böyle gülerек kalsın. Ertesi gün Marangozoğlu tekrar çukura gelir ve Şah-Sanam’a “Nasıl öldürüleceğini öğrendin mi?” diye sorar. Şah-Sanam “Biliyorum, katranlı kapta duran beyaz saplı kılıçla.” der. Marangozoğlu kalkar “Ekmekte ve şarapta yaşasın tanrı!” diyerek kılıcı tutar ve kolayca çeker. Dzanpolad bulunduğu yerden bağırmaya başlar: “Canımın yerini değiştirdiler, döndürdüler.” Marangozoğlu kılıçla gelir ve Dzanpolad’ın başını uçurur.

“Korkusuz kahraman, senin için seve seve ölürüm. Bir kere daha vur ki tamamen sesim kesilsin.” der adam. “Hayır, ben anemden bir kere doğdum. Seni de bir kere vururum.” olur delikanlının cevabı. Dzanpolad’ı öldürmüştür. Gelini alır, çukurun başına gelir ve seslenir: “İpi aşağı sarkıtın ki yukarı çıkayım.” İpi sarkıtlar. Delikanlı önce kızın çıkmasını söyler.

Kız sorar: “Yanında kim var? Benim kardeşlerimden biri mi, senin kardeşin mi?” “Hayır, yanımda başkaları var, sadık dostlar” “Beni gören, seni yukarı çekmek istemez. Önce sen çık.” der kız.”Hayır önce sen çıkıyorsun.” O zaman kız şunları söyler: “Burada sen başsın, ben ayağım. Senin söylediklerine karşı gelemem. Ben yukarı çıkarsam biliyorum ki seni yukarı çekmeye-

cekler. Şu kapıyı görüyor musun? Orada kristal duvarlı bir odada bir at bağlıdır. Oraya git, yanına yaklaş ve ani olarak atın üzerine atla. Öyle hızlı hareket et ki onu zorladığını sonradan anlasın. Korkuyla seni yukarı fırlatır ve sen dışarıya aydınlık dünyaya uçarısın. Fakat bu işi doğru yapmaz, yeterince sessiz yanına yaklaşmaz ve yanından yukarı tırmanırsan seni aşağıya karanlık dünyaya fırlatır.” Delikanlı seslenir: “İpi salın.” İpi salarlar, kız ipe bağlanır ve yukarı çekilir. Kızı yukarı çekip de gördükleri anda akıllarını kaybederler. Marangozoğlu tekrar “İpi salın, ben de çıkacağım.” der. İpi salarlar. Marangozoğlu ipi sırtına bağlar, çukurun yarısına kadar ipi çekerler, sonra kılıçla ipi keserler ve delikanlı çukurun içine düşer. Üç adamın herbiri Şah-Sanam”ı kendisine almak ister. Biri çeker ve “Benim” diye bağırır, diğeri “Benim!” der. Böylece çekişirler ve kavgaya ederler.

Marangozoğlu kendisini yukarı çekmeyeceklerini görür, gider odanın kapısını açar ve fısıldayarak “Ekmekte ve şarapta yaşasın tanrı” der ve atın sırtına atlar. At korkar ve onu yukarıya aydınlık dünyaya fırlatır. Adamların kavgalaşarak gelini epeyce bir yol götürdüklerini görür. Arkalarından bağırır: “Bekleyin, geline yeteri kadar eziyet ettiniz.” Kılıcını çeker, onlara yetişir ve bağırır: “Sizi tek bir darbe ile öldüreceğim. Sizin gibi insanların her birine bir kılıç darbesi vurmak için elime yazık. Bir vuruşla her üçünün de başını uçurur, kızı alır ve gider. Çadıra gelir, atını hazırlar, eyerler, kızı üzerine oturtur ve at sürer. O yoluna devam etsin, biz devlere dönelim.

Otuzsekiz gün geçmiştir. Devler kardeşinin başına toplanmışlardır ve “Başını uçuralım, kanını içelim ki kalbimiz rahatlasın.” derler. Genç dev gelir, izin vermez ve der ki: “Bu adamın iki günü daha var. İki gün daha bekleyin. Kırk gün tamamlanıncaya siz bilirsiniz.”

Kırkıncı gün gelir. Öğle vakti devler delikanlının kafasını uçurup kanını içmek için toplanırlar.

Genç dev çok konuşur, fakat diğerleri dinlemez ve “Olmaz onu öldürmemiz gerek.” derler.”Allah için biraz daha bekleyin.

Dağdaki sarayın damına tırmanayım, dürbünle bakayım, eğer gelmiyorsa onu öldürürsünüz.” der genç dev. Dediğini yapar, gözler ve sis gibi bir toz fırtınasının kalktığını ve ufukta birinin koştuğunu görür. Koşar ve devlere haber verir: “Bakın yaklaştı.” Aceleyle kuş tüyü bir yatak hazırlarlar, örtü, yastık getirirler, delikanlıyı yatırır, bir kuş kirazı ağacının dalını yakıp eline verirler, almak istemez, ayaklarına masaj yaparlar ve tehdit ederek şunu söylerler: “Eğer devler beni incittiler, bana bakmadılar dersin veya sert yataktan sırtım ağrıyor şeklinde şikâyet edersen, seni de kardeşini de öldürürüz. Gittiğin günden bugüne kadar bana iyi baktılar, beni iyi ağırladılar diyeceksin.” Daha konuşurlarken birden delikanlının geldiğini görürler. Gelince kızı at üzerinde bırakır, kendisi attan atlar ve kardeşinin yanına gelir. Devler de kızkardeşlerinin yanına giderler. Marangozoğlu sorar: “Kardeşim nasılsın? İyi yaşadın mı?” Kardeşi cevap verir: “Senin gittiğin andan bugüne kadar bana iyi baktılar, rahat yaşadım, yedim içtim ve dinlendim.”

Ertesi gün kalkarlar ve Marangozoğlu der ki: “Kardeşim bu kırk günde ben çok terledim, kirlendim, denize gidelim ve yıkanalım.” Deniz kenarına giderler. Marangozoğlu giysilerini çıkarır, denize girer. Mansaver de giysilerini çıkarır, fakat gömleğini çıkarmaz. Marangozoğlu, “Kardeşim, sen de giysilerini çıkarsana, gel yıkanalım, niçin tereddüt ediyorsun?” diye sorar. Ne kadar ısrar ederse de, diğeri gömleğini çıkarmaz. O zaman elini uzatır ve gömleği çeker. Kardeşinin sırtındaki derinin belinden boynuna kadar sıyrılmış olduğunu görür. “Bu ne?” diye sorar. Diğeri cevap verir: “Kardeşim, senden saklayabilirim ama tanrıdan niçin saklayayım? Sen gider gitmez altı kardeş beni öldürmek için toplandılar. Genç dev bunu yapmalarına izin vermedi. Bana bir sepet yüklediler, onu taşımamı istediler, taşımaktan sırtım patladı, sonra da sırtıma vurdular. Otuzsekiz gün geçtiğinde altı dev tekrar beni öldürmeye geldiler, genç dev gene bırakmadı. Kırkıncı gün de aynı şekilde öldürmek istediler, genç dev izin vermedi. Kardeşine söyleme, sonra seni de kardeşini de öldürü-

rüz diye tehdit ettiler.” Marangozoğlu, “Giyin, banyo yapmanın keyfi kalmadı.” der.

Giyinirler ve giderler. Marangozoğlu atını hazırlar, kılıcını kalkanını alır, donanır ve şöyle konuşur: “Devler, sizin vaktiniz geldi, hazır olun, genç dev sen uzak dur, sen benim kardeşimi kurtardın. Size kralın oğlunu hamal olarak hizmet etsin diye mi getirdim? Onu sepet taşımaya zorladınız.” Dövüşmeye başlarlar. Marangozoğlu altı devi de bir vuruşta öldürür. Bütün serveti genç deve verir. Genç dev kızkardeşini uğurlar ve ona değerli hediyeler verir. Birbirlerine teşekkür ederler. Bir gün de baba evinde kalırlar ve babasına da bir avuç altın verirler. Tekrar yola çıkarlar. Her gittikleri yerde çadırı kurarlar, Marangozoğlu, kardeşi ile gelini rahatsız etmemek için çadırdan biraz uzak durur. Bir keresinde ağaç altında uyurken üç güvercin gelir, ağaca konarlar. Bir güvercin anne, diğer ikisi de onun kızlarıdır. Kızlardan biri şunu söyler: “Çiğ süt ile beslenenin hiç şansı yok. Marangozoğlu o kadar uğraştı, gelini getirdi, devleri ve Dzanpolad’ı öldürdü. Karşısından bir ordu geldiği zaman, bütün ordu köprüden geçecek, köprü çökmeyecek, fakar kardeşi ve gelini köprüden geçerken köprü çökecek ve onlar da boğulacaklar. Bütün emeği boşa gidecek.” Diğer kız da şunları söyler: “Düğünleri bitip de gece yataklarında uyurlarken yılan Şahmar gelip ikisini de sokacak ve öldürecek. Boşuna o kadar uğraştı.” Marangozoğlu kalkar, o sırada anne güvercin,

“Sonunda da bir taşa dönüşecek.” der ve kuşlar uçup gider.

Yola çıkarlar. Bir gün geçmiştir, ya da beş gün geçmiştir, krala “Gözün aydın, oğulların yakında burada olacaklar. Şah-Sanam”ı getiriyorlar.” haberi gelir. Kral onları büyük bir ordu ile karşılamaya çıkar. Bütün ordu önden gider, kral oğullarının önünde eğilir ve onlara mutluluklar diler. Sonra köprüye gelirler ve üzerinden geçerler. Marangozoğlu, kardeşinin atının önünü keser, atı yularından tutar ve kardeşini gelin ile beraber nehre sürer. Mansaver bağırır: “Baban kahrola, boğulmamı ve karımın sana kalmasını mı istiyorsun?”

Marangozoğlu onu dinlemez, at sürmeye devam ederler, şehre gelirler ve düğün yaparlar.

Düğün bitince gece yataklarında yatmaya giderler. Marangozoğlu düşünür: “Gitmezsem yılan gelip kardeşimi ve gelini öldürecek, gidersem de onların kötülüğünü istediğimi düşünecekler. Ne olursa olsun. Allah selamet versin.” Kılıcını çeker ve gider. Yatağın baş ucuna geçer. Biraz sonra yılan Şahmar’ın sürünerek geldiğini görür. Kılıcını çeker ve yılanı ikiye ayırır. Parçaları bir tasa koyar ve tası bir sehpanın üzerine bırakır. Kılıcını temizleyip gidecekken kardeşi onu fark eder. “Ay, baban kahrola, beni kandırdın. Senin ihanetini boğulmam için atımı suya sürdüğün gün anlamıştım. Şimdi de beni öldürüp karımı almak için geldin, değil mi?” diye bağırır. Marangozoğlu cevap vermez, onu bırakır ve gider.

Mansaver sabah kalkar ve krala şikâyetle gider: “Kardeşim bana ihanet etti. Beni öldürüp karımı almak istiyor.” der. Kral adamlarından biri ile Marangozoğlu’nu çağırır. Marangozoğlu gider ve kralın önünde eğilir. Kral sorar: “Neden kardeşine ihanet ettin ve onu öldürmek istiyorsun?” Delikanlı cevap verir: “Kral, rica ederim, beni açıklamaya zorlama. Eğer konuşursam taşa dönüşürüm.” Kral bağırır: “Hemen taşa da dönüşecek olsan, açıkla!” Marangozoğlu anlatır: “Bir gün ben ağaç altında uyuyordum. Üç güvercin uçarak geldi. Biri anne, diğeri onun kızları idi. Kızlardan biri şöyle dedi: “İkisi köprüden geçerlerken köprü çökecek ve boğulacaklar. Marangozoğlu atlarını suya sürerse kurtulurlar.”” Bunları söylerken Marangozoğlu dizlerine kadar taşa dönüşür. Bunun üzerine, “Kral, yetmez mi? Beni zorlama.” der. Kral, “Derhal taşa da dönüşecek olsan buna rağmen açıklayacaksın.” cevabını verir. Marangozoğlu anlatmaya devam eder: “Diğer kız da şunu söyledi: “Gece yataklarına yattıklarında yılan Şahmar ikisini de sokacak. Marangozoğlu’nun çabası boşuna oldu. Ama gece uyanık kalır da Şahmar’ı öldürürse, kardeşi ile gelini kurtarır. Aksi halde boşuna uğraşmış olur.”

“Kral, bana inanmasanız da, ben Şahmar’ı kestim, parçalarını

da bir tasın içinde bir sehpanın üzerine koydum.” Bunları söylediğinde taşa dönüşür ve yere düşer.

Ancak o zaman kardeşi ve kral ağlamaya başlarlar ve kafalarına vururlar. Kardeşi taşı alır, kendi odasına götürür. O andan itibaren Mansaver her gün ağaçların altına yatmayı adet edinir ve düşünür: “Bu güvercinler buraya uçsalar da bana kardeşim için ne yapılabileceğini söyleseler.”

Bir gün ağacın altında yatarken üç güvercin uçarak gelir ve ağaca konar. Kızın biri şöyle der: “Anne, çiğ süt emmişin şans olmayacağını sana söylemişim. Gördün, Marangozoğlu ne kadar uğraştı. Sonunda da taş oldu.” Diğer kız da şunu söyler: “Mansaver uyursa rüyasında görsün, uyanıksa da ona söylediğimi dinlesin. Oğlu olacak. Uçarken üç tüy bırakacağız. Tüylerimizi alsın ve oğlu olduğu haberi gelince oğlunu alıp o taşın üzerinde kurban etsin. Kanını bizim tüylerimizle taşa sürünce kardeşi tekrar hayata döner. Oğlunu kurban etmezse, kardeşi hiçbir zaman hayata geri dönemez. Mansaver ayağa fırlar, güvercinler uçarlar ve üç tüy bırakırlar. Tüyleri alır, eve getirir ve saklar. Zaman geçer ve bir oğlu olduğu haberi gelir. Acele ile gider, oğlunu alır, kardeşinin dönüştüğü taşın üzerine koyar, oğlunu kurban eder ve kanını tüylerle taşa sürer. Kardeşi tanrının yardımı ile hayata geri döner.

Kralı kutlarlar ve “Gözün aydın olsun, Marangozoğlu hayata geri döndü.” derler.

Marangozoğlu için bir vezirin kızı istenir ve yedi gün yedi gece düğün yapılır.

O erdi muradına, darısı başınıza.

Gökten üç elma düşer: Biri anlatan için, diğeri anlattıran için, üçüncüsü de dinleyen için!

ZALİM ANNE

Bir zamanlar zengin bir kralın karısı yaşarmış. Kraliçenin uysal bir oğlu varmış, her gün ava gider ve akşam eve geldiğinde bir çok tanrı nimeti getirirmiş. Cesur oğlan tozlu bacaklarla arı gibi eve yiyecek getirir ve annesi ile birlikte mutlu yaşarmış.

Pekiye sonra ne olmuş? Bu böyle sürmüş mü? Masalımızı izleyelim, görelim.

Böyle kısa veya uzun süre yaşarlarken, ki bunu sadece tanrı bilir, bir gün kraliçenin sarayında bir ejderha belirir, kraliçeye yaklaşır, onu sevdiğini ve kraliçe de kendisini seviyorsa nikahlanıp karı koca olarak yaşayacaklarını söyler. Kraliçe de ejderhanın oğlunu bir şekilde öldürmesi gerektiğini, çünkü oğlunun, annesinin ejderhanın karısı olmasını istemeyeceği cevabını verir.

Ejderha bu iş için bir yer bildiğini anlatır: “Yedi Dağların arkasında bir bahçe vardır. Bahçede bir elma ağacı yetişir. Bu bahçeye açılan kapıyı yedi başlı ejderhalar korur. Bahçeye giren bir daha dışarı çıkamaz. Hasta gibi davran ve oğlundan gidip sana ölümsüzlük elmalarını getirmesini iste. O zaman gider ve bir daha geri dönmez.” der.

Akşam oğlu avdan eve döner, annesinin yatakta hasta yattığını görür ve sorar: “Neren ağrıyor anne? Sana hangi ilacı vereyim?” Çünkü annesini canından çok sevmektedir. Annesi de ona, Yedi Dağların arkasında bir bahçe olduğunu, ona bu bahçe-

den bir ölümsüzlük elması getirmesini, onu yerse iyileşeceğini, aksi taktirde öleceğini söyler.

Delikanlı ertesi gün hızlı koşan bir at eyerler, kılıcını takar, kalkanını alır, atı mahmuzlar ve oradan uçarcasına uzaklaşır. Delikanlı atını sürer, kısa veya uzun bir süre sonra, bunu tanı bilir, yolda bir kral sarayına rastlar. Sarayın yanından geçip yola devam edecekken yola bakan bir kız görür. Kız seslenir? “Kılıklı sarışın süvari, yolun açık olsun, süratle nereye gidiyorsun?”

Delikanlı cevap verir: “Annem hasta. Yedi Dağların arkasındaki bahçeden ölümsüzlük elmasını almaya gidiyorum, yesin ve iyileşsin diye.” “Bu yoldan çok kişi gitti, ama hiçbirini geri dönmedi. Gel, bu yola gitmekten vazgeç, evlenip birlikte yaşayalım.” “Anneme verdiğim sözden beni döndürecek bir kız daha dünyaya gelmedi.” der delikanlı, atını mahmuzlar ve uzaklaşır. Az gider, uz gider nihayet bahçeye ulaşır. Atını kapıya bağlar ve bahçeye girer. Bir elma koparır, dışarı çıkar, atına atlar ve yola çıkar. Ağaçlar, taşlar, çöller ve sular, hepsi dile gelirler ve bağırlarlar: “Aldı aldı, ölümsüzlük elmasını çaldı.” Uyumakta olan yedi başlı ejderhalar bu seslerle uyanırlar ve delikanlıyı takibe başlarlar. O kadar çok bağırlarlar ki seslerinden dağlar uçurumlar titrer: “Dur, sen hangi soydan geliyorsun, kanatları ile uçarak hiçbir kuş, karnının üzerinde sürünerek hiçbir yılan buraya gelmedi. Bizim sınırlarımızı geçme cüretini nereden buldun?” Fakat delikanlı onların sesini ve şamatasını dinler mi? Atını mahmuzlar ve kuş gibi uçarak eve gelir.

Ejderha ve anne oğlanın bir daha geri dönmeyeceğini düşünürler. Düğün yaparlar, içki içerler ve günlerini keyifli geçirirler. Oğlan atla bir günlük uzaklıktadır ki, annesi oğlunun kılıç kalkan şakırtılarını ve atın nal seslerini duyar ve ejderhaya “Oğlum geliyor.” der.”Ne söylüyorsun, onu öyle bir yere gönderdim ki, ejderhalar ondan geriye ancak kulağının bir parçasını bırakırlar.”

Oğlanın gerçekten geldiğini görünce, ejderha kaçır, ormana saklanır, anne de yatağa girer ve hastaymış gibi inler. Ölümsüzlük elmasını yer ve ertesi günü iyileşmiş olur.

Ertesi gün oğlan ava gider, akşam arı gibi tozlu bacaklarla eve gelince de annesinin tekrar hasta olduğunu görür.”Anne şimdi neren ağrıyor?” diye sorar cesur genç, “İyileşmen için sana hangi ilacı vereyim? Senin iyi olman için canımı, güneşimi feda ederim.”

“İlacı çok iyi biliyorum ama seni oraya göndermeye karar veremiyorum oğlum. Yedi Dağların arkasında bir keçinin otladığı söylenir. Keçinin boynuzları altın, ayakları gümüştür. Burun deliklerinden ateş çıkar. Eğer bu keçinin sütünü içersem iyileşirim.”

Ertesi gün oğlan kılıcını kalkanını kuşanır, atına atlar, onu mahmuzlar ve kuş gibi uçar gider.

Az gider, uz gider, aynı kızın sarayına gelir.

“Sarışın süvari, kılıçlı genç, yolun açık olsun, nereye gidiyorsun?” der kız. Delikanlı cevap verir: “Annem hasta, Yedi Dağların arkasındaki keçinin sütünü almaya gidiyorum. Annem sütü içip iyileşecek. Çok kişi bu yolu gitti ama hiçbiri geri dönmedi, gel bu yola gitmekten vazgeç, evlenip birlikte yaşayalım.” “Anneme verdiğim sözden beni döndürecek bir kız daha dünyaya gelmedi.” der delikanlı, atını mahmuzlar ve yola devam eder.

Az gider, uz gider, nihayet Yedi Dağlara ulaşır. Dağları bir bir geçer. Fakat gittikçe dağları karanlık kaplar, yedinci dağa yaklaştığında ise dünya önünde kararır. Dağlar ve uçurumlar o kadar karanlık olur ki, karanlık denince gece, gece denince cehennem anlaşılır.

Öyle koyu karanlık bir gecedir ki, birinin gözünün ucuna parmağını uzatsan göremez. Rüzgâr uğuldayarak kuvvetle eser, ağaçlar yere doğru eğilirler. Bulutlar yeryüzüne doğru alçalırlar.

Şimşekler dünyayı ateşe vermek istercesine çakarlar. Hiçbir kötü şansın yenemeyeceği gibi gözükken delikanlı ise, gözlerini keçiye çevirir ve atını sürer. Yedinci dağın yanından geçtiği zaman bulutlar birbirinden ayrılırlar, önünde öyle bir çayır belirir ki, insan yemek içmek istemez, sadece gece gündüz bakmak ister. Tam orada keçi otlamaktadır. Keçi delikanlıyı görünce, av

kendi ayakları ile ona geldiği için çok sevinir. Keçi delikanlının üzerine atlamak ister, fakat delikanlı atın yularını çeker ve keçinin üzerine hızla sürer. O zaman zavallı keçi onun dişlerine göre olmadığını anlar ve kaçır. Keçi kaçır, delikanlı arkasından koşturur, keçi kaçır, delikanlı arkasından koşturur, uzun süre koşır hayvan, sonunda bir ayağını diğerinin önüne atacak gücü kalmaz. Keçi durur ve konuşmaya başlar: “Ay, sarışın süvari, kılıçlı delikanlı, yukarda tanrı, aşağıda sen, ben anneyim, benim oğlağım evde beni bekliyor, bana acıma, bana hayatımı bağışlama, yavruma bağışla, süt istiyorsan, gel eğileyim, beni sağ ve sütümü al.” Bunu söyleyince eğilir, delikanlı attan iner, keçiyi sağlar, sütü bir kaba doldurur, atına biner, mahmuzlar ve oradan kuş gibi uçarak uzaklaşır. Oğlan atla bir günlük uzaklıktadır ki, annesi oğlunun kılıç kalkan şakırtılarını ve atın nal seslerini duyar.

Ejderha ve anne delikanlının artık geri gelmeyeceğini düşünürler. Sofra hazırdır, içki içmektedirler. Annesi oğlunun atının nal seslerini duyunca, “Kurtar kendini, oğlum geliyor.” der.

“Ne diyorsun? Senin oğlunu öyle bir yere gönderdim ki, ateş keçisi onun sadece kulağından bir parça bırakır.” Az veya çok zaman geçer, birden delikanlının tekrar orada olduğunu görürler. Ejderha saklanır. Annesi de yatağa girer ve boğuk sesler çıkarır. Oğlu keçinin sütünü getirir. Annesi içer ve iyileşmiş olur. Ertesi gün delikanlı avdan döner ve annesinin tekrar hasta olduğunu görür. “Neren ağrıyor, anne, sana nasıl bir ilaç getireyim?” der.

“Nasıl acı çekmem?” der annesi kırıgın olarak, “Hem senin gibi cesur bir oğlum var, hem de kuvvetinin nerende saklı olduğunu bilmiyorum. Kuvvetinin nerde olduğunu söyle iyileşeyim.”

Oğlu annesini sınamak ister. “Ellerimi bir iple bağlarsan hiçbir şey yapamam.” “İzin ver de ellerini bağlayayım. Gerçeği söyleyip söylemediğini bilmek istiyorum.” Annesi bir iple oğlunun ellerini bağlar ve yüksek sesle bağırır: “Ejderha gel, ejderha gel, ejderha gel.” Delikanlı ipi gerer ve parçalara ayırır. “Anne, kimi çağırıyorsun?” diye sorar ve yayını ve oklarını eline alır. “Hiç kimseyi çağırmiyorum, oğlum, hastayım ateşim var, sayık-

lıyorum. Kuvvetinin nerde olduğunu söylemezsen iyileşemem.” Delikanlı cevap verir: “Ellerimi bir organla bağlarsan hiçbir şey yapamam.” “İzin ver de ellerini bağlayayım. Gerçeği söyleyip söylemediğini bilmek istiyorum.” Annesi bir organla oğlunun ellerini bağlar ve yüksek sesle bağırır: “Ejderha gel, ejderha gel, ejderha gel.”

Delikanlı organı gerer ve parçalara ayırır. “Anne, kimi çağırıyorsun?” diye sorar ve yayını ve oklarını eline alır. “Hiç kimseyi çağırmiyorum, oğlum, hastayım ateşim var, sayıklıyorum. Kuvvetinin nerde olduğunu söylemezsen iyileşemem.” Annesi bunu söyler ve bayılır gibi olur. Bunun üzerine delikanlı, “İki baş parmağımı birleştirir, yayımın kirişi ile bağlarsan hiçbir şey yapamam.” der. “İzin ver de bağlayayım, gerçeği söyleyip söylemediğini bilmek istiyorum.” Annesi yayın bir kirişi ile oğlunun iki baş parmağını bağlar ve “Ejderha gel, ejderha gel, ejderha gel.” diye bağırır. Delikanlı baş parmaklarını çekince kiriş parmaklarını keser. Birden bir delik açılır ve ejderha aşağıdan gelir, çocuğun kafasını uçurmak için kılıcını çeker. Fakat annesi bırakmaz, “Gel gözlerini çıkaralım, onu deniz kıyısına bırakalım, biraz kımıldarsa denize düşer.” der.

Delikanlı kızın sözlerini hatırlar ve pişmanlıkla parmağını ısırır. Fakat yapacak bir şey yoktur, olan olmuştur. Gözlerini çıkarırlar, sağ gözünü sol cebine, sol gözünü sağ cebine koyarlar.

Onu deniz kıyısına götürüp biraz hareket edince denize düşecek şekilde bırakırlar. Kendileri de saraylarına geri dönerler.

Delikanlı ellerini uzatır ve önünde deniz olduğunu fark eder. Döner ve geriye kaçır. Bir ağaca çarpar, bir taşın üzerinden sendeler, uzun veya kısa süre gider, bunu yalnız tanrı bilir, nihayet büyük bir ormana gelir. Ormanın derinliğinde ölümsüzlük kaynağına ulaşır. Kaynağın kenarına oturur, soğuk su içer ve bütün kalbiyle “Ah” der. Tam bu sırada iki güvercin gelir ve başının üzerindeki bir dala konarlar. Biri annedir, diğeri yavrusudur. Ah anne, bu zavallı insanın gözleri yok. Ona çok acıyorum, tanrı onu niçin cezalandırdı? “Gözleri var çocuğum, üzülme, sağ gözü

sol cebinde, sol gözü sağ cebinde. Biz uçarken iki tüy bırakırız. Sağ cebindeki gözü sol gözünün yerine, sol cebindeki gözü sağ gözünün yerine koysun. Sonra tüyleri alıp kaynağın suyunda ıslatsın ve gözlerini bunlarla temizlesin. Gözleri iyileşecektir.” Güvercinler bunu söyleyip uçarlar ve delikanlının başına da iki tüy bırakırlar.

Delikanlı gözlerini alır, yerlerine yerleştirir, tüyleri ölümsüzlük kaynağının suyunda ıslatır ve gözlerini bunlarla temizler. Anında ve kalıcı olarak gözleri iyileşir. Delikanlının gücü de geri gelir, parmakları iyileşir, gözleri eskisinden de iyidir. Annesinin sarayının yoluna koyulur. Yedi günlük yolu bir günde alarak eve gelir. Bir günlük yol kadar uzaktayken, atı efendisinin kokusunu alır, kişnemeye ve ayakları ile yeri eşelemeye başlar. At efendisinin başını görünce kemikleri oynamaya başlar. Çocuk eve gelir, atını alından öper, odasına girer, tozlanmış yayını ve oklarını duvardan alır. Ejderha ve anne gelirler. Delikanlıyı kılıcını ve kalkanını kuşanmış, yayı omzunun üzerinde, ayakları üzüngide görünce ağızları kurur.

Delikanlı bir aslan gibi ejderhanın üzerine atılır, başını uçuur, parçalara ayırır ve parçaları bir çukura atar. Annesinin gözlerini çıkarır, sağ gözünü sol cebine, sol gözünü sağ cebine koyar, onu deniz kıyısına götürüp biraz kımıldayınca denize düşecek şekilde bırakır.

Atını mahmuzlar ve kızın sarayına doğru yola çıkar.

Başına gelen her şeyi anlatır ve kızla evlenmek ister. Fakat kız itiraz eder: “Ben cesur biri ile evlenmek istiyordum. Zalim biri ile işim olmaz. Kendi elleri ile annesinin gözlerini çıkaran hiçbir kızı sevemez. Gitmelisin. Yedi yıl ülkeden ülkeye gezen bir ozan olmalısın, seni almamdan önce günahlarından temizlenmelisin.”

“Peki, bana parmağındaki yüzüğü ver ki, beni unutmadığımı bileyim.” der delikanlı, göz yaşları içinde. Kız parmağından yüzüğünü çıkarır ve ona verir. Delikanlı yüzüğü parmağına geçirir. Kılıcını kalkanını, yayını oklarını yere bırakır, giysilerini çıkarır,

bir dilencinin yırtık giysilerini giyer. Ozanların şarkılarını çaldıkları sazını omzuna alır ve yola koyulur. Kıza da şunları söyler, eğer yedi yıl sonra aynı gün dönerse, geri gelmiş demektir, eğer dönemezse ölmüş demektir, kız onun cenaze törenini hazırlamalıdır.

Delikanlı bütün dünyayı gezer, gitmediği şehir, gitmediği köy kalmaz. Böylece yedi yıl geçer. Kız gözleri dolu dolu yolunu bekler, ama hiçbir şey göremez. Nişanlısı gelmez. Yedi yıldan bir gün daha geçer, iki gün daha geçer. Nişanlısı gelmez. Kız cenaze törenini hazırlar.

Çevredeki dilencileri, körleri, dazlakları çağırır. Üç gün sonra halı yayılıp yemek hazırlanır ve yemeğe oturulur. Tam da ruhunun huzuru için içtikleri anda delikanlı gelir. Eşyası olmayan fakir bir ozanın geldiğini görürler. Onu da oturturlar ve önüne pilav koyarlar. Pilavın yarısını yer, parmağından nişanlısının yüzüğünü çıkarır, pilavın altına koyar ve aşçıya geri verir. “Yemeği götürüp kralın kızına verin ve hepsini yemesini söyleyin. Tek pirinç tanesi bile bırakmasın.” Aşçı yemeği kral kızına götürüp hepsini yemesini ve tek pirinç tanesi bile bırakmamasını söyler. Kız yer, yer ve yemeğin sonuna yaklaştığında birden tabakta bir şeyin ısıldadığını fark eder. Onu alır ve kendi yüzüğü olduğunu görür. Hemen ozanı çağırır. Onu gördüğü an tanır ve boynuna atılır. Şaşıran insanlar ağızları açık bakakalırlar.

O zaman nişanlısının geldiğini bildirir. Cenaze töreni düğün törenine döner.

Yedi gün yedi gece düğün yaparlar ve muratlarına ererler.

İyilik ve bereket burada, kötülük ve zarar, haksızın başında olsun.

ÜÇ AKILLI ERKEK KARDEŞ

Bir zamanlar bir kral yaşarmış. Kralın üç oğlu varmış. Kral ölümünden kısa bir zaman önce en büyük oğluna bir kılıç, ortanca oğluna iyi bir yüzük, en küçük oğluna da değerli bir yüzük vasiyet etmiş ve iki yüzüğü de kendi eliyle hazineye koymuş.

Masalımıza başlayalım, bakalım kardeşlerin başlarına neler gelmiş, görelim.

Kralın ölümünden sonra hazine açılır ve yüzüklerin olmadığı görülür. Kardeşlerin her biri diğerini hırsızlıkla suçlar ve birbirleriyle kavga ederler. Olayın mahkemeye gitmesi gerekmektedir.

Üç kardeş birlikte kendilerini yargılasın diye başka bir krala giderler. Yolda kardeşlerden biri “Buradan bir deve geçti” der. Diğer kardeş “Bu devenin orta dişi kopmuş” der. Üçüncü kardeş de “Devenin bir gözü kör.” der. Karşılarına devenin sahibi çıkar ve devesini görüp görmediklerini sorar. Biri “Devenin bir gözü kör mü?” diye sorar. Diğer de “Devenin orta dişi düştü mü?” diye sorar. Kayıp devenin sahibi bağırır: “Her şeyi bu kadar iyi bildiğinize göre devemi siz çaldınız. Devemi geri verin.” Kardeşlerden biri, “Bu deveyi çalan hırsız kim olabilir?” diye sorar. Diğer kardeş ise, “Her kim olsa da boyu kısa biri” der. Üçüncüsü de hırsızın sakalsız olduğunu, bir kardeş de hırsızın isminin Musa olduğunu söyler.

Devenin sahibi, yakalarına yapışır, “Her şeyi bu kadar iyi bildiğinize göre devemi ya siz çaldınız veya arkadaşlarınızdan biri

çaldı.” der. Onları yakalarından tutar ve kralın önüne mahkemeye götürür. Kral pazara gitmelerini, kısa boylu sakalsız Musa’yı bulmalarını, deveyi ondan alıp sahibine vermelerini emreder. Giderler ve kısa boylu sakalsız Musa’yı bulurlar yakasından tutarlar ve hırsız krala getirirler. Sakalsız adam deveyi getirip onlara verir ve vicdanını rahatlatır. Kardeşler gidip krala, deveyi adamdan alıp sahibine verdiklerini söylerler. Kral şaşkınlıkla delikanlılara sorar: “Hırsızın o adam olduğunu nereden bildiniz, oradan bir deve geçtiğini, devenin bir dişinin olmadığını ve bir gözünün kör olduğunu nereden anladınız?” Biri, “Bir gözünün kör olduğunu, yolun sadece bir tarafındaki otun yenmiş olmasından anladık.” der.”Bir dişinin olmadığını nasıl anladınız?” “Bunu da, düşen dişin altındaki otların durduğunu, diğer otların ise yenmiş olmasından anladık.” Pekiyi, sakalının olmadığını nereden bildiniz? “Bunu bilmeyi de gene bilgeliğimize borçluyuz.”

Kral bu kadar akıllı gençlerin gelmiş olmasına o kadar sevinir ki niçin geldiklerini bile sormaz. Adamlarına, onları götürmelerini ve yemek vermelerini söyler. Güvendiği kişilerden de kapıya gidip kulak kabartmalarını, kral hakkında söyleyeceklerini dinlemelerini ister.

En büyük kardeş der ki: “Çocuklar bu ekmekten bir ceset koku geliyor.” Ortanca kardeş, “Et köpek eti tadında” der. En küçük kardeş de, “Kral bir fahişenin oğlu. Ondan başka ne beklenir?” diye konuşur. Kapıyı dinleyenler giderler ve duydukları her şeyi krala anlatırlar.

Kral adamlarına ekmeğin nereden geldiğini araştırmalarını, hangi köyden, hangi tarladan buğdayın toplandığını bulmalarını söyler. Buğdayın geldiği köyü, tarlayı bulurlar ve bu tarlada bir adamın öldürüldüğünü ve gömüldüğünü öğrenirler. Kral koyunun da nereden getirildiğini öğrenmelerini ister. Adamlar gider, koyunun sahibini bulurlar, koyunun, kuzuyken annesi öldüğü için köpek yavruları ile beraber köpek sütü emdiğini öğrenirler.

Krala bütün bunları anlattıkları zaman kral kılıcını kuşanıp annesine gider, kılıcını çeker ve der ki: “Eğer gerçeği söylemez-

sen seni öldürürüm. Ben kimin oğluyum?” Annesi oğlundan korkar ve şöyle cevap verir: “Baban savaşa gitmişti. Savaştan rütbe sahibi bir adam geldi. Sen onun oğlusun.” Kral eve döner, divanına oturur ve bu kadar akıllı gençlere rastladığı için sevinir.

Ertesi gün kral ava gideceğini bildirir, kralla birlikte çok sayıda kişi ve kardeşler de ava gider.

At sürerler ve ağaçların da, suyun da olmadığı bir yere gelirler. Karanlık bastırır. Çadırları kurarlar. Kralın çadırı adamlarından yarım mil uzakta kurulur, yanında da kardeşlerin çadırı vardır.

Kral gençlere şunu söyler: “Bu gece her biriniz üç saat nöbet tutacaksınız.” En büyük kardeş üç saat nöbette kalır, sonra ortanca kardeşe gider ve “Kalk sıra senin, sen nöbet tutacaksın” der.

Ortanca kardeş de üç saat bekler ve sonra en küçük kardeşi çağırır. En küçük kardeş nöbette beklerken “Kralın başına ne gelecek?, bu akşam bir olay olacak” diye düşünür. Çadırın arka tarafına geçer ve çadırın etrafında dolanan büyük bir ejderha görür ki bu herhalde kralı öldürecektir. Kılıcını çeker ve ejderhayı iki eşit parçaya ayırır. Sonra eğer üç saat tamamlanmadan konuşursa hepsinin zarar göreceği aklına gelir. Elinde kanlı kılıcı kralın çadırına girer. Tam kılıcını temizlerken kral gözlerini açar ve elinde kılıçla delikanlıyı görür ve delikanlının kendisini öldürmek üzere olduğunu sanır. “Oğlum, sana ne yaptım ki beni öldürmek istiyorsun?” diye sorar. Çocuk hiç ses çıkarmaz.

Kral dışardaki nöbetçileri çağırır ve onu hapse attırır.

Kral düşünür: “Bugün kardeşlerden birinin idam edilmesini emredersem, diğer kardeşler akıllı kişiler olarak beni yargırlar. O halde onların fikrini sorarım ve onların hükmüne göre onu idam ettiririm.” En büyük kardeşi çağırır ve sorar: “Bir hizmetli efendisine kılıç çekerse ona ne ceza verirsin?” “Derisinin yüzölmesini hak eder, derisi göğsünden sırtına, sırtından göğsüne çekilerek öldürülür.” “O bunu hak eder mi?” diye sorar kral. “Bunu hak eder.” olur delikanlının cevabı.

Kral tekrar sorar: “Bunu hak eder mi?” “Bunu hak eder.” Bu-

nun üzerine kral üçüncü kez sorar: “Bunu hak eder mi?” Üç kere üst üste sorulunca, kral oğlu “Belki de kardeşimin başına bir şey geldi” diye düşünür, kardeşinin ortada olmadığını fark eder, ne olduğunu anlar ve der ki: “Kral senin gibi biri, bir kral ava gider, ağaçların ve suyun olmadığı kayaların arasında bir yere gelir ve orada kalır. Susuzluk hissettiğinde adamlarından su getirmelerini ister. Adamlar giderler ama su bulamazlar.

Bütün gece kral susuz kalır. Gün ağarır, hava aydınlanır, kral kalkar. Devamlı kolunun üzerinde tuttuğu çok sevdiği bir papağanı vardır. Papağanı koluna alır ve su aramaya çıkar. Gider, gider ve bir kayadan su damladığını görür. Yanına yaklaşır, altın tasını çıkarır ve damlaların altına tutar. Tas damla damla dolar. Kral içmek ister. O anda papağan kanatları ile vurur, tası döker ve kralın içmesine engel olur.”Papağan, bana nasıl zarar verdin!” der kral ve tası tekrar damlaların altına tutar. Tam tas dolmuştur ki, papağan kanatlarını açar, vurur ve tası devirir. Kral öfkelenir, papağanın kafasını koparır, kaynağı bulup içmek için kayanın üzerine çıkar. Yukarda bir ejderhanın cesedinin yattığını ve yağının kayadan aşağı damladığını görür. Kral elleri ile dizlerini döver. “Yazık oldu papağan, sen benim içip ölmemi engelledin, bense seni öldürdüm.” der.

Delikanlı krala döner ve der ki: “Kral eğer sen de kontrol etmeden hizmetline bir şey yaparsan onun acısı her zaman kalbinde kalır.” “Sana teşekkür ederim. Git ve dinlen. Ben de biraz dinleneceğim.” der kral. Kralın yüreğine biraz su serpilir, başını yastığa koyar ve biraz uyur. Uyanınca, “Bana kılıç çekenin ortanca kardeşini getirin.” emrini verir. Delikanlı gelince kral sorar: “Bir hizmetli öldürmek üzere efendisine kılıç çekerse cezası ne olmalıdır?” “Onu parçalara ayırıp öldürmek, Kral.” der ortanca kardeş.

“O böyle bir ölümü hak etmiş midir?” “Evet, hak etmiştir.” Kral iki kere daha “Hak etmiş midir?” diye sorar. O zaman ortanca kardeş şüphelenir. “Belki de bu hükmü benim kardeşime karşı alıyor.” diye düşünür. Kardeşinin ortada olmadığını fark

eder ve der ki: “Kral benzer bir durumu hatırlıyorum. Bunu sana anlatıp sonra da fikrimi söyleyeceğim.” Kral, “Anlat, anlat da bileyim.” der. Delikanlı anlatır: “Bir kralın çok sevdiği bir bülbülüdür. En güzel bahçesinde otururken bülbül bir dizine, bir omzuna konar, onunla oynar. Bülbül birden dizinden bir ağaca uçar, geri döner ve tekrar kralın dizine konar. Kral “Nereye uçtun, bülbül?” diye sorar. Bülbül cevap verir: “Amcam geldi, oğlunun düğünü var, beni de davet etti, düğüne gitmem için senden izin almamı söyledi.” “Ey bülbül, düğüne gidersen bana nasıl bir hediye getireceksin?” “Amcam bana ne verirse onu getiririm.” “O zaman uç, sana izin veriyorum.” der kral.

Kuş uçar gider, yer içer, döneceği zaman amcasına sorar: “Bana kral için ne hediye veriyorsun?” Amcası cevap verir: “Krala hediye olarak bu üç tohumu götür, bunlar ölümsüzlük elmasının tohumlarıdır. Bu tohumlarla ne yapacağını sorarsa ona şunu söyle: Bu tohumları eksin. Üç elma ağacı yetişecektir. Herbiri bir elma verir. Fakat elmaların yere düşmesine izin vermemelidir. Elmaları koparıp yiyen tekrar gençleşir.”

Bülbül uçar, geri döner, kralın dizine konar. Kral onu “İyi günler, bülbül” diye selamlar ve sorar: “Bana ne hediye getirdin?” Bülbül gagasından üç tohumu çıkarıp kralın dizine koyar ve anlatır: “Bu üç tohumu amcam verdi ve şunları söyledi: Tohumları ek, herbiri bir ağaç olup bir elma verir. Dikkat et ki olgunlaşan elmalar yere düşmesin. Dalından koparılan elmaları yiyen gençleşir. Fakat elmalar yere düşerse yiyeni öldürür. Kral da tam bunu ister. Bir elma yiyip gençleşmek.

Bahçevanı çağırır ve ona tohumları verir. Tohumları ekmesini, meyvaların olduğu akşam ise oradan uzaklaşmasını söyler. Bahçevan tohumları alır, eker, ağaçlar yetişir, herbiri bir elma verir. Fakat o gece bahçevan oradan uzaklaşmaz, meyvaların olgunlaşmasını bekler ki bir tabağa koyup krala götürsün. Elma ağacına bakarken birden bir elma yere düşer. Bahçevan fırlar, elmayı yakalar, bir tabağa koyar ve krala götürür. Kral pazara birini göndererek oradaki çok yaşlı bir adamı getirir ve ona yemesi

için elmayı verir. Adam elmayı yer, şişer ve patlar. Kral bülbüle çok kızar, “Yazık bülbül, sen benim hayatımın düşmanısın.” der ve bülbülün boynunu koparır atar.

Bahçevan olgunlaşan başka bir elmayı dalından keser, krala getirir. Kral getirdiği elmayı kendisinin yemesini emreder. Bahçevan elmayı yer, genç bir delikanlıya dönüşür. Kral, “Nasıl oldu da ilk elma yaşlı adamı öldürdü, ikincisi seni gençleştirdi?” diye sorar. “İlki yere düşmüştü, onu hemen yerden aldım, yerde kalmaması gerektiğini düşündüm, ama insana zarar vereceğini bilmiyordum. Bunu ise kendi elimle dalından kestim, sana getirdim. İstersen sana bir elma daha getiririm, yersin.” Kral gidip getirmesini emreder. Bahçevan elmayı getirir, kral yer ve gençleşir. Kral dizlerini döver, başını döver ve yakını: “Sana niçin inanmadım da seni öldürdüm, bülbül? Sen de ona inanmadığın için hizmetline zarar verirsen pişman olursun.”

“Teşekkür ederim” der kral, “İçim biraz rahatladı. Git dinlen. Ben de biraz dinlenmek istiyorum.” Başını yastığa koyar. Zaman geçer ve gün ağarır. Nöbetçileri çağırır ve “Benim en sevgili hizmetlimi çağırın, ne olduğunu öğrenmek istiyorum.” der. Adamları gidip delikanlıyı getirirler. Kral sorar: “Oğlum, bu neydi, niçin kılıcını siliyordun, beni öldürmek mi istiyordun?” “Kral git ve düşmanını kendi gözlerinle gör.” Kral çadırdan çıkar, delikanlı onu götürür ve ejderhayı gösterir. Kral parçalanmış büyük bir ejderha görür. Şaşırır ve sorar: “Neden bunu bana o zaman hemen söylemedin?” Delikanlı cevap verir: Üç saat konuşmamam gerekiyordu. Konuşmaya başlasaydım hepimiz mahvolurduk. Kral çok sevinir ve üç kardeşi de ödüllendirir. Kral beraberindekilerle eve döner, divanına oturur, kardeşleri yanına çağırır ve kendisine niçin gelmiş olduklarını sorar.

Kardeşler krala babalarının mirasını anlatırlar ve derler ki: “İki değerli taş hazineden kayboldu. Sen onların hangimizde olduğunu bulacaksın.”

“Oğullarım, ben de size benzer bir öykü anlatayım” der kral. “Bir zamanlar fakir bir genç adam zengin bir prensin kızına

aşık olur. Kız oğlanı, oğlan kızı ister. Bir gün delikanlı kıza aşklarının anlamsız olduğunu, kendisinin fakir, kızın babasının ise çok zengin olduğunu, kızını kendisine vermeyeceğini anlatır ve kızdan uzaklaşır. Yakın bir köyden gelen başka bir prens, kızı oğluna ister. Babası da kızı verir. Fakir delikanlı kızın nişanlandığını öğrenince kıza gelip der ki: “Görüyorsun, babanın seni bana vermeyeceğini söylemişim, seni prensin oğluna verdi.” Kız cevap verir: “Üzülme, yemin ettim, ilk gece sana geleceğim, sonra dönüp prensin oğlunun karısı olacağım.” Düğün yapılır ve kız damadın köyüne götürülür. Tören bitip delikanlı kızın yanına gelince kız ağlamaya başlar. Damat, “Niçin ağlıyorsun, neden memnun değilsin?” diye sorar. Kız cevap verir: “Yakınmak için sebebim yok, sadece genç bir adama aşıkken, önce ona gideceğime ve sonra dönüp senin karın olacağıma, tanrının önünde yemin ettim.” “Ağlama, yemin ettiğine göre seni akşam ona göndereceğim, orada kal ve sabahleyin geri dön.” Adamlarına bir at hazırlamalarını emreder, gelini getirir ve der ki: “Otur ve at sür, bu gece onda kal, ama sabahleyin geri dön.” Kız ata atlar ve yola koyulur. Karşısına haydutlar çıkar. Tören kılığında bir gelinin at sürdüğünü görürler ve kızı kaçırmak isterler. Fakat haydutların başı kılıcını çeker ve bağırır: “Sabırlı olun, bir kız gelin gibi giyinip gece yola çıkmışsa, bu işte bir iş var.” Sonra kıza sorar: “Kızım, niçin gece yalnız başına yoldasın? Korkma ve cevap ver!” “İlk gece sevgiliime gideceğime ve sabahleyin de geri dönüp nişanlımın karısı olacağıma yemin ettim.” “Görüyor musunuz? Kız tanrının huzurunda yemin ediyor ve yeminine sadık kalıyor, böyle bir kıza nasıl dokunabilirsiniz?” der haydutların başı. Önden at sürerler ve kızı delikanlının evinin önüne kadar getirirler. Delikanlı da uyuyamayıp kapının önünde gidip gelmektedir. Kızı görünce şaşırır ve sorar: “Nişanlın seni böyle gelin kılığında bana nasıl gönderebildi?”

“Çok ağladım ve önce sana gelmeden karısı olmayacağıma yemin ettiğimi söyledim.”

“Sen yeminine sadık kalıyorsan, nişanlın da buna uyuyorsa,

ben de seni dokunulmamış olarak ona götüreceğime yemin ediyorum.” Atı yularından tutar, kızı köyüne götürür ve kapıyı çalar. Damat da uyumamaktadır, kapıyı açar ve sorar: “Sen kimsin?” “Ben senin sadık kardeşimim. Sen bana nasıl gelini dokunulmamış olarak gönderdinse, ben de onu sana dokunulmamış olarak geri veriyorum. Bu andan itibaren sen benim kayınbiraderimsin, o da benim kızkardeşim.” Bunun üzerine prensin oğlu, “Madem ki sen bu kadar şeref sahibisin, bana nişanlımı geri getirdin, ben de sana kızkardeşimi eş olarak veriyorum.” der. Böylece o da, kayınbirader olur.

Bunun üzerine kral kardeşlere sorar: “Siz olsaydınız ne yapardınız?” En küçük kardeş, “Davranışlarını beğendim.” der. Ortanca kardeş de beğendiğini söyler. En büyük kardeş ise, “Haydutların yerinde olsaydım, kızı kaçırdım, benim karım olurdu.” der.

Kral hükmünü açıklar: “Sen çok hırslısın. Yüzükleri sen aldın. Git ve yüzükleri geri ver, krallığında hükmet.”

Gökten üç elma düşer, biri anlatana, diğeri onu bulana, üçüncü de dinleyene.

KIRMIZI BALIK

Bir zamanlar bir krallıkta yaşlı bir kadın yaşarmış. Kadının çok tembel bir oğlu varmış. O kadar tembelmiş ki, altına yaparmış ve yaşlı kadın temizlermiş.

Şimdi izleyelim, bakalım bu tembel oğlanın başına neler gelmiş.

Sonbaharda, soğukta köylüler arabalarla odun getirmeye giderler. Yaşlı kadın da iyi bir öküz koşumuna sahiptir ve çiftçilere rica eder: “Arabama öküzleri koşarım, oğlumu da arabaya bindiririm, onu da alın, yeteri kadar odun kesince eve getireceği kadar odun da ona yükleyin.” Öküzleri arabaya koşar, adamlar arabayı alır giderler. Kralın sarayına gelirler. Arabaya koşulu öküzler oradaki nehre girerler ve bir öküzün bacağına kırmızı bir balık da kıyıya gelir.

Çocuk balığa seslenir: “Ey balık, herhalde bulunduğun yer sana çok dar geldi ki, sudan karaya çıktın.” Kralın kızı balkondan bakmaktadır. Adamlar da çocuğa, “Bu balığı al, onu götürür yeriz.” derler. Çocuk, “Yani arabadan inmem mi lazım?” der ve balığı bir sopa ile suya atar. Balık suda ayağa kalkar ve der ki: “Beni suya attığın için, tanrı şahidim olsun ki, ne istersen yerine getireceğim.” Balkondan bakan kralın kızı olanları görür ve “Bu bozguncuyu suya atın.” der. Buna çok sinirlenen çocuk şöyle seslenir: “Kırmızı balık, rica ederim, bu kız hamile kalsın.” Kız hemen hamile kalır. Annesi kızının hamile olduğunu fark eder,

kralı çağırır ve ona kızın durumunu gösterir. Kral, “Ona yapacağımı görürsün.” der. Annesi de kızına “Haydi bana itiraf et, kimden bu çocuk?” diye sorar. Bir süre sonra kız bir erkek çocuk doğurur.

Kral kızının doğurduğunu görünce bütün ahaliyi çağırır ve emreder: “Bu kızı çocuğu ile balkona götürün.” Herkese bir elma verin “Bu elmaları öyle bir atın ki, biri kıza, biri de çocuğa rastlasın.” der. İnsanlar neşeyle elmaları kıza fırlatırlar. Fakat hiçbiri isabet ettiremez. Kral çok sinirlenir, “Bakın şehirde başka biri daha var mı?” diye sorar. Cevap verirler: “Yaşasın kral, yaşlı bir kadının evinde bir delikanlı var ama çok tembel, onu buraya getirmek mümkün değil.”

Kral, ne olursa olsun onun getirilmesini emreder. Giderler, çocuğu zorla getirirler. Kral ona iki elma verir ve birini kıza, birini çocuğa atmasını söyler. Çocuk bir elma alır atar, elma kızın alnına rastlar. İkinci elmayı atar, o da çocuğa rastlar. Kral ahaliye seslenir: “Görüyorsunuz, siz isabet ettiremediniz, ama o bunu başardı. Bu onun işi olmalı. Çocuk ondan. Hemen bir manda ve bir kasap getirin.” Gider getirirler. Kral kasaba mandayı kesmesini söyler. Kasap mandayı keser ve derisini çıkarır. Sonra kral bir katran yakıcı çağırır ve ona şunu söyler: “Bu kızı, çocuğunu ve bu delikanlıyı manda derisinin içine koy ve deriyi sıkıca dik. Adam söyleneni yapar. Kral onları dört gence verir ve “Bunları alın, falanca yere götürün, güneşe bırakın ve gelin.” der. Kralın emri yerine getirilir. Manda derisi içindekilerle beraber güneşin altında bırakılır. Güneş deriyi kurutur ve deri içindekileri sıkıştırır. Kız çocuğa, “Delikanlı, herhalde sana yardım eden biri var, yoksa ben hamile kalmazdım, haydi ona rica et de bu deriden dışarı çıkalım, aksi halde güneş bizi sıkıştırarak ve öleceğiz.” der. Çocuk yapamayacağını söyler. Kız yalvarmaya başlar Çocuk sonunda, “Of, Kırmızı balık, bizi bu dar yerden kurtar.” diye seslenir. Anında deri yırtılır ve dışarı çıkarlar. Kız, “Açlıktan ölüyorum, sen de acıkmış olmalısın, ne olursa olsun, yemek iste de yiyelim.” der. Çocuk, “Kırmızı balık, yemek gelsin de yiyelim.”

der. Anında yemek gelir ve karınlarını doyururlar. Kız çocuğa, “Ey delikanlı, sende bu kabiliyet olduğuna ve biz burada açıkta yersiz yurtsuz çaresiz kaldığımıza göre, rica et de bize kral sarayı gibi bir saray yapılsın, şimdi o eksik.” der. Çocuk rica eder ve anında saray hazırdır. İçine girerler ve rahatça yerleşirler. Kral sabahleyin kalkar ve ilerde kendisinininkinden daha iyi bir sarayın durduğunu görür. İki güvenilir adamını çağırır ve “Gidip bakın, bu nasıl bir saray ve içinde kimin oturduğunu öğrenin, bana havadis getirin.” der. Adamlar giderler ve orada bir delikanlı ile bir kadın görürler. Geri dönerler ve krala anlatırlar: “Yaşasın kral, böyle bir karın olsaydı, dünyada daha başka ne isterdin?” Kral sorar, “Ey nazırlar, bu kadının erkeği yok mu?” “Var”, derler, “O kadından da iyi.” “Madem öyle söylüyorsunuz, o halde kalkın, ordumuzla oraya gidelim ve bakalım.” Kalkar yola çıkarlar. Giderler ve içerde gerçekten yakışıklı bir delikanlı görürler. Kız delikanlıya, “Kral ordusu ile geldi, ondan tabak ve yemek ve herkese de birer altın kaşık iste.” der. Delikanlı ister ve her söylediği gerçekleşir. Yemek yendikten sonra kız delikanlıdan, bir altın kaşığın kimse fark etmeden kralın fesinin altına girmesini ister. Delikanlı bunu balığa söyler ve altın kaşık kralın fesinin altına girer. Delikanlı tabakları toplamaya başlar. Kız bağırır: “Bir kaşık eksik.” Kral ordusunda arama yapılmasını emreder. Fakat kaşık kimsede bulunmaz. Kız öne doğru çıkar ve krala der ki: “Senin bilmen gerekir. Sen bana bu çocuğun bir erkekten olduğunu söyledin. Peki o halde masa örtüsünden kaybolan kaşık kimde?” Kral, “Kaşığın kimde olduğunu biliyor musun?” diye sorar. Kız cevap verir: “Yaşasın kral, bundan hoşlan veya hoşlanma, ama kaşık senin fesinin altında.” “Sen ne söylüyorsun, kız?” der kral. “Fesini kaldır, eğer kaşık orda değilse beni cezalandır.” der kız. Kız bunu söyler söylemez kral fesini kaldırır ve kaşık aşıya düşer.

Kız bunun üzerine şunları söyler: “Yaşasın kral, kaşığı oraya koyan benim de hamile olmamı sağlayabilir, yoksa bunu yapamaz mı?” Kral cevap verir: “Kız, beni aldatmaya cesaret mi edi-

yorsun? Eğer yapabiliyorsanız gece sarayınızı benim sarayımın yanına taşıyın. Bunu başarırırsanız, sizi kendi elimle evlendiririm, başka çocuğum da olmadığına göre size tahtımı da bırakırım. Kız, “Tamam” der, “Kral eğer bunu başaramazsak ikimizin de başını al.” Kız kral için bir yatak hazırlar ve “Burada uyu, ne zaman kalkarsan, sarayın nerede olduğuna bak.” der. Kral yatar ve uyur. Kalktığı zaman etrafa bakar ve sarayın kendi sarayının yanında olduğunu görür. Şimdi kral delikanlının kudret sahibi olduğunu ve kızının suçsuz ulduğunu anlamıştır. Tatmin olur, onları evlendirir ve krallığını delikanlıya verir.

Onlar muratlarına ererler, ne istediğini bilenler de muratlarına ersinler.

Gökten üç elma düştü. Biri bana, biri yazana, biri de dinleyene.

HİNDİÇİNİ İMPARATORUNUN KIZI

Bir zamanlar bir kral yaşarmış. Kralın bir oğlu varmış ve her gün dağlara ava gider ve yolu bir çobanın evinin önünden geçermiş. Çobanın üç kızı da, kralın oğlu geçerken dışarı çıkıp evin önüne gelirlermiş.

Artık masalımıza başlayalım ve neler olacak görelim.

Kralın oğlu evlerinin önünden geçerken, en büyük kız şunu söyler: “Kralın oğlu benimle evlenirse, ona öyle bir halı doku- rum ki, bütün ordusu halının üzerine otursa halının yarısı boş ka- lır.” Ortanca kız şöyle der: “Eğer kralın oğlu benimle evlenirse ona öyle bir yemek hazırlarım ki, bütün dünyada bir eşi olmaz.” En küçük kız da şöyle konuşur: “Eğer kralın oğlu benimle evle- nirse, ona iki çocuk doğururum, birinin altından tırnakları olur, diğ- erinin de altından başı olur.”

Kralın oğlu üç kızkardeşi de alır ve onlarla evlenir. Bir gün kralın oğlu, “Kadın, ne oldu, bana halıların halısı bir halı doku- yacaktın, niçin sanatını göstermedin?” der. En büyük kız cevap verir: “Kral oğlu, ben bir çoban kızıyım. Ben baba evimde keçi- ler ve koçlar gördüm. Yün ve pamuk mu gördüm ki sana halı do- kumasını öğreneyim?” Kralın oğlu ortanca kızkardeşe de, “Ve- zirler, nazırlar adamları ile bize geliyorlar, çokça yemek hazır- la.” der. Cevap, “Ah, ben de bir çoban kızıyım. Ben hazır şeyler yemeye alıştım. Yemek yapabilir miyim hiç?” olur.

Bir gün kralın oğlu düşmanlarına karşı savaşa gider. Savaş

bir yıldan fazla sürer. Dokuz ay, dokuz gün, dokuz saat, dokuz an geçtikten sonra en küçük kızkardeş, biri kız, biri oğlan iki çocuk doğurur. Kızın altın tınakları, oğlanın da altın başı vardır. Diğer kızkardeşler kıskanırlar, kralın oğluna bir mektup yazarlar, mektupta, “Düşün bak, kızkardeşimiz iki köpek yavrusu doğurdu. Şimdi artık haberin oldu, ne yapacağımıza karar ver.” derler. Kralın oğlu mektupta şu cevabı verir: “Köpek yavrularını yok edin, annelerini ise zincire vurun, götürüp krallık divanının kapısına bağlayın, her geçen yüzüne tükürsün, küfretsin, hakaret etsin.”

Kızkardeşler en küçük kardeşlerini zincire vururlar, boynuna bir zincir asarlar, götürüp krallık divanının kapısına bağlarlar. Önünden geçenler kıza tükürür, küfreder, hakaret ederler.

Kızı ve oğlanı bir sandığa koyup kapağını kapatırlar ve sandığı nehre atarlar. Sandık nehrin akıntısı ile denize ulaşır, sonra da kıyıya gelir. Deniz kıyısında yaşlı bir adamla karısı yaşarlar.

Bunlar sandığı denizden çıkarırlar, açarlar ve bir kızla bir oğlan görürler. Kızın altın tınakları, oğlanın da altın başı vardır. Yaşlı adamla kadının çocukları yoktur. Çocukları alıp büyütürler, sonra da ölürler. İki kardeş yalnız başlarına kalırlar. Oğlan kendine ok ve yay bulur, her gün dağlara ava gider, avlandıklarını eve getirir ve böylece yaşarlar.

Bir gün kralın oğlu da dağlara ava gider, bir ceylan görür, ardından koşar, nerdeyse yakalarken birden altın saçlı genç bir delikanlının ceylanı yakalayıp aldığını görür. Şaşkınlıktan kralın oğlunun ağzı açık kalır, boş ellerle eve döner ve karılarına olanları anlatır. Kadınlar birbirlerine şaşkınlıkla bakarlar ve “Bu bizim kızkardeşimizin oğlu olmalı, ne yapalım?” derler. Yaşlı bir sihirbaz kadın bulurlar, ona meseleyi anlatırlar, bir avuç dolusu altın verirler ve “Al bunu da git, bu delikanlının kaldığı yeri bul, onu hile ile öyle bir yere gönder ki oraya girmek mümkün olsun ama çıkmak mümkün olmasın.” derler.

Yaşlı kadın eline bir sopa alır, yola koyulur, uzun süre arar ve delikanlı ile kızın evini bulur.

Kız evde yalnızdır. Kadın içeri girer. “Günaydın, çocuk.” “Günaydın, tanrı seninle olsun, büyükanne, eğer iyilikle geldiy-sen.” “İyilikle, neşeli kız, sevgili kuzucuğum.” “Sevgili büyükanne, buraya nasıl geldin?” “Çocuğum, yolumu şaşırdım. Evi-nizi görünce de içeri girip bakayım, kim var, kim yok dedim. Sen niçin yalnızsın. Korkmuyor musun?” “Korkarım, niçin korkmayayım ki? Erkek kardeşim dağlara ava gitti. Akşam olana kadar evde yalnız kalırım. Kimseyi görmem. Biz burada köyler-den şehirlerden uzakta oturuyoruz. Kapımızı kimse çalmaz.” “Büyükannenin sana canı feda, ben kızıma akıl vereyim. Erkek kardeşine söyle, sana şarkı söyleyen ağacın dalını getirsin, kapı-nın önüne diksın, büyür, sürgün ve yaprak verir, rüzgâr estiği za-man da dalları sürgünleri ses çıkarır, şarkı söyler, sen de bunu duyarsın, sevinirsin, genç ruhun da sararıp solmaz, yalnızlıktan kurtulursun. Çocuk, senin için canımı veririm.” der kadın.

Yaşlı kadın kalkıp gittikten sonra, kız düşünceye dalar, yüzü kararır ve hüznü bir hal alır.

Akşam kardeşi gelince onu karşılamaz. Çocuk gelir, kızkar-deşine bakar ve şaşırarak der ki: “Sevgili kardeşim, niçin böyle hüznölüsün. Ne oldu?” “Sen evden çıkıp dağlara yarlara gidiyor-sun, bir çok vahşi hayvan görüyorsun, senin gönlün rahat, bense akşama kadar evde yalnız oturuyorum, benim içim sıkılıyor. Git bana şarkı söyleyen ağacın dalını getir, onu kapının önüne dike-rim, büyür, sürgünlenir, yapraklanır, rüzgâr esince sürgünler yapraklar bülbül gibi şarkı söyler, benim de içim açılır.” Ertesi gün delikanlı kalkar, yola koyulur, az gider, uz gider, iki yolun kesiştiği yerde oturan yaşlı bir adama rastlar. “Günaydın, baba-cık” der çocuk. “Günaydın oğulcuk, nereye gidiyorsun?” “Şarkı söyleyen ağacın dalını kızkardeşim için almaya gidiyorum. Onu kapının önüne dikerim. Dallar sürgün verir, yaprak verir, rüzgâr esince de dallar ve yapraklar bülbül gibi şarkı söyler, kızkarde-şim de neşelenir.” “Ay oğulcuğum, sen ve kızkardeşin bir cadı kadın tarafından aldatılmışsınız. Şarkı söyleyen ağacın dalını al-mak o kadar kolay bir iş değil. Bir çok kişi gitti ve geri dönmedi.

Yol bu. Gidiş var, dönüş yok. Beni dinle ve geri dön.” “Hayır, babacık, geldim, gitmek zorundayım. Başka türlü mü mümkün değil.”

“Öyleyse o yoldan gitme, bu yoldan git. Bu yoldan gidersen yüksek bir dağ görürsün. Bu dağda bir orman vardır ve bu ormanda da şarkı söyleyen ağaç bulunur. Ona ulaştınca bir dal kopar ve koşmaya başla, bütün ağaçlar konuşmaya başlar ve arkandan “Bir dünyalı geldi ve ateşliyi götürdü” diye bağırırlar. Sen katiiyen geriye dönme, arkana bakma, öyle yaparsan taş dönersün.”

Delikanlı gider, gider, şarkı söyleyen ağaçların ormanına ulaşır, bir dal koparır ve koşmaya başlar. Ağaçlar arkasından bağırırlar: “Bir dünyalı geldi ve ateşliyi götürdü.” Çocuk geri dönmez, dalı sıkıca tutar ve kızkardeşine götürür, dalı kapının önüne diker, bir ağaç yetişir, sürgünler ve yapraklar verir, rüzgâr esince de bunlar güzel sesler çıkarırlar, kızkardeşi de sevinir.

Delikanlı tekrar okunu ve yayını alır, dağlara ava gider, kralın oğlu tekrar çocuğa rastlar, bir ceylanı kovalarken delikanlı ceylanı yakalar, kralın oğlu eli boş eve döner ve karılarına her şeyi anlatır. Kadınlar kaşlarını çatırlar ve “Bu bizim kızkardeşimizin oğlu olmalı.” derler.

Yaşlı kadını çağırırlar ve şunu söylerler: “İki gözün de kör ola yaşlı kadın. Çocuk geri döndü. Al bir avuç dolusu altın. Git ve oğlanı kızkardeşinin eliyle öyle bir yere gönder ki, bu yere gidiş olsun ama bu yerden dönüş olmasın.” Yaşlı kadın, elinde sopa beli bükük kızın evine gider. “Günaydın sevgili kızım, nasılsın, sıhhatte misin?” “Tanrı seninle olsun, kıymetlim, bin kere hoş geldin. Krallığın bir kısmı senin ola, söylediğin gibi kardeşim gitti, şarkı söyleyen ağacın dalını getirdi, kapının önüne dikti, ağaç büyüdü, dalları sürgünleri, yaprakları oldu, rüzgâr esince ses çıkardılar, mırıldandılar, kalbim ferahladı ve eskisi gibi hüznü değilim. Fakat kıymetlim, ne de olsa bir insanla konuşmak başka, ağacın hışırdaması başka bir şey.” “Nasıl da tam doğruyu söyledin, çocuk? Gerçekten, bin tane şarkı söyleyen ağaç da ol-

sa, bir insan bin tane bülbül de dinlese, bu insanın yüreğine inmez, insanın bir arkadaşı ihtiyacı vardır ki, birbirleri ile konuşabilsinler, sevgili diyebilsinler ve insan kalbi canlansın. Kardeşine söyle, hindiğini imparatorunun kızını getirsin, onunla evlensin, kendisi dağlarda ava gittiği zaman siz de gelinle sohbet edersiniz, sevinirsiniz, şarkı söyleyen ağacın hışırtılarına da doyarsın. Haydi bol şans, ben gidiyorum.”

Yaşlı kadın gider, kız tekrar hüzünlenir, başı düşer, kardeşi geldiği zaman onu karşılamaya gitmez, gülmez. “Ey sevgili kardeşim, ne oldu, niçin bu kadar zgnsn?” “Şarkı söyleyen ağacı ne yapayım? Hışırtılarından bıktım. Git ve hindiğini imparatorunun kızını getir, onunla evlen, o benim arkadaşım olsun, sen ava gittiğin zaman biz birbirimizle konuşuruz ve gönlümüz açılır.

Kızkardeşinin hatırına delikanlı tekrar yola düşer, gider, gider ve tekrar yaşlı adama rastlar.

“Günaydın, babacık?” “Günaydın oğulcuk, bu sefer nereye gidiyorsun?” “Kızkardeşime arkadaş olsun, birbirleri ile konuşsunlar, kızkardeşimin içi açılsın diye hindiğini imparatorunun kızını almaya gidiyorum. Kardeşim şarkı söyleyen ağaçtan bıktı.”

Yaşlı adam güler.”Sen de, kızkardeşin de bir sihirbaz tarafından aldatılmışsınız. Oğulcuk, hindiğini imparatorunun kızı bir sihirbazdır, ona giden herkesi kuru taş a çevirdi, toprağa gömdü. Gel beni dinle, gitme, yazık sana, ruhunu kurban etme. Ona gidip de uzaktan, “Bayan Çin Prensesi” diye seslenene, ancak “Evet, sevgili” diye cevap verirse, o kişı hayatta kalır, “Canın cehenneme derse, o kişı taş a dönüşür, onu alır, toprağa gömer.”

“Hayır babacık, başka türlü olmaz, gitmem lazım, İnsanın yazısında ne varsa o olur.” Çocuk yola koyulur ve gider. Az gider, uz gider nihayet, hindiğini imparatorunun bulunduğ u şehre ulaşır. Prensesin bulunduğ u yere yaklaşır, dağın eteğinde durur ve “Bayan Çin Prensesi” diye seslenir. İçerden bir ses yükselir: “Canın cehenneme”. Delikanlı bir taş a dönüşür, onu götürüp diğ er genç adamların yanına gömerler. Üç gün geçer, prenses delikanlının mezarına bakmak için gelir, mezarların çevresinde yedi

kere dolaşır, delikanlının altın saçlarının mezar taşının üzerinde durduğunu görür ve mezardan bir ses yükselir: “Bayan Çin Prensesi” Kız yedi kere cevap verir: “Sevgili, sevgili” Tanrının arzusuna uyarak delikanlı hayata döner, mezardan çıkar ve kızla birlikte eve gider. Bu kız bir sihirbazdır. Fakat onun kesin yazısı da, altın başlı çocuğun karısı olmaktadır. Delikanlı ve kız evlenirler, bir çok mal, mücevher, ziynet eşyası alırlar, delikanlının evine gelirler, orada evlerini düzenlerler, bir bahçe ve bir kavun tarlası yaparlar, bir tarafta şarkı söyleyen ağaçlar bülbül gibi ses çıkarırlar, Çin prensesi de görümcesi ile sohbet eder, kızkardeşin gönlü açılır, neşelenir.

Delikanlı yayını ve okunu alır ve dağlara ava gider. Kralın oğlu da avlanmak için dağlara gider. Altın başlı çocuğu görünce yanına gider, elini tutar ve “Sen iki kere benim avımı aldın, benim kalbim de sana bağlandı. Ben kralın oğluyum. Yarın sabah şehre gel, bizim evi sor, içeri gir, kimseden korkma, buluşalım ve bir süre birlikte olalım.” der. Delikanlı eve gelir ve karısına, prensese olanları anlatır. “Kralın oğlu ile karşılaştım. Beni evine davet etti. Geri çeviremedim. Yarın gidiyorum.”

Kralın oğlu da eve gidip karılarına anlatır: “Dağlarda altın başlı bir delikanlı gördüm. Onu davet ettim. Yarın sabah bize gelecek. Yemek hazırlayın. Hep beraber yer, içeriz. Gözlerimiz altın saçlarında gezinsin. Buna bakmaya değer.” Kadınlar birbirlerine bakarlar ve derler ki: “Biz mahvolduk, eğer bu bizim kızkardeşimizin oğlu ise, tanrı korusun, sırrımız açığa çıkarsa, bu bizim sonumuzun geldiği gün olur.” Giderler, çocuk yürürken içine düşsün diye salonda büyük bir çukur açılmasını emrederler ve üzerini halılarla örterler, onu öldürmek için kılıç getirtirler. Yesin ve ölsün diye çocuğun önüne getirilecek iki yemek kabına da zehir atarlar. Çin prensesi kocasına şunu söyler:

“Giderken yanına tazını al, tazının gittiği yoldan, onun arkasından git, sana yemek getirdikleri zaman bir parça tazıya at, eğer o yerse, sen de yersin, o yemezse, sen de yemezsin. Kraliyet divanının önünden geçerken, zincire vurulmuş, boynunda da

bir zincir olan bir kadın göreceksin, her gelen yüzüne tükürür ve gider. Sen tükürme, o seni dünyaya getiren sevgili annendir, önüne bir elma koy ve git. Delikanlı kralın oğluna gider, her şeyi prensesin ona söylediği gibi yapar ve bir zarar görmeden geri döner. Ayrılırken kralın oğluna rica eder: “Sen de yarın sabah vezirleriyle, nazırlarınla bana misafir gel, bir süre beraber olalım.” Kralın oğlu, vezirleri ile, nazırları ile, adamları ile delikanlıyı ziyarete gider, yerler, içerler, altın tınaklı kızı, altın başlı delikanlıyı gördükleri zaman içleri sıkışır, kralın oğlu ise kalbi yarılıp da içine delikanlı ve kızkardeşi oturtulmuş gibi olur. Yemeklerini yerler ve yan tarafa otururlar. Çin prensesi bir tepside altın bir horoz getirir, önüne de kavrulmuş buğday tanesi koyar. “Yaşasın kralın oğlu, senden rica ederiz, horoza taneleri toplamasını emret” der. Kralın oğlu sorar: “Altın bir horoz tane toplar mı? Bu mümkün mü?” “Altın bir horozun tane toplaması gerçekten mümkün değildir. Pekiyi, bir kadının dünyaya köpek yavru- ları getirmesi mümkün mü? Altın tınaklı bu kız senin kızın, bu da senin altın başlı oğlun. Senin en genç karın bir zamanlar söylemişti. “Eğer kralın oğlu benimle evlenirse ona iki çocuk doğururum, biri altın tınaklı, biri altın başlı.” Senin karıların seni bugüne kadar aldattılar. Zavallı kızkardeşleri boynunda bir zincirle kapıya bağlı duruyor. Her geçen de yüzüne tükürüyor.”

Kralın oğlu ayağa kalkar, oğlunu ve kızını yanaklarından öper, prensesi, oğlunu ve kızını alır, eve gelir, karısını zincirle- rinden kurtarır, diğer iki kızkardeşin bir atın kuyruğuna bağlan- malarını emreder ve atı dağlara ve yarlara salar. Kadınlar taşlara kayalara çarparlar ve bin parçaya bölünürler.

AY VE GÜNEŞ

Bir zamanlar bir kral yaşarmış. Bu kralın bir oğlu varmış.

Kralın oğlu bir gece rüyasında ayın ve güneşin önünde selam vererek eğildiklerini görmüş.

Kalkmış ve bu rüyayı annesi ve babasına anlatmış.

Sonra ne mi olmuş? Masalımızı izleyelim, görelim.

Rüyayı dinleyen babası oğluna şunu söyler: “Bunun anlamı senin aklına kral olmayı koyduğundur. Biz de senin önünde eğiliyoruz.” Kral bu durumda oğlundan kurtulmak ister. Anne de bunu anlar ve hemen bir sandık hazırlatıp sandığın içine altın koyar, oğlunu üzerine yatırır, sandığı iyice kapatır ve taşıması için birini çağırır, “Götürüp bunu denize atın” der. Çocuğu taşırlar ve denize atarlar.

Ertesi gün babası oğlunu arar, bulamaz ve annesine sorar. O da “Ben de nereye gittiğini bilmiyorum.” der. Çocuk sandığın içinde denizde bir hafta boyunca yüzer. Bir gün bir dalga onu karaya atar. Bir balıkçı onu bulur, götürür, saklar. Sandıktaki altınla da çocuğu okula gönderir. Çocuk okur, öğrenir ve çok akıllı bir kişi olur.

Bir gün üç karga gelir, o ülkedeki kralın sarayının çatısında gaklarlar ve daire çizerek uçarlar.

Kral bunları kovmaya çalışsa da başaramaz. Tekrar gelirler ve gaklarlar. Sonunda kral, “Bu kargaların benden ne istediklerini söyleyene çok altın vereceğim.” der. Hiç kimse kargaların ne-

den gakladıklarını anlayamaz. Çocuk da bu durumu duyar ve “Ben de gideyim. Belki ben ne istediklerini söyleyebilirim.” der. Kalkar gider, kargalara bakar, onları gözler ve krala giderek şunları söyler: “Çok yaşa kral, ben sana açıklayabilirim.” Kral da, “Sevgili oğlum söyle, eğer akıllı bir şey söylersen sana önemli bir mevki veririm.” der.

Çocuk anlatır: “Bu taraftaki karga anne, bir yumurta yumurtlamış, onu orada bırakıp uçup gitmiş. Diğer taraftaki karga ise erkek. O yumurtanın üzerine oturup kuluçkaya yatmış, çıkan yavru kuşu da beslemiş. Ortadaki de onun büyüttüğü yavru. Sonra anne uçarak gelmiş ve yavrunun kendisine ait olduğunu söylemiş. Erkek kuş ise yavruyu vermiyor ve kendisinin olduğunu söylüyor. Sana onları uzlaştırmam için gelmişler.” Kral çocuğa sorar: “Delikanlı, sen bir karar verebilir misin?” Çocuk cevap verir: Bir yumurta yumurtlamak kolaydır. Onu herkes yapabilir. Ama bir yavruyu büyütmek zordur. Ona biraz altın verip, “Bunu al da git, işine yarasın derdim.”

Çocuğun bu akıllı sözleri kralın hoşuna gider ve şunları söyler: “Delikanlı, ben artık yaşlandım, bugünden itibaren yerime seni kral yapıyorum, ülkeyi sen yönet.”

Delikanlı kral olur ve şehirde bir aşevi kurulmasını emreder. Yemek yiyenlerden para alınmayacak sadece soyadları yazılıp kendisine getirilecektir. Herkes bu aşevine gelir, yemek yer ve gider. Delikanlının, onu suya atan annesi babası da her gün biraz daha fakirleşmiş ve tahtlarını kaybetmişlerdir. Geçinememektedirler. Komşu kralın ülkesinin iyi olduğunu, oradaki aşevinde para vermeden yemek yendiğini duyarlar. Yürüyerek oraya giderler ve yemek yerler. Soyadlarını yazıp krala getirirler. Kral ismi okuyunca onların anne ve babası olduklarını anlar. Gider ve aşevinin yöneticisine “Bu ikisi bir daha yemek yemeye gelirlerse onların gitmelerine izin verme.” der.

Ertesi gün, tekrar yemeye geldiklerinde anne ve babası krala getirilir. Kral büyük bir ziyafet hazırlatır. Kral gelince herkes ayağa kalkar ve eğilerek kralı selamlar. Kralın anne ve babası da

eğilmek isterler, fakat kral bırakmaz ve onlara gidip sorar: “Sizin çocuğunuz var mıydı?”

“Evet, bir çocuğumuz vardı.” cevabını alır. Kral, “Onu görse-
niz, tanır mısınız?” diye sorar.

“Hayır, onu çok küçükken kaybettik.” derler. O zaman kral onlara yüzüğünü gösterir.

Annesi ve babası kralın boynuna sarılırlar. Kral bütün şehrin yaşlılarını çağırır, yerler, içerler, eğlenirler. Kral anne ve babası-
nı başka bir yere göndermez. Artık onlar kralın yanında kalırlar.

Bir gelin bulurlar, oğullarını evlendirirler ve düğün yaparlar.
Onlar ermiş muradına, darısı başınıza!

ŞAH ABBAS"IN OĞLUNUN ÖYKÜSÜ

Günün birinde Şah Abbas vezirleri ve arkadaşları ile ava çıkar. Avlanırlarken bir ormana girerler.

Bir süre gittikten sonra hava kararır. İçlerinden biri, ormanın ötesinde nehir kenarında bir değirmen görür. Şah Abbas"a geceyi geçireceği bir yer hazırlamak için değirmene gider. Diğerleri ormanda kalır, Şah Abbas ise değirmene gider.

Değirmenci dışarı çıkar ve değirmenin suyunun içinden geçer. Şah Abbas değirmende ondan başka birinin de olduğunu anlar ama kim olduğunu bilmez. Kalkar ve karanlıkta seslere göre yavaşça ilerler ve orada çok güzel bir kız olduğunu görür. Kızı sorgular ve değirmencinin kızı olduğunu öğrenir.

Değirmencinin kimsesi yoktur, bu onun tek kızıdır ve onu değirmende alıkoymaktadır. Kız Şah Abbas"a o kadar çekici gelir ki, kendisinin şah olduğunu, onun ise fakir bir değirmencinin kızı olduğunu unuttur. Kıza zorla sahip olur, kız da korku ve utançtan umudunu kaybeder ve susar.

Ertesi sabah Şah Abbas giderken göğsünden pırlantalarla işli, üzerinde kendi arması olan pahalı bir atkı çıkarır, kıza verir ve der ki: "Eğer kız olursa bunu sat ve onun çeyizini hazırla, eğer erkek olursa, bunu ona sar, benden bir hatıra olsun."

Kız atkıyı alır, babasından gizler ve hiçbir şey söylemez. Dokuz ay geçer ve kız bir erkek çocuk dünyaya getirir. Babasının kendisini kınayacağını, ayıplayacağını düşündüğü için çok uta-

nır. Babası ise kızını çok sever, kızı annesizdir de, ona acır ve hiçbir söz söylemez, hem kıza, hem de bebeğe bakar. Çocuk küçükkken değirmencinin babası olduğunu sanır.

Büyüdüğünde ona piç derler. Babasının olmadığını, değirmencinin ise, babası değil, büyükbabası olduğunu anlar. Bir gün çocuk annesini sorgular ve şunları söyler: “Şimdi anlat bana, babamın kim olduğunu, nasıl evlilik dışı doğduğumu bilmek istiyorum.” Annesi ne kadar kaçmak isterse de çocuk ısrar eder ve sonunda annesi oğluna her şeyi anlatır: “Sen Şah Abbas”ın oğlusun.”

Oğlu öğrendiklerinden sonra bu evde kalmaya utanır. Büyük babasına baskı yapar: “Bana ve anneme burada yaşamak yakışmıyor. Sana çok rica ediyorum. Bize yardım et, verebileceğini ver, gidelim ve başka bir ülkede yaşayalım.” Değirmenci, “Haklısın, bu benim için de acı bir durum, bir ineğim var, size yararlı olsun, onu alın da gidin.” der. Çocuk kabul eder, ineği alır ve annesi ile beraber Şah Abbas”ın bulunduğu ülkeye doğru yola çıkar. Giderler, giderler ve Şah Abbas”ın ülkesine ulaşırlar. Annesi Şah Abbas”ın hediye ettiği atkırı çıkarır, oğlunun boynuna koyar, bunun babasını hatırlaması için hediye edildiğini, ölene kadar boynunda kalması gerektiğini, zor bir durumda kaldığı zaman onu kurtaracağını söyler.

Birkaç gün geçer, çocuk ineği alıp pazara gider. Onu satıp parası ile geçineceklerdir. İneği pazara çıkardığında Şah Abbas”ın vezirlerinden biri gelir ve “Kaça bu keçi?” diye sorar.

Çocuk, “Bu bir keçi değil, bir inek.” diye cevap verir. Vezir ise inatla hayvanın bir keçi olduğunu iddia eder. Vezirin sözleri üzerine yanlarına gelen herkes, hayvanı almak için onun bir keçi olduğunu söyler. Çocuk uzun süre düşünür ve sonunda, “Herhalde burada ineğe keçi diyorlar.” der. Hayvanı keçi niyetine vezire üç paraya satar, yalnız vezirden hayvanın kuyruğunu kendine vermesini rica eder. Vezir kabul eder, ineği kestirir, ineğin kuyruğunu ve üç parayı çocuğa verir. Delikanlı parayı eve getirip annesine verir ve “Anne, bu parayla biraz kadın giysileri al ve

getir.” der. Annesi kadın giysileri alır getirir. Çocuk bunları giyer, yüzünü ve başını tanınmayacak şekle sokar, ineğin kuyruğunu da göğsüne yerleştirir. Annesine, “Beni pazara götür ve sat, ama benim işaret edeceğim kişiye sat, gerisini de bana bırak.” der. Annesi oğlunu kadın giysileri içinde pazara götürür.

Pazardaki herkes bu kızı beğenir ve hepsi onu almak ister. Alıcılardan biri de ineği keçi diye satın alan vezirdir. Çocuk annesine bir işaret verir ve annesi oğlunu bu vezire satar, parayı alır ve eve gider. Vezir çocukla beraber eve gelince çocuk vezire şunları söyler: “Sevgili vezir, neyin var neyin yok bana göster, her şeyin nerede olduğunu bilirim çok sevinirim, bir şey istediğinde nerede diye sormam, isteğini hemen yerine getiririm. Vezir, “Çok yaşa, ne kadar akıllı bir kadınsın, yedi karım oldu, hiçbirisi böyle akıllı şeyler söylemedi, gel sana göstereyim.” der. Vezir onu odalarda gezdirir, içlerindeki her şeyi gösterir, sonra avluya çıkarlar. Biraz uzakta bir ambar vardır, birkaç sene önce, vezir, daha vezir olmadan evvel burada demircilik yapmıştır. Burada bir mengene vardır. Delikanlı bu mengeneye çok şaşar ve “Bu nedir?” diye sorar. Vezir cevap verir: “Bu bir mengene, içine demir ve benzeri şeyler konur, sıkıştırılır ve istenen şeyler yapılır. Çocuk bir eşek kadar aptalmış gibi davranır ve “Bunun mümkün olacağına inanmıyorum, bu nasıl tutuyor ki?” der. Vezir cevap verir: “İstersen deneriz, görürsün.” Delikanlı o zaman, “Ben ellerimi içine koyayım, sen de sıkıştır, görelim.” der.

Vezir ise, “Ben o kadar gaddar mıyım ki ellerini sıkıştırayım? Ben ellerimi içine koyayım, sen sıkıştırırsın, dikkat et.” der. Vezir bunu söyledikten sonra iki elini de mengenenin içine koyar ve delikanlı mengeneyle biraz sıkıştırır ve sorar: “Acıyor mu?” Vezir “Hayır” deyince, biraz daha sıkıştırır, vezir hâlâ daha fazla sıkıştırmasını söylediğinde çocuk bütün kuvveti ile mengeneyle öyle bir sıkar ki vezirin ellerini iyice ezer, sonra göğsünden ineğin kuyruğunu çıkarır ve onunla kırbaçlamaya başlar. Vururken de sorar: “O bir inek miydi, yoksa bir teke mi? Sen benim ineği mi bir teke diye satın aldın, ama şimdi söyle de bileyim, o bir

inek miydi, yoksa bir teke mi?” Vezir yalvarır: “Teke olan benim. Hatta bir eşek olursam ellerimi serbest bırakır mısın?” Delikanlı, “Ellerini değil, ruhunu serbest bırakıyorum.” der, hançeri çekip veziri öldürür, kadın giysilerini çıkarır, vezirin oğlunun giysilerini giyer ve eve gider. Vezirin ölüsü ambarda yerde kalır. İki gün sonra, vezir görünmeyince Şah Abbas ilan eder: “Vezirimin nerede olduğunu söyleyen benden kırk altın alır.” Delikanlı uzun kollu yünlü bir elbise giyer, bir kitap alır ve kahin kılığında pazara gider, oturur ve seslenir: “Kayıp eşyaların bulunduğu yeri gösteririm.” Şaha gidip ülkelerine kayıp eşyaları bulan bir kahinin geldiğini bildirirler. Şah bu sözde kahinin çağırılmasını emreder ve ona şunu söyler: “Vezirin bulunduğu yeri bilir bize söylersen ve biz de onu bulursak, sana kırk altın veririm, fakat yalan söylersen başını uçururum.” Delikanlı kabul eder ve der ki: “Bana karanlık bir oda gösterin, orada oturup dua ederim, kitabıma bakarım ve sana yeri bildiririm.” Delikanlıya karanlık bir oda gösterirler, oturur, kitabını açıp kapıyormuş gibi yapar, dua eder görünür ve sonunda şunları söyler: “Ne kadar çok kitabıma da baksam, yazı bana, vezirin başka bir yerde değil, kendi avlusunda, dar bir yerde kırbaçlanmış ve öldürülmüş olarak yattığını gösteriyor, gidin ve onu getirin.” Şah adamlarını yollar, giderler bakarlar ki aynen söylendiği gibidir durum. Veziri alır getirirler, şah delikanlıya kırk altın verir, o da alır ve annesine getirir. Vezirin gömülmesinden sonra şah devlet şurasını toplar ve şu suali sorar: “Vezirin katilini bulmak için ne yapmalıyız?” Biri şunu söyler: “Bir deveyi altınla yükleyip yola çıkarırız. Devenin arkasından da gizlice dört kişi göndeririz. Kim deveyi almaya kalkışırsa, katil odur, onu yakalarız.” Deveyi altınla yükleyip yola çıkarırlar ve dört kişi de uzaktan gizlice devenin arkasından gider. Delikanlı yapılmak istenen manevrayı duyar, iki torba leblebi ve kuru üzüm alır, ceplerine doldurur, bir kısmını zehirler, diğerlerini yiyerek gizlice devenin ve adamların arkasından gider. Gün akşama dönerken adamlardan biri uzaklaşır ve bir ağacın arkasına çömeliyor oturur. Bizim delikanlı arkadan bunun üzerine atlar,

adamı hançerler, onun kıyafetlerini giyer ve leblebi ve kuru üzüm yiyerek diğer üçünün arkasından gider, onlara ulaşır. Onun bir yabancı olduğunu anlamazlar, ellerini uzatıp leblebi ve kuru üzüm isterler.

Delikanlı onlara zehirli üzümleri verir, bir müddet daha git-tikten sonra üçü de ölür. Delikanlı deveyi sürüp eve getirir, yükünü alır, deveyi keser, temizlenmiş hayvanın yarısını ambarına asar, diğer yarısını ise toprağa gömer gizler. Ertesi gün, devenin çalındığı, dört kişinin de öldüğü haberi yayılınca şah tekrar şura-yı toplar ve sorar: “Bu adamı bulmak için ne yapmalıyız?” Kadın-lardan biri “Şah Abbas zarar görmesin. Ben onu bulurum.” der. Onu nasıl bulacağını sorduklarında da şunları söyler: “Şehir-deki bütün evlere gidip onlara yalvarırım, tek oğlumun ölmek üzere olduğunu, bir parça deve eti yerse iyileşeceğini söylerim. Kim bana deve eti verirse deveyi çalan ve adamları öldüren odur. Size gelir, o evi bildiririm, siz de gider adamı yakalarsı-nız.” Şura kabul eder ve kadın kalkar gider. Bir süre evleri dolaş-tıktan sonra delikanlının evine gider ve ambarda temizlenmiş de-venin yarısının asılı olduğunu görür. Delikanlı evde yoktur. Ka-dın annesine yalvarır: “Tek oğlum ölmek üzere. Bir parça deve eti istiyor. Ver de ona götüreyim. Yesin, iyileşsin.” Delikanlının annesi kadına acır, bir parça deve eti keser ve kadına verir. Tam kadın elinde etle çıkarken delikanlı gelir, kadına avluda rastlar ve nerden geldiğini sorar. Kadın anlatınca da delikanlı bunun bir tuzak olduğunu anlar ve kadına, “Zavallı kadın, gel eve dönelim, sana para ve altın da vereyim.” der. Kadını aldatır, eve getirir. Evde kadını öldürür, bir kolunu keser ve ambarda deve etinin yanına asar, cesedi de gömer saklar. Cinayetden sonra birkaç gün geçer, kadın geri dönmez. Şah tekrar devlet şurasını çağırır ve sorar: “Bu adamı bulmak için şimdi ne yapmalıyız?” Vezirlerden biri şöyle der: “Ben bu adamın kim olduğunu biliyorum. Her şe-yi aynı adam yaptı. Bu adam senin kızını istemek için gelen bin kişiden biri. Sen kızını vermedin. O da sana düşman oldu. Onun hangisi olduğunu bilmiyorum, ama onu bulmak ve yakalamak

için, şehrin dışında uzakta bir ev yapmalı, kızını burada yalnız oturtmalı ve evin önüne bir nöbetçi dikmeli. Bu kişi kızının orada yalnız oturduğunu öğrenince onu kaçırmak için gelecektir ve biz onu anında yakalarız.”

Şah Abbas kabul eder, şehrin dışına bir ev yaparlar, kızı oraya götürürler ve evin önüne bir nöbetçi dikerler. Bizim delikanlı bütün bunları duymuştur. Bir akşam üzerine bir tazi derisi geçirir, kadının kesik kolunu da derinin altına alır ve gizlice kızın evine gider. Nöbetçi gelenin bir tazi olduğunu sanır, kenarda oturur ve uyuklar. Delikanlı da kıza gider. Kız delikanlıyı görünce sevinçten gülmeye başlar, kapıyı açar, uzun süre konuştuktan sonra birbirlerini sevmeye başlarlar. Kız çocuğun gitmeyip gece kalmasını ister. Delikanlı sabah olunca yakalanacağından korkar, kıza gün ağarana kadar kalmaya söz verir. Gün ağarınca delikanlı gitmek ister. Fakat kız onu bırakmaz. Delikanlı, ortalık aydınlanacak diye korku içinde kıza onu dışarı bırakması için yalvarır. Kız “Kaçarsın diye korkuyorum.” der. Delikanlı da “Sana kapı aralığında elimi uzatırım, işim bitene kadar elimi tutarsın.” der. Kız inanır, delikanlı dışarı çıkar, kapı aralığında kadının kesik kolunu uzatır, kız eli tutar, bu arada çocuk tazi derisini üzerine geçirir ve tazi kılığında uzaklaşır.

Kız delikanlının gelmediğini görünce kapıyı açar, kesik kol yere düşer. Kız korkudan bağırıp ağlamaya başlar. Gürültüye herkes koşar, kızın başına gelen anlaşılır, kızı alırlar ve Şah Abbas’a götürürler. Şah Abbas uzun süre düşündükten sonra artık bu adamı aramaktan vaz geçer ve bütün dünyaya duyurur: “Ben şah olarak bana bu kadar kötülük yapan bu adamı bağışlıyorum. Kim olursa olsun, bana gelsin, yaptığı her şeyi bileyim, onu affediyorum, cesur adamın suçu olmaz, akıllı adam serbest kalır.” Delikanlı bunu duyunca şaha şu mektubu gönderir: “Sözlerinin tasdiki olarak bu mektupta istenen her şeyi yerine getirirsen, o zaman sana gelirim. Şehrin ucundan sarayına kadar yere halı serilsin, halının iki kenarına bütün halk otursun, sen de sarayından

dışarı çık, ben atla gelir, halka olanları anlatırım, sen de duyar-sın.”

Şah delikanlının istediği her şeyi yerine getirir. Delikanlı at üzerinde gelir. Şaha yaklaşıırken her şeyi anlatır. Şah şöyle der: “Yaptığın her şeyi affediyorum. Ama kızımı aldattığın için seni asacağım.”

Çocuk da şu cevabı verir: “Asılmam gerekiyorsa, benden önce senin asılman lazımdır. Ben bunu senden öğrendim. Sen zavallı yetim kızı, değirmencinin kızını aldatmasaydın, ben de senin kızını aldatmazdım. Bunu söylerken şahın hediye etmiş olduğu, boynunda sarılı atkıyı çıkarır ve sözünü tamamlar: “Şimdi beni asabilirsin.”

Şah, delikanlının söyledikleri üzerine halkın taş gibi donup kaldığını fark edince, başka çaresi kalmaz ve şöyle der: “Sende benim kanımın dolaştığını anlıyorum. Siz iki anneden, bir babadansınız. Annenin oğlu ile, babanın kızı, mutlu olsunlar, kutsansınlar. Kızımı alabilirsin.”

Yedi gün yedi gece düğün yaparlar ve şahın kızını delikanlıya verirler

Delikanlı büyük bir servetle annesine gönderilir.

AKILLI ÇOCUK

Bir zamanlar bir köyde çok zengin, ama çok cimri bir adam yaşamış. Hiç çocuğu da yokmuş.

Gece gündüz düşüncelere dalar dururmuş. Bir yıl köyde ek-mek kıtlığı olmuş, açlık başlamış.

Biz de masala buradan başlayalım.

Köylüler bu durum karşısında toplanırlar, bu zengin adama gidip kendilerine buğday borç vererek onları açlıktan kurtarmasını rica ederler. Hasattan sonra buğdayı geri ödeyeceklerdir, ayrıca ne kadar kazanç sağlamak istiyorsa onu da alabilecektir. Fakat zengin adam onlara bir şey vermez.

Çiftçiler hayal kırıklığı içinde elleri boş eve dönerler, durumu tartışır ve şu karara varırlar:

Ertesi günü tekrar gidip rica edeceklerdir, istediklerini verirse, mesele yok, ama vermezse, bu çocuksuz ve katı kalpli zengini öldürecekler, ambarlarını açıp buğdayı halka dağıtacaklardır. Fakat o gece bu cimri zengin adamın karısı bir rüya görür. Sabah kalkar ve kocasına anlatır: “Bu gece rüyamda güzel, mükemmel bir erkek çocuk doğurdum. Öyle ki sen yemek içmek istemem, sadece bu çocuğa bakmak isterim dersin. Ah, bey, taşı çekelim, kileri açalım, çiftçileri çağırıp onlara bir miktar tahıl verelim ki ilkbahara kadar bununla yaşasınlar. Belki bu fedakarlık karşısında bir çocuğumuz olur.” Kocası da aynen söylediği gibi hareket eder.

Sabahleyin çiftçileri çağırır ve şöyle der: “Ey ahali, biliyor musunuz ne oldu, karım bu gece bir rüya gördü, bir oğlumuz olacak, onun için kimin buğdayı yoksa gelip alsın, bahara kadar idare edersiniz, kazanç da sağlamak istemiyorum, size kalsın.” İnsanlar sevinirler, buğdayı alırlar ve bununla bahara kadar geçinirler. Yıl sonunda adamın karısı güzel bir erkek çocuk doğurur. Çocuk çok çabuk büyür. Çok akıllıdır, anlayışı deniz kadar engindir. Oniki yaşına geldiğinde adam karısına der ki: “Hanım, ben tarlayı sürmeye gidiyorum. Oğlanı bana yolla ki, onun boynunu bosunu endamını görüp sevineyim.” Karısı o gün taze ekmek pişirmiştir. Ama torbaya babasına götürmek üzere bayatlamış, küflenmiş ekmek koyar. Çocuk bunu fark edince annesinin verdiği ekmeği bırakır, gizlice yeni pişmiş ekmeğin dörtte birini alır torbaya koyar, bir testi şarap, tereyağı, peynir de alır, torbayı atın sırtına yükler, kendisi de ata atlar. Gelince görür ki babası toprağı bir saban izi sürmüştür, ikincisine başlıyordur. Örtüyü açar, ekmeği, şarabı, peyniri ve tereyağını üzerine koyar. Babası gelip de oğlunun kuru küflü ekmek yerine bu kadar şey getirdiğini görünce, “Ah oğlum ben böyle yersem oğluma bu zenginlikten geriye ne kalır?” der, hiçbir şey yemez, tarlayı sürmeye gider. O sırada yoldan bir atlı geçer. Çocuk seslenir: “Kralın damadı, uzaklara at sürüyorsun, ama sana yolluk vermemişler. Gel otur, karnını doyur ve bir miktar ekmek al yanına.” Gerçekten bu atlı kralın damadıdır. Oturur yer ve yanına biraz ekmek alır. Eve dönünce kralın damadı karısına, “Sen ne biçim kadınsın ki benim yanıma ekmek vermedin, ama oniki yaşındaki bir çiftçi çocuğu beni tanıdı, çağırdı, bana yemek ve yolluk verdi.” der. Bu durum kralın kızına çok dokunur, ne olursa olsun bu çocuğun kafasını uçurmaya karar verir. Hastaymış gibi davranır. Kocası gelince “Neren ağrıyor?” diye sorar. Kadın da şu cevabı verir: “Doktorlar, falcılar, bilginler bana falanca köydeki oniki yaşındaki erkek çocuğun başını uçurup başının üzerinde yıkanırsan iyileşirsin dediler.”

Ne yapılabilir ki? Kral umudunu kaybetmiştir. Adamlarını

çağırır. Bir torba dolusu altın verir ve onlara, “Ne olursa olsun, bu çocuğu getirin.” der. Kralın adamları çiftçiye gelirler ve “Kral senin oğlunu istiyor. Bu altın dolu torbayı da sana gönderdi.” derler. Çiftçi tek oğlu olduğunu ve onu vermeyeceğini söyler. O sırada çocuk, “Baba korkma, ben giderim ve geri dönerim.” der.

Babası şöyle konuşur: “Eğer bu kralın emri ise o zaman onu zorla alırlardı, neden altın gönderdi ki? Altına ihtiyacım yok. Sadece oğlumun sağ salım dönmesini istiyorum.” Çocuk bunun üzerine, “Baba korkma, altını al.” der, torbadaki altını yere boşaltır, boş torbayı da kralın adamlarına geri verir. Kendisi de kralın adamlarının arkasına oturur ve kralın şehrine gitmek üzere yola çıkar.

Yolda yeni bir mezarın yanından geçerler. Çocuk kralın adamlarına şunu söyler: “Kralın beni niçin istediğini biliyorum. Başımı uçuracak. Size yalvarırım. Bu taze mezarı açın. Burada, benimle aynı gün doğmuş olan oniki yaşında bir erkek çocuk gömülmüştür. Onun başını kesip kralın kızına götürün, onun üzerinde yıkansın. Benim ilerde size çok faydam olur.”

Kralın adamları çocuğun söylediğini yaparlar. Bunlar kraliyet balıkçılarıdır. Yeni gömülmüş çocuğun kafasını keserler ve kralın kızına götürürler. Kralın kızı yıkanır ve iyileşmiş gibi yapar. Kral, kızı iyileştiği için çok sevinir ve bunu kutlamak için bir ziyafet tertip eder. Balıkçıları çağırır ve onlara bu ziyafette, herkeşe bir balık düşecek kadar çok balık avlamalarını buyurur. Balıkçılar ne kadar uğraşırlarsa da balık avlamaları mümkün olmaz. Ağları hep boş kalır. Sonunda ağı tekrar attıklarında bir balık yakalarlar, ama bu balık kuyruğunun üzerinde durup dans etmektedir. Hayatlarında böyle bir şey görmemiş olan balıkçılar buna çok şaşarlar. Hiçbir şey anlayamazlar, krala gidip ona balık yakalayamadıklarını, en sonunda bir balığın ağa geldiğini, onun da kuyruğunun üzerinde dans ettiğini söylerler. Bunun üzerine kral, “Siz tecrübeli balıkçılarınsınız, bu balığın niçin kuyruğunun üzerinde dikine dans ettiğini bilmeniz ve söylemeniz gerekir.” der. Balıkçılar uzun süre düşünürler fakat hiçbir şey anlayamazlar.

Umutlarını kaybettiklerinde o akıllı çocuğa giderler ve ona başlarına nasıl bir felaketin geldiğini, kralın onlara üç gün süre tanıdığını, üç günün sonunda bu balığın neden kuyruğunun üzerinde durup dans ettiğini söyleyemezlerse kafalarını uçuracağını anlatırlar. Çocuk onlara şu cevabı verir: “Korkmayın ve gidip krala şunları söyleyin: Kral, bir kere ava çıkmıştın ve çok su içmek istedin. Bir kayanın yanından geçerken bu kayadan su damladığını gördün. Bardağını kayanın altına tuttun, bardak dolsun diye biraz bekledin, o sırada tavar kuşu geldi ve kanatları ile çarpıp suyu döktü, kuşun üzerine atladın ve onu öldürdün, sonra baktın ve o suyun yılan zehiri olduğunu gördün. Sana iyilik eden kuşu öldürdüğün için çok pişman oldun. Yaşasın kral, sana balığın neden kuyruğunun üzerinde durarak dans ettiğini söyleyebiliriz, ama korkarız ki pişman olursun.”

Balıkçılar giderler ve bu sözleri krala söylerler. Kral ısrar eder: “Korkmayın, söyleyin, pişman olmam.” Balıkçılar tekrar çocuğa giderler ve kral pişman olmazsa balığın neden dans ettiği hakkında ona ne söyleyeceklerini sorarlar. Akıllı çocuk cevap verir: “Gidin ve krala şunları söyleyin: “Kral, bir gün eve geldin ve çocuğunu beşikte kanlar içinde gördün. Yanında da köpek vardı. Köpeği tuttun ve öldürdün. Köpeğin çocuğunu ısırarak öldürdüğünü düşündün. Sonra baktın ve çocuğunun yaşadığını ve beşiğin köşesinde ölü bir hayvanın olduğunu gördün. Anlaşılyordu ki, bu hayvan çocuğunu yemek istiyordu ve köpek üzerine atlayıp bu hayvanı boğdu. Yok yere sana iyilik edeni öldürdüğüne çok pişman oldun. Yaşasın kral, balığın neden dans ettiğini söylemeye korkarız, pişman olursun.”

Balıkçılar giderler ve bu sözleri krala söylerler. Kral ısrar eder: “Korkmayın, konuşun, pişman olmam.” Balıkçılar dönerler ve akıllı çocuğa bunu anlatırlar. Akıllı çocuk da cevap verir:

“Öyleyse gidin, ben de hemen geliyorum.”

Akıllı çocuk krala gider ve der ki: “Balığın neden dans ettiğini öğrenmek istiyorsan, karının oniki hizmetkarını çağır, buraya gelip sıraya girsinler. Kral karısının oniki hizmetkarının getiril-

mesini emreder ve onları sıraya dizer. Çocuk, “Yaşasın kral, emret, elbiselerini çıkarıp soyunsunlar” der. Kral bu emri verir. Hizmetkarlar elbiselerini çıkarınca görürler ki, bu kadın giysileri içindeki oniki hizmetkarın altısı erkektir. Çocuk şunları söyler: “Yaşasın kral, senden başka bu altı erkek de karının yanında yatıyor.”

Kralın kalbi dayanmaz, ölür. Krallığın halkı ise çocuğun bu akıllılığından çok memnundurlar.

Çocuğu çağırırlar ve onu kral yaparlar.

Çocuk kral olunca annesinin ve babasının getirilmesini emreder ve onlara der ki: “Hasisliğinizi bırakın, zengin ve keyifli yaşayın, refah içinde olun, halkı da merhametle ve tatlılıkla yönetin.”

KRAL OLAN YÜN TARAYICI

Bir zamanlar ismi Van olan bir şehir varmış. Bu şehirde bir yün tarayıcı adam yaşarmış. Bu adamın sabah kızılı gibi latif, olağanüstü güzel bir karısı varmış. Bu adam çok fakirmiş. Yün taramaktan başka bir şey bilmezmiş. Yünü olan biri olunca bu adam çağırılır, yünler ona verilir, tarattırılır ve karşılığında da birkaç para verilmiş. Yünü olan kimse olmayınca da zavallı işsiz kalır, evde karısının yanında otururmuş. Şimdi bakalım bu hayat böyle mi devam etmiş?

Bir zaman gelir yine kimse adamı yün taramaya çağırmaz. Çok uzun süre evde oturunca artık rahat duramaz, ara sıra ayağa kalkar. Karısı artık tahammül edemeyince bir gün kocasına şunları söyler: “Adam, evde hamhalat ne oturuyorsun? Hiçbir şeyimiz olmadığını görüyorsun. Yakında kış, kar geliyor. Unumuz yok, yiyecek bir şeyimiz yok. Halimiz ne olacak? Sen bir insan-sın, bir erkeksin. Dünya geniş ve zengin. Sadece bizim Van”ımız yok ya. Kalk başka yerlere git, belki oralarda biraz para kazana-bilirsin.”

Kocası cevap verir: “Doğru söylüyorsun hanım, yarın kalkıp gidiyorum, yalnız bir şeyden korkuyorum. Benim dönüşümden önce biri senin aklını çelebilir, seni aldatabilir. Sen bir kadınsın, kolay aldatılabilirsin.” Kadın, her şeye karşın aldatılmayacağına dair tanrı adına yemin eder.

O zaman adam şunları söyler: “Sözün bu kadar kati ise, kut-

sal yemekten yiyelim ve benim dönüşüme kadar sen de, ben de birbirimize sadık kalacağımıza birbirimizin önünde yemin edelim.”

Ekmek ve şarap getirip ortaya koyarlar, adam şunları söyler: “Bu kutsal ekmek efendimiz İsa”nın bedeni, şarap da onun kanıdır, birbirimizi aldatmayacağımıza o şahit olsun.”

Bu yemini ettikten, ekmek ve şaraptan tattıktan sonra, adam okunu ve yayını alır, uzak diyarlara dört yıl çalışmak üzere yola çıkar. Kadın ise evde kalır.

Gece gündüz kadın şu duayı eder: “Tanrım, beni duy, yemini mi tutabileyim, kocama başarı ver, sağlık ver ki, uzaklarda mümkünse birkaç para kazansın.” Her sabah gün ağarırken, akşamları da hava kararırken hep bu duayı eder. Kocasını gittikten birkaç gün sonra bir sabah kalkar ve yastığının altında yirmibeş para olduğunu görür.”Herhalde, köpek herifin biri, aklımı çelmek için bunu buraya koydu.” diye düşünür ve tekrar duasını eder. Gece uyur, sabahleyin yastığının altında tekrar yirmibeş para bulur. Şaşırır ve ne olduğunu anlayamaz. Böylece az veya çok vakit geçer -bunu yalnız tanrı bilir- kadın her gün yastığının altından yirmibeş para alır ve saklar. Bir gün bakar ki çok para birikmiştir. Komşularından yaşlı bir adama gider ve “Sevgili dede, sen benim babam gibisin, ben de senin çocuğun gibiyim. Kocam evde değil. Parayı al ve bana yardım et, benim için bir ev yapalım. Ben yalnız başıma bunu yapamam.” der.

Yaşlı adam kadına çok güzel bir saray yapar, kadın da bu sarayı krallara layık bir şekilde döşer, düzenler, burada oturur ve her sabah ve her gece duasını tekrarlar. Bir süre sonra değer biçilemeyecek kadar zengin olur, inekler, koyun sürüleri, atlar alır, tek kelimeyle her yönden serveti vardır, evinde hiç boş bir yeri kalmaz.

Kocasını da uzaklarda çalışır, dört yıl sonra üçyüz dörtyüz rublesi olmuştur ki eve geri dönmek için yola çıkar. Gider, gider, ülkesine vardığında, bir çobanın bir koyun sürüsünü güttüğünü görür. Çobana gider ve rica eder: “Çoban kardeş, ben bir yolcuym

ve açım. Bana biraz süt ver de içeyim.” Çoban ona süt verir, içer ve sonra “Bu koyunlar kimin?” diye sorar. Çoban, “buralarda bir yün tarayıcı oturur, bunlar onun koyunları.” diye cevap verir. Bu sözlerin -koyunlar yün tarayıcıya ait- ne demek olduğunu bilmeyen zavallı adam, bir an cansız gibi kalır, kanı donar ve şöyle düşünür: “Yazık, karım alçaklık etti, yeminini tutmadı, mutlaka zengin bir tüccar karımı aldattı, ona bu kadar çok koyun verdiği-ne göre adamın başını döndürdü.” Eve gider gitmez karısını parçalara ayırmaya karar verir. Bir süre daha gider, çobanların bir inek sürüsünü otlattığını görür.”Bu inekler kimin?” diye sorar.”Yün tarayıcıya ait” cevabını alır. Biraz daha gittikten sonra bir at sürüsüne rastlar.”Kimin?” sorusuna aldığı cevap, “Yün tarayıcının” olur. Şimdi artık karısının bir köpek gibi davranıp onu aldattığına emindir. “Eve gittiğim gibi karnına hançeri saplayıp onu öldüreceğim. Bana yaptığı böyle bir alçaklığın karşılığını alacak.” der.

Bu kararından sonra yola devam eder. Gider gider ve evine varır. Fakat o ne? Bıraktığı evden eser yoktur. Önünde her görenin ağzını açık bırakacak bir saray durmaktadır. Evinin kapısına tam varmıştır ki, karısı sevinçle haykırarak dışarı koşar, boynuna sarılır. Çok sevinçlidir kadın.

Hizmetkarlarına emir verir. Adamı alır banyoya götürürler, yıkarlar, kırıllara layık kıyafetler giydirebilirler ve geri getirirler. Adam önce karısının karnına hançer saplayıp onu bir köpek gibi öldürmek düşüncesindedir ama sonra biraz daha bekleyip neler olduğunu anlamaya karar verir.

Karısına sorar: “Bütün bu servet nereden geliyor?” Karısı olduğu gibi anlatmaz, sadece, “Tanrı verdi bize.” der. Adam onun sözlerine inanmaz.

Bir sabah kalkınca karısına der ki: “Bu gece tanrı bana rüyamda yaşlı bir adam kılığında şunları söyledi. Karını alıp falanca kaynağa gidersen, orada bir ağaç vardır, ağacın tepesine bir ip at, ipin ucuna da bir torba bağla, önce sen içine gir, karın seni birkaç kere yukarı çekip aşağı bıraksın, sonra da karın torbaya

girsin, sen onu yukarı çekip indir, mutlaka bir oğlunuz olur.” Zavallı kadın kocasının bu sözlerine inanır ve bir oğlu olacak diye sevinir. Kocasısı ile beraber yola çıkarlar.

Kocasının aklında ise hain bir plan vardır, rüya görmemiştir, uzaklardan gelirken bu kaynağı görmüştür. Şimdi başına bir felaket gelmesi için zavallı kadını oraya götürmektedir. Giderler giderler, kaynağa ulaşırlar, kaynaktan su içerler, sonra ipi ağacın tepesine atarlar. İpin ucuna bir torba bağlarlar. Önce adam torbanın içine girer. Karısı onu birkaç kere yukarı çeker, aşağı sallandırır. Sonra kadın, kocasının onu yukarı çekmesi ve aşağı sallandırması için torbaya girer. Adam kadını ağacın tepesine çeker, ipi ağaca sıkıca bağlar, kadını orada bırakır ve eve döner.

Zavallı kadın bağlı olarak ağaçta asılı kalır. Çok sıkıntı çeker, fakat çaresi yoktur. Torbanın ağzı sıkıca kapatılmıştır ve kendisi ağacın tepesindedir. Bağırır, sesini duyurmaya çalışır, fakat ne çare, ormanda onun sesini kim duyar ki? Kadın orada altı yedi gün bağlı kalır. Her gece de torbaya yirmibeş ruble gelir.

Bir gün bir tüccar kervanı ile oradan geçer. Kervanını kaynaktan biraz uzakta durdurur, develerin dinlenmesi için yükünü indirir. Adamlarını da kaynaktan su getirmeye yollar. Adamlar gelince ağaçta bir torbanın asılı olduğunu görürler ve torbadan bir insan sesinin çıktığını duyarlar. Tüccara gidip anlatırlar ki orada ağacın tepesine bağlı bir torba asılı durmaktadır ve torbadan insan sesi çıkmaktadır. Tüccar hemen gider, torbayı ağaçtan indirir, açar ve içinde güzel bir kadının olduğunu görür. Kadını dışarı çıkarır ve evine götürür. Kadın burada birkaç gün kaldıktan sonra bir gün tüccar kadına karşı çok güçlü bir istek duyar, ona elini uzatmak ve başını eğdirmek ister. “Seni kendim için buraya getirdim. Bana itaat etmelisin.” der. Kadın cevap verir: “Utanmıyor musun? Sen ne biçim bir adamsın? Bana bir parça ekmek verdin. Şimdi de beni mahvetmek istiyorsun.” Bu sözlerden sonra tüccar ne kadar da uğraşsa kadına dokunamaz, kadın onu yanına yanaştırmaz.

Tüccar kadına kızar, onu bir sandığa koyar, sandığı sıkıca ka-

patır ve denize atar. Deniz sandığı taşır taşır, sonra bir şehrin önünde kıyıya bırakır. Orada her gün fakir bir delikanlı ocağına atmak için tahta, yonga toplar. Birden yanında çok büyük bir tahta görür ve sevinir.”Bütün gece de toptasam, bunun yarısını toplayamazdım.” der. Gider, sudan çıkarır ve nasıl bir tahta olduğunu bakar. Bu kapalı bir sandıktır. Sandığı açar, içinde bir kadın ve çok para vardır. İkisini de alır ve eve getirir.

Kadını en iyi şekilde ağırlar ve onu kız kardeşi gibi davranır.

Bir gün kadın delikanlıya sorar: “Beni burada ne maksatla tutuyorsun?” Delikanlı da cevap verir: “Seni kız kardeşim gibi görüyorum. Başka bir düşüncem yok.” Bunun üzerine kadın da, “Eğer öyle ise, sen de benim kardeşimsin. İstedğin her şeyi yaparım. İstedğin kadar para alabilirsin.” der.

Delikanlı kendine çok güzel bir saray yaptırır, servet sahibi olur, bir kral gibi sakın bir hayata başlar. Zenginliğinin haberi kralın kulağına kadar gider. Delikanlının düşmanları krala gidip kulağına fısıldarlar: “Senin toprağında yaşayan sıradan bir adamın, daha dün yemek için bir parça ekmek bulamazken bugün seninkinden daha güzel bir sarayının olmasına, senin servetinden daha büyük bir servete sahip olmasına nasıl tahammül edebiliyorsun? Yakında gelip senin değil kendisinin kral olduğunu söyler. Yaşasın kral, daha vakit varken, o başını kaldırmadan onun başına vur, ayağını yorganına göre uzatsın, kendine uygun davranсын.”

Kral düşünür ve şu cevabı verir: “Şehrimdeki fakir bir adamın bir parça ekmeğe kavuşmasına çok memnun oldum. Zavallılara, sıkıntı çekenlere derman olduğu için tanrıya şükürler olsun.”

Bu kıskanç insanlar, kralın kızacağı yerde memnun olduğunu görünce susarlar ve çekilirler.

Bir süre sonra, kadın delikanlıya der ki: “Tanrı sana bu kadar servet verdi, kralı bir kere bile çağırıp ağırlamadın. Utanmalısın. Krala git ve onu yemeye çağır. Eğer kral gelirse, çok güzel hazırlanır, onu ağırlarız. Kral bütün bu yemekleri kim hazırladı di-

ye sorarsa karım hazırladı dersin. İnanmaz ısrar ederse de önemli değil, beni gösterir ve benim hazırladığımı söylersin.”

Delikanlı denileni yapar, gider kralı davet eder. Kral kabul eder.”Başım gözüm üstüne geliyor.” der. Nazırlarını, vezirlerini alır, delikanlının evine öğle yemeğine giderler.

Oturduklarında hemen halının üzerine yemek örtüsü açılır ve yemekler getirilir. Kral şaşırır, çünkü görür ki, takımlar, yemekler, kendi evindekilerden de üstündür. “Bunları kim hazırladı?” diye delikanlıya sorar. “Yaşasın kral, karım hazırladı.” diye cevap verir çocuk. Kral, “Yalan söylüyorsun, bu senin karının yapacağı şey değil, gerçeği itiraf et yoksa kafanı uçururum.” der. Delikanlı daha fazla saklayamaz ve söyler: “Kızkardeş kabul ettiğim kadın hazırladı.” Bunu söyler ve kadını gösterir. Kral kadının güzelliğini görünce aklını kaybeder.

Orada artık hiçbir şey söylemez, sadece yemek yer. Eve gelir gelmez de delikanlıya bir elçi gönderir ve ona “Kız kardeşinle evleniyorum.” mesajını iletir. Delikanlı karşı koymaya cesaret edemez.

Kral bu, krala hayır denir mi? diye düşünür ve “Sözün kabuldür, yaşasın kral.” diye cevap verir.

Sonra kadını alırlar, yedi gece yedi gün düğün yaparlar ve kralı kadınla evlendirirler. Törenden sonra kral gece kadına gelir ve der ki: “Bu gece senin misafirinim.” Kadın cevap verir: “Ben senin evine daha yeni geldim. Bana önce evinde yaşayanları, sahip olduklarını göster, sonra bana gelir benimle kalırsın. Ben senin olurum, sen de benim.”

Kral bunu duyunca, karısı kendisinden daha akıllı konuştuğu için utanır. Hemen diğer kırk karısına bir pusula gönderir ve der ki: “Bu kadın hepinizin üzerinde başkadındır. Evimdeki her şeyi ona gösterin. Söylediği her şeye itaat edin.” Kadın gider kraliyet evinin her köşesini gezer, diğer kırk kadınla konuşur, emrettiği her şey itirazsız yerine getirilir.

Bir gün diğer kırk kadını uyandırır ve der ki: “Deniz kenarına gidip orada sohbet edelim.”

Deniz kenarına geldiklerinde bir geminin yanaştığını görürler. Başkadın geminin durmasını emreder, kırk kadınla beraber gemiye biner ve kaptana yola çıkmasını buyurur. Giderler, giderler, uzun süre veya kısa süre -bunu tanrı bilir- karaya ulaşırlar. Bundan sonra yaya giderler ve büyük bir mağaraya gelirler. İçeri girerler, içerde büyük bir oda ve kırk kişilik oturma yeri vardır. Ortada ocakta büyük bir kazan durmakta ve iki arap yemek pişirmektedir. “Burası kime ait? Yemeği kime pişiriyorsunuz?” diye sorarlar. Araplar cevap verir: “Burada kırk harami oturur. Yemeği onlara pişiriyoruz. Neredeyse gelmek üzereler.”

Kadınlar, harami sözünü duyduklarında kalpleri hızla atmaya başlar ve derler ki: “Bizi nereye getirdin? Gelip bizi çiğ çiğ yiyecekler.” Fakat başkadın onlara şunu söyler: “Korkmayın, söylediklerimi yapın. Haramiler gelir gelmez eminim sizi ele geçirmeye teşebbüs edeceklerdir. Onlara hemen şunu söyleyin: “Utanmıyor musunuz? Siz ne biçim adamlarsınız? Önce bizi ağırlayın, yiyelim, içelim, eğlenelim, sonra biz sizin oluruz, siz bizim, ne isterseniz yapın. Eğer ziyafete ne getirelim, ne istersiniz derlerse yedi yıllık şarap ve arak -rakı- isteyin. Getirirlerse de öyle ayarlayın ki, önce sağlığınıza içilsin, görünüşte birlikte içer gibi yapın, fakat kadehleri sadece ağzınıza götürün ve göğüs atkısının arkasından dökün, içmeyin.”

Tam bu uyarıyı yapmıştı ki birden aralıktan kırk haraminin geldiğini görürler. İçeri girince çok şaşırırlar ve, “Karnının üzerinde hiçbir yılan, kanatları üzerinde hiçbir kuş buraya girmeye cesaret edemedi, siz ne biçim insanlarsınız ki evimize girmeye cesaret ettiniz?” der haramiler ve hemen kadınları ele geçirmek isterler. Kadınlar da, “Utanın, ne biçim erkeklersiniz? Size misafir geldik, bizi önce ağırlayın, sonra bizimle ne isterseniz yapın.” derler.

Haramiler, “Sizi neyle ağırlayalım?” diye sorarlar. Kadınlar da, “Yedi yıllık şarap ve arak -rakı- istiyoruz.” derler. Hemen emre uyulur ve kim bilir nerden yedi yıllık şarap ve arak getirilir ve içki sofrasına oturulur. Kadınlar kadehlerini alırlar, “Sağlığı-

nıza” derler, içiyor gibi yaparlar, fakat verilen bütün içkileri göğüs atkısının arkasına dökerler.

Az veya çok içerler, fakat haramiler öyle sarhoş olurlar ki artık ayaklarının üzerinde duramazlar, yere düşerler ve ölü gibi uyurlar. Kadınlar haramileri ayaklarına kadar soyarlar, onların kıyafetlerini kendileri giyerler ve onları orada bırakıp giderler.

Böylece az giderler, uz giderler ve sonunda başka bir krallığa gelirler. Bu ülkenin kralı yeni ölmüştür ve halk yeni kralı seçmek üzere toplanmaktadır. Bir kader kuşu uçururlar, kuş kimin başına konarsa, kral o olacaktır. Kadınlar şehirden uzaktadırlar. Kader kuşu uçurulunca gelir ve kadının başına konar. Halk kuşun bir yolcunun başına konduğunu görünce, “Kuş yanıldı, bir kere daha uçuralım” der ve kuşu tekrar uçururlar. Kuş tekrar gelir, kadının başına konar. O zaman halk kadını kral yapar. Diğer kırk kadın da kralın nazır ve vezirleri olurlar. Yeni kral şehrin kenarında büyük bir ev yapılmasını emreder. Buraya nöbetçiler koyar. Bunlar yoldan geçenleri yedirip içirip sonra tekrar yola çıkaracaklardır. Kadın bir resmini yaptırıp duvara astırır ve emreder: “Yemek yedikten sonra benim resmime bakıp da içini çekenı yakalayıp bana getirin.”

Onları burada fakir gezgincilere ve yolculara yemek verirken bırakalım ve yün tarayıcısına dönelim ve bakalım o ne oldu.

Yün tarayıcı karısını ağacın tepesine bağlı bırakıp eve döner. Bir müddet sonra adamın başına öyle bir talihsizlik gelir ki işleri çok kötü gider, adam birkaç ay sonra her şeyini kaybeder ve tekrar fakir olur. İneklere koyunlara bir hastalık gelir, hepsi telef olurlar, evi harabeye döner, yaptıklarının cezasını çeker ve ona eskisi gibi yün taramaktan başka bir şey kalmaz.

Adam düşünür: “Bütün bunlar benim karımın yüzünden oldu. O herhalde suçsuzdu ve iffetliydi. Ona karşı bu kadar insanlık dışı davranmam çok büyük bir suç, gidip karımı getirmeliyim.”

Kalkar, yola çıkar, az gider, uz gider, bu yeni kralın şehrinin yanından geçerken onu o eve alırlar, yedirirler, adam bakar ve duvarda karısının resmini görür ve bütün kalbiyle derinden iç çe-

ker. Böyle iç çekince onu tutup krala götürürler. Kral onu tanır fakat kendisini tanıtmaz, emir verir: “Onu götürün, gerektiği gibi ağırlayın.”

Ertesi gün bir adamın daha geldiğini görürler. Bu da yemek yer ve resmi görünce içini çeker.

Onu da krala götürürler. Kral onun o tüccar olduğunu görür. Kadından ayrıldıktan sonra o da talihsizliğe uğramıştır. Nesi var nesi yoksa kaybetmiş, fakirleşmiştir. Bir gün kendi kendine,

“O kadını canlı canlı denize attığım için mutlaka tanrı beni cezalandırdı. Gidip onu arayayım, belki deniz onu bir sahile atmıştır, onu bulup geri getireyim ve kız kardeşim gibi davranayım.” demiştir. Kral buyurur: “Ona iyi davranın.”

Ertesi gün bir delikanlının geldiğini görürler. Ona da yiyecek içecek verirler. Sonra o da resme bakar ve içini çeker. Onu da hemen alıp krala getirirler. Bu da odun toplayan çocuktur. Kız kardeş kabul ettiği kadının kralın kırk karısını alıp denize açıldığını duymuştur. Onun için çok kaygılıdır ve şöyle düşünmektedir: “Kız kardeşim bana bu kadar mal mülk, servet verdi ama, hayırlı olsun demedi. Gidip onu bulayım, bu serveti başıslıyorsa geri dönerim. Aksi halde, “Kardeşim servetini geri al.” derim. Kral onu da tanır ve “Ona iyi davranın.” buyruğunu verir.

Arkasından kırk karısını götürdüğü kral gelir. Bir gün vezirine, “Derviş kılığına girip gidelim, belki o kadının benim karılarımı nereye götürdüğünü öğreniriz.” demiştir.

Yaya gidip o kralın olduğu şehre gelmişlerdir. Adamların onları götürdüğü yere gidip yemek yerler ve duvarda asılı duran kadının resmini görürler. Kral resmi görünce içini çeker.

Nöbetçiler onu da alıp krala götürürler. Kadın onu da tanır ve iyi bakılmasını söyleyerek gönderir.

Kadın rastladığı bütün erkeklerin yanında olduğunu görünce, onları açık bir alanda toplatır.

Hepsine sıra ile şu soruyu sorar: “Niçin içini çektin?” İlk olarak yün tarayıcıya bu soruyu yöneltir. Adam cevap verir: “Yaşasın kral, benim derdim büyük. Onun için içimi çektim.”

Kadın, “Anlat da derdini öğreneyim.” der.

O zaman yün tarayıcı anlatır: “Tanrının önünde hiçbir şey gizli kalmaz. Senden niçin saklayayım? Benim güzel bir karım vardı. Biz çok fakirdik. Onu evde bırakıp dört yıl için para kazanmaya uzaklara gittim. Karım ve ben İsanın adına, şarap ve ekmekle, tekrar buluşana kadar birbirimize sadık kalacağımıza yemin ettik. Dört yıl dolup da eve geldiğim zaman bıraktığım evden eser kalmadığını gördüm. Benim evimin yerinde bir saray vardı ve içi krallara layık zenginlikle doluydu.

Karım öylesine zengin olmuştu. O zaman şöyle düşündüm: “Karım mutlaka dokunulmadan kalmadı. Köpek gibi adilik etti. Bu kadar servet edindiğine göre zengin bir adamı sevgili olarak tuttu.” Düşündüm düşündüm, karnına bir hançer saplayıp onu köpek gibi öldürmeye karar verdim ama yapmadım. Bir gün zavallıyı kandırdım ve ona, “Tanrı bana rüyamda falanca kaynakta bir erkek çocuk yapacağımızı bildirdi.” dedim. Bu şekilde hile ile talihsiz kadını bir torbanın içinde bir ağacın tepesine çektim, ipi ağaca sıkıca bağladım, eve geldim ve kendi kendime, “Böyle bir ihanetin karşılığında ağacın tepesinde açlıktan ölsün, vahşi hayvanlara kuşlara yem olsun.” dedim. Bir ay geçmeden, bütün servetim, evim, varlığım elimden çıktı. O zamandan beri yine fakirim. Kalbim şunu hissetti. Karım suçsuzdu ve tanrı beni bunun için cezalandırmıştı. Hiçbir şey yapamazdım.

Tekrar yollara düştüm. Bir diyardan bir diyara gidip aramak istedim. Belki karım hakkında bir haber alabilirdim. Buraya geldim. O evde yemek yedim. Asılı resmi gördüm. Bu resim benim karıma çok benziyordu. Onun için derinden içimi çektim.” Sonra, “Niçin içini çektin?” sorusu tüccara sorulur.

O da anlatır: “Yaşasın kral, bu adamın anlattığı kadını ağaçta asılı buldum. Onu aldım ve evime götürdüm. İki üç gün onu ağırladıktan sonra, tanrının önünde sır olmaz, senden niçin saklayayım? ona yaklaşmak istedim, başını bana çevirmedi, yanına yaklaştırmadı. Ona çok kızdım, onu bir sandığa koydum ve denize attım. Ondan sonra şanssızlığım başladı. Sahip olduğum bü-

tün serveti kaybettim. Kendime hep şunu söyledim: Bir ülkeden bir ülkeye gidip onu ararım. Belki deniz onu ölü veya canlı bir yere bırakmıştır. Onu bulup tekrar eve götürürüm ve ona kız kardeşim gibi bakarım. Geldim, bu evde yemek yedim, asılı resmi gördüm. Ona çok benziyordu. O zaman derinden içimi çektim. Onu bir kere daha görebilseydim! O zaman gerekirse rahatça ölürüm.”

Sonra “Niçin içini çektin?” sorusunu kadın odun toplayıcıya sorar. O da anlatır: “Bu kadını bulup eve götürdüm. Ona baktım, Bana, “Beni hangi maksatla tutuyorsun?” diye sordu. Ben de, “Seni kız kardeşim gibi tutmak istiyorum.” dedim. Sonra bu kadın bana bir krala layık olacak şekilde para ve zenginlik verdi. Ülkemizin kralı evime misafir geldi. Kız kardeş kabul ettiğim kadından çok hoşlandı. Onu karısı olarak aldı. Birkaç gün sonra onun, kralın kırk karısını kaçırıp gittiğini duydum. Ben de kalkıp onu aramaya çıktım ki, ya benim malımı servetimi bağışlasın veya geri alsın. O evde yemek yerken ona çok benzeyen resmi gördüm ve içimi çektim.”

Sonra da kral başından geçenleri anlatır. Sırayla kırk harami de maceralarını anlatırlar.

Anlatılanlar bitince kral yün tarayıcıya döner ve şunları söyler: “Karının bütün bu insanlara zeki bir oyun oynadığını duydun. Seni bu kadar insanla aldatmadığına göre, ona nasıl böyle bir oyun oynamaya cesaret edebildin? Şimdi nasıl cezalandırılman gerektiğini kendin söyle de bileyim.” Yün tarayıcı cevap verir: “Yaşasın kral, kanım senin olsun. Başımı uçurmalarını emret.” O zaman kral, yün tarayıcıya kendisini tanıtır ve der ki: “Bu insanları bu sınavlardan geçiren bendim. Ben senin karınım!” Sonra halka dönüp şunu söyler: “Bu adam benim nikahlı kocamdır. Onu kral yaparsanız ben de burada kalırım. Aksi halde onu alır giderim. Hemen yün tarayıcı kral ilan edilir ve karısı da kraliçe olur.

Sonra kraliçe tüccara döner: “Evine git. Kaybettiğin servetini tekrar kazanacaksın.” der.

Gerçekten tüccar evine döndükten sonra, başarı üzerine başarı kazanır, her yaptığı işte beş misli kazanç sağlar ve bir ay dolmadan eskisinden daha zengin olur.

Odun toplayıcıya da şunu söyler: “Git tanrı seni başarılı kıl-sın, sana verdiğim her şey ana sütü gibi sana faydalı olsun.”

Krala da kırk karısını geri verir ve evlerine yollar.

Hamilere de kıyafetlerini geri verir, para verir ve onları da gönderir.

Kocası çok iyi hükümdarlık eder ve halkı yönetir.

Kötülük de, iyilik de insanlar için, hepsi yerini bulur.

Gökten üç elma düşer, biri anlatana, biri dinleyene, biri de namuslu halka.

NE YAZILDIYSA, O OLUR

Bir gün soylu Şah Abbas veziri ile dünyayı gezmeye çıkar. Kıyafet değiştirirler, köyden köye gezerler ve bir tarlaya gelirler. Epey yol gittikten sonra susarlar fakat hiçbir yerde su bulamazlar.

Şah Abbas dürbünle bakar ve uzaklarda kamış görür. “Gidelim, orada ne olursa olsun, su buluruz.” der. Giderler, kamışın yetiştiği yerlere ulaşırlar, çevreyi ararlar ve sonunda bir kaynak bulurlar.

Bu kaynağın kenarına otururlar, yemek yerler, su içerler ve birden bazı izler olduğunu fark ederler. Bu izleri takip ederler, giderler ve tamamen kamışların içine girmiş olurlar. İlerde bir kulübe görürler. Bu kulübede, göğsünde sakalı, elinde bir kamış kalemi olan yaşlı bir adam vardır ve yazı yazmaktadır. “Kimsin, ne yazıyorsun?” diye sorarlar. Adam cevap verir: “Ben kader yazıcısıyım, bütün insanların kaderini yazıyorum.”

“Benim yeni bir kızım oldu. Kızımın kaderini söyle de ne yazdığını bileyim.” der şah. Adam bakar ve söyler: “Kızın senin evinde bir çobanın oğlu ile evlenecek. Senin kızının doğduğu aynı gün bu çobanın oğlu da dünyaya geldi. Şah çok öfkelenir, giysisinin altından kılıcını çekip adamın başını uçurmak ister, düşünür, belki de adam onunla eğleniyordur, sonra kendisinin kıyafet değiştirmiş olduğunu fark eder, adam onun şah olduğunu nereden bilecektir. Sonra sorar: “Sevgili kader kahini, bu çoba-

nın nerede oturduğunu bana söyleyebilir misin?” Adam, çobanın falanca köyde oturduğunu söyler. Şah veziri ile yaya gider ve çobanın evini bulur. Çobanın bir oğlunun doğmuş olduğunu görür. Orada misafir kalırlar ve ertesi gün gidecekleri zaman şah, “Sizden bir şey isteyeceğim ama reddetmeyin.” der. “Sağlığına, söyle de bilelim.” cevabını alır.

Şah şunları söyler: “Daha gençsiniz, sizin bir çok çocuğunuz olur, bunu bana süt oğlum olarak verin, biz yaşlanıyoruz ve kimsemiz yok, size kendinize bir ev yapmanız için çok para veririm, rahat yaşarsınız.” Kundaktaki çocuğu getirip ona verirler. O da onlara bir torba altın verir ve “Alın ve keyfini çıkarın.” der.

Çocuğu alırlar ve bir çalığa geldiklerinde iyice içeri girerler, şah çocuğu vezirine verir ve der ki: “Al bunu, çalıktıkta öldür ve geri gel, kızımın bir çobanın oğlu ile evlenmesi eksik kalsın.”

Vezir kundaktaki çocuğu alır, karanlık çalığa girer, bir müddet gider, düşünür ve der ki: “Onu niçin öldüreyim? Burada bırakırım, akşama kadar aç kalırsa zaten ölür.” Çocuğu bir ağaç kütüğünün yanına bırakır ve döner. Şah, “Ne yaptın?” diye sorunca şu cevabı verir: “Yaşasın şah, ne yapayım ki? Bu başa çıkamayacağım yetişkin bir insan değil. Yere koydum ve başını ayakkabımın topuğu ile ezdim geldim.”

Bu kundak çocuğu bırakıldığı yerde iç parçalayacak şekilde ağlar. Orada bir dişi geyiğin de yavrusu vardır. Yemek zamanı dişi geyik yavrusunu emzirmek için gelir. Ağlamayı duyar, koklayarak çocuğu bulur, üzerine eğilir, onu da emzirir ve gider. Bu dişi geyik böylece günde iki veya üç kere gelip çocuğu besler. Şah ve vezir yaya olarak evlerine dönerler. Çoban da aldığı parayla, insanın yemeyip içmeyip sadece seyredeceği kadar güzel bir saray yaptırır.

Bir gün çobanın karısının göğüsleri şişmeye başlar. Ne kadar şifacı ve doktor da gelse bu duruma bir çare bulamaz. Sonunda bir doktor der ki: “Başka çare yok. Süt emecek bir çocuk bulup getireceksiniz, o zaman tekrar iyileşir. Çoban da “Gidip böyle bir çocuk bulup getireyim.” der. Çoban yaya yola çıkar, çalığa

ulaşır, ağlama sesi gibi bir ses duyar. Bu sesi takip eder ve çocuğunu bir ağacın altında yatarken bulur. Çocuğunu alır ve giderken düşünür: “Tanrım bu nasıl bir mucizedir? Bunun anlamı ne? O adam bana bir torba dolusu altın verdi, çocuğu aldı, neden onu buraya getirip bu çalıktaki bıraktı?” Çocuğu alır eve getirir, karısı çocuğu emzirince göğüsleri tekrar iyileşir ve öyle güzel yaşarlar, yerler içerler giyinirler ki, tarifi mümkün değildir. Çocuğu da okula gönderirler, okuma yazma öğrenir ve güzel, gösterişli, yapılı, boylu boslu bir delikanlı olur. Görenler anasına babasına hayırlı olsun derler.

Yirmi yıl geçer. Bir gün şah vezirine bir zamanlar gittikleri yerlere tekrar gitmek gezmek istediğini söyler. Valiyi çağırır ve şunları söyler: “Ben bir yıl halkımın arasında gezeceğim. Benim yerime ülkeyi sen idare edeceksin. “Şah ve vezir yaya yola çıkarlar. Giderler ve çobanın evine ulaşırlar. Orada öyle bir ev görürler ki insan bakmaya doymaz. “Burası kime ait?” diye sorarlar.

Verilen cevap, “Buranın sahibi eskiden çobandı, böyle bir evin sahibi olduğuna, ticaret öğrendiğine, bütün bunların nasıl olduğuna biz de şaşıryoruz.” olur. Şah vezirine, “Yukarı çıkıp bir bakalım, orada kim var.” der. Balkona çıkarlar ve orada yakışıklı, uzun boylu, akıllı, güzel bir delikanlının oturduğunu ve yazı yazdığını görürler. Şah onu görür görmez hemen tanır ve vezirine şöyle der: “Vezir, bu o çocuk. Onu öldürmemiş olmalısın.” Vezir cevap verir: “Hayır, yaşasın şah, ne söylüyorsun? Onu öyle bir ezdim ki nasıl sağlam kalabilir? Herhalde bu sonradan doğdu.” Şah ise, “Vezir, kalbim bana bunun o çocuk olduğunu söylüyor.” der. Balkona girerler, delikanlı sandalye getirir, onları çok iyi ağırlar, öyle ki şah bir çoban oğlunun bu davranışına şaşıryır.

Şah onun o çocuk olduğuna emindir. Yerine bakan valiye şu mektubu yazar: Bu delikanlı senin yanına gelir gelmez hemen kafasını uçar. Mektubu zarfa koyar, mühürler ve çocuğa der ki: “Genç adam, bu mektubu götürüp şahın valisine vermeni rica

ediyorum.” Delikanlı mektubu alır, göğsüne koyar ve saraya doğru yola çıkar. Saraya gelir, kimseyi göremez, yorulmuştur. Kapının önünde bir ağaç, altında da bir divan vardır. Divana uzanır ve uykuya dalar. Bir müddet sonra şahın kızı dışarı çıkar, ağacın altındaki divanda genç güzel bir delikanlının yattığını görür. Bu delikanlı o kadar güzeldir ki, insan yemek içmek istemez, sadece onun yakışıklılığını, duruşunu seyretmek ister. Birden delikanlının göğsünde babasının tarzında mühürlenmiş bir mektup olduğunu görür. Yavaşça elini uzatır, mektubu alıp açar ve babasının yazısını görür: Bu delikanlı gelir gelmez başını uçur. Kız delikanlıya bakar bakar ve “Tanrım babam herhalde delirmiş olmalı, kim acımaz da böyle bir genç adama dokunabilir?” der.

Mektubu buruşturup atar, kendisi şu mektubu yazar: Bu delikanlı gelir gelmez onu benim kızım ile evlendirin. Mektubu delikanlının göğsüne koyar ve kendisi saklanır. Bir müddet sonra delikanlı kalkar, oturur ve şahın kızının geldiğini görür, ona mektubu uzatır. Kız delikanlıyı gördüğü andan itibaren ondan hoşlanmaya başlamıştır. Mektubu açıp okur, sevinçle nazırları vezirleri çağırır, şahın bir mektubunun getirildiğini ve onun şöyle şöyle yazdığını anlatır.

Onlar da düğün hazırlığı yaparlar, yedi gün yedi gece yerler, içerler ve eğlenirler.

Dokuz ay geçer ve güzel bir erkek çocukları olur.

Bir seneliğine yola çıkmış olan şah bir sene dolduğunda eve döner. Şahın geldiğinden bahsedilmektedir. Kız korkar ve bütün bunların kendi işi olduğunu düşünür. Delikanlıya şunu söyler: “Biliyor musun, ben böyle böyle yaptım, şimdi bu kundak çocuğunu al, dışarı çık, onu şahın kollarına koy ve “Sevgili baba, bu size bir hediyedir, bizi kutsayın.” de.

Delikanlı kollarında çocukla şahın karşısına çıkar, şah onu gördüğü anda hemen tanır, neredeyse aklını kaybeder ve der ki: “Tanrım bu nasıl bir iştir? Ben onun kafasının uçurulmasını söyledim, siz benim kızımı benim bir kölemlle evlendirdiniz.” He-

men valiyi çağırır ve delikanlının kafasının uçurulmasını emreder. Vali, “Yaşasın şah, fakat niçin öldüreceğimi söyle de bileyim.” der. Şah cevap verir: “Ben sana delikanlı yanına gelir gelmez başının uçurulmasını emret diye yazdım, sen ise kızımı isteğime karşı gelerek benim kölemle evlendirdin.” Vali karşılık verir: “Yaşasın şah, sen ne emrettinse onu yaptım. Ben de buradayım, sen de buradasın, yazdığın mektup da burada.” Şah bakar ve mektubun kendisinin yazdığı gibi yazıldığını görür, üstte kendi mührü bulunmaktadır ve mektupta, bu delikanlı size gelir gelmez onu kızım ile evlendirin yazısı vardır. Şah şöyle konuşur:

“Dostum, kızımın yazılı kaderini değiştirmek için neler yapmadım. Ama başaramadım. Ona gene de bu çoban oğlu nasip oldu. Ve kaderi yazıldığı gibi gerçekleşti.”

Yeniden düğün dernek yaparlar.

Onlar erdi muradına, darısı başınıza.

SARAÇ MİSO

Bir zamanlar bir kral yaşarmış. Bir gün bu kral geziye çıkmış. Şehirde pazardan geçerken bir saracın dükkanına girmiş. Saracın yaptıkları kralı çok şaşırtmış. Bu adam gece gündüz çalışıp, çok güzel süslü gemler yapar, sonra hepsini parçalayıp imha eder atarmış. Kral, adamın bir derdi olduğu için böyle yaptığını anlamış. Ona, ne olduğunu anlatmasını rica etmiş. Kral rica etmiş ama saraç anlatmak istememiş. Fakat kral çok ısrar edince saraç çıkış yolu olmadığını görmüş ve başından geçenleri anlatmaya başlamış. Şimdi biz de bu saracı dinleyelim:

“Ben falanca köydenim. İsmim Miso. Bir annem ve iki erkek kardeşim var. Babamız öldüğünde biz küçüktük. Her geçen gün biraz daha fakirleştığımızı görünce kardeşlerden her biri çalışmaya gitti. Ben ise köyde kalıp develeri otlattım. Bir gün sabah erken kalktım, develeri çayıra otlatmaya götürdüm. Kendim de bir tepeye oturup pide yemeye başladım. Üç kişinin geldiğini gördüm, yaklaştılar yaklaştılar, yanıma geldiler, beni selamladılar, yanıma oturup benimle çeşitli konularda konuştular ve sonra “Delikanlı sen burada deve güdüp ne olacaksın, istersen bizimle gel, senin çok meşhur olmanı sağlarız.” dediler. Bu sözleri duyunca sevinçten sıçradım ve bu insanları beni yoksulluktan kurtarmak için tanrının gönderdiğini düşündüm. Kabul ettim ve benim iyiliğimi düşündükleri için onlara uzun uzun teşekkür ettim. İçlerinden en yaşlı olanı, gri sakallı ihtiyar bana döndü ve “Deli-

kanlı bizimle gelmek istiyorsan develerinden birini al ve gidelim, eve altın gümüş ve kıymetli taşlar götüreceksin.” dedi.

Altın ve gümüşü duyunca deli gibi oldum, ne yapacağımı bilemedim. En iyi deveyi seçtim. Onu aldım ve yola çıktık. Uzun veya kısa gittik, bunu yalnız tanrı bilir, nihayet bereketli yeşil bir yere geldik. Çayır desen çayır değildi, bahçe desen bahçe değildi, gerçi cenneti görmedim ama biliyorum ki cennet bile oradan daha güzel olamaz. Bin çeşit güzel çiçeğin kokusu vardı. Biraz daha gidince birden büyük bir saray karşımıza çıktı. Bu öyle büyük bir saraydı ki tepesi gökyüzüne değiyor gibiydi, insan baktığı zaman korku duyuyordu. Gidip oraya ulaştık, oturduk biraz dinlendik, sonra içlerinden biri bana dedi ki: “Delikanlı, senin şansın bu sarayın çatısındadır. Deveyi kesip içini boşaltalım ve seni onun içine koyup karnını dikelim. Sonra gökyüzünden büyük kuşlar gelip seni deve ile birlikte sarayın çatısına götürecekler. Orada dışarı çık ve istediğin kadar altın gümüş ve kıymetli taş topla ve onları aşağı at, hepsini attığın zaman sana aşağıya inen yolu göstereceğiz, aşağıya ineceksin ve her şeyi kardeş gibi eşit olarak aramızda bölüşeceğiz.”

Başka yolu yoktu, uymak zorundaydım. Deveyi kestiler, içini boşalttılar, beni devenin karnına koyup kesiği diktiler, kendileri de ıssız bir yere gidip saklandılar. Az veya çok bir zaman sonra birdenbire korkunç gürültüler çıkararan kuşlar uçarak geldiler, beni deveyle birlikte kaldırıp çatıya taşıdılar ve sonra deve etinden parçalar koparıp yemeye başladılar. O kadar çok kopardılar ki geriye sadece kuru kemikler kaldı. Birden kuşlardan biri gagasıyla kemiğe öyle kuvvetle vurdu ki kemik parçalandı ve kuşun gagası elime girdi. Bu acıya dayanamadım, bağırarak kemiklerin arasından dışarı fırladım. Gözümü açtığım anda kuşları canavar gibi gördüm, bilincimi kaybettim ve bayıldım.

Bir müddet geçti, yavaş yavaş kendime geldim, etrafıma baktım ve arzu edebileceğin bütün o pahalı şeyleri, altın, gümüş, elmas, değerli taşları, zümrütleri gördüm. Nerdeyse aklımı kaybediyordum, birden aşağıdan bağırmaya başladılar: “Çabuk ol, or-

da olan her şeyi aşağıya at, gecikme, yoksa kuşlar uçup gelirler ve seni yerler.” Bu sözleri duyunca korkudan saçlarım tepeme dikildi, toplayabildiğim kadarını hızla aşağıya attım.

Adamlar aşağıda attıklarını toplayıp torbalara koydular. Birden bir kervanın geldiğini gördüm. Her şeyi develere yüklediler ve yola koyuldular. Yukarda beni aşağıya almaları için bekliyorum fakat bunu yapmadıklarını görüyorum. O zaman onlara yalvarmaya başladım ama faydası yoktu, sözlerim onlara ulaşmıyordu. Hiçbir çıkış yolu olmadığını görüyordum. Ne yapabiliyordum? Nereye baksam bir yol yoktu. Fakat etrafta dört bir taraftaki mücevherleri görünce içim biraz rahatladı, teselli buldum.

O gece orada kaldım. Sonra açlık bastırdı. Yemek istiyorum, ~~ama~~ yiyecek bir şey yok. Hiç gücüm kalmadı. Deve eti kestim, ateş yok, çiğ olarak yedim. Daha uzun ne anlatayım? Orada sekiz gece kaldım. Yiyecek hiçbir şey kalmadığı için çok halsizdim. Kendime bugün veya yarın açlıktan ölürüm dedim. Böyle düşünürken, birdenbire, kim bilir nerden gelen bir tilki fırladı. Beni görür görmez de geri dönüp koşmaya başladı. Ben de hızla ceplerimi mücevherlerle doldurdum ve tilkinin arkasından sürünerek geçide daldım. Tilkiyi bir süre takip ettim, sonra onun yüksek sesle uluduğunu fark ettim. Hayvanın aydınlığa çıktığını anladım. Ben de biraz ellerimle toprağı oydum ve gün ışığını gördüm. Sarayın kenarından dışarı çıkınca yeniden dünyaya gelmiş gibi oldum. Etrafıma baktım, aklım başıma geldi. Ama gözlerim açlıktan kararıyordu. Yiyecek bir şey arandım. Tanrı aklımlı tekrar almadığı sürece, yerde kalmış deve etleri ile açlığımı bastırdım, soğuk su içtim ve nereye gittiğimi bilmeden yola koyuldum. Böylece üç gün üç gece gittim, bir eve geldim, evin kapısını çaldım. Kapıyı yaşlı bir kadın açtı, beni içeri aldı. Güzel gri bir sakalı olan yaşlı bir adam ocağın yanında oturup çubuk tütürüyordu. Onlarla dost oldum, yiyecek getirdiler, yedik.

Gece oldu, bana hazırladıkları yatakta uyudum. O gece rahat geçti, sabah erkenden güneş doğarken kalktık. Beni sorguladılar. Onlara sırayla her şeyi anlattım. Benim sekiz gün sekiz gece sa-

rayın çatısında kaldığımı duyunca çok şaşırdılar ve şunları söylediler: “Orası öyle bir yerdir ki, şimdiye kadar hiç kimse kuşların pençelerinden canlı olarak kurtulmamıştır. Bu saray eski kahramanların mezarıdır. Onları bütün varlıkları ile buraya getirdiler. Kuşlar da onlara bekçilik yapan kanatlı canavarlardır. Hiçbir yabancıyı içeri bırakmazlar.” Adam, “Oğlum, senin dışarı çıkabilmen bir mucizedir. Bu kadar akıllısın, istersen bizim oğlumuz ol, biz erkek çocuksuz kaldık, sen bizi teselli et, biz seni teselli edelim.” dedi. Ogünden itibaren onların oğlu oldum. Bir süre sonra benim hiçbir el sanatı bilmediğimi gördüler ve beni bir saraçın yanına işi öğrenmem için verdiler. Birkaç sene sonra saraçlığı iyice öğrenmiştim. Bir gün bahçeye çıktım. Yukardan üç güvercin indi. Ama bunlar nasıl güvercinlerdi. Gözleri olan görsün, ağzı olan anlatsın, kulağı olan işitsin.

Bahçeye indiklerinde hemen bir ağacın arkasına saklandım. İki güvercin yere kondu, fakat biri konmayıp “Burası insan kokuyor, burada bir insan var.” dedi. Öbür ikisi çok kızdılar ve “Yalnız sen koku alırsın.” dediler. O da yere konmak zorunda kaldı. Onları uzaktan gözlüyorum, birden heyecanlandım, ne görsem, güvercinler tüyden giysilerini çıkardılar ve birbiri ardından, melek benzeri çok güzel kızlara dönüştüler, havuza girdiler ve yıkandılar. Ben de o arada çubuğumun ucu ile birinin tüyden giysisini yanıma çektim, aldım ve sakladım.

Yıkınmaları bitince tüyden giysilerini giymek üzere dışarı çıktılar, ikisi giyindiler ve uçup gittiler. Birisi geride kaldı. Her yerde aradı, bulamadı. Daha fazla dayanamadım ve önüne çıkıp “Tüyden giysin bende, ama onu sana vermiyorum.” dedim.

Bana yalvardı ama hiç dinlemedim, gittim, evden inci işlemeli güzel bir giysi getirip ona giydirdim ve onu eve götürdüm. Birkaç gün geçti, onunla evlendim. Yedi gün yedi gece düğün yaptık. Birkaç yıl sonra beni evlat edinen insanlar öldüler.

Onların ölümünden sonra orada kalmak bana anlamsız geldi. Annem ve kardeşlerim burnumda tütüyordu. Evi bahçeyi sattım, karımla beraber yola çıktık. Gece gündüz gittik, kırk gün sonra

köyümüze ulaştık. Zavallı annemin ağlamaktan iki gözü de kör olmuştu.

Anneme gelmezden önce karım üç çocuk doğurmuştu. En büyüğü bir köpek yavrusu, ortanca bir domuzcuk, en küçüğü ise bir kız, bir kedicikti. O günlerde karıma karşı o kadar hayal kırıklığı içindeydim ki, onu görmek istemiyordum. Yüzüne baktığım zaman sanki şeytanın annesi karşımda durur gibi oluyordu.

Karım bir gün bana şunları söyledi: “Sen benim tüyden giysilerimi sakladın. Onları bana ver, ben de senin annenin gözlerini iyileştiririm.” Karımın sözlerine inandım ve ona tüylerini geri verdim. O gün geçti. Ertesi günü karım yoktu. Onun yerinde bir güvercin ve üç yavrusu duruyordu. Güvercin annemin gözlerinin üzerine oturdu, onları ıslattı, tüyleri ile kuruladı ve birden annemin gözleri açıldı.

Güvercin yavruları ile birlikte uçtu. Pencere kenarına oturdu ve dedi ki: “Bizi istersen, demirden ayakkabılar giy, demir bir baston al, başına da demirden bir kasket tak ve yola çık, bunlar eskiyip yıpranana kadar dolaş. Ancak onlar yıprandıklarında bizi bulursun.” Bunu söyledi ve yavruları ile beraber uçup gitti.

Bütün bunları duymuştum. Ne yapabilirdim? O gün oturup akşama kadar ağladım. Ertesi günü ise artık dayanamadım, demir ayakkabıları giydim, demir bir baston aldım, başıma da demir bir kasket geçirip yola çıktım. Böylece, az veya çok gittim - bunu yalnız tanrı bilir- bir su kenarına geldim. Orada üç erkek kardeş birbirleri ile kavga ediyorlardı. Beni görünce yanlarına çağırdılar ve dediler ki: “Biz üç kardeşiz, babamız öldü ve bize şu üç şeyi miras bıraktı, birincisi bu demir kasket, bunu başına geçirince görünmez olursun, ikincisi bu demir ayakkabılar, bunları giyince bir saniyede şehirleri denizleri geçersin, üçüncüsü de bu halı, istediğin her şeyi bu halıyla elde edebilirsin. Şimdi bunları nasıl paylaşacağımızı bilmiyoruz. Seni bize tanrı gönderdi. Bunları aramızda pay et.” Söylediklerini duyunca kendimi kaybettim, bir çok sıkıntıdan kurtulacağımı düşündüm ve şeytanca bir plan yapıp dedim ki: “Bu okları atacağım. İlk olarak oku geri

getiren, kasketi, ikinci ayakkabıları, üçüncü de halıyı alır.” Kabul ettiler. Okları attım. Sonra hemen kendi eşyalarımı çıkardım, kasketi başıma geçirdim, ayakkabıları giydim, halıyı aldım ve hiçbir kurşunun bana ulaşamayacağı hızla, havada uçarak uzaklaştım. Böylece uçtum, uçtum, birden önümde bir ev gördüm, öyle bir ev ki duvarları altındı, üzerinde elmaslar, değerli taşlar vardı. Gidip kapının önünde durdum, ayakkabılarımı çıkardım, sessizce içeri girdim. Bir de ne göreyim? Karım ve üç çocuğum! Oturmuş yemek yiyorlardı. Görünmeden ben de gittim, yanlarına oturdum ve onlarla beraber yemeye başladım.

Karım irkildi ve her şeye şaşkınlıkla baktı. Yemeğe dokunmuyorlardı ama yemek bitiyordu. Ne yapılabilirdi? Çocukları kırk tane elma getirmeleri için yolladı. Elmaları soydu. Hızla yiyordum.

Elmalar o kadar güzeldi ki, onların tadına kokusuna doyamıyordum. Görünmez bir şekilde elmaları yemeye başlamıştım ki, karım elmaları saydı ve oniki tanesinin eksik olduğunu gördü. Parmağını kesti, sonra döndü ve dedi ki: Sen kimsin? Melek mi, dev mi, insan mısın? Gözük, sana istediğin her şeyi veririm! “Kalbim daha fazla dayanamadı, kafamdan kasketi çıkardığım anda karım ve çocuklarım üzerime atıldılar ve ağlamaya başladılar. Yavaş yavaş kalplerini kazandım ve sevgi dolu sohbet ettik. O gün geçti, ertesi günü erkenden kalktım ve en büyük oğlumun öldüğünü gördüm. Ah, olması gereken ne ise oluyordu. Tanrıya şükür, daha iki çocuğum vardı. Bir gece daha geçti. Ertesi sabah ortanca oğlumun da öldüğünü gördüm. Çok ağladım ama ne faydası var. Bir kızım kalmıştı. Onunla yetinmeliydim. Sonunda, uzun uzun ne anlatayım, bir gün kızım da öldü. Dört gün daha geçti, karım da öldü. Bana bu dünyada ne kalmıştı? Çocuklarım ölmüştü, karım ölmüştü, kimin için yaşayacaktım? Kendimi denize atıp boğulmak istedim. Bu düşüncelerle deniz kenarına gittim, denize atladım. Birdenbire nereden geldiğini bilmediğim büyük bir hayvan beni ağzına aldı, yuttu ve denize daldı. Bu hay-

vanın karnında ne kadar kaldığımı bilmiyorum. Bir gün ışık gördüm.

Hayvanın karnından dünya gözüküyordu. Sessizce sürünerek dışarı çıkıp aydınlık dünyaya geldim. Çok yavaş yol aldım ve bu ülkeye geldim. Bu dükkânı açıp deri işleri yapmaya başladım. Güzel eyerler yaparım, üzerlerine karımın ve çocuklarımla yüzünü resmederim. Onlara baktığım zaman kalbim parçalanır, aklımı kaybederim, bayılırım. Aklım tekrar başıma gelince bakarım, kalbim tekrar sızlamaya başlar, öfkelenirim, bir balta alır yaptıklarımla parçalarım, onları atarım ve ağlamaya başlarım.”

Zavallı adam bütün bunları anlatınca ağlamaya hıçkırmaya başlar ve sonra gözleri kapanır, bayılarak yere düşer.

TÜCCAR

Otuz yaşlarında bir adam varmış. Zengin ve iki çocuk sahibiymiş.

Bakalım adamın başına neler gelmiş?

Bir gün bir bilge gelir ve adama der ki: “Seni büyük bir felaket bekliyor. Bunun ne zaman olmasını istersin? Gençken mi, yoksa yaşlıyken mi?” Adam, “Bana biraz vakit ver, karımla beraber düşünmek istiyorum.” der. Bilge ona düşünmek için zaman verir. Bir gün bekler, iki gün bekler, üçüncü günü gelir, “Niçin beni aldatmak istiyorsun?” der. Adam cevap verir: “Karımla beraber düşündük ve karar verdik: Bir felaket olacaksa gençlikte olsun.”

Bilge gider. Yatarlar ve ertesi günü uyandıklarında otuz yaşındaki adam karısına der ki: “Hanım, kalk, evimiz duman içinde kalmış.” Kadın kalkar ve evin alevler içinde olduğunu görür.

Kurtuluş yoktur. Kıyafetlerini alırlar ve evden çıkarlar. Evleri ve bütün varlıkları hepsi kül olur.

Adam ve karısı “Bu felaket olacaktı ve oldu.” derler. Adam karısı ve çocukları ile şehre doğru yola çıkar ve onlara “Çalışıp size bakarım.” der. Bir müddet giderler ve adam karısına şunu söyler: “İşte şehir görünüyor. Çocukları al ve değirmenin yanında çimenlikte otur, çocuklara bak. Ben şehre gidip iş arayacağım.”

Adam şehre gider ve orada kralın ölmüş olduğunu duyar.

Halk yeni bir kral seçmek için toplanır. Adet şudur: Bir güvercin uçurulur. Güvercin kimin başına konarsa o kral olur. Bizim adam da kalabalığın içinde durup nereye gideceğini düşünmektedir. Güvercin uçurulur. Güvercin havada döner ve bu adamın başına konar. İnsanlar şaşırır: “Ne oluyor? Güvercin nasıl yanılır? Bu adam bizim şehrimizden değil.” derler ve adamın başını kapatıp güvercini tekrar uçurmaya karar verirler. Güvercin havada döner ve tekrar bu adamın başına konar. Halktan birisi der ki: “Sizin hiç aklınız yok mu? Adamı bir eve götürün ve evin bacasını kapatın.” Adamı bir eve götürüp evin kapısını ve bacasını kapatırlar. Ertesi günü de güvercini tekrar uçururlar. Güvercin uzun süre havada döner ve adamı arar. Sonra adamın bulunduğu eve uçar. Kanatları ile bacayı açar, evin içine girer ve adamın başına konar. Halk güvercinin tekrar yabancıнын başına konduğunu görünce şu yargıya varır: “Kral olmanın bu adamın kaderi olduğu açık.” Adam da, “Olur şey değil, çocuklarımı, oğullarımı terk ettim ve kral oldum.” diye düşünür. Şimdi biz kadına ve çocuklara dönelim.

Adam gittikten sonra güneş batar ve kadın “Olmaz böyle şey” diye düşünür. Adam gideli çok zaman geçer. Akşam olur. O sırada bir tüccar yoldan geçer ve kadının çocuklarla birlikte değirmenin yanında oturduğunu görür. Kadın çok güzeldir. Tüccar kadını zorla çeker ve atının eyeri üzerine oturtur. Çocuklar bağirmaya başlarlar. Kadın tüccara sorar: “Neden çocukları burada bırakıyorsun?” “Seni evlenmek için götürüyorum.” Kadın cevap verir: “Bekle bir şartım var. Dokuz yıl beklemen lazım. Dokuz yıl geçtikten sonra ben senin olurum, sen de benim. Benim için bir kafes ve kilit yaptır, nereye gidersen, beni de kafesin içinde götür.”

Çocukların küçüğü dört yaşındadır. Değirmenin akan suyunun yanında dururken suya düşer ve suyun akıntısı onu değirmene sürükler. Değirmenci de tam değirmen ağzında durmakta ve “Neden değirmen taşları hareketsiz?” diye düşünmektedir. Değirmenden çıkıp suyun yanına gelir ve çocuğu görür. Değirmen-

ci çocuğu sudan çıkarır ve ona ne olduğunu sorar. Çocuk anlatır: “Babam şehre gitti, ama geri dönmedi. Bir tüccar annemi zorla atına oturtturdu ve kaçırdı. İçmek için suya eğildim ve suya düştüm, akıntı da beni sürükledi.” Değirmenci çocuğu kendi yanına alır. Küçüğünü kurtaramayan büyük kardeş de kendi köyüne geri döner. Yolda bir dev onu ağzı ile yakalar. Bu sırada bir çiftçi de tarlasını sürmektedir. Çiftçi karanlık oldu diye düşünür ama tarlayı sürmeye de devam eder. Birden çocuğu sürükleyen devi görür. Sabanını fırlatan çiftçi devin üzerine atılır. Uzun süre çekiştikten sonra dev çocuğu bırakır ve kaçar. Çiftçi çocuğun yanına gidip sorar: “Neden dev sana bunu yaptı? Ne oldu?” Çocuk da çiftçiye olanları anlatır. Çocuk birkaç yıl çiftçinin yanında yaşar. Büyüdüğü zaman, çiftçiye onu yetiştirdiği için teşekkür eder ve der ki: “Babamı kaybettiğim için akıllı oldum ben. İzin ver de, iş aramaya gideyim.” Çiftçi de, “Neden olmasın, istiyorsan git.” cevabını verir. Çocuk yola çıkar. Arkaya bakar ve birinin daha geldiğini görür. Birbirlerini selamlar. Arkadan gelen onun küçük kardeşidir. Ama ikisi de kardeş olduklarını bilmezler. Büyük olan iş arayıp para kazanmak için şehre gittiğini söyler. Küçük kardeş de, “Beni de almaz mısın?” diye sorar.

Şehre varırlar ve buranın kralın şehri olduğunu öğrenirler. Karar verirler: “Krala gidelim. Belki kral bize iş verir. İşe girersek iyi olur, aksi halde yapacak bir şey yok.” Saraya girmek istediklerinde nöbetçi bağırır: “Durun, izinsiz nereye gitmek istiyorsunuz?” Nöbetçi krala gider, durumu anlatır ve izin verirse onları krala göndereceğini söyler. Kral da, “Bırak gelsinler, ben de geliyorum.” der. Kral karşıdan gelince delikanlılar ona saygıyla bakarlar, onu selamlarlar ve “Senden iş istemek için geldik.” derler.”İyi” der kral, “Sadık ve güvenilir misiniz?” Büyük kardeş cevap verir: “Sadık ve güvenilir olmayı her birimiz işimizle kanıtlamalıyız ki anlaşılınsın.” Kral gençleri götürür, hazine dairesini gösterir ve emreder: “Benim hazine daireme ve bu bahçeye bekçilik edeceksiniz. Burada çok yaban da vardır, meyva da. Önce bahçeyi budayacaksınız, sulayacaksınız, sonra bana gelin, sohbet

ederiz, dinlenirsiniz.” Kral işlerine döner. Birkaç yıl gençler sadakatle krala hizmet ederler, hazine dairesinin ve bahçesinin bekçiliğini yaparlar. Bir seferinde kral, “Bakın nasıl da sadık insanlar buldum.” diye memnuniyetini belli eder. .

Şimdi de anneyi kaçırmış olan tüccara dönelim. Tüccar mallarını alır ve ticaret yapmak için başka bir şehre gider. Nereye gitse hep kadını kafes içinde yanında götürür. Kralın şehrine gelince şehrin önünde durur ve mallarını çıkarır, adamlarına atları otlatmalarını söyler. Kendisi ise, kralın şehrine gidip kafesi bekleyecek iki sadık adam bulmaya karar verir.”Krala gidip mallarımın fiyatını bildiririm, pazarda iş yapmam için izin alırım.” diye düşünen tüccar krala gider ve şu dilekte bulunur: “Pazarda çalışmak üzere senden izin almak istiyorum, böylece hiç kimse de malların kaçak olduğunu söyleyemez, ama bana lütfen bu arada mallarımı gözetecek iki sadık adam ver.”

Gençler kralın yanındadır. Kral, “Bunlardan daha sadık ve güvenilir kimsem yok.” der ve onları tüccara verir. Tüccara kralın izni bildirilince tüccar döner ve kafesin kilidinin kırılmış olduğunu görür. Gençler de sırt sırta orada oturmaktadırlar. Bu şöyle olmuştur: Gençler birbirlerine, “Kim olduğumuzu hiç sormadık” derler. Büyük kardeş anlatır: “Babam geçimimizi sağlamak için yeni bir iş aramaya gittiğinde bir daha geri dönmedi. Akşama doğru küçük kardeşim değirmenin yanında suya düştü. Akıntı onu sürükledi. Ben yalnız kaldım. Beni bir dev yakaladı, fakat bir çiftçi kurtardı. Çiftçiden ayrılıp şehre giderken sana rastladım ve sen bana arkadaş oldun. Şimdi de sen anlat”

Kardeşi cevap verir: “Ben değirmencinin kurtardığı çocuğum.” Bu konuşmayı anne de duyar ve onların kendi çocukları olduğunu anlar. Kafesin parmaklıklarını parçalar, çocuklarının yanına gelir ve onları yanaklarından öper. Tüccar kafesin parçalandığını görünce krala gider ve şikâyet eder: “Bunlar senin en sadık adamlarındı. Benim uzun süre sakladığım kafesimi parçaladılar.”

Kral adamlarına emir verir: “İçinizden biri gidip bu çocukları

getirsin. Onlar bu adamın en önemli sırrına ihanet ettiler. Bu durumda benim için de artık güvenilir değiller.”

Çocuklar krala getirilir ve krala şunu söylerler: “Bizim bu işte en ufak bir suçumuz yok. Başımızdan geçenleri birbirimize anlattığımız zaman kardeş olduğumuz ortaya çıktı. Kafeste oturan kadın bizim konuşmamızdan sonra kafesi kırıp dışarı çıktı ve bizim annemiz olduğunu söyledi.” Kral kadını getirmelerini ister. Kadın getirilince kral sorar: “Niçin kafesi parçalayıp dışarı çıktın?” Ben taş mıyım, veya tanrısız mıyım? Anlattıkları her şeyi duydum. Bütün bunlar benim başımdan geçmişti.

Kafesi kırdım ve dışarı çıktım. Ben suçsuzum.”Kral bunun üzerine tüccarı getirtir ve şunu söyler: “Sen nasıl bir insansın ki küçük çocukları korumasız bir şekilde bırakıp annelerini de zorla kaçırsın?”

Kral her şeyi öğrendikten sonra lalayı çağırır, tüccarı bir atın kuyruğuna bağlatıp ormana attırır.

Tüccar cezalandırıldıktan sonra kral oğullarını bulur ve onlara şunu söyler: “Yaşanan felaket ne kadar büyük de olsa, tanrı sonradan bana tekrar varlığını hediye etti.”

KAYIŞ ADAM

Bir zamanlar bir kral yaşarmış. Bu kralın hiç çocuğu yokmuş. Kral bir gün divanda otururken düşünmüş: “Tanrının, bana bu krallığı verdin, ama hiç çocuk vermedin. Sana yalvarıyorum, krallığımdan bir kısım al, onun yerine bana çocuk ver.” Tanrı sesini duymuş, krallığından bir miktar almış ve ona bir çocuk vermiş.

Masalımızı izleyelim, çocuğun başından geçenleri görelim.

Çocuk büyür ve kral onu evlendirir. Kral ölünce oğlu derbeder bir hayat sürmeye başlar. Çevresine topladığı arkadaşları ile yer içer ve servetini bitirir. Bir gün arkadaşları toplanırlar, yiyip içeceklerdir. Kralın oğlu da onlara katılır. Onu da alırlar. Oturup yerler içerler, sonra ayrılırlar. Kralın oğlu onları takip etmek ister. Arkadaşlarından biri ona dönüp, “Aptal, dün bir ders aldın, bedava yedin içtin, paran varsa bizimle gel ve arkadaşımız ol, paran yoksa uzaklaş.” der. Çocuk üzülür, gözleri dolar, evine gelir ve kararmış bir yüzle yatar. Annesi onu böyle görünce, “Oğlum niçin böyle yatıyorsun?” diye sorar.”Ah anne, çok üzgünüm.” “Niçin oğlum?” “Arkadaşlarımla beraberdim ama beni kovdular.” “Oğlum, sana bunu yapmamayı söylediğim zaman beni dinlemedin. Unut, aklından çıkar bunu.” Kralın oğlu üzüntüden üç yıl hasta olur. Bir gün düşünür: “Tanrının, ne olur beni bu üzüntüden kurtar, yemin ediyorum, Kudüs’e hacca gideceğim.”

Bir süre sonra kalkar, eline gizlice bir baston alır, etrafta dolaşırken bir tüccarın gelip şehrin girişinde durduğunu görür. Bu tüccarın yanına gider, eğilir, ellerini kibar bir şekilde kapatır ve durup bekler. “Oğlum, ne söylemek istiyorsun?” “Bir şey söylemiyorum, rica ediyorum, gönül rızasına beni de Kudüs’e götür.” der delikanlı. “İyi konuşuyorsun oğlum.” diye cevap verir tüccar. Fakat birkaç gün geçtikten sonra şöyle düşünür: “Faydası olur diye bunu da yanıma aldım ama bana daha fazla yük oldu.” Gece uykuya yattıklarında tüccar delikanlıyı bırakır, katırına atlayıp gider. Gün ağarırken delikanlı bakar ki tüccar yoktur. Kalkar, sağa sola gider, dar yol boyunca yürür, sonra yola koyulur. Dağlarda koyun otlatan bir çoban görür.” Açım, gidip şu çobandan ekme isteyeyim.” diye düşünür. Çobanın yanına gider ve onu selamlar. Çoban ona, “Hoş geldin, başımın gözümün üzerinde yerin var ama ekmeğim bitti, gel eşeğe bin, eve gidelim, seni orada ağırlarım.” der. Bu çoban aslında bir yamyamdır, delikanlıyı eşeğe oturtur, bacaklarını eşeğin karnının altından bağlar, koyunları toplayıp öne katar ve onları mağarasına getirir. Delikanlıyı yukarı çıkarır, ayaklarına bir zincir geçirip onu zincirler. Yamyam içeri girer, ocağını yakar. Orada zincirlenmiş otuz kişi vardır. Delikanlı onlara, “Bu ne demek oluyor?” diye sorar.” Evin yıkıla. Buraya nasıl geldin? O her gün bir kişiyi yiyor.” cevabını alır. Yamyam ocağı kızdırdıktan sonra bir şiş alıp ocağa sokar, kızgın şişi alıp bir adamın kalbine batırır, adamı alıp ocağın üzerinde tutarak kızartır ve onu yer. Oradaki bir testi suyu da içer, sırt üstü yatar ve uyur. Kralın oğlu oradakilere, “Buradan bir çıkış yolu bulamıyor musunuz?” diye sorar.” Hayır.” cevabını verirler. Delikanlı onlardan ellerinin zincirini açmalarını ister, sonra da onların ayaklarındaki zincirleri parçalar. Ocaktan şişi alır, uyuyan yamyama gider ve gözüne batırır. Şiş batırdığı anda göz akar. Şiş bir karış ötedeki kurumuş koyun pisliğine girer. Gözü akan yamyam feryat etmeye başlar: “Kralın oğlu, bunlar senin şakalının.” Sonra ayağa kalkar, mağarada koşar, intikam almak için el yordamı ile kralın oğlunu arar ama yakalayamaz. Mağaranın çı-

kışında duran taşı koyunların geçmesi için yana çeker, bir ayağını eşığının bir kenarına, diğer ayağını diğer kenarına koyar, sonra koyunları çağırır: “Kara koyun, ak koyun, dışarı çıkın, kızıl koyun çık dışarı.” Koyunlar tek tek gelirler ve yamyamın bacaklarının arasından dışarı çıkarlar. Kralın oğlu orada bir tekenin de olduğunu görür, hemen onun karnını yarar ve çoban tekeyi, “Ak kılavuz teke, buraya gel.” diye çağırınca tekenin karnına girip onun altında dışarı çıkar ve bağırır: “Baban kahrola, senden kurtuldum işte.”

Yamyam bu sesi duyunca öfke ile sesin arkasından koşar. Mağaranın önünde bir kaya vardır, delikanlı kayanın tepesine tırmanıp sesini duyurur, sonra aşağı iner. Yamyam onu yakalamak için sesi takip eder, kayadan aşağıya düşer ve bin parçaya ayrılır. Delikanlı yamyamın yanına gelir ve onun etrafı korkutmak için kullandığı kalın sopasını görür. Sopa her cinsten değerli taşlarla süslüdür. Sopayı alır, mağaraya girer, zincirlenmiş arkadaşlarının yanına gelir, “Gözünüz aydın, onu öldürdüm.” der. Kalkıp delikanlının ayağına kapanırlar ve çok sevinirler. Kralın oğlu onları da kurtarır. Gidip koyunları toplarlar, mağarada bulunan malları dışarı çıkarırlar. Kralın oğluna payını verirler. O payını almaz.”Kardeş, bunlar senin. Neden payını almıyorsun?” derler.”Bu sizin kanınızın bedeli. Size kalsın. Bana bu sopayı verirseniz onu alırım.” der.”Onu rahatlıkla al, sen bizi kurtardın.” derler. Birbirlerine veda edip ayrılırken kralın oğluna “Yolun açık olsun, tanrı seninle olsun.” derler. Delikanlı patika boyunca giderek yola koyulur. Az gider, uz gider, sonunda bir ormana gelir. Öğlen vaktidir, oturur biraz ekmek yer, uyumak ister ama, “Burada uyursam vahşi hayvanlar gelip beni yerler.” diye düşünür. Yüksek bir ağaca tırmanır. O sırada vahşi bir boğanın dağdan aşağıya indiğini görür. Boğa gelir, oradaki göle doğru eğilir, ağzından değerli bir taş çıkarıp yere koyar ve su içer. Sonra o değerli taşı yutar ve gider.

Delikanlı düşünür: “Boğadan bu değerli taşı almadan buradan gitmem. Ölürüm daha iyi.”

Ağaçtan iner, su bitkilerinden üç bağ örer ve tekrar ağacın tepesine tırmanır. Aradan bir gün geçer, boğa tekrar göle gelir. Ağzından değerli taşı çıkarır, suyun üzerine eğilip su içtiğinde, delikanlı bağları arka arkaya fırlatır ve onlarla o değerli taşı örter. Boğa döner, taşı arar ama bulamaz. Taşı orda burda ararken ağacın tepesinde bir insanın oturduğunu görür, alnı ile ağacın gövdesine öyle bir yüklenir ki, ağaç kökü ile dışarı çıkar. Fakat bu sırada boynu karnının içine girer, yere düşer ve ölür. Delikanlı aşağıya iner, değerli taşı alır ve patika boyunca yola koyulur. Gider gider ve düz bir alana gelir. Burada sis gibi bir toz fırtınası vardır.”Tanrım, bu da ne, talihsizlik yakamı hiç bırakmıyor.” der.

Gider bakar ve orada bir maymun sürüsü ile bir tazi sürüsünün birbirleri ile dalaştıklarını görür. Delikanlı tazıların maymunları zorladığını görünce, sopasını alıp maymunların arkasına geçer, tazılara vurup onları kovar, hepsini uzaklara kaçıır. Maymunlar gelip delikanlının çevresinde toplanırlar, onu giysisinin kenarından tutup krallarının yanına sürüklerler ve kendi dillerinde krala açıklarlar: “Bu adam bizi köpeklerin eziyetinden kurtardı.” Kral sorar: “Ona ne hediye etmeli? Altın mı, değerli taş mı?” Maymunlar cevabı bilmezler. Kral kızını getirir ve delikanlıya verir. Kralın oğlu bir müddet orada kalır, sonra düşünür: “Burada kalmak benim için gereksiz. Geri dönüp bakayım, annem, karım yaşıyorlar mı?” Kalkar ve evine doğru yola çıkar. Gider gider, bir ormana gelir. Bir ağacın altında oturan bir adam görür.”İyi günler amca.” der.”Selam, bin kere selam, kralın oğlu.” Kralın oğlu, “Bana böyle sesleniyorsa, beni iyi tanıyor olmalı.” diye düşünür ve adama, “Ekmeğin var mı? Açım.” der.”Tanrıya şükür, ekmek de var, su da var, sadece bacaklarım yok, ben bacaksızım. Gel, beni sırtına al ve taşı. Evim bu tepenin altında. Sana ekmek de, su da veririm, seni ağırlarım.” Delikanlı inanır, gider ve onu sırtına alır. Adamın bir özelliği vardır. Sırtından aşağıya kadar kayış vardır, üstü insandır. Adı da Kayışadam’dır. Kendini delikanlıya, bacaklarından kollarına kadar sarar, sonra kendini yukarı savurur ve boynunun üzerine oturur.

Bir ay süreyle delikanlıya eziyet eder, bir oraya, bir buraya koşturur, bazen su, bazen sopa taşır, bir saat bile ona rahat vermez. Devamlı eziyet çeken delikanlı bir gün bir kabak görür, derinden içini çeker. Kayışadam boynundan aşağı, “Köpekoğlu” diye bağıır, “Niçin iç çekiyorsun? Senin canın benim ellerimde, benden kurtulmak mı istiyorsun?” Delikanlı, “Efendim” der, “Senin başın için her şey feda olsun. Benim isteğim bana izin vermen, bu kabaktan bir yemek hazırlayayım da onu yiyelim.” “Haydi çabuk ol, görelim bakalım, nasıl bir yemek olacak?” Delikanlı kabağın tepesini keser, içini oyar, asmalardan üzüm salkımları getirir ve bunları sıkarak üzüm suyunu kabağın içine akıtır. Kabağı güneşin altına bırakır ve gider. Bir gün Kayışadam bu olayı hatırlar ve delikanlıya seslenir:

“Köpekoğlu, gel, senin yemeğini yiyelim.” Delikanlı kabağın yanına gelir ve bu yemeği önce kendisinin yemesini rica eder. Kayışadam delikanlının yüzüne vurur. “Köpekoğlu, sen kimsin ki benden önce yemek istiyorsun?” “Efendim, al ye, beni öldürme. Ye ve tanrı seni kutsasın, eğer geriye biraz kalırsa, ben de yerim.” Kayışadam yer iç, doyar. Kayışları gevşer, delikanlının ayaklarının dibine düşer. Delikanlı kendini kurtarır, suya gider, giysilerini çıkarır yıkar, kurumaları için onları asar, kuruyunca tekrar giyer ve geri döner. Kayışadam orada oturmaktadır.”İyi günler, amca” der.”Selam, bin kere selam, kralın oğlu, hoş geldin, başımın üstünde yerin var.” “Senin ellerinde günlerimi nasıl geçirdim? Bana nasıl eziyet çektirdin, beni nasıl ezdin, benim yerimde zayıf biri olsaydı, ona ölümüne eziyet etmiş olurdun. Sen hiçbir tanrıya inanmaz mısın?”

Kralın oğlu bir sopa alıp sopayı adamın kafasının ortasına indirir. Adamın kafası bin parçaya ayrılır, ruhu da cehennemde yerini bulur. Kralın oğlu kendi ülkesine doğru yola koyulur, kendi şehrine gelir. Gece yarısıdır. Evinin kapısına gidip seslenir. Karısı sesini alır ve kaynanasına, “Bu senin oğlun.” der. “Ah, aşifte ve aşiftenin kızı, aklında sadece genç delikanlılar var,” “Bu senin oğlun”, diyorsun. Benim oğlum on yıl önce kayboldu. Deli-

kanlı tekrar seslenir, karısı gelir ve kapıyı açar. Delikanlı içeri girer, annesini selamlar, annesi de oğlunu tanır. Delikanlı, “Hanım” der, “Kalk da bir mum yak, birbirimizin yüzünü görelim.” Karısı, “Senin gittiğin zamandan beri mumumuz yok.” der. “Kalk da komşudan bir mum al, birbirimizin yüzüne bakalım.” “Hayır, hiç dışarıya gitmemeye, komşuya bile gitmemeye yemin ettim. İstiyorsan kendin git.”

Delikanlı dışarıya çıkar, caddede yürür, gece bekçileri gelir, onu yakalarlar ve kraliyet hapishanesine götürürler. Krala gidip “Senin hazinene dadanan hırsız tutukladık.” derler. Kral cevap verir: “Çok iyi ettiniz. Yarın sabah onu mahkemeye çıkartırız.” Sabah olunca kral olayı unuttur, delikanlı da bir süre hapiste kalır.

Kral bir hastalığa tutulur, saray adamlarını çağırıp der ki: “Gidip bana bir adam bulun, bir söz söylesin, ağlayayım, başka bir söz söylesin, gülmeye başlayayım, acım azalsın. Aksi halde hepinizin kafasını uçururum.” Saray adamlarından biri, “Kral, bize üç gün süre tanı, bu adamı bulup getiririz.” der. Hapishane-nin gardiyanı da oradadır. Gardiyan tam iki gün delikanlıya ekmek götürmez.

Delikanlı aç kalır. Gardiyan nihayet kalkar ve ekmek götürür. “Senin tanrın yok mu? Ben kralın mahpusuyum. Neden bana ekmek getirmiyorsun?” “Tanrı kraliyet evini yıksın. Aramızda büyük bir kargaşa oldu.” “Sebep ne?” “Kral bir adam aratıyor. Emri şu: Bana öyle bir adam bulun ki, bir söz söylesin güleyim, başka bir söz söylediği zaman da ağlayayım.” “İsteddiği adam benim. Git ve krala söyle. Bir söz söylerim, kral ağlar, bir söz söylerim, gülmeye başlar.” Gardiyan gidip krala çıkar. Kral, “Ne var?” diye sorar. “Senin istediğin adam hapishanede.” “Git onu buraya getir.” Gardiyan gider, kralın oğlunu hapishaneden çıkarır ve kralın huzuruna getirir, elinden tutar ve bekler.” Kral, “Sen o musun oğlum?” diye sorar. “Ben oyum, yaşayan kral.” “Otur ve anlat. Dinlemek istiyorum.”

Delikanlı anlatmaya başlar.

“Ben çok iyi durumdaydım, ölçüsüz servetim vardı, çok iyi arkadaşlarım, candan dostlarım vardı. İlginç yerlere at sürer, yer, içer, iyi vakit geçirirdik. Yaşasın kral -benim yerimde olsaydın, ne yapardın?- “Tabii ki memnun olurum. Fakat devam et ki, ağlayayım.”

“Arkadaşlarımın kalbini kazanmak için bütün varlığımı satım, heba ettim. Hiç param kalmadı.

İyi arkadaşlarıma güveniyordum. Onlarla beraber olmaya devam etmek istedim. Arkadaşlarım ise benden yüz çevirdiler. Bana sopa çektiler ve gittiler. Yaşasın kral -benim yerimde olsaydın, ne yapardın?- “Tabii ki ağlardım. Ama devam et ki, sevineyim.”

“Akılsız davranışımı gördüm ve Kudüs’e hacca gitmeye ve tanrıdan çözüm istemeye yemin ettim.

Yola çıktım ve bir kervana rastladım. Kervan başı iyi bir insandı ve beni emniyetle Kudüs’e götürüp getireceğini vaat etti. Yolun yarısına geldik. Amacıma ulaşmaya az kaldığı için memnundum. Yaşasın kral -benim yerimde olsaydın, ne yapardın?- “Tabii ki sevinirdim. Ama anlat da üzüleyim.”

“Kervan başı için ağır bir yük olduğum anlaşıldı. Bir sabah uyandım ve kervan başının bana haber vermeden, beni uyur halde bırakarak gittiğini gördüm. Yabancı bir ormanda yalnız kaldım. Yolu kaybettim. Yiyeceğim yoktu. Gece kalacağım bir yerim yoktu. Yaşasın kral -benim yerimde olsaydın, ne yapardın?- “Tabii ki üzülürdüm. Ama devam et de sevineyim.”

“Kurtuluş aramaya başladım. Karanlık, korkutucu ormanın derinliğinde, yeşil bir çayırda, renkli çiçekler ortasında sürüsünü otlatan bir çobana rastladım. Onu görünce kalbim kurtuluş umudu ile doldu ve çok sevindim. Memnun bir halde çobana gittim. Yaşasın kral -benim yerimde olsaydın, ne yapardın?- “Tabii ki sevinirdim. Ama devam et de üzüleyim.”

“Açlıktan gözlerim kararmış halde çobanın yanına gittim. Ekmek istedim ama bana “Git ve eşeğe atla, eve gidelim.” dedi. Akılsızca eşeğe bindim. Bu çobanın bir yamyam olduğu ortaya

çıktı. Kaçmamam için bacaklarımı eşeğin karnının altından bağladı. Beni mağarasına götürdü, girişin önüne konmuş bir kayayı kenara çekti, beni daha otuz kişinin bulunduğu içeriye taşıdı, onlardan birini bir şişe sapladı, ateşte kızarttı ve yedi. Bu talihsiz adamın acı içindeki ölümüne şahit olmuştum. Biliyor musun özellikle de aynı şeyin benim de başıma geleceğini düşündüğümde ne hissettim?” “Tabii ki dehşet içinde kaldırı. Ama devam et de tekrar sevineyim.”

“Biliyor musun ne yaptım? Yamyamın derin bir uykuya dalmasını bekledim. Oradaki arkadaşların yanına süründüm ve dedim ki: Bu an yaşamak veya ölmek anıdır. Benim zincirlerimi dişlerinizle kemirin.” Yirmisekiz kişi zincirlerimin üzerine atıldılar ve parçalanana kadar zincirleri kemirdiler.

Her tarafa baktım ama çıkış imkânı göremedim. Mağaranın çıkışında bir kaya vardı. Biliyor musun ne yaptım? O şişi aldım, ateşte kızdırdım, bütün gücümle yamyamın gözüne soktum. Gözü aktı.

Şiş yere saplandı. Yamyam sıçradı.”Kralın oğlu, bunlar senin şakaların.” dedi. El yordamı ile beni orada burada aradı. Ama ben ondan hep kaçtım. Sabahleyin beni bulmak için sürüyü dışarı çıkardı. Ben bir keçi derisinin içine girdim ve bacaklarının arasından geçtim. Dışarı çıkınca sesimi duyurdum: “Köpekoğlu, senden kurtuldum.” O benim peşimden geldi, kayadan aşağıya yuvarlanıp bin parçaya ayrıldı. Mücevherlerle süslü bir sopası vardı, onu aldım gittim ve diğer insanları kurtardım, mallarından onlara da verdim. Kurtulduğumu anladığım zaman çok sevindim. Yaşasın kral -benim yerimde olsaydın, ne yapardın?- “Tabii ki sevinirdim. Ama devam et de ağlayayım.”

“Yoluma ormandan geçerek devam ettim. Tekrar yorulдум. Ekmeğim yoktu. Dört bir yandan vahşi hayvanlar geliyordu. Ayıdan kaçarken kurda yakalanıyordum. Kurttan kaçarken aslanın pençelerine düşüyordum. Koştum ve bir ağaca tırmandım. Ağaçtan aşağıya inemiyordum. Gece uyuyamıyordum.

Yedi gündür aç ve uykusuzdum. Hayvanlardan korkumdan ağlıyordum.

Yaşasın kral -benim yerimde olsaydın, ne yapardın?- “Tabii ki üzülürdüm. Ama devam et de tekrar sevineyim.”

“Korkularından aşağıya inemediğim hayvanlar gittiler. Ağacın altına genç bir boğanın geldiğini gördüm. Ağzından bir değerli taş çıkardı, su içti, değerli taşı tekrar ağzına aldı ve gitti. Onun tekrar geleceğini düşündüm. Aşağıya indim. Su bitkilerinden üç bağ yaptım. Ertesi günü boğa geldi, değerli taşı ağzından çıkardı. Bağları arka arkaya aşağıya attım. Değerli taşı örttüm. Boğa değerli taşı göremeyince çılgına döndü, yukarı baktı, ağaca saldırdı, onu devirdi, ama kendisini de öldürdü.

Bir milyon değerindeki taşı aldım ve yoluma devam ettim. Uzakta insanların ormanda oturduklarını ve neşeli olduklarını gördüm. “Bu iyi oldu. Hem değerli taşı kazandım, hem de ekmeğe isteyeceğim insanlara gidiyorum.” diye düşündüm. Yaşasın kral -benim yerimde olsaydın, ne yapardın?- “Tabii ki sevinirdim. Ama devam et de tekrar üzüleyim.”

“Orada oturan adamlara gittim ve ekmeğe istedim.” Oğlum dedi biri, “Ekmek var ama evde. Benim bacaklarım yok. Beni taşı. Sana ekmeğe ve su veririm.” Onu taşımaya gittim. Bir Kayışadam olduğu ortaya çıktı. Sırtından aşağısı kayıştı. Bacaklarına ve sırtına sarıldı, kendini yukarı çekti, omzuma oturdu, sonra yüzüme vurmaya başladı. “Köpekoğlu, şuraya git, buraya git.” dedi. Böyle devam etti. Kayışadamın elinde esir oldum. Bazen biri boynuma oturdu, bazen bir başkası. Üzerimde su, odun veya dikenli çalı taşıdılar. Yaşasın kral -benim yerimde olsaydın, ne yapardın?- “Tabii ki ağlardım. Ama devam et de tekrar sevineyim.”

Çeşitli yollar düşündüm. Bir gün bir kabağa rast geldim ve iç çektim. “Köpekoğlu, neden iç çekiyorsun?” diye sordu. “Bu kabağ benim babamın gıdasıydı. Kabağı görünce babam aklıma geldi.” Kayışadam yanağıma vurdu ve “Köpekoğlu, hazırla onun yemeğini yiyeceğim.” dedi.

Kabağı oydu, içine üzüm suyu sıktım, bu şekilde iki üç gün bekledi. Kayışadam yanağıma vurdu ve “Gidip yemeği yiyelim” dedi. Gittik, yemek için elimi uzattım. Tekrar yanağıma vurdu ve “Ben daha yemedim. Sen nasıl yemeye cesaret edersin?” dedi. Kabağı yedi, üzüm suyunu içti ve sarhoş oldu. Gevşedi ve yere düştü. Yere düşünce sopa ile vurdum ve onu yok ettim. Yaşasın kral -benim yerimde olsaydın, ne yapardın?- “Tabii ki sevinirdim. Ama devam et de tekrar üzüleyim.”

“Ormanda birbirleri ile dalaşan maymunlara ve tazılara rastladım. Maymunların tarafına geçtim. İki üç gün savaştık. Tazılar bizi sıkıştırıyorlardı, sürümüzü yok ediyorlardı. Beni dört bir taraftan kuşattılar. Kızgın tazıların kısıkcında kanlar içinde kaldım.

Yaşasın kral -benim yerimde olsaydın, ne yapardın?- “Tabii ki üzülürdüm. Ama devam et de tekrar sevineyim.”

“Kuvvetimi topladım. Arka arkaya vurdum. Kazandım ve tazıları oradan uzaklaştırdım.

Maymunlar beni ödüllendirmesi için krallarına götürdüler. Beni kralın kızı ile evlendirdiler.

Düğünde yedik, içtik, eğlendik. Yaşasın kral -benim yerimde olsaydın, ne yapardın?- “Tabii ki sevinirdim. Ama anlat da tekrar karamsar olayım.”

“Bir müddet orada kaldım. Sonra döndüm. Eve gidip karımın ve annemin hayatta olup olmadıklarını, onlara ne olduğunu öğrenmek istedim. Gece eve geldim, kapıyı çaldım ve sesimi duurdum. Karım anneme, “Oğlun geldi.” dedi. Ama o öfkeyle, “Ah aşifte, bak hangi sevgilin gelmiş?” diye cevap verdi. Tekrar kapıya vurdum. Nihayet açtılar. “Bir mum yakın, birbirimizin yüzünü görelim, kederimizi dindirelim.” dedim.”Mum yok.” dediler.”Komşulardan alın.” dememe karşın karım, “Sen gittiğinden beri ayağımı komşu evine atmamaya yemin ettim. Kendin al.” dedi. Mum almak için dışarı çıktım. Gece bekçileri beni yakaladılar.”Sen kraliyet hazinesinde hırsızlık yaptın.” diyerek beni hapse attılar. Kral beni unuttu. Hapishanede kaldım ve benim

nerede olduğumu, bana ne olduğunu bilmeyen karım ve annem için zldm. Yaşasın kral -benim yerimde olsaydın, ne yapardın?- “Tabii ki üzülürdüm. Ama devam et de tekrar sevineyim.”

“Yaşasın kral, neşen varsa sevin, veya istersen zl. Ben suçsuz olarak senin tarafından hapse atıldım.” Kral, üzüntüsünün, onun gibi suçsuzları cezalandırmasından kaynaklandığını düşünür.

Ne kadar suçsuz varsa hepsini serbest bırakır. Bu delikanlıyı da serbest bırakır ve ona yüz altın verir.

Delikanlı eve gider, yamyamın sopasını yüz milyona satar. Genç boğanın ağızından alınan değerli taşı da yüz milyona satar.

Tahta çıkar, akıllı bir şekilde ülkeyi yönetir. Başkalarının hesabına içip eğlenmeyi seven arkadaşlarını da şımartmaz.

KRAL ALAM

Bir zamanlar, adı bütün dünyada bilinen çok güçlü bir kral varmış. Bu kralın adı Alam imiş.

Kral Alam"ın büyük bir ülkesi, Hindistan içinde büyük bir ordusu varmış ve halkını çok severmiş. Halk da onu severmiş. Bir düşman yaklaştığında halk ülkelerine girmesine veya kralın ayağına bir diken batmasına izin vermezmiş. Kral Alam ülkesine düşman ayağının bastığını hiç yaşamamış. Kral Alam sık sık kıyafet değiştirir ve insanların nasıl yaşadığını görmek için halkın arasında dolaşmış.

Bir gün tekrar kıyafet değiştirmiş ve ülkesinin sınırlarını görmek, halkın durumunu öğrenmek için vezirleri ile birlikte yola çıkmış. Her zaman olduğu gibi bu sefer de, dönüşüne kadar ülkeyi yönetsin diye karısı Hatun"u tahta çıkarmış.

Şimdi biz de kral Alam"ı izleyelim.

Az giderler, uz giderler, ülkenin sınırına ulaşıncaya kadar yol giderler. Kral Alam Turam adındaki vezirini yakındaki evlerden birinde geceleyecekleri bir yer bulması için yollar. Turam başını yere kadar eğerek ve tam gidecekken Kral Alam, "Turam en fakir evi bulmaya bak." der. Turam cevap verir: "Kral çok yaşasın, emrin olur."

Şimdi kralı burada bırakalım ve Turam"ın nereye gittiğine bakalım. Yakında bir ev vardır ki bahçeler ve tarlalar arasında pek görünmez. Gece etrafı dolaşan vezir Turam nihayet oraya

gelir ve burada fakir bir yaşlı kadın bulur. Kadının kocası da, çocukları da yoktur. Turam ona şöyle der: “Nine, biz tanrının garipleri hacdan dönüyoruz, evimiz barınağımız yok, bu geceyi evinde geçirmemize izin ver, ücreti neyse sana veririz.” Kadın cevap verir: “Oğlum misafir tanrı misafiridir, ama sizin için düzgün bir ev yoksa, örtü yatak yoksa, yiyecek ve su yoksa ne yapılabilir?” Vezir Turam, “Nine bu önemli değil, biz öyle adamlar değiliz, sadece bu küçük oda da olsa bir köşesinde yer buluruz.” der. Kadın havaya doğru bir kılıç çeker ve bağırır: “Kral Alam”ın güneşi adına, elleri ile ayakları ile kaybolan tek oğlum adına yemin ederim ki, yerim yok, imkânım yok, evim yok, ben yaşlı bir kadını.” Vezir Turam ona tatlı sözler söyler ve “Olsun nine, sana ekmek para, istediğin her şeyi veririz, izin ver bu geceyi senin ocağında geçirelim, sabah erken gideriz.” der.”Oğlum, öyle ise gelin ama eksiğin kusuruna bakmayın.”

Turam Kral Alam”a gider ve ona her şeyi anlatır. Karanlık bir gecedir. Geceyi yaşlı kadının evinde geçirmek için hepsi gelirler. Kadın onların kim olduğunu bilmez. Kral Alam kadınla konuşmaya başlar.”Anne, niçin sana bakacak oğlun veya kızın yok? O zaman böyle fakir kalmazdın.”

“Sağ ayağı ile içeri girmiş olan kutsal misafir, bir oğlum var, tanrı seni de, onu da korusun.” “Pekiye oğlun nerede?” “Uzun zamandır kayıp. Sağ mı, sağlam mı bilmiyorum. Gece gündüz kötülüklerden felaketlerden uzak tutsun, ayağı taşa çarpmasın, kutsal Sergius”un atı çocuğumun düşmanlarını ayağı ile ezsün, çocuğum sağlıklı geri dönsün, babasının sönmüş ocağını yeniden yaksın diye tanrıya yakarıyorum. Misafirler, bu yaşlı anne size her şeyi verir, oğlum gençti, yirmi yaşındaydı, onu gören geniş omuzları, yüksek alnı ile bir dağ gibi duruyor derdi, yüzü güzeldi ve ay gibi yuvarlaktı.

Gözleri üzüm gibi kapkara idi. Görenler “Ne mutlu annene” derlerdi. Ama şimdi nerede? Kocam oğluna sarılarak öldü. Ölürken “Hanım, gözlerini bu oğlandan ayırma, ona iyi dikkat et.”

dedi, bunları söyledi ve günahsız ruhu uçtu. Ben ve güzel çocuğum, da  kartalı yalnız kaldık.

Gücüm yetti i kadar başkalarının yanında çalışıp  ocu umu doyurdum. Tanrı size ve kralımız Alam'a sağlık versin, fakirler, diğerlerine yeti ip durumları düzelene kadar yedi yıl vergi  odemezler. Ben de paramı biriktirdim ve o lumla yaşadım. O pence-rede güzel çekici bir kızın, ışık gibi, peri gibi bir kızın resmi var. Bu kız yedi denizlerin arkasındaki küçük bir adada, hizmetkarları nöbetçileri ile sarayında ya ar. Çok iyi çok cesur bir çok delikanlının bu kıza talip olduğunu anlatırlar, fakat kız hiçbirini be genmez ve hepsinin denize atılmasını emreder. Oğlum da kimbilir nerede bu resmi görmüş ve ona açık olmuş. Bir gün oğlum eve geldi. Alnı kırı mı tı, ka ları  atıktı, tek kelime konu muyordu, gülmüyordu, sadece içini çekiyordu. Bir sabah bana "Ho ca kal" dedi ve gitti. Gitti ve geri gelmedi. O günden beri hiç haber almadım. Burada fakir ve korumasız kaldım. Günlük ekme imi zorlukla temin ediyorum."

Ya lı kadın oğlunun hikayesini bitirir. Tekrar derinden i  çeker, göz ya larını siler, sonra kalkar pencereden o resmi alıp krala gösterir. Kral Alam resme iyice bakar ve "Bu nasıl harika bir yaratılış, bu dünyada mı doğdu, yoksa gökten mi geldi? Bir gün kimden ho lanacak ki?" der.

Kral Alam ne olursa olsun, bu kıızı oğlu için istemeye karar verir. Sonra kadına bir avuç altın verir ve köşeye çekilir. Onun için kraliyet halısı yayılmıştır. Uzanır fakat gözlerini kapatıp uyuyamaz.

Kral vezirleri ile beraber ya lı kadının evini terk ederken daha gün do mamı tır.

Ya lı kadın bu para ile kendine güzel bir ev yaptırır, iyi bir serveti olur, oğlunun geri geleceğini farz eder. Kral Alam hiçbir yerde durmaz, hiçbir yere gitmez, doğru sarayına döner ve tahtına oturur. Gece gündüz bu i e nasıl ba layaca ını ve her şeyi nasıl yoluna koyaca ını düşünür.

Uzun süre d   nd kten sonra Almo adındaki tek oğlunu  a-

ğırır. “Oğlum, ölüm var ve hiç kimse bundan kaçamıyor. Ülke benim elimdeyken, kudretim varken seni evlendireyim. Yaşın geldi. Düşününü göreyim, torunlarımı göreyim. Senin için olağanüstü güzel bir kız buldum. Bu kızı alıp evlenmelisin.” Bunları söylerken oğluna yaşlı kadının verdiği resmi gösterir. Delikanlı resmi gördüğü anda neredeyse aklını kaybeder. Fakat sessiz kalır, babasının önünde yere kadar eğilir ve hiçbir şey söylemeden dışarı çıkar. Babası oğlunun kabul ettiğini fakat bunu söylemeye utandığını hemen anlar. Aynı gün Almo kraliçe Hatun’a, annesine gider. Babasının söylediklerini anlatır ve annesine o resmi babasından alıp kendisine vermesini rica eder. Kraliçe resmi alır, bakar, sanki gelini olmuş gibi kıza sevgi duyar, sonra resmi oğluna verir.

Almo gece gündüz uyumaz, yemez içmez her gün biraz daha zayıflar, resme bakar ve düşünür: “Bu kızın nerde olduğunu, yeryüzünde mi doğduğunu, gökten mi geldiğini bilebilseydim.”

Bir gün kral oğlunu çağırır ve şunları söyler: “Almo oğlum, hazırlan kızı aramaya git ve onu bize getir.” Almo sevinçten ne yapacağını bilemez. Başını sadık bir hizmetkar gibi eğip, babasının sağ elini öper ve dışarı çıkar.

O gün Almo babasına ait hazine dairesinden çok miktarda altın, değeri ölçülemez mücevherler alır, silahlar ve iyi de bir at alır. Annesi ona zengin yolluk hazırlar. Sonra Almo babasının rızasını almaya gider. Babası oğlunu kutsar ve der ki: “Oğlum, yolun açık olsun, bizi unutma, tahtın varisi olduğunu hatırla. Alçak gönüllü ol, bir kral oğluna yakışacak iyi bir nam kazan. Herhangi bir işe girişirken karar vermeden önce yedi kere değerlendir, iyice düşün sonra harekete geç. Yalnız gidiyorsun. Ülkemizin geleneği şudur: Bir şey kolay veya zor olsun, kazan veya yenil, hepsini kendi gücünle yapmalısın.” Babasından sonra annesi, kraliçe de onu kutsar. Gözlerinde yaşlarla, “Oğlum, yüzümü ayaklarına sürmek istiyorum.” der ve eğilir. Delikanlı annesini kaldırır ve der ki: “Anne ağlama, benim için dua et.” Annesi oğlunu yanaklarından öper, Almo tekrar baba elini öper, annesini

kucaklar, annesi oğlunun kıvrıkcık saçlarını öper ve onu yolcu eder. Sarayın dört bir yanından hizmetkarlar çıkar, ona şehrin çıkışına kadar eşlik ederler ve geri dönerler.

Almo atını sürer sürer, kendisi de nereye gittiğini bilmez, sonunda üç yolun ayrıldığı bir yere gelir. Bu yol ayrımında yaşlı bir adam oturmaktadır.

Almo onu selamlar, “İyi günler, dede.” der.”Tanrı vericidir, iyi günler, bin kere selam oğlum.” “Dede, bu yollar nereye çıkar?” “Oğlum bu yollar hikâyeleri kadar uzun ve bilinmezdirler. Bak, ilk yol yedi denizlerin güzel perisine götürür. İkinci yol felaketlere gider. Üçüncü yol da karanlık ormanların, derin uçurumların yoludur. İlk yoldan çok kişi gitti ama hiçbiri geri dönmedi. İkinci yoldan esir düşenleri bulmak için gidilir. Cesur bir savaşçı olan büyükbaban bazen kazandı, bazen kaybetti. Son seferinde yenildi, bütün ordusu esir düştü, kendisi de bu yolda öldürüldü. Mezarı orada, üzerinde dikenler yetişti. Üçüncü yol, hayatlarında tek iyi gün görmeden dünyanın sıkıntısını kederini çeken insanlara giden yoldur. Bu insanlar hiçbir kere bir kuşu öldürmemiş, karıncayı ezmemişlerdir. Bunlar kötülerin elinden dilinden kaçarlardı, derin uçurumlara düşerler, güneş ışığına hasret kalırlardı, hastadırlardı, uçurumlardaki vahşi hayvanların keyfine terk edilmişlerdir.”

“Teşekkürler dede, ben o güzel kızı almak için yedi denizlerin arkasına gidiyorum.” “Oğlum sana ne söyleyeyim, senin başında bir felaket dolaşıyor, ama gençsin, genç bir başta da deli bir rüzgâr eser. Bu harikulade kızı getiremezsin. Kızın aklında ne olduğunu nereden biliyorsun?”

“Hayır dede, gitmek zorundayım. Ölsem de giderim.” “O zaman git oğlum, tanrı yardımcın olsun. Fakat çok yorgun olduğunu görüyorum. Beni dinle ve bu gece benim evimde kal, sabah erken gidersin. Bak orada halk toplanmış, pazar var, git de bak ne var ne yok, hiç görmediğin şeyler var mı?” Almo kabul eder ve pazara gider. Yeni mallar, yeni insanlar görür, pazardan dönerken zavallı bir adamın güzel bir sandık sürüklediği dikkatini

çeker. Adam sandığı sürüklerken bağırır: “İyi sandık, iyi sandık, alanın da satanın da canını sıkar, iyi sandık.” Almo şaşkınlıkla sorar: “Alanın da satanın da canını sıkın bu nasıl bir sandık? Bir mal böyle pazarlanır mı? Tamam bunu ben alıyorum, geceyi evinde geçireceğim yaşlı adama veririm. Kaça bu?” “Ne verirsen o fiyata genç adam.” Almo bir altın verir, sandığı alır ve yaşlı adamın evine götürür.

Bütün gün sandığı açmazlar. Akşam yatmak üzere olduklarında sandıktan bir gürültü gelir, sandık kendiliğinden açılır, içinden bir metre boyunda küçük bir adam çıkar, fakat sakalı yaklaşık iki metre uzunluğundadır, kemerine de bir balta sokulmuştur. Almo ve yaşlı adam çok korkarlar.

Küçük adam sakince Almo’nun önüne gelir ve der ki: “Benim adım Kuplik. Ben senin hizmetkarınım. Ne emredersen, senin gücünü aşan ne varsa ben yaparım.” Almo ondan kurtulamayacağını anlar, birbirleri ile iyi ilişki içinde olacaklarına, dost ve sadık kalacaklarına dair anlaşır.

Aynı gün Kuplik ve Almo yola çıkarlar. Kuplik kızın bulunduğu yeri bilir, hatta bir kere onu görmüştür. Az giderler, uz giderler, kızın sarayına gelirler. Kuplik şunları söyler: “Almo bu kıza maksadını nasıl söyleyeceğini sana anlatacağım. Saraya girince kız hemen ona talip olmak için geldiğini anlar.” Hizmetkarlarına, “Bu genç adamı götürün ve ağırlayın.” der. Seni sarayın en yüksek yerine çıkarırlar ve oradan denize atarlar. Ölmek için kesinlikle şunu söylemen gerekir: “Teşekkür ederim. Ağırlandım istemiyorum. Seni istiyorum. Böyle konuşursan evlenmek istediğini anlar.”

“Tamam, Kuplik, öyle söylerim.” Saraya giderler, mermer basamaklardan kızın dairesine çıkarlar. Kızın hizmetkarları bir delikanlının geldiğini haber vermişlerdir. Kız onu huzuruna kabul eder. Almo bu güzel kıızı gördüğü anda neredeyse bilincini kaybeder, ama yere düşmez, rüya gördüğünü sanır. Kız bunu görünce emrini verir: “Bu genç adamı götürün ve ağırlayın.” Almo hiçbir şey yapamaz, sadece kıza bakar, donmuş gibi kalır. Hiz-

metkarlar onu o yüksek yere götürürler ve denize atarlar. Aynı anda Kuplik de denize atlar, Almo"yu denizden çıkarır, onu taşır ve sarayın yanındaki yeşil bir çimenliğe yatırır. Almo kendine gelince Kuplik der ki: "Ben seni uyarmadım mı, söyle neden öyle konuştun?" Kuplik bunları söylerken Almo"ya kuvvetli bir tokat atar. Almo, sadece "Tamam bir daha unutmam." der."Dikkat et Almo, bu sefer gittiğinde benim öğrettiklerimi söyle, aksi halde seni tekrar denize attırır". Almo yeniden kızın sarayına çıkar. Hizmetkarlar da onun geldiğini kıza bildirirler. Kız huzura kabul eder. Kız bu delikanlının cesaretine şaşırır. Kalbinde sevgi filizlenmeye başlar."Benim sarayımdan ne istiyorsun, belki hizmetkarlarımdan birini istersin, yoksa altın mı istiyorsun?" Almo bu sefer açık konuşur: "Çok altınım var, ayrıca bizim sarayımızda da çok hizmetkar var. Ben seni istemek için geldim. Herkesi denize attırdığını duydum. Ama ben denize atlamak için değil, sana seni sevdiğimi söylemek, seni almak için geldim."

Kız hiçbir şey söyleyemez, kalkar, Almo"yu elinden tutar ve ismini sorar, sonra "Almo, eğer beni seviyorsan benimle beraber burada kalmalısın, benim denizlerimin kralı olmalısın." der.

Almo cevap verir: "Hayır, benim bir vatanım var, kral olan bir babam, kraliçe olan bir annem var. Beni özlerler. Tahtım, halkım beni bekler."

Kız kabul eder. Kuplik saraya çağrılır. Ona güzel bir oda verilir. Sarayın en güzel salonlarında yedi gün yedi gece düğün yaparlar. Sonra yola çıkmak için hazırlanırlar. Kız bütün hizmetkarlarını çağırır. Gözlerinde yaşlarla şöyle konuşur: "Tanrı sizinle olsun, sarayımı tahtımı, bütün varlığımı size bırakıyorum. Ben bu cesur genç adamla gidiyorum. Bundan sonra ne olur, bilmiyorum." Hizmetkarlar Almo"ya kalması için ne kadar yalvarırlarsa da Almo sözünde durur. Eve gitmek üzere yola çıkarlar. Az veya uz giderler, sonunda ihtiyarın oturduğu üç yol ayrımına gelirler. Yaşlı adam Almo"nın kızı getirmesine şaşırır. Evliliklerini tebrik eder, Almo attan iner, adamın elini öper, sonra atına atlar ve yola devam ederler. Giderler giderler, nihayet krallığa gelir-

ler. Kuplik yolda ayrılır. Kral Alam’a, oğlunun olağanüstü güzel bir kızla geldiğini haber verirler. Kral Alam sevinçten halka hazine dairesinin kapılarını açar. Haberi getirenlere ödül olarak da değeri biçilemez mücevherler verir. Almo ve gelin gelip sarayın önünde dururlar. Kral ve kraliçe onları karşılar, içeri alır, başlarına altın ve değerli taşlar serperler. Halk da zengin olur, herkes sevinir. Kral Alam vezirlerine düğün hazırlığına başlanmasını emreder. Düğün başlar, başka ülkelerden de konuklar gelir. Masalar yiyecek içecek ile donatılmıştır.

Kralın sarayında Uran adında bir vezir yaşar. Bu vezirin de Devuk adında bir oğlu vardır.

Devuk bu kadar güzel gelini görünce ona aşık olur ve derhal Almo’yu öldürüp gelini kendine almaya karar verir. Düğünün üçüncü günüdür. Bütün halk yer içer ve mutludur. Yeşil alanda geniş bir nehir, ilkbahar olduğu için taşkın sularla akmaktadır. Devuk hep Almo ile birlikte oturur.”Almo, üç gündür yiyip içiyoruz, kalkıp at binelim, yediklerimizi sindiririz.” der

“Olur, gidelim.” Hizmetkarlar en iyi atları getirirler. Atlarına binerler ve rüzgâr hızı ile taşan nehre doğru giderler. Çok uzağa at sürerler. Atlar ter içinde kalmıştır. Almo, “Dönelim.” der. Devuk bırakmaz. Almo attan inince Devuk da iner. Bir müddet nehrin kenarında yürürler. Nehir burada geniş ve derindir. Birden Almo’nun atının başlık takımı gevşer, at tırısı kalkar. Devuk at sürüp Almo’nun atını yakalamak ister gibi atına atlar. Aynı anda bir hançer çekip vurur ve Almo’nun başını ortadan ikiye ayırır. Sonra attan inip cesedi nehre atar. Elbiselerini parçalar ve başına vurarak eve döner. Kral Alam oğlunun geri dönmediğini fark etmiştir. Onu geri getirmeleri için adamlar yollar. Bunlar Almo’nun atının kişneyerek düzlükte dört nala koştuğunu görürler, bir şeylerin olduğunu sezerler ve dönüp krala gördüklerini anlatırlar. Kral bunun ne anlama geldiğini anlayamaz.

Halk da telaş içindedir. Devuk’un hizmetkarları gelir ve onun yerde yattığını görürler. Ağlıyor gibi yapar, saçlarını yolar ve derki: “İkimiz de atları dizginlerinden tutarak yürüyorduk. Birden

nehre girmiş bir adamın sahildeki ince bir ağaç dalına tutunarak yardım istediğini gördük. Almo onu kurtarmak için elini uzattı. Adam Almo'nun elini kavrayıp dışarı çıktı. Almo ise nehre düştü, akıntı onu alıp götürdü. Bu adam beni de suya atıp boğmak istedi, hançerimi çekip kalbini oydu. O da suya düştü. Ne yaptığımı bilmiyorum. Duyduğum acı beni bu hale getirdi. Devuk bunları söylerken sanki Almo için çok üzülmüş gibi saçlarını yolar, yüzünü tırmalar.

Hizmetkarlar onu alıp krala götürürler. Kral der ki: "Genç yılan, oğlum, yeni damat nerde, her şeyi söyle, yalan söylersen gözlerini oyarım, dilini keserim." Devuk konuşamaz.

Hizmetkarlardan biri Devuk'un söylediklerini krala anlatır. Kral daha fazla tahammül edemez.

Cellatları çağırır ve der ki: "Bunu götürün, gözlerini oyun, dilini kesin ve nemli karanlık bir yere atın." Söyleneni yerine getirirler. Kral Alam, Devuk'un babasını, vezir Uran'ı da çağırır.

Onun da ellerinin ve dilinin kesilmesini ve oğlunun yanına, aynı nemli karanlık yere atılmasını emreder. Baba ve oğlu birbirleri ile konuşamazlar, baba oğluna bir işaret veremez. Sadece oğlunun ayaklarına doğru sürünür ve acılar içinde ölürler.

Düğünün dördüncü günü keder gününe dönüşür. Kral ve kraliçe siyahlar giyerler. Genç gelin de siyah kıyafet giyer. Kraliçe saçlarını keser, eleme gömülür, başına toprak atar, yüzünü tırmalar.

Kral Alam zengin sarayında vezirlerinin yanında güzel gelinini kızı olarak kabul eder ve der ki: "Dinle çocuk. Bu kadar felaketten sonra ben artık fazla yaşamam. Sana tahtımı ve ülkemi veriyorum."

"Hayır, Almo"dan sonra ben de bu zengin ortamda yaşayamam. Almo'nun ölümünden sonra hiç yaşamak istemiyorum. Sen dünyayı yöneten büyük bir kralısın. Sonuna kadar tahtında oturacaksın." Bir periyi andıran bu güzel kız böyle konuşur, sarayın çatısına çıkar, oradan kendisini aşağıya atar ve ölür. Kralın

bir felaketi bin kata dönüşür. Yakınları ve vezirler hiçbir şey söyleyemez.

Kral artık tahtına, kraliyet divanına oturmaz. Her dakika oğlunu ve gelinini düşünmek için sarayında kraliyet divanı üzerine çok güzel iki çiçek vazosunu yan yana koyar.

Her birinin içinde birer gül goncası, her gülün üzerinde bir bülbül, güllerin yanında da iki tane yılan yuvası vardır.

Bülbüller şakıyınca, gül koncaları yavaşça açılmak, birbirlerine yaklaşmak isterler, o anda kara yılan yuvasından çıkar, güllerin sapında sürünerek bülbülü ısırarak, sokarak, öldürmek için yukarı doğru tırmanır.

Bu anda kral Alam, kimin hakkında hüküm verdi ise, oğlunu ve gelinini düşünür, kendisini de suçlayarak herkese özgürlük verir.

Hayatta kötülük de vardır, iyilik de.

SONSÖZ

Bir halkta doğal olarak var olan ve başkasına devredilemeyen, ırk, dil, kültür ve devlet özelliklerinde zorlayıcı bir genetik uyumun olduğu romantik kanısı, ki bunun dışında bu halk dünya tarihindeki ilahi özdeşliğini korumak amacı ile bir de isim alır, ideolojik sebeplerden yiyeceğini çiğ veya pişirerek yer, giyinişini ve dinini kendi tarzına göre belirler ve hatta kendine has masalların da varisi olur, Avrupanın yanlış bilgisinin bir parçasıdır. Eğer gerçekten öyle olsaydı, o zaman sarı dilden, kıvırcık kültürden, aglütine devletten ve sarışın masallardan (Cl. Levi-Strauss ile pişirilmiş bir dinden de) ciddi bir şekilde bahsedebilirdik.

Daha gerçek olan, bir dil grubunun içinde çok farklı antropolojik özelliklerin olması ve bir halkın, dilini, kültürünü ve dinini özümsemiş halde, duyduğu az veya çok tesadüfi bir ismi zaman içinde değişikliğe uğratması ve bir halkın çoğunlukla, repertuarı görünüşte düzgün bir şekilde milletlere göre ayrılabilen kendine has masallarının olmadığıdır.

Bir dilin veya bir halkın, neredeyse bir dil halkının oluşumunu, aynı şekilde masalların da oluşumunu doğrudan doğruya gözlemlemek bilim için şimdiye kadar mümkün olmamıştır.

Fakat çoğunlukla, farklı halk topluluklarının menfaatlerinin birbirleriyle çelişmesi sebebiyle, devletlerin, komşu devletlerin oluşumunun şahidi, hatta kan şahidiyiz.

Kültür, dil, ırk ve devlet karmaşık ilişkisini ayırmak ve ço-

ğunlukla yanlış kullanılan gerçek durumu aydınlatmak veya yanlışlardan arındırmak bilim insanlarının işidir ki, onlar da bunun için çoğunlukla masal repertuvarlarından faydalanırlar.

Ön asya topluluklarının, koyu renk kıvrıcık saç, uzun burun, dar yüz gibi ırk özellikleri göstermesi daha yaşlı Alman okuyucuların çok dikkatini çekmiş olmalıdır. Almanyada onlarca yıl hor görülen bu tipe herhangi bir isim verilebilir, fakat bu ırk antropologlar tarafında düşündürücü bir şekilde “armenoid” olarak adlandırılmıştır. Bu özellikler yakın doğudaki toplumlarda, “Ermeni platosu” (antik çağdan beri okullarda söylendiği gibi) üzerinde 5. 000 yıl öncesinden beri görülmektedir ki, o zaman ne bir Ermeni halkı, ne Ermeni dili, ne de Ermeni kelimesi biliniyordu. Okuyucuya “Ermeni Masalları”, yani en azından belirli bir dilde yazılmış olan masallar sunulduğuna göre, - Ermeni- isimlendirmesini açıklamak gerekir.

Bunun için de Ermeni dilinin ve Ermeni halkının kaynağı nedir karmaşık sorusuna özel araştırmalar yardımı ile (özellikle I. M. Djakonov) genel anlamda kısaca bakmalıdır.

Böylece, son yüz sene içinde sözlü anlatımla toplanmış bulunan mevcut metinlerin vatanı hakkında bir açıklama getirilebilir. Nihayet bu kitabın anlayarak okunması için Ermeni masallarının araştırılması, toplanması ve yayınlanmasının bazı sonuçları kısaca belirtilmeli ve bu seçim hakkında bilgi verilmelidir.

Ön asyanın ortasındaki, Kafkasyanın güney ucundan güney doğrultusunda Kürt dağlarına kadar uzanan dağlık arazi tarihi açıdan bakıldığında Ermenistan olarak adlandırılır. Yaklaşık 500. 000 kilometre karelik bu alan buzulgar örtülü sıra dağlarla kaplıdır. Bu dağların en büyük tepesi büyük Ararat (Ağrı) (5. 156 m.) ve Aragraz (4. 015 m.) genç volkanlardır. Nemrut dağı ise dünyanın en büyük yanardağlarından biridir.

Dağların her tarafından dereler akar, bunlar birleşerek nehirleri oluşturur. İncile göre cenneti (en eski kültür ülkesi) çevreleyen Fırat ve Tigris (Dicle) nehirleri, Aras ve Kura nehirleri bir çok yan kolları ile bu dağlık araziye keserler. Burada derin göller

de bulunur, örneğin Van gölü, Resaije ve Sevan gölü (yalnız 2. 000 m. derinlikteki bu sonuncusu bugünkü Ermenistan içindedir ve tuzlu değildir). Karadeniz sahilleri ve Kafkasya ovalarında nemli alt tropik bir iklim görülürken Ermenistanın yüksek ovalarında kuru bir kara iklimi vardır. Şiddetli rüzgârlar ve karla geçen uzun kışları, geceleri alışılmadık ölçüde soğuk geçen kısa, kuru ve sıcak yazlar takip eder. Açık kahve, kısmen gri toprak çoğunlukla taşlıktır, ilkbaharda yağmurlardan ve karların erimesinden sonra derin ve dipsiz, yazın sert ve kuru, kışın da donmuş veya kar altındadır. Haziran ayında bile 2. 300 m. yükseklerde küçük karlı kısımlar görülür.

Sulamanın yeterli olduğu yerlerde arazi verimlidir, bazı yerlerde, örneğin Ağrı'nın eteklerinde, Fıratın ve Van gölünün doğusundaki alçak bölgelerde ise çok verimlidir, bugün ise buraları kıraç tenha bozkırlardır. Nehirler boyunca sık fundalıklı yeşil çayırlar bulunur. Ermenistanın özellikle Karadeniz kıyısı, Aras ve Kura arası olmak üzere onda biri ormanlıktır. Buralarda 1. 000 m. yükseklikte ceviz, sedir, çam ve meşe ağaçları yetişir. Bunların üzerinde 2. 000 - 3. 000 m. yükseklikte ise dağ çayırları vardır. Daha yukarlarda ise ardarda sert, çatalı, tamamen çıplak veya çok az bitki örtüsü olan kayalar bulunur. Aralarda da dar ve sürekli gölgede kalan, otlı örtülü boğazlar vardır. Arazinin onda dokuzu dağ ve taşdır. Arazide bir değişiklik sadece dikey olarak, aşağıdan yukarıya doğru veya mevsim geçişlerinde görülür.

Mayısta kokulu otlar, renkli çiçekler, laleler ve güller çabuk açarlar. Haziranda kayısılar (botanikte *armenica* olarak adlandırılır) olgunlaşır, onları da erik, elma, armut, şeftali ve narlar izler. Bir çok yerde üzüm bağları vardır. İncir ve zeytin enderdir.

Ormanlarda ve çalılıklarda bugün bile ayı, keçi, dağ koyunu ve yaban domuzları görülür. Porsuk, tilki, sırtlan ve yaban kedisi de vardır. Aslan ve kaplan ise çok önceleri bulunurdu.

Bataklık arazide (Erzurum ve Trapesund arası) büyük kaplumbağalar ve yılanlar da çokça bulunur. Kemirgenler de zengindir. Daha bu yüzyılın başlarında Fırat dolaylarında (Graf V.

Westartarp, Petermanns Geogr. Mitteilungen, 1913, s. 297) balıkçıl ve diğer su kuşları da vardı. Buralarda çok büyük ebatla yırtıcı kuşlar da görülmüştür.

Nehirler ve göllerde balıkçılık yapılmış, ormanlarda avlanılmış ve yakacak odun toplanmıştır.

Her ikisi de bir insan ömrü kadar öncesinde meslek olarak yapılabiliyordu. Öteden beri buradaki nüfus hayvancılıkla ilgilenmiştir. Koyun, at, büyük baş hayvanlar dağlık bölgede beslenebiliyordu. Çiftçiler de meyva ve tahıl (2. 700 m. yükseklikte buğday vardı.) yetiştirmişlerdir. Aynı zamanda arıcılık ve ipek böcekçiliği de verimli olmuştur. Bir çok yerde çok eskiden beri maden çıkarılmış ve işlenmiştir. Ayrıca taş ocakları da işletilmiştir.

Çalışmalarda ve nakliyyede hayvanlar kullanılmıştır. Tarımda öküz ve manda, nakliyyede de katır ve bazen de deve kullanılmıştır. Binek hayvanı olarak da, küçük fakat güçlü, bacakları kuvvetli, çok dayanıklı, sakin tabiatlı, yem ve bakım açısından da kanaatkar olan Anadolu aygırı tercih edilmiştir (Westrap).

İnsanlar tabii yollarda, büyük ölçüde hava şartlarına bağlı olarak yavaş hareket ederlerdi ve genellikle yaya giderlerdi. Yollar nehirler boyunca uzanırdı. Nehirler sığ olup yazın susuzdur, fakat ilkbaharda yağmurlardan sonra ancak köprülerle geçiş mümkün olur. İyi köprü de çok az bulunurdu. (bkz. no. 12) Nehirler gemi ulaşımı için uygun değildi. Dağlardaki geçitler ise çok yüksekti, ulaşım, kışın rüzgâr ve kar fırtınaları bakımından zor ve tehlikeli idi.

Yerleşim bölgelerindeki insanlar kendilerini tecrit edilmiş ve dolayısı ile birbirlerine bağlı hissedilerdi. Eğer gerekiyorsa kısa yaz mevsiminde yola çıkılırdı. Bu sebepten uzak mesafeler yıllar sürerdi ve macera olarak gözüktü ki bu konu çok anlatılmıştır. (Bu arazide bir yere gitmek ve çabuk uzaklaşma isteği bu kitapta bir çok masala özgü motiftir.)

Geniş bir alanda ve uzun bir süre içinde Ermeni halkının tarihçesi de maceralı ve öğreticidir.

Yaklaşık 4. 500 yıl önce bu dağlık arazide (bugünkü İran, Irak ve Türkiye arasındaki bölge) küritler yaşırdı. Bu nüfus, Fıratın üst tarafından Aras doğrultusunda Van gölüne ve güney Kafkasyaya kadar yayılmıştı ve halkların isimleri ve bunların kökleri çivi yazılarından bilindiği gibi çok renkli olsa da, 4. 000 yıl önce de dil ve kültür bakımından bir bütünlük gösterirdi.

5. 000 yıl kadar önce hint-avrupa dillerinin taşıyıcıları da önasyada bulunuyorlardı ve bunlar Suriyeye kadar yayılmıştı. Vahşi at yetiştiriciler olarak bunlar kültür yönünden küritlerin altındadır. O zamandan beri hint-avrupa dil ağacının (ari) üç dalının burada yaşadığını belirtmek gerekir: Anadolu, Hint-İran ve trakofirik dil dalları. Ermenicenin kelime hazinesi ve yapısı (dıştan katılan ve açıkça belli olan kelimeler hariç tutulursa) hint-avrupa dili ile olan ilgisini ispat eder.

Ermenicenin, İran, germen veya slav dilleri gibi ancak bugün bilinen dil dallarından çıkmadığı kesindir. Ermeni dilinin ait olabileceği tek dil ailesi çok az bilinen firik-trak dilidir. Ermeni orjinal dili, ne eski kürit-urart, ne de semitik dil ailesi ile ve ne de yaklaşık elli modern kafkas dili ile akrabadır. Ermeni dili küçük asyaya M.Ö. 2. yüzyılda, muhtemelen en eski hint-avrupa istilası zamanında girmiş ve oluşmuştur ki, dıştan katılan daha eski kelimeler de bunu doğrular. Ermeni dilinin oluşumu nerde ve nasıl tamamlanmış olabilir?

Araştırmalar (Djakonov) eski Ermeni halkının yerleşmiş küritlerden, luvierlerden ve buraya gelen ve bir hint-avrupa dili getiren muşke ve eski umierlerden, Fıratın üst bölgesinde M.Ö. 12. ve 16. yüzyıl arasında oluştuğunu gösterir. Irk olarak çok sayıda küritler, dil olarak ise, doğudan gelen küçük bir azınlık, eski Ermeniler kalıcı olmuşlardır. Sonraları bunlar iskitlere katılmışlardır.

Bu nüfus eskisi gibi yerel dili (kürit-urart) kullanmışsa da, yalnız bu dili kullanmış değildir ve hint-avrupa Ermeni dili belirli bir bölgede kullanılan dil olmuştur.

Urart kralı Argisti I'in M.Ö. 782 (776) yılında Kafkasyada,

Ağrıdan uzakta olmayan bir yerde Erivan isimli bir kale yaptırması, supa ve chati halkını üst Fırat'tan güney Kafkasyaya getirmesi eski Ermeni dilinin yayılmasına sebep olmuştur. Eski yerleşik küritik nüfusun, yeni gelen hint-avrupa "Ermeni" azınlık dil nüfusu ile karışmasından, yeni vatanda (yaklaşık şimdiki Ermenistan) Ermeni halkı oluşmuştur ki bunun tarihi mutabakatı da açıktır.

Vatanından uzaklaştırılan bu halkın muhtemelen kendi ismi de yoktu, kökleri itibarıyla çok karışık. Asurlular ve yahudiler (Jer. 51, 27) gibi daha eski toplumlar ve belgeler bu ülke ve halk için eski arat ve ararat ismini kullanırlar. Bu halk (komşuları tarafından) onlara rastladıkları yerlerin ismi ile adlandırılmışlardır. Bu şekilde kuzeydeki gürcüler bu halka kuzeydeki suchmu bölgesinden dolayı somechen, aramiler de, daha güneydeki arme bölgesinden dolayı armina demişlerdir.

Altıncı yüzyılda eski pers ve antik yunan kaynaklarında Ermenistan ve Ermeni kelimeleri kullanılmış ve bununla dağlık arazi ve buradaki halk kastedilmiştir. Bu isim de arami dili vasıtasıyla pers diline girmiştir. Daha sonra yunanlılar tarafından alınmış ve latince yoluyla bütün dillere (Ermenice ve bazı komşu diller hariç) Ermeni ve Ermenistan olarak geçmiştir.

Ermeniler kendileri için eskiden beri haj (kh) ismini kullanırlar. Ermenilerin eski vatanı olarak da aynı sesteki hajasa kelimesini kullanma (bu şekilde ismin de açıklanması) denemesi Dja-konov tarafından haklı olarak reddedilmiştir, çünkü hajasa dilinin hint-avrupa dili olduğunu kanıtlamak kolay değildir. Ermenistan, yani Ermeni dağlık arazisinde M.Ö. 6. yüzyıldan itibaren Ermeni dili konuşulmuştur ki bunun içine tarihi gelenek de girer.

Bundan sonra urartular tarihten silinmiş, halka Ermeni halkı denmiş, ve bu halk iki ülkenin (Babil ve Asur) yüksek medeniyet kültürünü sürdürmüştür. Ermeni halkının oluşması prosesine katılmamış olan urart ve küritler ise muhtemelen Yunanlılar, Suri-

yeliler ve aynı zamanda Gürcüler ve Kürtler tarafından asimile edilmişlerdir.

M.Ö. 5. yüzyılda Ermeniler akamenid İrana dahil olmuşlardır. Bu tarihten itibaren Ermeniler İran yaşamından çok etkilenmişlerdir. M.Ö. 330 yılında Ermeni ülkesi kısmen Büyük İskender tarafından zaptedilmiştir. Onun ölümünden sonra Ermeniler üzerindeki iktidar selefkilere geçmiştir.

M.Ö. yaklaşık 220 yılında kral Artaş I (M.Ö. 189-161) ve onun torunu Tigran II (M.Ö. 95-56) zamanında, eski kültür ülkesini Suriyeden Hazer denizine kadar egemenliği altında bulunduran büyük Ermeni devleti doğdu. Bu Ermenilerin birlikte müşterek bir devlet varlığı sürdürmelerinin ilk ve tek örneğidir. Bu politik yapı, Roma İmparatorluğunun doğuya, Kafkaslara doğru artan baskısına maruz kalmıştır. Ermeniler önce partik ve romen koruyuculuğunda kaldılar, daha sonra M.Ö. 117 yılında zengin ülke otonom romen eyaleti oldu. M.Ö. 65 yılında Roma ile Ermeni kralı Tigran II arasında yapılan antlaşma ile Mezopotamya'daki geniş bölgelerden vazgeçildi. Arami ve yahudi nüfusun bir kısmı da, Ermenilerle birlikte kuzeye Kafkasyaya yerleşti. Yeni vatanda bu grubun fikri etkisi büyük olmuştur. Eski çağın sonuna doğru Ermeniler hem partik-pers doğunun, hem de romen-batının kuvvetli kültürel etkisi altında kaldılar. Bunun sonucu olarak Ermenilerin helenistik bir özellikleri oldu ki bu, kültürünün iki çatılı olmasında, dilde ve kelime hazinesinde görülür.

Antik yunanın yanında eski asuri-arami ve yahudi etkileri de çok kalıcı oldu, Ermenilerin kendi edebiyatları olmadığı için, o dönemde bölgedeki arami ve yunan kültür dillerini kullandılar.

Ermenilerin protestan olmaları, yerli klise tarihçileri tarafından (Malachia Ormanian, Terenig Poladian, the church of armenia, London, 1955) geleneksel olarak Thaddeus ve Bartholomeus havarilerine, yani 43-66 ve 60-68 yıllarına götürülür ki bu, Ermenistanı 2. yüzyılda hristiyan bir ülke olarak gösteren Tertullian'a bir ihtardır.

Bu bir efsane olarak anlaşılsa bile Ermenistan yine de en eski hristiyan devlettir.

Çünkü Ermeni kralı Tridat tarafından hristiyanlık en geç, selamet yılı 301'de devlet dini olarak beyan edilmiştir. Bunu yaparken uzun süredir mevcut olan bir cemaate dayanmış olmalıdır.

Bazı öğretiler ve başka göstergeler hristiyanlığın önce yahudi yerleşim grupları tarafından Ermeniler arasında yayıldığını işaret eder. (bkz. B. Spuler, *Religionsgeschichte des Orients in der Zeit der Weltreligionen*, Leiden/Köln 1961, s. 240) Klisenin başı kralın kardeşi Gregor (bundan sonra Ermeni klisesi gregoryan klise olarak adlandırılmıştır) olmuştur. Şimdi katolikat (kilisenin en üst yetkilisinin titri katolikosdur) olarak adlandırılan bu dini mevki başlangıçta kahanaipat (aronitik yahudi ruhaniliğine itibar ederek) ismini taşımıştır ve önceleri veraset geçerli olmuştur ama bu uzun süre uygulanamamıştır.

Vaftiz olan Ermeniler ya Kapadokyadaki yunanlı hristiyanlara veya Urfa'da suriyelilere öğrenim için giderlerdi ki bunlar hristiyanlığı (elbette birbirinden farklı olarak) kendi dillerinde öğretirler ve vaaz verirlerdi. Ermeni ülkesinin üst tabakalarca teşvik edilen protestanlaştırılması ile, suriyelilerin ruhani, özellikle de ritüel etkileri, aynı zamanda da yunanlıların dünyevi yönetim talepleri güçlenmiştir. Buna rağmen Ermeniler hristiyanlık yoluyla (daha sonraları kendi yaratıları ile), onları hristiyan dünyasında bir millet yapan ve yok olmaktan kurtaran parantezi yakalamışlardır.

Hristiyanlığın yaygınlaşması ile romanın askeri gücü kaybolmuştur. Doğu Roma devleti (Bizans) kendisinin onun yerini alan devlet olduğunu iddia etmiştir. Bunun yanında 367 yılında İran tarafından saldırıya uğrayan ve çöken bir Ermeni krallığı vardır. Ermeniler İran'a ve Babilonya'ya yerleştirilmişlerdir. Ülkeleri de, putperest İran ve hristiyan Bizans arasında paylaşılmıştır. İran bölgesinde önce bir Ermeni prensliği meydana getirilmiş (yaklaşık 428 yılına kadar yaşayan) ve Ermenilerde hris-

tiyan dinini yok etmek, yani Ermenileri tekrar zerdüştlük (sasanidler tarafından 449 da mecburi devlet dini olarak kararlaştırılmıştır) adına kazanmak için çaba harcanmıştır. Fakat bu başarılı olmamıştır. Tabii ki arien dünyadaki zerdüşti, ikili düşünce tarzı da çok kalıcı olmuştur. Masallar da muhtemelen bu mentalitenin en kuvvetli kanıtıdır.

Yunanlılarla savaşan İranda Ermeni klisesi, sadakat eksikliği yönünden politik komplikasyonları önlemek için Suriye klisesine daha yakınlaşmıştır. Ermenilerin yaşadığı batıda, Bizans bölgesinde hristiyanlık devlet tarafından teşvik edilmiş, ama öğretilerdeki sapmalara ve özellikle ritüelde suriyeli bir doğu tarzı hoş görülmemiştir. Ermeni hanedanı ve Ermeni devleti sona erdikten sonra, bu nahoş durum, Ermeni klisesinin kültürel faaliyetlerin yanında politik fonksiyonları da üstlenmesini gerektirmiştir ki, bu arada Ermeni klisesi Bizans ortodoksluğundan giderek uzaklaşmıştır.

4. yüzyılın sonuna doğru kendi alfabeleri oluşturulmuş ve incilin tercümesi protokolu ile dini ve ahlaki literatürün Ermeniceye taşınması başlamıştır. Klise dini olarak Suriye ve Yunan dillerinin kullanılması (dini ayinlerde de) bırakılmıştır. Yazı dili ve klise, politik ayrışmaya karşın milliyet birliğini kuvvetlendirmiş ve (evrensellğe aidiyet hariç olmak üzere) Ermeni kültürünün özel gelişimi, değişen dünya ile sürekli tartışmalar içinde teşvik edilmiştir ki, bunun tabii ki sadece (artık geride kalmış) sebepleri değil, aynı zamanda (bugün hâlâ etkin olan) sonuçları da olmuştur.

İncilin tercümesi (öncelikle Suriye dilindeki metinden, kısmen de orijinalinden) ve zengin bir Bizans edebiyatının Ermeniceye taşınması halka ahlaki (ön) okuma metinleri temin etmiştir ki, bu Ermenilerin doğunun kültür mirasını korumalarını sağlamış ve devam eden sözlü gelenek için de çok önemli olmuştur (bkz, örneğin burada no. 12'deki kadeh fıkrası ile Josef efsanesi).

Tercüme edilen literatür kendi edebiyatının da doğmasına sebep olmuş, belirli ölçüde onun kalıbını oluşturmuş, kelime haz-

nesine ve kişiliğine şekil vermiştir. Gerçek tarihi ilişkiler, örneğin Van gölü çevresindeki Urartu devleti, Erivan şehrinin kurulması, eski doğudaki şartlar, Ermenilerin kaynağı hakkında bir yüzyıl boyunca kesin bilgiler yoktu, çünkü çivi yazısının okunması kolaylığını, insanlık bir çok başka şey gibi kaybetmiştir. Tarihi devamlılığın kaynağı olarak sadece incil vardı. Ermeni tarihinin yazılmasının babası, Korenli Musa, her halk köküne bir ced bulma antik geleneğine uymuştur. Ermeniler kendilerine “haj” dedikleri için, Musa, kendi bilgisine göre Togarma’nın oğlu olan bir Hajkh’dan bahsetmiştir ki, Togarma da incildeki Jafet’in, Nuh’ın oğlunun sülalesindendir.

Bu haj milletinin ceddidir. Böylece Musa kendi Ermeni halkını, birinci hristiyan yüzyılının ortasından jenealojik olarak, birkaç yüzyıl gerideki, onun için tek geçerli kaynak olan incildeki dünya tarihinin içine sokmuştur.

Bir başka efsaneye göre de Hajkh isminde bir kral, Nebükadnezar’ın yardımcısı olarak Kudüs’ü kuşatmıştır.

Korenli Musa’nın asurlularla ilgili olarak anlattıkları, daha sonraki Bizans ve Suriye kaynaklarına dayanır ki şüphesiz fantastiktir ve bir o kadar da öyküleme araştırması açısından değerlidir. Bu şekilde Musa, kral Tigran’dan da (Xenofon I’deki aynı isimli hükümdar ile identik olmalıdır, 24-30), bir ejderhaya (Azidachaka; azi = kara kurbağa, “dachaka” belki arami dhk = bastırmak’tan) karşı savaştığı şeklinde bahseder ki, Musa burada, masallarda kullanılan “azidachaka” kelimesini, tıp kralı Astiages’in ismi olarak anlamak ister.

Böylece bilinen bir masal motifi tamamen aydınlatıcı bir masal tefsiri tadında millileştirilmiştir.

Ayrıca bu Ermeni edebiyatında masal unsuru olarak en eski belgedir.

Hajkh-efsanesi Ermenilerin tarihsel bilincini, arkeolojik kazı bulgularına göre, ki bunlara son zamanlarda ulaşılmıştır ve bunların ilmi interpretasyonu da hâlâ tartışmalıdır, çok daha derinden etkilemiştir. Her Ermeni Nuh soyundan gelen bir ced tanımını

nı bilir ve Ağrının tepesini (Erivan'daki yüksek binaların pencerelerinden modern Türkiye'de olduğu görülür) gururla tufandan sonra Nuh'un gemisinin yanaştığı yer ve Ermeni vatanının sembolü olarak kabul eder.

7. yüzyıldan (698-705) itibaren Ermenilerin oturduğu bölge, başlayan islam yayılması ile Araplar tarafından işgal edilmiş ve 910 yılına kadar hakimiyetlerinde kalmıştır. Zaman zaman Arap halifeleri, Ermenileri putperest İranın etkisinden çekmek için, onlara kısıtlı bir otonomi vermişlerdir. Bu sebeple yaklaşık 10. yüzyılda Ani başşehirinde bir hanedanlık görülmüşse de feodal ayrışmalar yüzünden merkezileşme olamamıştır.

11. yüzyılda Doğu Roma, Arapları püskürtmüş ve nerdeyse tüm Ermenileri hakimiyeti altına almıştır. Fakat kısa zaman sonra Bizanslılar Türk-Selçukluların (İstanbul'daki gruplar bunlardan eskiden ücretli asker olarak faydalanırlardı) güçlü baskısı altında kalmışlardır.

Hristiyan Doğu Roma devletinin çökmesinden sonra Ermenistanın bir kısmı Selçuklulara geçmiştir (1048). Buna karşılık, sarsılmış Bizanslılara ait olarak kalmış Kilikya bölgesinde 1180-1375 arasında bağımsız bir Ermeni devleti kurulmuştur. Bu şekilde Ermeniler için merkez, Ermenilerin Türklerden kaçtığı Kafkasyadan, tekrar Akdeniz kıyısına geçmiştir.

Bütün bunlar batı Ermeni kültür ve edebiyatının orta çağda son kez gelişmesine katkı sağlamıştır.

Bu tarihten itibaren Ermeniler, özellikle kiptiler (bunlar da monofisit oluşumda hristiyanlardır) vasıtası ile Mısır'a kadar bağlantılar kurmuşlardır. Aynı zamanda Ermeniler Latin dünyasının da görüş alanına girmişlerdir. Öğretide bir denge ihtiyacı belirmiş ve papalık tarafından da bir birlik teklif edilmiştir.

İsanın tanrının oğlu olduğu konusunda, çoğunlukla kanlı da geçen kavgalar olmuştur. Artık geride kalmış, fakat genel anlamda hiçbir zaman çözülemeyecek olan bu hristiyanlık problemi, kilise cemaatinden çok öykü araştırmacıları için büyük önem taşır,

çünkü teolojik derin değerlendirmeler bizi diğer anlatılan figürlerin nasıl anlaşılacağı konusunda aydınlatır.

Hıristiyanlık dönemlerinin ilk yüzyıllarında sorun İsa'nın tanrı mı insan mı olması idi. Yahudilerin bu soruyu karıştırmış olmaları gerekir, çünkü İsa'nın yahudi olarak, yani insan olarak doğumla dünyaya geldiği açıktır. Buna karşılık İsa gnostik anlamda tanrı veya tanrı-insan olarak algılanmıştır. Bu öğreti, vaf-tiz olmuş Yunanlılar ve Romalılar tarafından yayılmıştır ki, bunlarda kumandanlar ve imparatorlar daha hayatta iken tanrı olarak ilan edilirdi. Fakat bu da şu soruyu ortada bırakır, tanrısız İsa ile çarmıha gerilmiş insan arasındaki bağlantı yerleşmiş ifade ile nasıl anlaşılacaktır. Birbirinden tamamen farklı iki yapı aynı bedende birlikte nasıl mevcut olabilecektir. Burada fikirler ayrılmıştır. Başlangıçta şu mantık yürütülmüştür, İsa bir bütün olarak, hiçbir zaman içten ikiye ayrılmamış tek (=mono) fizikte ve tanrısız bir varlık olarak anlaşılmalıdır. Buna göre oğul, bir kadın tarafından doğurulmuşsa da, babasına varlık olarak benzer. Çünkü "sözün yerleşmesi" ile (veya en geç yeniden dirilmeden sonra) İsa bir bütün (tek fizikli) olmuştur (doğmuş veya yaratılmıştır) ve bu noktadan itibaren de tanrı olarak anlaşılabilir. Başlangıçtaki bu tek fizik anlayışına karşı sonraları şu anlayış geliştirilmiştir, İsa tanrı ile ilgili olarak tanrısaldır, insanla ilgili olarak da insanidir, her iki yapı da onun kişiliğinde bütün olarak meydana çıkmıştır. Kalkedondaki IV. ruhaniler meclisinden itibaren bu öğreti doğu- ve batı roma kiliseleri için dogma olarak geçerli olmuştur. Fakat doğu hıristiyanlarınca, özellikle Mısırda çirkin tanrıtanımazlık olarak reddedilmiştir. İsa'daki insan kısmının bağımsız gerçekliğini kaybetmiş olduğu ve İsa'da insani ve tanrısallık arasında zahiri bir farkın (veya herkes için?) aslında bizler tarafından kurgulandığı (fakat objektif olarak anlaşılmadığı) öğretilmiştir. Bu öğreti tabii ki daha önceki dualistik (nestorian) doktrine karşı çıkarılmıştır, öyle ki 4. yüzyılın sonundan 5. yüzyılın ortalarına kadar hıristiyanlarda tek fiziklilik ge-

nel bağlayıcı olmuştur. Mısır çıkışlı öğretiler ise İstanbul çıkışlı imparatorluk buyruklarından daha çok katılım bulmuştur.

Ermeniler Kalkedondaki IV. ruhaniler meclisine (451 yılında) katılmamışlar, bunun için de kendilerini, papa tarafından hukuki şekilde sınırlandırılarak formüle edilmiş, İsa'daki birbiri ile karışmamış ama birbirinden ayrılmaz olan ve bağlantılarına rağmen yapılarının azalmadığı iki farklı varlık öğretisini dogma olarak kabul etmek ve böylece İstanbul'daki imparatora politik olarak da uymakla yükümlü görmemişlerdir. Yeni dogma sonraları, İsa'nın ikili varlığına uygun olarak, iyi ve kötü, iki güce mi sahip olabileceği sorusunu da uyandırmıştır. Böylece Yunan hristiyanlığı, Ermenileri hristiyanlığı bırakmaları için teşvik eden İranlıların dualistik zerdüştlüğüne tehlikeli bir yakınlığa gelmiştir. Zerdüş-t-dualistik misyonerlerin mecazi vaazlarının içeriği hakkında çok az bilgimiz var, onların da masal konularını kullanmış olmaları mümkündür. Bazı Bizans imparatorları yeni öğretiye karşı kanlı ayaklanmalar karşısında, İsa'da sadece tek ve tanrısal bir irade olduğu, tabii ki insani kötü bir irade olmadığı fikrine yaklaşmışlardır. Fakat Yunan teologları burada gene tek fizikliliğin lehine gizli tavizler görmüşlerdir ki, bu, ortodoks imparatorun eski düşmanı İranlılara karşı savaşını kazanmasına yardımcı olacak gibi gözüküyordu. Kalkedondaki kararları geri alma denemeleri bir çok imparatorun ve klise prenslerinin katledilerek hayatlarını kaybetmelerine sebep olmuştur. İmparatorun ve karısının zor filolojik-teolojik inanç sorunlarında karar verme yetkisi ve anket sonuçlarını, yani halkın sesini terör vasıtası ile önceden belirleme şeklindeki uygulamaları ortodoks dünyasında "kutsal" bir gelenek olmuştur. Ermenilerin de giderek uzaklaşmaları anlaşılabilir bir durumdur. Fakat Ermenilerin tek fizikliliğin gelişmesine ne kadar katkıda bulundukları açık değildir. 6. yüzyılın ilk iki on yılında "var oluş" ve "görüntü-hayal" kavgası yaşanmıştır ki, bu soru bir çok masalda basitçe yabancılaştırarak çözülmüştür.

Sorun, İsa tek bir tanrısal varlık olduğuna göre onun dış gö-

rünüşünün, insan yapısının nasıl anlaşılacağı idi. Tek fiziklilikten yola çıkanların temel ilkesi, bu insan yapısının bir görüntü, bir hayal olduğu idi. “Et” buna göre ya gerçek değildi ve/veya çürümez nitelikteydi. Ermeniler arasında dış görünüşlerini masallarda olduğu gibi değiştirebilen insan yapılarının varlığı oldukça erken konuşulmuş olmalıdır, çünkü tek fizikçiler doğaüstü bir istisnayı (İsa da dahil) kabul etmek istemiyorlardı. Daha çok ortodokslar, İsa’da tanrı ve insan yapısının karışmayan bütünlüğünü iddia ediyorlardı ki bu öğretide de halka anlaşılmaz geliyordu. Ermeniler ve doğudaki diğer cemaatler, doğu ile batı arasındaki ilk yabancılaşmaya sebep olan eski öğretilerde (onların düşüncesine göre de “doğru olan”) ısrar ediyorlardı. Suriyede, Filistin’de ve Mısır’daki halklar büyük ölçüde daha kolay anlaşılan islamı (buna göre İsa görülmeyen ve şekli olmayan tanrının oğlu olarak değil, son peygamberden bir önceki peygamber, elçi olarak anlaşılır) kabul ettikten sonra Ermeniler bazı daha küçük suriyeli tarikatların, mısırlı kıptilerin ve etiopyalıların yanında, bugüne kadar hristiyan dünyasının içinde değişmemiş tek fizikli azınlık olarak kalmışlardır. Ermenilerin özel durumu hristiyan adetlerinde de gözüktür. Çocuğun vaftiz edilmesi doğumdan hemen sonra değil, çok daha sonra ve şeytanın kovulması amaçlı ayinler eşliğinde yapılır. Kominyon için seyreltilmemiş şarap ve mayasız ekmek (yemekte de olduğu gibi) kullanılır. Bugün de incile göre kurban (koyun ve kanatlılar), aile fertlerinin iyileşmesi veya benzeri durumları için adak olarak kesilir.

Kurban kanıyla çocukların alınına haç işareti çizilir. Et de kilisenin yanında tuzlanmamış olarak pişirilir ve yoldan geçenlere de dağıtılır. Özel olarak hazırlanmış bir yağ ile kutsal yağlama ölümünden sonra uygulanır. Toprağa verme ve yas çok ayrıntılıdır.

İbadet törenleri rahipler tarafından, cemaatin bulunduğu sınımdan bir perde ile ayrılmış bir podyumda yürütülür. Dini usuller Suriye usullerini andırır. Kısa bir zaman öncesine kadar Ermeniler, yahudiler ve müslümanlar gibi ikon düşmanı idiler. Son zamanlarda katolik örneğine göre yeni bir resim kültürü yayılmış-

tır, hatta tek fiziklilerin genellikle İsa'nın, insanlık için çarmıha gerilmiş tanrının doğumuna değil, yaratılışına inanmalarına rağmen halkın dindarlığında Meryem saygısı daha da güçlenmiştir.

Önceleri Vatikan tarafından oriyental monofisit kiliselere yaklaşma adımları atılmışsa da, sonraları aradaki ayrılık büyüdüğü ve roma-katolik kilisesi güçlendikçe Ermenilerin bir birlik halinde entegre edilmelerine çalışılmıştır. Diğer taraftan Rusya da Ermenileri ortodoks devlet kilisesine bağlamak istemiştir. Gregoryan kilise bağımsızlığa daha çok önem vermiştir. Görülmektedir ki ihtiyaçtan dolayı dogmatik ayrıntılar dışında bir erdem doğmuştur. Modern ökumen hareket hristiyanlık problemi ni baştan tartışmak veya başlangıç noktasına indirgemek görünüşündedir.

13. yüzyılın ortalarında Ermenilerin yaşadığı yerler Osmanlı Türkleri tarafından zapt edilmiştir. Bunu Moğol istilasını takip etmiştir.

Münchener Orientreisen'den veya daha doğrusu Tamerlans Kriegsgefangenen'den (Hans Schiltberger) Moğolların 1400 sonbaharında Ermenistanı çabuk zapt ettikleri görülür. Hristiyanlar takip edilmiş, büyük araziler harap olmuştur. 1405 de Timur ölmüş ve Osmanlılar en kuvvetli savaş gücü olarak 1453 de İstanbul'u zapt etmiş ve Bizans devletini kesin olarak sona erdirmiştir. Kargaşa dönemlerinde Ermeniler, katolik olarak birleşik bir toplumun uzun süredir kaldığı Kırım'a, diğerleri de Ukrayna'ya, Polonya'ya göçmüşlerdir.

Böylece Lemberg'de, Transilvanya'da, ticaretleri Almanya'ya kadar uzanan çok zengin bir Ermeni kolonisi meydana gelmiştir. İddia edildiğine göre Tanneberg (Grünwald) savaşında 1410'da Litvanya prensi Vytautas'ın yanında bir Ermeni birliği de savaşmıştır. Doğu malları ticaretini kolaylaştıran Ermeniler Avrupada iyi karşılanmışlardır, çünkü diğer yabancı tüccarlardan (İspanyollar, Araplar) farklı olarak sermayelerini dış ülkelere transfer etmemişler, yeni vatanlarında bırakmışlardır. Ermenilerin doğudan Polonya'ya ne kadar kelime hazinesi de taşıdıkları

açıklanmaya muhtaçtır. Büyük ölçüde azalan Ermeni topluluğunun en büyük bölümü, Kafkasya'dan Suriye'ye kadar uzanan islam sultanlığının sınırları içinde kalmıştır. Ermenilerin daha küçük bir kısmı da, zaman içinde ateş kültünü terkedip islam dünyasında çoğunluğu sünni mezhepten olan Osmanlı Sultanlığının tam aksine şii mezhepli islama dönen İran'da yaşamaya devam etmişlerdir. Böylece hristiyan Ermeniler mezhep olarak iki düşman kampın arasında kalmışlardır ki, bu büyük güçler arasında zorlukları aşmak bakımından bazen faydalı da olsa daha çok tehlikeli olmuştur. Dşulfa'daki (tartışmalı sınır) güçlü ve hatırı sayılır Ermeni kolonisi zorla İran'ın yeni başkenti İsfahan'a göçmüş ve burada doğu Ermenilerinin ruhani metropolü olan görkemli Yeni-Dşulfa'yı oluşturmuştur.

Sonraki yüzyıllarda İran'daki Ermeni sayısı artmış ve bunların önemli kültürel bağlantıları da Orta Asya'ya ve Hindistan'a kadar uzanmıştır. O zamanki üst kültür göstergesi olan İran dili ve edebiyatının, özellikle öykü ve şiirde Ermeniler üzerinde büyük etkisi olmuştur. Ayrıca doğuda Ermeniler Türkçeden ve daha az olarak arapçadan da yararlanmışlardır. Ermeni toplumunun az veya çok zorla dağılmalarından dolayı zaman içinde birkaç tane merkez ve aynı zamanda piskoposluklar oluşmuştur: Sis, Dşulfa, İstanbul, Kudüs, Van gölündeki bir ada, Eşmiadsin, Şogagat.

Birbirleri ile rekabet eden piskoposluklar okullar açmışlar ve hasta, öksüz ve yetimlerle de ilgilenmişlerdir.

Sünni Sultanlıkla şii İran arasındaki sınır, o sırada fazla Ermeni bulunmayan, Erivan şehrinin de olduğu Ermeni ana yurdunun içinden geçmekteydi. Ancak 15. yüzyılda bugünkü Ermenistan bölgesinde bir politik yapı, aynı zamanda Türkiye'ye de bağımlı olan bir İran valiliği (şanat) oluşmuştur. Zaman içinde her iki devlet, hem sultan, hem şah tarafından (17. yüzyılın yarısından itibaren) katoliklerin merkezi Etşmiadsin katedrallerinin üstünlüğü tanınmıştır.

Hem sultanın hem de şahın Ermeni tebası için bu manastırlara hacca gitmek geçerli olmuştur.

Hacca gitmek museviliğin ve bunun kolları olan hristiyanlığın ve özellikle de islamın önemli bir kuralıdır, aynı zamanda öykü takası için de çok anlam taşır. Aslında doğudaki islam, özellikle şii islam ve hristiyan toplumlarının ve aynı zamanda musevi toplumlarının dindarlıkları, teologların kabul edebileceklerinden çok daha fazla benzerlikler gösterir. İşte bu halk dindarlığı öykülerde yansıtılır. Bir çok durumda bunun dini, mezhebi ayrımı yapılamaz. Bunun için burada masallar herkesce sevilir ve dinlerin farklı öğretilerine rağmen bölgesel ve döneme ait ortak yapıtlar olmuşlardır ki, bunu da çoğu kişi gerçekten anlayamaz.

Hem ilişkinin kısıtlı olduğu dağlarda ve kırsal kesimde, hem de Ermenilerin ekonomik olarak etkin oldukları büyük şehirlerde, toplumda bazen fanatik müslümanlar tarafından bozulan geçici bir anlaşma ortaya çıkmıştır.

Muhtemelen önceki yaygın ticari bağlantılarla (büyük bir Ermeni matbaasının olduğu Amsterdam'a kadar) oluşmuş gizli aracı-elçiler yoluyla Ermeniler 1678 de, Fransa, Avusturya ve Rusya'daki hristiyan hükümdarlıklardan vesayet yardımı istemiştir.

Batı Avrupalı devlet başkanlarınca başarısız haçlılar ideolojisi çoktan geride kalmıştı, mültecilere ancak sığınma hakkı veriyorlardı. Buna karşılık Rus çarları ise, en geç 18. yüzyıldan itibaren aktif bir doğu politikası güdüyorlardı ve bunun açıklanan amacı, ortodoks hristiyanlığının ruhani metropolünü, yani birkaç yüzyıldır Babialinin merkezi olan İstanbul'u müslüman elinden "kurtarmak", ayrıca tanrının istediği şekilde, kutsal toprakları ve Kudüsteki kutsal değerleri Türklerden almak ve Rus koruması altına geçirmek idi. Ortaçağda batı Avrupalı haçlıların boşuna çaba sarfettikleri bu amaç için çok ciddi çalışılmıştır.

Görünüşteki bu kutsal (diğer dünyevi amaçlar söz konusu edilmiyordu) amaç için Rusya'dan Türkiye'ye ve İran'a ve onla-

ra bağı beyliklere Kafkasya ve Kırım üzerinden seferler yapılmıştır.

Kafkasyadaki hristiyan toplumlar, Gürcüler ve Ermeniler öz-yönetim ve dini özgürlük umutları besliyorlardı ve kendileri için ticari açıdan da avantajlı olan Rus açılımını destekliyorlardı, bu da tabii ki İranlıların ve Türklerin gözünde vatan hainliği, ağır hıyanet olarak görülüyordu ve hiçbir şekilde dini toleransa yol açmıyor, aksine intikam reaksiyonları doğuruyordu.

1801'de Doğu Gürcistan Rusyaya bağlandı. Bunu Rus-İran savaşı (1804-1813) ve Rus-Türk savaşı (1806-1812) takip etti. Bu savaşlar bütün taraflarca kutsal ve haklı idi, Rus çarları için ise bunun ötesinde ilerleyici olarak görülüyordu, imparatorluğun sınırları da adım adım güneye doğru genişliyordu.

1826-1828 savaşında İran'ın yenilmesinden sonra Rusya İran'dan Erivan ve Nahitşevan yönetimlerini aldı ve burada Rus yönetiminde bir Ermeni bölgesi kurdu. Karışık toplumlu bu yeni ele geçirilmiş bölgeye İran'dan 40 000 Ermeni getirildi. Ama gene de Rusların Kars istikametinde Karadeniz boyunca Türklerle saldırısı devam etti. Yoğun bir Ermeni köylü toplumunun bulunduğu Erzurum yöresi de geçici olarak işgal edildi.

Prusya generali V. Hoffmeister (Petermanns Georg. Mittheilungen 1913), Rus yönetiminin başlangıçta isteksiz olarak zavallı Ermeni mültecileri aldığını bildirir. Bununla beraber Ermeniler, Rus hakimiyetini Türk hakimiyetine tercih etmişlerdir. Kısa sürede yaklaşık 100 000 Ermeni Türkiye'den bugünkü Ermenistan bölgesine göç etti. (Neumann, Geschichte der Übersiedlung von 40 000 Armeniern, Leipzig 1834) Bu şekilde Rus sınırı dini yönden güçlendirilmiş oldu. Böylece 19. yüzyılda, tarihi Ermeni vatanı tam Kafkas dağlarında Ermenilerin çoğunluğu için daha dar bir vatan oldu. Bu bütünlemenin çok pürüzsüz olmamasından dolayı da takip eden yüzyıllarda köylü çatışmaları çıktı.

Daha sonraki Rus-Türk savaşı (1853-1856) esas olarak Kırım'da yapıldı ve Osmanlı hükümdarlığını yok etmek amacındaydı. Fakat Fransa ve İngiltere Türkiye lehine olaya karıştılar,

Rusya yenildi, bu da Rusya'daki bütün halklar için rahatlatıcı oldu. Buna karşılık Türkiyede bu zafer Osmanlı ruhunun güçlenmesine sebep oldu ve beraberinde hristiyan halklarda, özellikle de slavlarda milliyetçi eğilimlere yol açtı, bu da Viyana, Berlin ve Petersburg arasındaki iyi ilişkileri tehlikeye soktu.

1862 de Ermeniler Kilikyada Türk yönetimine karşı silahlı bir ayaklanma çıkardılar ve Türklere ağır kayıplar verdirdiler. 1875 de Güney-Slavlar, 1876 da Bulgarlar isyan ettiler.

Rusların karışması ile Kafkasya-Türk sınırında (1877-1878) savaş çıktı. Ermeni toplumunun bulunduğu Batum, Kars ve Eleşkirt bölgesi San-Stefano antlaşması ile Türkiye'den Rusya'ya geçti. Babıali yasal olarak hristiyanlara, özellikle de Ermenilere sultanın koruyuculuğunu taahhüt etti.

Bu reform gerçekleşinceye kadar Rus işgal ordusu Karadeniz'de girdiği pozisyonlarda, yani İstanbul'a götüren yol üzerinde kalacaktı. Bu andan itibaren Rusya Türkiye'nin askeri olarak çözülmesini gerçekleştirebilecekti. Batılı güçler, Osmanlı İmparatorluğunun çöküşünü ve Rusya'nın Akdenize açılmasını önlemek için Berlin'de bir konferans topladılar. Ermeniler hristiyan olarak batılı güçler tarafından koruma altına alındılar. Gregoryan Ermeni katolikos Babıali tarafından bir "halkın" başkanı olarak tanındı, bir konsey ile çalışarak İstanbulda Ermenilerin bir çok iç meselelerini idare edebiliyordu.

Bütün bunlar Ermeni gençliğini, dış ülkelerin yardımı ile milli bir devletin kurulmasını hayal etmeleri için cesaretlendirdi, kendi ruhani değerlerini düşünmeye, milliyetçiliği geliştirmeye itti. Türk makamlar ise Ermeni sorununun nihai çözümünü, Ermenileri uzaklaştırma ve mülklerini kamulaştırma şeklinde başka yollarda arıyorlardı. 1895 de Samsun, Erzurum Trabzon ve İstanbul'da ırkçı olaylar başladı. Devlet görevlileri ve polisin halkı kolaylıkla kışkırttığı, aşırılıkları da bertaraf ettiği iddia edilir. Bir Alman gözlemci olayları şöyle açıklıyordu: "Ermeniler, Avrupalı bazı seyyahların kanaatlerine aykırı olarak, özellikle Almanya'daki yaygın kanıya göre, akıllı, azimli, çalışkan insan-

lardır, çok büyük kazanç hırslarının yanında finansördürler ve daha üstün oldukları Türklere, Kürtlere ve Araplara karşı maalesef sömürücü ve baskıcıdır. Burada çok açık olarak ortaya çıkarılan hıristiyan inanın yanında, doğu islamlığına karşı olan ve her zaman tekrar alevlenebilecek derin nefret de vardır.” (Hoffmeister 1913) Böyle bir açıklama olaylara hiçbir şekilde haklılık kazandırmaz. Tabii ki bu “genel kanaat” taciz edilen Ermenilere merhamet uyandırmak ve sultan Abdülhamidin sertliklerini protesto etmek üzere Avrupa’da hemen yer buldu ki, sultan bunun üstesinden kolaylıkla geliyordu. Bu dönemde Kafkasya’dan Türkiye’ye ve İran’a Ermeniler vasıtası ile stratejik önemde demiryolları yapıldı. Ermenilerin sosyal yapısında köklü değişikliklere yol açan bir endüstri gelişti. Kurtuluş düşüncesinin verdiği şevkle genç eğitilmiş Ermeniler, önceden küçümseedikleri kelime haznelerini, masallarını ve şarkılarını Rus ve Alman örneklerine göre toplamaya ve yayınlamaya başladılar, milli bir hareket yolu açıldı.

1914 de önceden planlanan dünya savaşı başladı. Rusya İngiltere ve Fransa ile birlik olarak, görünüşte artık Türkiye’ye karşı emeller beslemeyen Avusturya ve Almanya ile birlikte hareket eden Türkiye’ye karşı seferberlik başlattı. Ermenileri koruma yükümlülüğü de unutuldu. Savaş öncesi dönemin Ermeni sorunu ile ilgili Rus diplomatik faaliyetleri, duruma göre, hem hıristiyan sözleşmesine bağlılık olarak, hem de bağımsız Türkiye’nin iç işlerine karışmak olarak yorumlanabilirdi. Aslında kritik Ermeni sorunu daha da zorlaştı, çünkü iki düşman kamp arasında kalan bir millet, çok kolaylıkla beşinci kol olarak adlandırılabilirdi.

1915-1916 da Türkler tarafından yaklaşık 1 milyon Ermeninin kıyıma uğratıldığı, hareme uygun olmayan kadınlarının arap çöllerine sürüldüğü, çoğunun da yollarda öldüğü iddia edilir. Bir kısmı cephe hattı üzerinden Rusya’ya-Kafkasya’ya kaçabilmiştir. Sağ kalanlar zor şartlar altında, İngiliz donanmasının korumasında Amerika’ya sığınmışlardır. Azınlıkların özellikle katıl-

dığı 1917'deki Rus ihtilalinden sonra Kafkasya'da sınırlarının çizilmesi gereken, aralarında Ermeni Cumhuriyetinin de olduğu üç cumhuriyet ilan edilmiştir. 1918'de Almanyanın yenilmesinden sonra, yalnız kalan Türkiye, Ermenilerin ve arapların olduğu bölgeleri boşaltmaya zorlanmış ve buraları derhal İngiliz ve Fransız birlikleri işgal etmiştir.

Bunun üzerine Türkiyede de bir ihtilal olmuştur. Sultan devrilmiş ve bir cumhuriyet kurulmuştur. Çok uluslu bir islam sultanlığından bir ulus devlete dönüştürülen yeni Türkiye'ye karşı itilaf devletlerinin savaşı devam etmiştir, çünkü petrol zengini Irak, Suriye, Filistin ve Mısır gibi ülkeler söz konusudur. Bunun üzerine genç devrimci Türkiye Cumhuriyeti ile, aynı şekilde itilaf devletlerinin saldırısına uğrayan Sovyet Rusya arasında bir barışma ve yakınlaşma olmuştur.

Bu durum eski cephe hattının iki tarafındaki Ermenileri zor durumda bırakmıştır. Tecrübesiz Ermeni hükümeti, batılı itilaf devletlerinin Türkiye'ye ve Sovyetler'e karşı yürüttüğü savaşın yanında koşulsuz olarak yer aldı. Sovyetler Ermeni girişimcileri yok etmekte ve kilise ile de mücadele etmekteydiler. Erivan tarafında Türk birlikleri zafer kazandı, buna karşılık Karadeniz yöresinde de, silahlarını batılı güçlerden alan Ermeniler başarılı oldular. 1920'de Kızılordu Erivan'a girdi ve burada Sovyet egemenliği kuruldu. Milletler Cemiyetinin kontrolunda ve sadece eski çarlık rusyasındaki bölgede bir Ermeni devletinin kurulması planı da gerçekleştirilemedi. İtilaf devletlerinin, sovyet rejimini çöktürmek için Rusya'ya müdahalesi başarısız kaldıktan sonra, Türkiye, eski çarlık rejiminin gizli doğu planlarını açıklayan Sovyet Rusya ile iyi komşuluk ilişkilerine önem verdi. Bu arada Kızılordu sınır çizilmesi gereğini kabul etmişti. Bu sınır Ermenilerin öteden beri oturdukları bölgenin ortasından geçiyordu ve Ermeni milletinin bir bölümünü azınlık olarak Türk hakimiyetinde bırakıyordu ki bunlar itilaf devletlerinden özgürlük umut etmiş olan öncülerdi. Gerçi 1921'de Sovyet gücünü Erivan'da devirerek bütün Ermenileri içine alan batı yanlısı bir cumhuriye-

tin kurulması istenmişti ama bu mümkün olmadı. Ermenistan, Azerbeycan ve Gürcistan ile beraber (her tarafta ulusal demokratik rejimler devrildi) Sovyet federasyonu içine alındı. 1922’de Rusyanın yanında Ukrayna’yı, beyaz Rusya’yı ve Kafkasya Sovyet Sosyalist Federasyonunu da içeren SSR birliği teşekkül etti. Fakat bu yapıda iç barış yoktu. Gürcüler başkent Tiflis’te Ermeni çoğunluğundan kurtulmak istiyorlardı, Bakü’de de durum gergindi ve eskiden beri çoğunlukla Ermenilerin yaşadığı Karabağ da Azerbeycan’a bağlanmıştı. Bu da olaylara ve ülkeden uzaklaştırmalara sebep oluyordu. 1936’da SSR Ermenistan’ı doğrudan doğruya USSR’e federal devlet olarak bağlandı. Fakat Ermenilerin izole edilmesi giderek artıyordu.

Gregoryen kilise de özel mezhebi dolayısı ile uyum sağlamadı. Ermeni kilisesine karşı Çar I. Nikola zamanından beri sürdü-rülmüş olan baskı kesilmedi. 1938’de Etschmiadsin katolikosu öldükten sonra yerine bir başkasının seçilmesine izin verilmedi. İkinci Dünya Savaşı sırasında Almanya’da, özellikle de işgal altındaki doğu bölgelerinde pek çok Ermeni ırk problemlerinden çok eziyet çekti. Ermenilerin yahudi olmadıkları yeteri kadar erken anlaşılamıyordu. Savaştan sonra, özellikle 1946-1948 yıllarında Stalin, Ermeni sorununu dünya ölçüsünde çözmek için çok uğraştı. Kliseye tekrar özerklik verildi ve Etschmiadsin’in 130. katolikosu seçilmek üzere idi.

Yakın Doğudaki Sovyet elçileri Ermenileri Sovyetler Birliği’ne çekmeye çalışıyorlardı. Yaklaşık 60. 000 Ermeni bu imkândan faydalandı ve tehlikeli görülen azınlık durumundan kurtulmak, islami takiplerden uzaklaşmak ve en azından Sovyet Ermenistanında bir yuva bulmak umuduyla milliyetçiliğin arttığı Yakındoğuyu terk etti, bir kısmı da Avrupa’ya gitti. Bu göçün büyük bir kısmı gittiği yerin vatandaşlığına girdi. Örneğin Fransa’da olduğu gibi yüzlerce aile de geri döndü. Türkiye’de kiliselere zarar verilmesi ve Ermeni mağazalarının talanı (1955), Ermeni suikastçiler tarafından Türk diplomatlarının öldürülmesi ve rehin alınması (1981) ve ayrıca Suriye ve Lübnan’da hristiyan-

ların zor durumu, bir “Ermeni sorununun” hâlâ mevcut olduğunu gösterir.

Geleneksel olarak kendi dilleri ve dinleri olan bir topluluk, son dönemde de bir millet olarak, ki bu konuda da aralarında tam bir mutabakat yoktur, dünyadaki Ermenilerin sayısı, 1961 sayımına göre yaklaşık 3. 5 milyondur. Sovyetler Birliğinde (öncelikle Moskova, Leningrad, Ukrayna ve Kafkasya’da) yaşayanlar 2. 787. 000 kişidir. Bunun da %66’sı SSR Ermenistanında yaşar ve nüfusun %90’ıdır. Bu topluluğun dörtte üçü halen 24 şehirde (sadece başkent Erivan’da 1 milyon) oturur. Sovyetler Birliğinde olduğu gibi, bu ülkenin dışında da Ermeniler genellikle şehirlerde yaşayan topluluklardır. Suriye’de 135. 000, İran’da 120. 000, Irak’da 12. 000, Türkiye’de yaklaşık 60. 000 (bunun 40. 000 den fazlası İstanbul’da), Mısır’da 30. 000, Lübnan’da 85. 000, Kıbrıs’da ve Yunanistan’da yaklaşık 10. 000, Ortaçağdan beri yaşadıkları orta Avrupada halen 80. 000, batıda, çoğunlukla Fransa’da 30. 000, Birinci Dünya Savaşından itibaren de Kuzey Amerika’da 215. 000, güneyde ise 10. 000 Ermeni mevcuttur.

Son altmış yıl içinde SSR Ermenilerinin nüfusu dört kat artmıştır. Ermenilerin son yüzyıllarda iltica ettikleri SSR Ermenistanındaki küçük ülkenin, ne ölçüde Ermeni milletin tek vatani olarak görülebileceği sorusu sıkça tartışılmakta, buna karşılık Sovyetler Birliğinin dışında batıda Ermenilerin yaşadığı ülkeler belli gruplar tarafından diaspora olarak ileri sürülmektedir.

Uzun tarihin kısa özeti ve özellikle de buradan çıkan ekolojik durumlar, Ermeni öykülerinin tarih ve coğrafya açısından anlaşılması bakımından çok önemlidir.

Yeni Ermeni dilinde ilk yayınlanan masal kitabı piskopos G. Srvandzian’ın (1840 - 1892) kitabıdır, Mananay (ilahi Manna), İstanbul 1876 ve benzeri 9 masal içerir. 1884’de 26 masal içeren üçüncü kitabı yayınlanmıştır. Günlük konuşma dili kitap diline uygun olmadığı için, metinleri dil bakımından Grimm Kardeşler

masallarının tarzına uyarlamış ve bir üslup kazandırmıştır. (10 numaralı metin Srvandzian'ındır)

Blimsel incelemeler amacı ile ve aynı metodla Grimm Kardeşler ve Afanasjev'den etkilenecek Grikor Chalatianz iki cilt halinde (Eminskij etnograficeskij sbornik, Moskova, 1901) yaklaşık 90 masal yayınlamıştır. Doğu ve batı Ermenileri ile ilgili bir çok metni de ona yazar S. Hajkuni (1838-1908), muhtemelen bilim adamı yayıncının istememesine rağmen, stilize ederek vermiştir. İlk banttaki 27 metni A. Mchitarjanz Kafkasya'dan derlemiştir. Yeterli derecede belgelendirilmiş bu derlemeden 4 ve 24 numaralı masallar alınmıştır.

Fedakar derleyici ve yayıncı Tigran Navasardyan (1861-1927), doğu Ermeni lehçelerindeki masalları toplamış (yazışmaları yürüten gönüllüler ile) ve metne uygun olarak yayınlamak suretiyle masal koleksiyonunda önemli bir farklılık yaratmıştır. Daha lise öğrencisi iken masalları not etmiş, sonra başka okumuş gençleri de bu milli görevi yerine getirmek için teşvik etmiştir. Yaklaşık 40 kişinin çalışmaları ile 1870-1910 yıllarında esas itibarıyla Kafkasya bölgesinden ve kabaca 1. 000 kişinin anlattıklarından 500 masal metni toplanmıştır. Bu koleksiyondan Navasardyan 200 masalı 10 ciltte (Erivan-Tiflis 1882-1903) halk için düşük fiyatla yayınlamıştır. (S. Vartanyan, Vklad Tigrana Navasardjana V armjanskiju fol'kloristiku, Tbilisi 1981). Ermeni Folklor Cemiyetinin kurucusu ve bu cemiyetin "panorama" programının yayıncısı (Tiflis 1896-1916) Yervan Lalayan, büyük ölçüde kelime derlemesini ve masal derlemesini gerçekleştirmiştir. Özellikle İran'dan ve Türkiye'den gelen ve vatansız kalan göçmenlerle ilgilenmiştir. Lalayan bu koleksiyondan üç ciltte, "Ermeni şiirinden inciler"i ve T. Margaritner'i (Etschmiadsin 1913-1914) yayınlamıştır. Navasardyan ve Lalayan'ın el yazıları korunarak Erivan'a getirilmiş ve burada yapılan ilavelerle zenginleştirilmiştir.

Son yüzyıl içinde biraraya getirilmiş 10. 000 masal kayıdından yaklaşık 1. 500 metin, 10 ciltlik Akademik Antroloji içinde

(Hay Zolovrdakan, Erivan, 1958) Artases Nazinyan'ın sayesinde yayınlanmıştır. Kendisi, bir derlemeyi de (T. Haigagan shogovortagan hekiatner) 1959 da Kahire'de bastırmıştır. Ermeni konusunda meraklı olan ama bilgisi olmayanlar için, 100 yıldan beri, bilimsellik açısından farklı değerlerde, tercümelemler de vardır. Önce 6 masal (kısmen Srvandsian'dan) G. Chalatzianz tarafından (Maerchen und Sagen, Leipzig 1887) masal dünyası ile ilgili ayrıntılı bir önsöz ile birlikte almanca olarak yayınlanmıştır. H. V. Wlislöck'i'nin (1856-1907) 60 masal içeren dikkate değer derlemesinin kaynakları kaybolmuştur: Maerchen und Sagen der Bukowiner und Siebenbürger Armenier, Hamburg 1891, burada aslında Bolte ve Polivka figürleri ile Ermeni masalları Alman masal dünyasına girmiştir. Almancaya tercüme edilerek bazı Ermeni masalları da C. Daniel (Zs. V�kde. 20, 74. Jg. 1910) tarafından neşredilmiştir.

Son zamanlarda Alman kitap piyasasına pahalı bir baskıyla, der Edelsteinbaum-Armenische Maerchen (Ost-Berlin Verlag Volk und Welt 1979) kitabı çıkmıştır. Kitap, belgelenmemiş 26 metin içerir, bunlar çocuk kitaplarından alınmış ve maalesef Rusçadan konuya uygun olarak tercüme edilmemiş ve uyumsuz resimlerle donatılmıştır. Bu masraf ve fiyat karşılığında Alman okuyucu daha iyi bir kitap kazanmalıydı. Kitapta, kaynaklar hakkında bilgi verecek ehil bir yayıncının eksikliği de fark edilmektedir.

Fransızcaya çevrilmiş Ermeni masalları da vardır: E. Carnoy et J. Nikolaides, Traditions populaires de l'Asie mineure (Paris, 1889), M. Tcheraz, l'Orient inédit, legendes et traditions arméniens, grecques et turques, Paris 1912 ve özellikle F. Macler, Contes arméniens, Paris 1905 (aynı kişi 1911 ve 1928 de kayıp kaynaklardan da Ermeni öyküleri yayınlamıştır.) Rusçada da düzenli bir yayın vardır: J. Chatrjans (M. Schaginjan'ın önemli bir önsözü ile) Armjanskije skazki, Moskau, Leningrad, 1933. T. Hana-lanjan'ın çok faydalı kitabı, Armjanskije narodnye skazki (Erivan 1949), kısmen yukarda adı geçen kitabın tekrarı gibidir. Cha?atr-

jans'ın kitabı rusçadan ingilizceye çevrilmiştir. (Armenian Folktales, Philadelphia, 1946)

Akademik orjinal antrolojinin ilk iki cildinden seçilen 40 adet masalı yazar Leon Sumelian çok akıcı bir anlatımla, önsöz ve dip notlarla, Apples of Immortality - Folktales of Armenia (London, 1968) adlı kitabında yayınlamıştır. Metin seçimi ve işlenmesi bu eserin, "Unesco Collection of Repesantative works" de yayınlanması için yeterli olmamıştır, kaynak zayıf kalmıştır. Aşağıdaki kalın ve iddialı cilt de Ermeniler için temsil edici değildir: 100 Armenian Tales and Their Folkloristic Relevance, derleyen ve yayınlayan Susie Hoogasian-Villa, Detroit Wayne State University Press, 1966. Buradaki masallar, Amerikada eski Ermeni göçmenlerin ve onların çocuklarının muhtemelen ingilizce olarak anlattıklarından derlenmiş ve dil olarak belki de içerik olarak da üzerinde çalışılmıştır. Orijinal kayıtlar bulunmamaktadır. En azından bilimsellik açısından, yoğun Ermeni toplumlarının yaşadığı ülkelerde sözlü olarak anlatılanların ses kayıtlarının yapılması faydalı olur.

Sözel kelime haznesini de ortaya çıkaran Ermeni masallarının yazınsal olarak ele alınması yakın geçmişte romantik yazarlar G. Aghajan (1840 - 1911) ve özellikle Hovannes Thumanjan (1869 - 1923) ile başlamıştır. Bu masal dostu güzel literatürün müzik ve bale üzerinde de büyük etkisi olmuştur ki bu da modern folklor sahasına girer. Sovyetler Birliği'nde yıllarca hem modern folklor hem de bilimsel folklor çalışmaları çok büyük ölçüde desteklenmiştir.

Ermenilerdeki masal araştırmaları ile ilgili olarak şu hususun dikkate alınması gerekir. Zengin klasik bir edebiyata sahip olduklarını söyleyen doğu toplumlarında, aydınlar bir veya birden fazla lehçe içeren halk diline karşı küçümseyici bir kuşku ile bakarlar. Bir dini okulun piskoposu veya profesörü halk edebiyatından saygıyla söz eder ve "kocakarı masallarını" halk dilinde yazdırır veya bastırırsa, bu cesur adım büyük ihtimalle doğrudan veya dolaylı olarak Alman romantik akımından etkilenmiştir ve

yerel gençlik üzerinde büyük bir toplumsal yankı yaratır. Buna önderlik eden piskopos Srwandsian olmuştur ve halk kitabı ile masala karşı ilgiyi desteklemiş, garanti olmasa da aydınlardan iyi bir kabul görmek üzere tarzını Grimm Kardeşler'e dayandırmıştır. Ermenilerde masal araştırması Ermeni dili profesörü Grikor Chalatianz'ın daha geniş bir okuyucu kitlesine ulaşmak için Rus dilinde yayınlattığı bir yazı ile en azından filoloji alanında başlamıştır. (Obscij ocerk armjanskich skazok, Moskova, 1885, 32 s.) Buradan Rusça ve ayrıca Almanca olarak da alıntılar yapılmıştır. (Masallar ve Efsaneler kitabına önsöz olarak, Ermeni Kitaplığı IV, Leipzig 1887 s. III-XXXVII)

Chalatianz kendi zamanındaki bir çok masal kitabına dayanarak, Slav, Alman, Ermeni ve doğu toplumlarının masallarında ayrıntılara varana kadar bir benzerlik olduğuna dikkat çekmiştir. Birbirinden bu kadar ayrı toplumlarda bu benzerliğin nasıl olduğu sorusu akla takılmaktadır.

Van gölünün kıyılarında da, Volga veya Tuna nehirleri çevresinde dinlenen aynı masallar anlatılmaktadır. Bu saptama Ermeni masalları ile ilgili olarak çok önemlidir ve Kafkasya halkları için de günceldir. Masalların kaynağı ile ilgili olarak Chalatianz "kızılderili" teorisine yaklaşır.

Bir faraziye de yürütmüştür. Buna göre bazı Ermeni masalları ve bir çok doğu masalları konuları ve bazı ayrıntıları bakımından, bir çok Avrupa ülkesindeki masalların daha eski bir suretidir.

Maalesef şimdiye kadar hiçbir Ermeni folklorcu bu faraziye-yi araştırmak için çaba göstermemiştir. Chalatianz adı geçen yazıda daha çok temalarla ilgilenmiştir. Kısa paragrafların başlıkları, ilk Ermeni masal araştırmacısının nelere önem verdiğini gösterir: "Taşlaştırmalar ve sihir uykusu" (V-X), "sihirli yılanlar ve ejderhalar" (X-XIV), "devler" (XIV-XX), "altın mucize bülbulü" (XX-XXI), "dönüşümler" (XXI-XXXI), "cadılar ve büyücüler" (XXXI-XXXVII).

Chalatianz zaman zaman görülen ihtiyari benzerliklere süre-

li dikkat çekmiştir, çünkü Rusya'da bazı bölümlerin benzerliği ile bir masalın (bütün metnin) özdeşliği arasında yeterli bir ayırım yapılmazdı. Bu ön çalışma bugün için sadece bilimsellik tarihi açısından önem taşır. Marietta Schaginjan (daha sonra şair olarak tanınmıştır) da Ermeni masal dünyası hakkındaki daha uzun bir makalesinde bu konuya metodolojik olarak fazla bir şey eklememiştir: O?erki po mifologii armjanskich skazok, Armjanskij vestnik, 17, 18, 21, 23, 25 (1917), Vostok 4 (1924), 113-125 ve kısmen Cha?atrjanz'in masal kitabında önsöz olarak, Moskova 1933, 9-35. Burada masal temaları ve bölümleri üzerine çok sayıda gözlemler ve fikirler anlatılmıştır, örneğin tekerlemeler deniz atı, yılan, dev, çelik gövde ayrıca evlat edinme, gelin alma, kadının masaldaki yeri gibi.

Yaygın masal teorilerinden de (aryen, mitolojik - antropolojik), Ermeni masalının Avrupa ve Asya düşünce tarihi arasındaki varlığını görmek bakımından seçici olarak faydalanılmıştır.

Yetersiz belgelendirmeler hariç tutulmak üzere bugüne kadar bu araştırmadan daha iyi bir çalışma yapılmamıştır.

100 masala tipolojik açıdan bir genel bakış (AaTh ve tema indeksine göre), Stith Thompson ve Warren Roberts'in de katkıları ile, Hoogasian-Villa'nın kitabında yer alır. (ek, s. 539-593)

Masal araştırması mukayeseli ve tam enternasyonal bir bilim dalıdır ve araştırmacının düzenli temel bir kaynağa hakim olmasını ve tarafsızlığını gerektirir. Sovyetler'de karşılaştırma akımının büyük bir yükselme gösterdiği otuzlu yıllarda, Kafkasya'daki karşılaştırmalı masal araştırması karşılıklı milli nefret duyguları nedeniyle (Ermeniler tarafından daha ziyade İranlılara ve Türklere karşı) yeterince gelişmemiştir. Bir süre sonra milliyetçilikle bağlantılı kahramanlık destanları, İkinci Dünya Savaşının ideolojik hazırlığı içinde tekrar önem kazandı ve Sovyet yurtseverliği içinde yönlendirilmiş bir milliyetçiliğin işlev kazanması beklendi. Alman bilimi ve Finlandiya ile yakından bağlantılı olan masal araştırmacılığında, kendi toplumunun yaratıcı gücüne

ve eski kardeş toplumların misyonuna ve liderlerine inanmama tehlikesi baş gösterdi.

Savaş sonrası dönemde karşılaştırma akımı, çok sevilen masalları yabancı ülkelerden alınan değerler olarak gösterince tekrar büyük ihanet olarak algılandı. Masal bilimi boş sözler haline geldi veya masal anlatıcısı millet sözcüsüne dönüştü.

Masal filologlarının azlığı sonucunda savaş sonrası döneminin folklorcularının metinlerin derlenmesi ve basılması işine yönelmeleri iyi oldu. Her folklor türündeki değerli yazılar Eri- van'da Ermeni Bilimler Akademisi Arkeoloji ve Etnografi Enst- tütünde (folklor bölümünde) toplandı. 1970 de sistematik olarak metinlerin analitik belgelendirilmesine başlandı. I. Levin'in üze- rinde çalıştığı bu proje önemli ölçüde tamamlandı. Kaynakların araştırılması ve temel bilgilerin tetkiki hazır hale geldi. Ayrıca bilgisayar yardımıyla 1975 de A. Nazinjan'ın hazırladığı yakla- şık 2. 000 masalın ve öğüt masalcıklarının henüz yayınlanmamış çok ayrıntılı bir analizi de yapıldı. (I. Levin, Fabel und Tier- märchen, vom Archiv durch Computer zum Corpuswerk, Studi- es in Turkish Folklore in Honor of Pertev Boratav, edited by İl- han Başgöz and Mark Glazer, Bloomington, Ind. 1978, s. 135- 156)

1973 den beri I. Levin'in öncülüğünde, Doz. S. Gullakjan, Ermeni masallarının içerik açısından sayısal bir analizi üzerinde çalışmaktadır. Masal dünyası hakkında bir çok makale yayınlan- mıştır.

Macera masalları ile ilgili bir konu dizini hazır durumdadır ve yayınlanmış bir çok metin değerlendirilmiştir. Davranış belir- leyen kişiler veya olaylar olsun masallarda görülen bütün veriler anlatım ve folklor değerine sahiptir. Eşyaların, bitkilerin, hay- vanların ve kişilerin biraraya getirilmesi ve buradaki tekrarın farklılığı, mevcut bir temel üzerinde bir masal repertuvarının bö- lümlere ayrılabilceğini gösterir. Ancak bu bağlamda, öncelikle bazı figürlerin ve olayların açıklanacağı masal iç dünyasına bir bakış atmak faydalı olur. Masal anlatanlar, bir ölçüde bilinçli

olarak usluþ açısından sadece kişileri ve konuları anlatırlar. Bunları ender olarak tarif ederler, çünkü dinleyicinin bunlar hakkında yeterli bir fikre sahip olduğunu dşnrlr.

Halbuki mekanı tanımayanların masalda geçen bölgeyi, köyü, evi, eşyaları, kıyafetleri, yemekleri gözünde canlandırabilmesi ve dinleyici olarak anlatanın ortamına girebilmesi için bunlar hakkında bilgi vermek gerekir.

Ermeni masalları dağlık arazide, deli ırmaklarda ve durgun kaynaklarda, nadiren de karanlık ormanlarda geçer. Az sayıdaki bazı masalarda denizden söz edilir, bu Karadeniz, Hazar Denizi, Ege Denizi veya Akdeniz olabilir, çünkü bugünkü Ermenistan'da deniz yoktur. Bir çok tema kayalarla taşlarla ve değerli taşlarla bağlantılıdır. Taşa dönüştürme, taşların canlandırılması sevilen bir konudur ve tabiatla ruh olduğu inancı ile, animizm ile pek bir ilgisi yoktur.

Ormanlar pek olmadığı için, Alman görgü tanıklarının da belirttiği gibi, arazi bütünüyle görülebilir, az sayıdaki sıra köyler de kış fırtınaları dikkate alınarak vadilere veya çukurlara yerleşmiştir. Yani tepelerde vahşiler yaşar. Kulübeler kuzeyde ham taştan, güneyde kerpiçten yapılır, genellikle sırtı dağa dayalıdır ve çoğunlukla yarısına kadar toprak içine gömülüdür.

(Sangisur civarında 19. yüzyılda dahi insanlar mağaralarda yaşarlardı. Bu durum masallardaki anlatı tarih öncesi anıları şeklinde kesinlikle anlaşılmamalıdır.) Kazılan yerden çıkarılan toprak tahta çatı kirişleri üzerine atılırdı. Dam alı ırpı ve topraktan yapılırdı. Bu şekilde sıcağa ve soğuğa karşı korunma sağlanırdı ama yağmur veya eriyen kar suyu içeri girerdi. İnsan da, hayvan da damda bulunabilirdi. (9 numaralı masal) Yazın damda uyunurdu, el işleri de burada yapılırdı.

Uzak otlaqlardaki çobanlarla dam üzerinden işaretleşerek anlaşmak da mümkündü. Fakat kışın yassı damlar karla kaplanınca köyler ancak çok yakından tanınabilirdi. Bu sebeple masal kahramanları bir köyü veya evi “birdenbire” görür ki, bu durum ma-

salsı zannedilebilir veya “derin araştırmalı” semiotik teorileri akla getirebilir.

İnsanın geleneksel evi 19. yüzyılda da, Xenophon’un (M.Ö. 4. yüzyıl) tarif ettiği şekildedir.

Kulübelerin bir tane ve karanlık bir odası olurdu ve dışardan bunun içine aşağıya inilerek girilirdi. (Yeraltı dünyasını hayal etmeye gerek kalmıyor!) Ön duvarda, bazen bir kapı ile kapatılan, genellikle, en azından yazın açık kalan bir delik vardır. Burası hava ve ışık için tek giriş yeri olmuştur. (Çok kapı isteği - no. 2 ile karşılaştırınız- kolayca anlaşılabilir.)

Ülkenin kuzeyinde asimetrik tuğla damlı iki katlı taş evler yapılırdı. Bunlarda oturma odası üstte olurdu. Şehirlerde ise evlerde pencereler, hatta balkonlar da bulunurdu. Masalı anlatan, kral sarayını ve zengin tüccarın evini de bu şekilde tasavvur ediyor. Kapılar daima, ortasında su teknesi veya kuyu olan avluya açılırdı. Konaklama binaları da bu şekildedir.

Eski Saksonya evlerinde olduğu gibi kulübelerde hayvanlar ve insanlar birarada kalırdı, burası daha sıcak olduğu için misafirler de burada karşılanırdı. Masallarda da bu durum görülür ama alışılmamış ve eski çağa ait hissini verir.

En azından temizliğe önem verilirdi. Hamamdan, ayrıca kebabçı dükkanlarından, çayhane veya kahvehanelerden de bahis geçer. Buralara daha çok erkekler hoş vakit geçirmek için giderlerdi.

Kadınlar evde veya derede, kaynakta yıkanır ve eğlenirlerdi. Dini ibadet yerlerinden çok ender olarak söz edilir.

Evin en önemli yeri buğday unundan pide, lavaş tarzı ekmeklerin pişirildiği ocak ve bunun yanındaki fırındı. Sıkça bahsedilen bu fırın, kilden yapılmış ve toprağa gömülmüş bir kazandı.

Fırıncı fırının önünde değil, üstünde dururdu. Üstü çamurla örtülü kazan, içten kömürle iyice kızdırıldıktan sonra, yassı hamur parçaları içerden kazanın duvarına yapıştırılırdı. Pideler kızgın ortamda pişince aşağıya düşerdi, veya alınır ve yerine yeni bir hamur yapıştırılırdı.

Bu usul doğuda bugün bile hâlâ yaygındır. (Çok ince lavaşın içine katık sarılıp bu şekilde yenildiğinden masallarda hiç söz edilmiyor.)

Çoğunlukla ekmek, hamur işleri, süten yapılmış yiyecekler (ekşimik, peynir, tereyağı) yenirdi. Et (şiş kebab) şölenlerde yenirdi, masallardan da görüldüğü gibi sadece avcılar veya sürü sahibi zenginler her gün et yerd. Soğuk su, şarap, çay ve Ermenilerin uzun zamandan beri bildiği kahve içilirdi. (Ermenice, kahve karşılığında başka dilden alınmamış kendi kelimesi olan tek (sur?) dil olmalıdır.)

Kıyafetler, doğulu ve batılı Ermenilerde değişirdi. Erkekler doğuda âdet olduğu üzere pamuklu bir gömlek, kaftan ve bol şalvarlar giyerlerdi. Kadınların kıyafetleri de benzer şekilde, fakat daha zarif olurdu. Gösterişli kıyafetlere örnek olarak renkli veya işlemeli çok sayıda kumaştan hazırlanan başlıklar verilebilir. Kızlar madeni parlak bir kemer takarlardı. Akdeniz bölgesindeki batılı Ermeniler tünik, kısa yelek ve daha uzun pantolonlar giyerlerdi. Kadınlar Ortaçağ İtalyan modasına göre giyinirler, kadife ve ipek kumaş kullanırlar ve eğer altın alamıyorlarsa bakır, cam veya gümüşten yapılmış çok süs eşyası takarlardı. Bir kadının çeyizinde genellikle ağaçtan yapılmış tarak, çoğunlukla parlak madenden ayna ve parfüm şişeleri bulunurdu. Erkeklerin alameti de tabii ki silahtı. Ok ve yaydan da sıkça söz edilir, ama burada maksat masalları eski zamanlara ait olarak göstermektir. 19. yüzyılda ve daha önce de barut, tüfek ve tabanca kullanımı da oldukça yaygındı.

Kılıç, hançer kullanmak, aynı şekilde at binmek ve avlanmak da eskiden beri bilinirdi. Kemerin içinde sokulu olarak kırbacın ve bıçağın yanında önceleri çamurdan daha sonraları da tahtadan yapılmış çubuk da bulunurdu. Zevk verici madde olarak haşhaşın yanında uzun zamandan beri tütün de kullanılırdı. Bu çiğnenir, burna çekilir veya çubukla ve bazen de nargile ile içilirdi.

Masallarda bunlara rastlanır. Olaylarda rol oynayan ev eşyaları ve aletler tahta veya madenden yapıldı. Şarap ve zeytinyağı

kapları olarak dar boyunlu testiler, aynı zamanda tulumlar ve postlar da kullanılırdı. Taşıma her türlü torbalarla yapıldı. Kıyafetler ve değerli eşyalar ise süslü büyük sandıklarda saklandı. Tabak çanak, kilden veya taştan, kalay veya bakırdan yapıldı.

Çin porseleni veya cam eşya da bilinirdi ama pahalı idi. Çorba tarzındaki yemekler taslardan yenirdi, bunun için kaşık da kullanılırdı. Ama bunun dışında yemek elle yenirdi. Altın mutfak eşyası krallık lüksü olarak görülür. Oralarda yaşayan insanların (sadece masalarda değil) yerde, bazen de alçak minderlerde veya sedirlerde otırdıkları ve halı üzerinde uyudukları da bilinmelidir. Yemek de halı üzerinde veya tepside yenirdi. Bu sebepten gitmek istendiğinde önce ayağa kalkmak gerekir. Buna uygun olarak da şu ifade hep vardır, ayağa kalktı ve gitti. Daha yüksek masalar ve koltuklar aynen makineler ve vapurlar gibi Avrupa kökenli yeniliklerdir, bunlardan da söz edilmiştir. (Bu sebepten çevirilerde masa örtüsü ifadesi mümkünse kullanılmamalıdır, çünkü bugün bile Orta Asyada masa yoktur.)

Masal sahnesindeki aktörlere dönelim. Masallardaki bitkiler yakın doğu bitkileridir. Sadece narın mucizevi özellikleri vardır, özellikle de onu bir büyücü çocuksuzlara verirse.

Genel olarak bitkiler her zaman yenebilir ve insan dostudur.

İçinde aslan ve kaplanın, geyiğin veya dağ keçisinin bulunduğu hayvanlar alemi de, aynı şekilde masalarda karşımıza çıkan maymunlar ve filler hariç tutulursa, yabancı değildir. Masal olaylarının içine en güçlü olarak büyük kuşlar sokulmuştur. Fakat özellikle masalsı etki, kuşların (nadiren başka hayvanlara) dönüşümünde ve daha çok da “simurg” kuşunda (İranlılar bu kuşun Kafkasya’da bir yerde yuva yaptığına inanır) ve özellikle İran-Türk şiirinde sevilen Horasan bülbülünde (1. 000 sesli bülbül) görülür.

Kuşlar masalarda ender olarak erkek karakterini canlandırır, genellikle dişidirler. Bu durum çevirilerde zorluk yaratır (almancada kuş, der Vogel, erkektir, fakat Ermeni dilinde cinsiyet farkı

yoktur.) Bunun için kuşlar, ana kuşlar olarak yazılır. Fakat masallarda çok sık önemli bir figur olarak ortaya çıkan yilandan, eğer erkek karakterde ise, kurt veya yılanın oğlu olarak söz edilmelidir. Ender olarak kurbağa da, dişi bir karakter olarak rol oynar. Bunun için de bakire kurbağa olarak geçer. Buna karşılık sevimli fare hep dişidir. Daima erkek karakterde olan balıklara ise ender olarak rastlanır. Konuşmayan hayvanlar genellikle masal olaylarının öznesi değil, nesnesidirler. İnsan olmayan, yani görünüşte hayvan olan aktörler, belirli sebeplerden insan görünüşünü reddetmiş de olsalar, konuşma kabiliyetini muhafaza edebilirler (veya konuyu bilenlerce zaten tanınırlar).

Ermeni masallarındaki insan kimlikli aktörler, genellikle cinsiyetleri ve yaşları ile belirtilir (yaşlı adam, yaşlı kadın, delikanlı, kız gibi) ve bu tanımlama bütün öykü boyunca muhafaza edilir (kız daha sonra kendisi anne de olsa). Bu anlatım psikolojisi açısından dikkate değerdir.

Çoğu zaman kişiler ailedeki konumları veya akrabalık durumları ile adlandırılırlar (baba, anne, oğul, kız evlat, erkek kardeş, kız kardeş şeklinde ki bu ifade de aynen yaş ve/veya cinsiyeti gösterir). Bir kişinin üvey anne, damat, dul veya öksüz olarak adlandırılması ile anlaşmazlık önceden ima edilmiş olur. Ermeni masallarındaki ailenin, etnologların iddialarının aksine, 19. yüzyılda Ermenilerin yaşamında sürdürüldüğü düşünülen aynı evdeki o büyük aile (birkaç nesil akrabalıklarla) olmadığı dikkati çeker. Bu aile bütün masalarda açıklıkla monogam olarak da gözükmez.

Kafkasya'da evlat edinme veya kardeş olma geleneği vardır ve bu ilişki hayat boyu (kızkardeş edinmede de) bağlayıcı kalır. Örneğin delikanlı, cadı kadına karşı nefretini alt edip onun göğsünden süt emerse veya sadece onu öperse bile, onun oğlu olarak kabul edilir ve daha önce düşman olduğu kadının oğullarının süt kardeşi olur. Babanın bu işte hiçbir rolü yoktur, çünkü -islam dünyasında olduğu gibi- gerçek kardeşler sadece aynı anneden olanlardır.

Evlenmek ve aslında genel olarak kız istemek, çok duygusal anlatılsa da, sadece masallarda eşi benzeri görülmedik bir olay değildir. Varlıklı babanın kızlarını vermek istememesi, evliliğin önüne tehlikeli görevler veya başka engeller çıkarması, Freud'un ödipus kompleksi ile kolayca yorumlanmaz. Birbirlerine komşu olan İranlılarda ve Türklerde bugün bile kız almada para ödenir ve bu başlık parası çok yüksek olabilir. O zaman çift gizli olarak kaçmaya karar verir. Bu tehlikeli macera gerçi para talebini ortadan kaldırmaz ama, aynı şekilde kızın bir kamu kurumunda konumuna alınmasında olduğu gibi, fiyatı düşürmek için yapılır. Bu para alma, sahip olanın malını koruması şeklindeki bir düşünceyi ifade eder. Gelin için istenen başlık parası ve daha ziyade gelinin çeyizi Ermenilerde de önemlidir ve bu durum masallarda ifade edilir. Bazen gelinin kızkardeşleri de bir şekilde damada çeyiz olarak verilir. Bazı Kafkas soylarında bu hakla ilgili çok eski belgeler vardır. Masallardaki aktörler için meslek ve konum da, bölgeye ve zamana göre farklı olarak, önemli bir göstergedir. Toplumsal nedenlerini açmak gerekir.

Yaklaşık olarak senenin üçte birini çobanlar dağlardaki otlaklarda geçirirler. Onlara ev kadınları, kızları ve hizmetçileri ile katılırlar, sağılmış sütü işlerler, uzun kışta kullanılacak tereyağı ve peynirleri hazırlarlar. Bu esnada, erkekler arasında da, masal anlatarak vakit geçirmek güzel bir gelenektir. Muhtemelen bu sebeple çoban, biraz da nostaljik olarak avcı ve zavallı odun toplayıcısı masalların sevilen kahramanları olmuşlardır. Bunların yanında çiftçiler, bahçevanlar, balıkçılar da yardımcı figürlerdir. Demircilerin, değirmencilerin, yün tarayıcılarının, dokumacıların, halıcıların, ayakkabıcıların ve bunların atölyelerinin anlatılması burada geçirdikleri vaktin uzadığını gösterir. Falcı, hekim (bazen doktor da denir) gibi değişik mesleklerden de söz edilir. Ayrıca koşucular, haberciler, çalgıcılar ve ip cambazlarının da adı geçer. Kızların şarkı söyleyip dans etmeleri de arzu edilen bir şeydir ve bu daha yüksek konumdaki kızların eğitimine girer. Erkeklerin örneğin kahvehanelerde iyi vakit geçirmelerini sağla-

yan, masaldaki olaylarla ilgili uzun bir şarkı söyleyen şarkıcılar ve ayrıca çok konuşan laf ebeleri de vardır. Bunlar satıcı, seyyar satıcı olabilirler, para bozarlar ve dükkanları, kebabçıları, kahvehane veya çayhaneleri dolaşır, buralarda otururlar.

Bu oryantal çarşının 18. ve 19. yüzyıldaki özelliğidir, bugün için ise egzotik, nostaljiktir ve bunun için de masalsı etkisi vardır.

Masallarda kuşkulu, hatta kötü meslerler de eksik değildir, elebaşlarıyla haydutlar, hırsızlar ve kiralık katiller. “Fahişe” ifadesi masallarda sadece küfür olarak kullanılır. Bu işin sosyal konumu belirsizdir. Hizmetçi, uşak gibi meslekler masallarda daha etkin bir rol oynarlar, onlardan sadık olmaları beklenir. Ermeni masallarında köleler pek yoktur, çünkü doğuda hristiyanların köle edinmelerine izin verilmezdi. Müslümanlar bir yana, dinsizlerin bile hristiyanlar tarafından köle olarak satın alınmaları kesin olarak yasaklanmıştı. Hristiyanları köleleştirmek de yakışık almazdı. Ermeniler uzun süre köleliği uygulamadıkları için, kadının mevkii de mutlakı, kadın masallarda çok önemli bir rol sahibi idi, hatta kızlar da nisbeten iyi konumdaydılar. Bir çok masalda serbestliklerinden rahatlıkla bahsedilir. Bunun başka bir nedeni de vardır. Masallar romantik öykülerdir. Güzel ve ahlaklı bir kız en değerli varlık olarak kabul edilir. İffetini evlendikten sonra da bırakmaması, çocuklarına aktarması beklenir. İyi yetişmiş genç adam, tehlikeli maceralardan elinde kılıçla galip olarak da dönse, kızın güzelliği karısında bayılmalıdır.

Güzellik sorgulanmaz. Dış görünüşe önem verilir. Aktörler de bunun etkisindedirler, hatta meslekleri bile bu bağlamda olabilir. Ermeni masallarında fiziksel ve moral eksiklik veya kusur, bedeni veya zihni engelli olma lakap olarak kullanılır, aktörleri tanımlamaya, özelliklerini belirtmeye yardım eder. Temalarla bağlantılı olarak şunların adı geçer: kör, topal, dilsiz, kel, aptal, zeki, günahkâr, dindar, cimri, iyiliksever, cömert, çalışkan, tembel. Bu özellikler ve lakaplar pek değişmez. Kişiler varlıklarına göre fakir veya zengin olarak belirtilirler, ama bu durum olaylar

içinde değişebilir. Dilenci ifadesi yapılan işi gösterir ve geliri başka işlerden daha az değildir. Zenginlik, servet ve güç üst tabaka masal kişilerine hastır ve bu bağlamda başka meslekleri de ortaya çıkarır. En üst kademede, küçük krallara hükmeden imparator bulunur. Onun altında sadrazam (büyük vezir), vezirler (bakanlar), genel vali, vekil bulunur. Veliahtı yetiştiren lala da ömür boyunca etki sahibidir. Doğuda sarayın ileri gelenleri içinde hükümdarın daima çevresinde olanlar, mesela, ona çubuğunu takdim eden, nöbetçi komutanı, özel hekimi gibi yüksek görevliler de vardır. Bu kıskanılan makam sahiplerini aldatmak veya hükümdarın karşısında onların dolandırıcı olduklarını ortaya çıkarmak, maskelerini düşürmek kahramanlık sayılır. Ermeni masallarında yüksek görevliler olarak hakimler, generaller, jandarmalar görülür.

Sadece iki tarihi kişilikten masallarda söz edilir: Şah Abbas ve Sultan Murat (17. yüzyıl). Bunlar sert fakat adaletli hükümdarları temsil ederler. Bunun dışında kral, zengin tüccarda olduğu gibi mutat baba veya kayınpeder rolündedir. Anlatan, saraydaki yaşantıyı kendi gözlemlerinden bilmez. Cellatın faaliyetlerini, çoğu kere şahın anında verdiği idam hükümlerini, son zamanlarda İranlılardan doğrusunu öğrenene kadar masallarda kullanılan bir anlatış şekli sanırdım. Binlerce kurbanın katliamı eskiden olduğu gibi hâlâ mümkün.

Yüksek düzeydeki görevlilere din adamlarını da katmak gerekir. Türkiye’de eski dönemdeki hükümlere göre hristiyan, Ermeni ruhani liderler aynı zamanda dünya ölçüsünde liderlerdi ve Ermeniler, diğer dini topluluklar gibi Babiâli tarafından kendi dini liderleri tarafından idare edilen millet olarak kabul edilirdi. Ermeni masallarında rahipler, zangoçlar, rahip yardımcıları ve münzeviler görülür. Bu kişiler bilgin olarak güçlüdürler. Ermeni masallarında İran-islam keşîşi olan derviş de çok önemli bir rol oynar. Yadırgatıcı davranışları, görünüşte tanrı ve öbür dünya ile olan ilişkisi dolayısıyla garip ve ürkütücüdür, sadece masalsı değildir. Gezgin dervişler, daha yakın zamanda Kafkasya’da kötü

varlıklarını göstermişlerdir. Güçleri hakkında kendileri rivayet yayarlar ve sadaka almak için gözdağı verirler. Hristiyan Ermenilerin de dervişlere saygı göstermeleri ve sadaka vermeleri anlaşılabilir bir durumdur. Derviş sadece hristiyanlarda değil, şii müslümanlarda da çocukların korkusudur. Dervişin kendi tarikatına sokmak istediği çocuklara gençlere düşkün olmasına şaşmak gereksizdir. Kızları kendi ev işleri için kaçırdığı ve hatta onları yediği anlatılır ki, mistik çılgınlık içinde bu da imkânsız olmaz. Şaman tarzı değişimler, hiptotik sihirler, mucizevi iyileştirmeler, çocuk sahibi olmayı sağlamak ve hatta ölüleri diriltmek gibi işlerden dervişin sıradan günlük işleri olarak söz edilir. Bunda malsalsılık bulunmaz.

İnsanlığın sınırında azizler bulunur ki bunlar içten çağırıldıklarında öbür taraftan gelirler.

Ermeniler için aziz Sargis (Sergius), nadiren de, tanrının annesi Meryem zor zamanda yardımcı olarak bilinir. İslam öncesinde yaşamış, Kuran'da da adı geçen Lokman adında bir bilgeden bahsedilir ki, yakın doğuda mucizevi doktor olarak tanınır. İnsan şekline de giren doğaüstü varlıklardan birçok masalda söz edilir. Bazı masallarda baş melek cebrail, müslüman ölüm meleği azrail, ayrıca doğaüstü güce sahip güzel kızlar olan ve kendilerini kahramanlara veren huriler ve perilerden de bahsedilir. Ermeni masallarında İran mistik varlıkları visap ve dev daha sık geçer. Her ikisi de hayvandan çok insana benzer şeytani varlıklardır. Visapta biraz da yılan benzerlik olmasına ve eski Mezopotamya karışık varlıklarını akla getirmesine rağmen, birçok masalda visap insan gibidir, bir kızla evlenir ve ikisinin yamyam çocukları veya başka güçlü çocukları olur. Bu Ermeni masallarındaki devin de özelliğidir. Dev kelimesi Hint-avrupa (latince-deus=tanrı) kökenlidir.

Daha eski araştırmacılar dağlarda oturan bir hava tanrısı olduğunu düşünürler, bu masallardan da anlaşılır. Devi şeytan olarak düşünmek daha doğru olabilir. Bu canavarlar gerçi güçlüdürler, fakat insanlara yenilebilirler, dünyevi olmuşlardır. Daha şey-

tani olanlar “kadzi” veya “kacki”dir ki bunlara cin denebilir. Doğüstü değil de, doğal olmayan, bu bakımdan da ürkütücü olanlar, tek gözlü, tek bacaklı, altı bacaklı varlıklardır. Ermeni masallarında kuzey Kafkasya masallarından farklı olarak çok büyük yaratıklara ve cücelere daha az rastlanır. Özellikle hayâli olduğu için dikkate değer olanlar, demirden insan (Canpolad) (sadece Kafkasyada anlatılmaz) ve bacaklarının yerinde sarkan kayışlar olan kayışadamdır.

Masal dünyasında çok eski yeri olan Ermeni masallarının sırf mitolojik olduğu yanlış yorumu yapılmamalıdır. Mucizeye inanca, dış görünüşün değişmesi, kaderin değişmezliği gibi almancada mistik düşünce diye adlandırılan inanışların, yakın doğu toplumlarının zihniyetinde yer etmiş olduğu unutulmamalıdır. Bu açıdan bakılınca Ermeni mucize ve macera masalları realistiktir ve duygusallığı ve romantizmi de kapsar.

Ermeni masallarında milliyetlerine göre adlandırılan kişiler genellikle yardımcı figürlerdir.

Bunlar Araplar, İranlılar, Kürtler ve Çingeneler, nadiren de Yahudiler olurlar. Hepsi (İranlılar hariç) kahramanlara karşı kötü niyetlidirler. Ermeni masallarında Türklerden hiç bahis edilmemesi dikkat çekicidir. Bunun sebebi bu masalların genellikle Türkçe de anlatılmasıdır. Bu nedenle bu dillerdeki masallarda Türk veya Ermeni tanımlaması insan tanımlaması ile eşittir ve anlatılan figürün özelliği ile ilgili değildir. Ben burada evrensel insan fikrinin ifadesini görmüyorum ve aynı şekilde öncelikli bir üslup olduğunu da düşünmüyorum. Kahramanlar anlatanın dilinde konuşurlar ve dinleyiciler açısından da, aksi belirtilmedikçe onlar kendi milletlerindendir. Eğer var iseler de, milli masallar çok nadir olmalıdır. Çünkü milletler, bu masalların yerleşmiş olmalarından çok daha sonraki bir zamanda ortaya çıkmışlardır. Bazı eski masalların gelenekselleştirildiği masal versiyonları da (Sydow bunlara ökotipler der ve etnik olarak yorumlar) dil ve milliyet bakımından sınırlıdır. Bunların ve başkalarının aynı toplumun dili içinde geçirdiği değişiklikler, iki komşu toplumun fi-

kir ayrılığından genellikle daha büyüktür. Bugün okuyucuya milli bir ürün olarak gözüken, aslında bölgeyle ve zamanla ilgilidir, fakat hiçbir şekilde milli veya etnik değildir.

Bazı masalların taşıyıcıları, örneğin Ermenilerin Avrupa'ya gelmeleri gibi yabancı bir ülkeye gelirlerse, bölge ve zamanla ilgili olarak getirdikleri kültür yeni ülkede milli olarak algılanır ve sosyal bir olay olarak görülür, öyle de olur. Milli folklor genellikle, eskiye özlemin modern arayışından veya aşırı milliyetçilikle eskinin teşvik edilmesi ve beslenmesinden ortaya çıkar.

Mevcut Ermeni masallarının mutlaka Ermeniler tarafından (tipler kastedilmemiştir) tasavvur edilmiş olması gerekmez. Aynı şekilde Türk masalları da mutlaka Türklerden kaynaklanmaz.

Bunun sebebi de sadece, bu konuda uzman olan prof. Otto Spies'in belirttiği gibi, bu masalların müslümanlıkla ilgili çok az veri içermesi değildir. Avrasya masallarının, daha helenistik çağda, kabaca milattan önce 300. yıldan milattan sonraki 300. yıla kadar olan devrede, yakın doğuda en parlak dönemine eriştiğini gösteren güvenilir gerekçeler vardır. Birçok öykünün bin yıllık veya daha eski olduğu kanıtlanmıştır, bazıları da bin yıldan biraz daha az bir geçmişe sahiptir.

Masalların bilinmeyen yaratıcılarının hangi dili konuştuğunu belirlemek güçtür, dilin eskiliği de bu konuda fikir vermez. Gerçi genç bir dilin insanı çok eski bir masalı tasavvur etmiş olamaz.

Buna karşılık da eski bir milletin bireyleri, çok eski bir masalı daha sonraları genç komşularından almış olabilirler. Her anlatı kendi içinde ayrı olarak incelenmelidir, eskiliği ve ait olduğu millet açısından genel değerlendirmeler geçerli olmaz.

Şu anda Ermeni diline benzer yakın diller yoktur. Bu durumda milli görüntü daha ziyade üslupta ve şekilde aranmalıdır. "Gökten üç elma düştü" ve "ekmek ve şarap" (no. 12) ifadeleri de dahil olmak üzere, dille ilgili gerçek tabii bir bağlantı elde edilemez. Anlatış şekli, konuşmaların canlılığı, diksiyon tam Kafkas usulüdür ki, bu tercümelerden de anlaşılabilir. Dinleyen-

lerle olan bağlantı hissedilir, arada masalın kahramanları ve olayları ile ilgili anlatanın yorumu veya cevabı görülür. Sadece 22 numaralı metin tamamen birinci şahsın olayı anlatışı şeklindedir.

Masal araştırmacıları son zamanlarda anlatana bağlı kalarak onu bir yazar gibi görüp iyi özelliklerini yazmak suretiyle mukayeseli içerik analizinden kaçmaktadırlar. Tabii ki anlatandan da kişisel bazı şeyler beklenebilir. Ama bu durum, masal başka anlatıcılar tarafından anlatıldığı zaman kesinlikle görülmeyen bazı şeyler varsa, anlatanın geçmiş yaşamı ile ve yer ve zaman ile birlikte ele alınabilir. Bunun dışında anlatıcının kişisel yaratıcılığın bahsetmek, romantizm akımından beri sadece üstün kişilerin geçerli sayıldığı gazetecilik anlayışı içinde kalır. Masal bilimcisine her öykünün tipleri mümkün olduğu kadar tam ve eksiksiz verilir ki, kataloglar yardımı ile bu konuda başka belgeler bulabilsin, durumun doğruluk ve kesinliğini, değişiklikleri ve başka özellikleri objektif olarak değerlendirebilsin. Okuyucu, Ermeni masal biliminde ilk defa olarak bu metinlerdeki iyi düşünülmüş kısa notlarda Ermenilere has kısımlara ait işaretleri bulmuş oluyor.

Milliyetin rengi çoğunlukla ayrıntıda saklıdır: Paris'e kadar uzanan coğrafyada, Avrupa kökeninde yenilenmelerde, islami yaşamdaki bazı çizgileri yüzeysel olarak hristiyanlaştırma çabalarında ki, bu elbette Kafkasyada Gürcüler'de ve Suriye ve Lübnan'daki hristiyan Araplar'da daha belirgindir.

Milli masalların kalite yönünden araştırılmasından daha önemlisi, masalların temaları ve bir toplumda bazı tiplerin sık ortaya çıkması açısından kantitatif olarak değerlendirilmesidir.

Özel durumlar temsil özelliği olan koleksiyonlar içinde bulunabilir ve kalite değil, daha çok kantite açısından değerlendirmeye müsaittir. Masalların milletleri ayırmadığının, aksine birleştirdiğinin kanıtı bizim için değerli bir bilgidir. Masalların korunmasında ve yayılmasında Ermenilerin önemli katkıları olmuştur. Bu görüş araştırmacıyı cesaretlendirmeli, şaşırtmamalı ve güzel

aktarılmış masalların okunmasındaki keyfi bozmamalı, arttırmalıdır.

Bu kitap için metinlerin toplanması birkaç kademedede gerçekleşmiştir. 10. 000'in üzerindeki masal içeren derlemelerden Artases Nazinyan akademik antropoloji için, bozulmamış, konunun uzmanı için okunabilir ve her dil bölgesinden yaklaşık 1. 500 metni almıştır (tiplendirme burada pek dikkate alınmamıştır). Bu koleksiyondan da benim teşvikimle 600 macera masalı (çünkü yalnız bunlar burada masal olarak sayılabilir) araştırma amacı ile S. Gullakyan tarafından analitik olarak ayrılmıştır. Bu dar derlemenin temsil değeri içerik açısından kontrol edildikten ve tema bakımından tiplendirme de belirginleştikten sonra, her tip için daha iyi bir metin bulmak ve bu kitapta ilk defa almanca olarak yayınlamak amacı ile Kafkasya masal katalogu yardımı ile prof. Uku Masing son seçimi yapmıştır. Bu serideki bir kitabın sınırlı çerçevesi içinde, bu 25 metnin hem masal biliminin hem de meraklıların isteklerine uygun olmasına büyük önem verilmiştir. Buradaki bazı metinler bilimsel açıdan daha ilginçtir (açıkça yazınsal olarak üzerinde biraz çalışılmıştır), sonuncu olarak da (no. 25) üslup açısından milliyetçiliğin sınırındaki bir metin alınmıştır. Eski geleneklerin zayıfladığını gösteren bugünkü bulgular bilinçli olarak okuyucudan gizlenmemiştir.

Uyum açısından içeriğe müdahaleden de sakınılmıştır.

Çeşitli, kısmen de artık kullanılmayan lehçelerdeki metinler sadece bugünkü Ermenistan kökenli değildir, bugün artık Ermenilerin olmadığı eski Türkiye'nin bütün bölgelerinden alınmadır. Bu masallar 1860 - 1963 yılları arasında farklı yaşlardaki erkek ve kadınların ağzından derlenmiştir.

Almancaya tercüme edilirken anlatış tarzının özelliklerinin atlanılmamasına dikkat edilmiştir.

Anlatanın veya derleyenin, bazı şeyleri dinleyene veya okuyana tahmin etmesi veya arzusuna göre düşünmesi için bıraktığı haller de dahil olmak üzere, kelimeye sadık kalmak tercüme

eden için kolay olmamıştır. Özel isimlerin yazılışı (dipnotlarda da) fonetik olarak tam doğru değildir ama okunabilir tarzdadır.

Burada Erivan Ermeni Bilimler Akademisinden çalışmalarımızda yardımcı olanlara teşekkürlerimizi bildirmek isterim: Arkeoloji ve Etnografi Enstitüsü Direktörü, prof. Babken Arakelyan'a, beraber yaptığımız kazılardan ve ilginç konuşmalarımızdan Ermeni tarihini kitaplardan öğreneceğimden çok daha iyi öğrendiğim için, bölüm başkanları, Artases Nazinyan ve Sargiis Harutünyan'a, folklor arşivinden geniş ölçüde yararlanmamızı sağladıkları için, doktora adaylarım, S. Gullakyan, S. Vartunyan ve cand. phil. V. Svaslyan'a, belgelendirmedeki yardımları için ve Erivan'daki seminerim sırasında, tercüman Dr. G. Schenkowitz'e Ermenistan'daki kalışı süresinde yardımcı oldukları için.

Ayrıca dil rehberleri L. Hakopyan ve K. Jusbaschyan'a, bir çok metni aydınlatmada yardımcı oldukları için de teşekkür borç biliriz. Son olarak da Leningrad'lı dostlara candan teşekkür etmek istiyorum, çivi yazısı uzmanı ve Ermeni ilk tarihi sahasındaki değerli uzman prof. Igor Djakonov ve İran bilimcisi, prof. Vladimir Lifszitz'e, kültür tarihindeki bazı ilişkilerle ilgili çok derin bilgilerinden yararlanabildiğim için.

Aynı şekilde büyük tardirlerimle burada editör Ulf Dietrichs'i, de anmak isterim. Onun teşvik edici sabrı ve ileri görüşü sayesinde bu eser meydana gelmiştir.

Bu kitabın benim Ermenilerle uzun yıllardan beri süregelen içten bağlantımın göstergesi olarak Alman masal meraklıları tarafından kabul görmesini ve farklı olanın anlaşılmasını kolaylaştırmasını dilerim.

